

SPIRITUELE VERLICHTING?

VERGEET HET MAAR!

Jed McKenna

Spirituele verlichting?
Vergeet het maar!

Spirituele verlichting?
Vergeet het maar!

Jed McKenna

Voor Lulu, met liefde.

© Wisefool Press 2002

Oorspronkelijke titel:

Spiritual Enlightenment, The Damnedest Thing

Oorspronkelijke uitgave: Wisefool Press

© Nederlandse vertaling: Samsara Uitgeverij bv 2005

4e druk gebonden, 2011

Vertaling: Maggy Wishaupt

Lay-out en omslag: Studio 28, Hillegom

ISBN: 978-90-77228-85-2 / NUR 728

Niets uit **deze** uitgave mag gereproduceerd worden
zonder **schriftelijke** toestemming van:

Samsara Uitgeverij bv

Herengracht 341, 1016 AZ Amsterdam

www.samsarabooks.com

Inhoud

Het eenvoudigste wat er bestaat	11
Paradox	25
Grootse gedachten	27
Vreedzaam en onafhankelijk	47
Klaar	49
Uiteindelijk willen we allemaal naar Oz, schatje	61
Niet heilig, noch wijs	73
Ik heb niets met 'de weg van het hart'	83
In en uit het spel	99
Waarom kletsen over begoocheling en verlichting?	101
Dood de Boeddha!	109
Er is maar één waarheid	129
Ik zal de Hoogste Waarheid vinden	131
Het reinigende vuur	145
Dat staat toch niet in Plato, hè?	147
De harmonie der sferen	157
Zou je mij kunnen vermoorden?	167
Open hemel	181
Mijn teken is dat ik geen teken heb, noch er een geef	183
Hier en nu	199
Pasupatastra!	211
Over de waarheid in de droomstaat	213
Keihard slaan, kan die Lama!	231

Ik heb datgene gedaan waarvoor ik gekomen ben	233
Het verwaarloosde zwaard	241
De gulden regel	243
Heeft iemand ooit gedacht dat het een geluk is om geboren te zijn?	257
Primaire gevoelens	259
Lagen	275
Zelfs het armzaligste ding heeft nog glans	293
Een keuze uit 'Lied van mijzelf'	305
Aan wie is het om te oordelen?	313
Geen-Zelf is het Ware-Zelf	327
Niet de knikkers, maar het spel	329
In de ziekenboeg vol koortsige geesten	349
Ik eet geen oogballen van mensen	351
Waarom niet?	369
Epiloog	371
Over de auteur	374
Bibliografie	375

Vitam inpendere vero.

Zet je leven in voor de waarheid.

Juvenalis

Het eenvoudigste wat er bestaat

*Blijf vandaag en vannacht bij mij
en de oorsprong van alle gedichten zal je ten deel vallen.*

Walt Whitman

Ze is net klaar met de vele aspecten van haar spirituele zoektocht voor mij op te sommen en nu kijkt ze me aan omdat ze een antwoord wil. Het liefst goedkeuring, misschien zelfs lof. Eerlijk gezegd heb ik er weinig plezier in hoopvolle verwachtingen van jonge aantrekkelijke dames de grond in te boren, maar dat is nu eenmaal mijn werk. Ik ben immers degene hier die verlicht is.

‘Dus, de reden waarom je al die dingen doet,’ ik tel ze af op mijn vingers, ‘mediteren, bidden, chanten, yoga, vegetarisch eten, darshans en satsangs bij verlichte meesters bijwonen, geld geven aan Greenpeace, Amnesty International en Free Tibet, de spirituele klassiekers lezen, reinigingsoefeningen doen, geen seks enzovoort, de reden daarvoor is... ja, wat eigenlijk?’

Ze staart me sprakeloos aan alsof het antwoord té vanzelfsprekend is voor woorden, maar ik vind het nodig dat ze een duidelijk antwoord geeft. Ik wil dat ze zegt wat ze er over te zeggen heeft, hier ter plekke, zodat we er naar kunnen kijken en er onze kritische hersentjes over kunnen breken.

‘Nou ja, je weet wel’, begint ze, er nog altijd niet van overtuigd dat ik haar zoiets voor de hand liggends wil laten zeggen. ‘Spirituele groei, denk ik. Ik wil, eh, nou ja, een beter mens worden en in staat zijn dieper lief te hebben en nou ja, mijn vibraties of zo verhogen... je weet wel.’

Ik hang aan haar lippen. ‘Je vibraties verhogen?’

‘Eh, of is het soms het energieniveau? Ik wil, je weet wel, mijn bewustzijnsniveau verhogen, meer in contact zijn met, nou ja, mijn innerlijke zelf, mijn hogere zelf. Ik wil mij openen voor de goddelijke energie die, nou ja, die overal is.’

‘Oh, juist ja. Waarom?’

‘Hè?’

‘Waarom?’

‘Waarom wat?’

‘Waarom wil je allemaal wat je daarnet zei? Waarom wil je je energieniveau verhogen en in contact zijn met jezelf en opener worden en zo?’

‘Nou ja, je weet wel, ik wil... spirituele, eh, verlichting.’

Ahhh-

‘Juist, dat is het dus? Je wilt verlicht worden?’

Ze kijkt naar me alsof ik haar een strikvraag heb gesteld, maar het is geen strikvraag – het is de allerbelangrijkste vraag die er is. Waar ben je mee bezig? Waarom? Waar leidt dat naar toe? Als je dat weet, zal het je ook lukken. En zo niet, vergeet het dan maar. Dit zijn niet alleen maar mooie woorden. Dit is een wet.

‘Tsja, ik denk van wel.’

Ik glimlach geruststellend. ‘Goed. Dus de reden dat je je met al die toestanden inlaat, is om verlicht te wor-

den – om spirituele verlichting te bereiken. Zeg ik dat goed zo?’

Pauze. ‘Ja, eh, ik geloof van wel.’

‘Nou, laten we er dan even over praten en kijken of we er een duidelijker beeld van kunnen krijgen. Wat versta jij eigenlijk onder spirituele verlichting?’

Ze zet alweer van die grote ogen op, maar nu met een enigszins onthutste uitdrukking. Daarnet was het allemaal nog zó vanzelfsprekend dat het stellen van een dergelijke vraag belachelijk leek. En nu wordt alles weer behoorlijk verwarrend.

‘Uh, zoiets als God... Goddelijk bewustzijn hebben... eenheidsbewustzijn, je weet wel, ervaren dat alles één is.’

Zo gaat het nou altijd met nieuwe leerlingen. Zij gedragen zich als leerling, ik als leraar. Ik ben er nooit helemaal zeker van waarom ze hier naar toe zijn gekomen en wanneer ze weer weggaan. Het hele proces is zowel bevredigend als frustrerend. Ik praat, zij luisteren. Zij vragen, ik antwoord. Ik praat, zij... weet ik veel. Wat dan ook.

Hoe mijn woorden worden opgevat of wat er van hen wordt zodra ze mijn mond verlaten hebben, ligt buiten mijn controle. Ik praat, dat is alles. De woorden vloeien als een melodie mijn mond uit en maken dat ik me rustig voel. Dat is mijn rol. Knikken en een gezichtsuitdrukking handhaven waaruit interesse en ontvankelijkheid blijkt, is de hare.

Ik word in beslag genomen door wat ik zeg – door mijn woorden en of ze de onderliggende ideeën goed uitdrukken. Het zou fijn zijn te geloven dat ze in haar hoofd precies op de juiste plek vallen, maar ik weet dat

dat niet gebeurt en daar kan ik mee leven. ‘Handel, maar denk niet na over het resultaat van de handeling’ zei Krishna tegen Arjuna. Mijn idee.

‘Het is erg simpel’, zeg ik haar. ‘Verlichting is het volledig kennen van de waarheid. Niet alleen is dat wat waar is doodeenvoudig, het is het allereenvoudigste wat er bestaat, iets wat niet verder gereduceerd kan worden.’

Ik zie aan haar gezichtsuitdrukking dat we hier niets mee opschieten. Jammer dan. Op de tafel tussen ons in heb ik een exemplaar van de Gita liggen. Ik sla een willekeurige bladzijde op met de bedoeling een passage te vinden die aansluit op datgene waar we het over hebben.

Dat werkt altijd. Een gevoel van dankbaarheid stroomt door mij heen als ik haar de volgende uitleg van Krishna voorlees:

‘Ik ben gekomen als de Tijd, de ultieme kracht die alle mensen verslindt, klaar voor het moment dat hen naar hun ondergang zal voeren. De krijgers, tegenover elkaar opgesteld in vijandige legers, zullen dit niet overleven, of je nu aanvalt of afziet van actie’.

Ik val stil terwijl de ene betekenis na de andere door mij heen golft, en ik vind het zó prachtig dat mijn hart helemaal opzwelt. ‘Schitterend’, denk ik. ‘Schitterend, schitterend, schitterend.’

Het jonge meisje tegenover mij knikt, de woorden begrijpend, voor zover haar begripsvermogen dat toelaat. Ze weet dat het Krishna is die deze woorden spreekt, en dat ze gericht zijn tot Arjuna, de machtige krijger die zijn wapens heeft neergelegd, liever dan dat hij oproept tot een oorlog die ongetwijfeld de aarde en zijn eigen familie tot as zal verschroeien. Ze weet dat

Krishna aan Arjuna de waarheid openbaart over de loop van de wereld, en ze weet ook dat aan het einde van deze samenspraak – de Bhagavad Gita – Arjuna’s begoocheling verdreven zal zijn en dat hij een oorlog zal ontketenen.

Maar dat is waarschijnlijk dan ook alles wat ze er van af weet. Ik betwijfel of ze zichzelf identificeert met Arjuna, die aan opperste verwarring ten prooi is aan het begin van de Gita. Ik betwijfel of ze zich realiseert dat verlichting hetzelfde is als de directe ervaring van de oneindige werkelijkheid. Ik betwijfel of ze weet dat in haar eigen leven een oorlog op komst is en dat ze op het punt staat een lont aan te steken waarmee ze een vuurzee kan ontketenen die haar hele wereld in de fik zal zetten. Ik kijk naar dit jonge meisje en ik weet dat ze er totaal geen idee van heeft waar die weg werkelijk naar toe gaat.

Ik glimlach.

‘Ervaren dat alles één is, is gewoon geweldig’, zeg ik, en ze is duidelijk opgelucht. ‘Mystieke eenheid, één zijn met het universum, de directe ervaring van het oneindige. Gelukzaligheid, extase – een voorproefje van de hemel. Voorbij tijd, voorbij ruimte, er zijn absoluut geen woorden voor. De vrede die alle begrip te boven gaat.’

‘Wauw!’ zegt ze meteen. Ze heet Sarah. Ze is jong, begin twintig, en ik heb zojuist al haar spirituele knoppen ingedrukt. Als ik een goeroe was, zou dit mijn volledige dagtaak zijn. Ik huiver bij de gedachte.

‘Nou,’ gaat ze daarop voort, ‘dat is precies...’

‘Maar dat is géén verlichting.’

‘Oh!’

‘Verlicht worden betekent niet dat je ergens naar toe gaat, maar dat er iets is wat naar jou toe komt. Het is

niet zoiets als een plek waar je naar toe kunt gaan en er vervolgens smachtend aan terug kunt denken in de hoop er opnieuw heen te kunnen. Je zoekt de waarheid niet op, het is het ontwaken van de waarheid in jezelf. Het is geen voorbijgaande bewustzijnstoestand; het is een blijvende realisatie van de waarheid – een permanent non-dualistisch bewustzijn. Geen plek die je van hieruit kunt bezoeken, integendeel, dit hier is een plek waar je van dááruit naar toe kunt. Neem mij nou. Ik ben zelf verlicht, hier en nu, op dit moment. Ik ben vrij van iedere illusie en het ego heeft geen enkele vat meer op me, en, alhoewel ik het enorme geluk heb gehad bij verschillende gelegenheden mystieke eenheid te ervaren, verkeer ik op dit moment niet in die toestand en ben ik ook niet van plan daar naar terug te gaan. Niemand verblijft in een permanente staat van gelukzaligheid, Sarah, dat is louter een verkooppraatje.’

‘Allemachtig...’ kan ze nog net uitbrengen.

‘Wat ik hier probeer te doen Sarah, is je weer helemaal van voor af aan te laten beginnen. Je bent – net als iedereen – in een bepaalde richting vertrokken, maar verlichting ligt in een andere. Wat je nu moet doen, is uit zien te vinden wat je écht wilt. Wil je de rest van je leven wijden aan het achterna zitten van mystieke bewustzijnservaringen? Of wil je wakker worden en de waarheid kennen over jezelf?’

Ze denkt er even over na, en geeft me dan een verrassend antwoord.

‘Waarschijnlijk is het zinniger om eerst uit te vissen wat nu echt waarheid is, want waar dient het anders allemaal voor?’ zegt ze. ‘Wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen, toch? Ik bedoel, als ik eenmaal heb uit-

gevist wat de waarheid is, dan kan ik daarna altijd nog proberen eenheidsbewustzijn te bereiken, nietwaar?’

‘Wauw’, lach ik waardierend. ‘Goed geantwoord. Ja, probeer eerst te achterhalen wat echt waar is en daarna zie je wel weer.’

Ook al heeft Sarah een mooi antwoord gegeven, toch heeft ze nog lang geen definitieve beslissing genomen, dat denkt ze maar. Je kiest niet voor het realiseren van de waarheid boven mystieke vereniging, zoals je liever soep kiest dan sla. Trouwens, voor verlicht worden kun je helemaal niet kiezen. Wat het dan ook mag zijn, je wordt er eerder het slachtoffer van, zoals wanneer je aangerezen wordt door een autobus. Arjuna stond die bewuste ochtend ook niet op in de hoop dat hij Krishna in zijn kosmische gedaante zou aanschouwen. Hij had gewoon een rotdag op kantoor achter de rug toen hij plotseling door het universum als door de bliksem werd getroffen.

Maar het wordt tijd Sarah de bal weer toe te spelen.

‘Dus je doet al die spirituele dingen omdat je een bepaalde kant op wilt gaan, hè?’

Ze knikt.

‘Je wilt jezelf spiritueel ontwikkelen of naar God toe groeien, naar de hemel gaan of verlicht worden, zo iets ongeveer?’

Ze knikt opnieuw, nogal van haar stuk gebracht.

‘Om kort te gaan, je beweegt je ergens naar toe, je gaat vooruit, ja? Je gaat naar een bepaald punt toe waarbij je een ander punt achter je laat.’

Alweer een knik met haar hoofd.

‘Dat lijkt toch wel erg veel op wat iedereen zo’n beetje aan het doen is, vind je ook niet? Ergens naar toe gaan, weg van iets anders.’

Alweer zo'n voorzichtig hoofdknikje, alsof ze het zat is, alsof ik haar op stang probeer te jagen, wat ik natuurlijk ook doe.

'Wat ik je zou willen vragen Sarah, is me heel duidelijk te vertellen waar je nu precies van weg aan het gaat, en waar je naar toe gaat. Neem daar de tijd voor, we hebben geen haast. Kijk ernaar alsof je je eigen persoonlijke levensopdracht moet formuleren, uitgaande van deze twee dingen: waar ga je naar toe en wat laat je achter je. Lijkt je dat wat?'

Ze ziet er nogal paniekerig uit bij het idee alleen al.

'Hee', zeg ik geruststellend 'maak je niet druk hoor. Alles wat we doen is alleen maar eens zorgvuldig kijken naar waar je naar toe gaat en waar je vandaan komt. Het is geen examen astrofysica of zo. Stel met zo weinig mogelijk woorden je vluchtroute op. Dat is toch niet zo moeilijk?'

'Ik denk van niet.'

'Het is geen wedstrijd, zo is het leven nu eenmaal. Er is geen finish, er zijn geen winnaars of verliezers. Denk daar ook eens over na. Het ene hangt met het andere samen. Kom een dezer dagen een keertje bij me langs en laat me weten wat je zoal bedacht hebt.'

Sarah lijdt onder dezelfde misvatting als iedereen. Ze is van mening dat er, in de meest algemene zin, iets fout zit en dat ze dat goed kan maken. Wat dat iets is, en wat er verkeerd aan is en hoe dat rechtgezet kan worden, daarover verschillen de meningen van persoon tot persoon, maar het patroon is altijd hetzelfde. De waarheid is echter dat er nergens iets verkeerd aan is. Niets is ooit verkeerd en niets kan ooit verkeerd zijn. Het is zelfs niet verkeerd te geloven dat iets verkeerd is. Het is gewoon

niet mogelijk dat er iets verkeerd zou zijn. Zoals Alexander Pope schreef: 'Eén ding is duidelijk: alles wat is, is goed. Iets is alleen verkeerd vanuit het perspectief van de toeschouwer, niets anders.'

Maar de opvatting dat er iets fout zit, is fundamenteel voor het voortbestaan van het menselijke drama, inclusief de illusie van afgescheidenheid en de overtuiging dat er een vrije wil bestaat. Voor drama zijn conflicten nodig. Geen conflict, geen drama. Als er niets verkeerd is, dan is er ook niets dat rechtgezet moet worden, hetgeen erop neer komt dat er helemaal niets gedaan hoeft te worden. Hoogten hoeven niet beklommen te worden en diepten niet gepeild. Rijkdom en macht hoeven niet verworven te worden. Er hoeft niet gezorgd te worden voor nageslacht. Het scheppen van kunst kan achterwege blijven, evenals het bouwen van wolkenkrabbers. Er hoeven geen oorlogen te worden uitgevochten. Het bedenken van religieuze en filosofische systemen wordt overbodig. En tanden hoeven niet geflost te worden.

'Het idee dat er iets verkeerd is, is de brandstof waarop de hele mensheid draait', zo leg ik Sarah uit.

Natuurlijk berust iets als verkeerd ervaren niet louter en alleen op verbeelding. Een zekere voorstelling van wat goed en fout is zit in de menselijke machine ingebakken. Honger is verkeerd, eten is goed; seksuele omhouding is verkeerd, voortplanting is goed; pijn is verkeerd, genot is goed, enzovoorts. Maar dat is allemaal biologisch bepaald, alleen geldend binnen de context van het fysieke organisme waarmee bovendien rekening gehouden moet worden omdat anders de gezondheid achteruit gaat en men zelfs dood zou kunnen gaan.

Maar waar bevindt zich dan, buiten ons lichamelijke organisme, het verkeerde? Het voor de hand liggende antwoord luidt: nergens. Maar aangezien onze hele bestaanstoestand iets van spanning nodig heeft om het interessant te houden, is er conflict nodig. En dus moet er kunstmatig 'iets verkeeds' aan het geheel toegevoegd worden.

Angst.

Angst voor de holle kern. Angst voor het zwarte gat binnenin. Angst voor het niet-zijn.

Angst voor de afwezigheid van het zelf.

De angst geen zelf te hebben is de moeder van alle angsten; de angst waarop alle andere gebaseerd zijn. Er is geen angst zo klein of onbeduidend, of de angst voor de afwezigheid van het zelf vormt daarvan de kern. Alle angst is terug te voeren tot angst voor de afwezigheid van het zelf.

'En wat is verlichting anders,' vraag ik Sarah, 'dan een duikvlucht in de afgrond waar geen zelf is?'

Ze geeft geen antwoord.

Angst, in welke vorm dan ook, is de motor die de mens als individu, en de mens als soort drijft. Eenvoudig gezegd: de mens is één en al angst. Het mag dan wel aanlokkelijk zijn te beweren dat we net zoveel rationeel als emotioneel zijn, en dat we steeds balanceren tussen onze linker- en rechterhersenhelft, maar dat is niet waar. We zijn overwegend emotionele wezens en onze alles-overheersende emotie is angst.

'Leuk hè?' vraag ik Sarah, die bij dit punt aanbeland wat wazig uit haar ogen kijkt.

Telkens wanneer ik leerlingen vraag om aan te geven waar ze vandaan komen en waar ze naar toe gaan, doe

ik dat niet omdat ik dit soort details wil weten en ook niet omdat ik wil dat het voor henzelf duidelijk wordt. Wat ik alleen maar wil, is dat ze nog eens goed hun ingeslagen weg bekijken. Want als het lot, of de voorzienigheid, hen in mijn nabijheid heeft gebracht om de dingen te horen die ik vertel, dan ziet het er naar uit dat er een radicale koerswijziging op handen is, en die begint met een luide en duidelijke formulering van hun huidige weg.

Sarah krijgt de afgeslankte versie van mijn angst- en goed/foutmonoloog, gedeeltelijk voor haar eigen bestwil, gedeeltelijk voor de mijne. Ik weet niet hoeveel ze ervan zal begrijpen, maar het zal haar in ieder geval geen kwaad doen hem aan te horen. Wat mijzelf betreft, dit is voor mij de manier om dingen uit te vissen – door ze uit te drukken. Zo leer ik wat ik moet zeggen, en hoe. Ik kreeg het Totale Kennis Pakket tenslotte ook niet zomaar samen met de verlichting in mijn schoot geworpen, dus als ik iets wil begrijpen zodat ik het anderen kan overbrengen, moet ik het eerst zelf zien uit te vissen.

'Moet ik doorgaan met mediteren?' vraagt ze, om maar iets vertrouwds te hebben waar ze zich aan kan vastklampen.

'O ja, in ieder geval' zeg ik, en ze lijkt opgelucht dat te horen. Wat verlichting betreft maakt het niet veel uit of ze mediteert of niet, of ze wel of geen vlees eet en of ze aan goede doelen geeft of van ze steelt. Maar ik weet wel dat ze door dit ene gesprek al genoeg uit haar evenwicht is gebracht. Het doel van deze les is er voor te zorgen dat ze wat meer open gaat staan voor een nieuwe kijk op wat verlicht zijn betekent. Als ik te snel zou gaan

proberen haar vooropgezette meningen onderuit te halen, zal ze alleen maar haastig terugrennen naar het hindoe-christelijke-boeddhistische-New Age ratjetoe van waaruit ze hier terecht is gekomen.

We zitten op de veranda aan de voorkant van mijn huis, temidden van het eindeloze boerenland, in het hart van Amerika. Ooit was dit huis van mij alleen.

Nu heeft het meer weg van een landelijk Amerikaans ashramproject dat van iedereen is die er aan mee doet. Ik was vroeger degene die hier alles schoonmaakte en onderhield, kluste en al het huishoudelijke werk deed, maar tegenwoordig ben ik meer een prins in zijn paleis. Ik heb al in geen jaren een hamer ter hand genomen of een vuilnisbak buiten gezet. Ik heb nooit de ambitie gehad een prins te zijn, maar dat ben ik vanzelf geworden toen ik even niet oplette. Hoe dan ook, het is niet iets om moeilijk over te gaan doen.

Sarah is geen uitzonderingsgeval wat betreft het type mensen dat hier zijn weg naar toe weet te vinden. Ze is niet aan komen waaien als een onbeschreven blad, dus het eerste wat er moet gebeuren is ervoor te zorgen dat ze haar greep verliest op, nou ja, op alles: haar meningen, haar ideeën over goed en kwaad, haar meest vaste en diep gekoesterde overtuigingen. Om kort te gaan: op alles wat haar ego vormt, haar valse zelf. Niemand staat plotseling bij ons op de stoep als een leeg vat dat alleen maar gevuld hoeft te worden met kennis. En aangezien het soort kennis dat hier voorgeschoteld wordt bijna zeker in scherp contrast staat met de kennis die de leerlingen hebben op het moment dat ze hier binnenkomen, is het eerste wat er moet gebeuren hen voorbereiden op een grootscheepse herziening van wat ze menen te weten.

Meestal zijn er altijd zo tussen de vijftien en twintig mensen die in dit huis wonen. Ze verblijven hier een tijdje, praten af en toe met mij en nemen wat taken op zich. Ze komen, en ze gaan. Behalve de bewoners zijn er dan nog zo'n honderd mensen die hier alleen overdag zijn. Ze komen alleen opdagen als ze in de gelegenheid zijn of wanneer ze er zin in hebben. Het komt ook voor dat ze langskomen zonder dat ik daarvan op de hoogte ben. Ze komen binnenwaaien, werken een paar uur in de tuin, leggen een nieuwe bedrading aan in de kelder, koken maaltijden, maken een nieuwe aanbouw aan het huis, kletsen met elkaar, doen wat schilderwerk, laten een cadeautje achter, eten een hapje, enzovoorts. Zo werkt dat hier. Alles gaat gewoon zijn gangetje en iedereen schijnt zich daar prettig bij te voelen.

Het is een prachtige voorjaarsdag en het is laat in de middag. De zon is onder aan het gaan en het is lekker aan het afkoelen. Een zacht briesje strijkt over het gras en doet het golven. Het is een goed tijdstip om gewoon maar wat te zitten en te genieten. Ik voel me rustig, terwijl ik me koester in de verrukkelijke perfectie van het moment. Ik vind het verbazend goed van Sarah dat ze zo verstandig is dit ook te doen en het niet verpest door te gaan kletsen.

Maar dan slokt de tijd ook dit moment op en met een gevoel van dankbaarheid laat ik het gaan. Een van de gasten steekt zijn hoofd naar buiten en laat ons weten dat er eten is voor de liefhebbers. Ik ruik het. De vegetariërs hebben weer hun best gedaan. Iemand brengt me een dienblad met daarop een kommetje rijst met dahl, wat garam marsala en eetstokjes. Zodra ik het eten

ruik, weet ik dat Sonaya gekookt heeft en plotseling heb ik erge trek.

Ik eet terwijl ik toekijk hoe de ondergaande zon onvoorstelbaar veel roze tinten tevoorschijn tovert. Het roze gaat langzaam over in rood en goud, de wolken pikken iedere nuance op waardoor de lucht zo schitterend oplicht dat het lijkt alsof het hemelse paradijs nabij is. Het zou mij niets kunnen schelen nu te sterven, bedenk ik, terwijl de dag verder ten einde loopt. Maar dan schiet me iets te binnen – ik moet nog een boek schrijven.

Paradox

*Jij zult nooit spiritueel verlicht worden,
De jij van wie jij denkt dat jij dat bent, ben je niet.
De jij die denkt dat jij jij bent, ben je niet.
Er is geen jij, dus wie wil er nou verlicht worden?*

*Wie is er niet verlicht?
Wie zal er ooit verlicht worden?
Wie zal er ooit verlicht zijn?*

*Verlichting is je bestemming,
dat is net zo zeker als de zonsopgang.
Je kunt verlichting niet ontlopen.
Heeft iemand jou ooit iets anders verteld?
Ontembare krachten dwingen je.
Het universum dringt erop aan.
Het ligt niet in je macht te falen.*

*Er loopt geen weg naar verlichting:
Het bevindt zich overal, altijd.
Op je tocht naar verlichting schep je en vernietig je, met iedere stap, je eigen weg.*

*Niemand kan de weg van een ander volgen.
Niemand kan van de weg af raken.
Niemand kan een ander leiden.*

*Niemand kan teruggaan.
Niemand kan stoppen.*

*Verlichting is je meer nabij dan je eigen huid.
Dichterbij dan je eerstvolgende ademtocht,
en eeuwig buiten je bereik.*

*Het hoeft niet gezocht te worden omdat het niet te vinden is.
Het is niet te vinden omdat het niet verloren kan gaan.
Het kan niet verloren gaan
omdat het niet anders is dan degene die zoekt.*

*De paradox is, dat er geen paradox is.
Is dat niet het verschrikkelijkste wat er bestaat?*

Jed McKenna

Grootse gedachten

*Om mijn duizenden en duizenden gezichten te ontmoeten,
zwerf ik over de wereld.
Het modderigste gras draagt hetzelfde
zonlicht als mijn huid.
Ik sta in deze stroom, zelf, en lach.*

Rumi

Ik ben de wettige eigenaar van dit huis. Het is een statige en rijk versierde herenboerderij met veel ruimte, gebouwd in 1912. Het verhaal gaat dat twee welgestelde heren een oogje op dezelfde dame hadden laten vallen. Ze lieten ieder een zo mooi mogelijk huis bouwen. Vervolgens vroegen ze haar ten huwelijk, er van uitgaande dat ze zou vallen voor wie het mooiste huis had. Ik hoorde dit verhaal voor het eerst bij mijn makelaar, na het sluiten van het koopcontract. Zijn secretaresse wist zowat alles over de geschiedenis van het pand. Ik brandde van nieuwsgierigheid om te horen hoe het was afgelopen en of mijn huis gewonnen had. Dat was inderdaad het geval. Het andere huis was zo sportief om een paar jaar later tot de grond toe af te branden.

Mooi verhaal. Ik wil niet weten of het verzonnen is, of mooier gemaakt dan het was. Ik vind het verhaal gewoon leuk zoals het me verteld is.

Het huis ligt in het midden van oostelijk Iowa, ongeveer twintig mijl van Iowa City en een half uur rijden vanaf de rivier de Mississippi. We boffen dat het land hier wat heuvelachtig is en niet zo plat zoals sommige stukken elders in Iowa. We hebben een paar beboste stukken land en een aantal akkers, een kreek (een zijrivier van de Mississippi) en een meertje. En we worden aan alle kanten omgeven door landbouwgebied. Een eiland in een zee van graan.

Er zijn veranda's om het hele huis heen, het heeft een ruim overhangende dakrand en overal zijn er decoratieve elementen waarvan ik niet zou weten hoe die precies heten.

Binnen zijn overal ingebouwde legkasten met glazen deuren, eiken vloeren en balkenplafonds. En alles is gemaakt met het soort verfijnd vakmanschap waarvan men zegt dat het tegenwoordig nergens meer te vinden is. Hoe dan ook, het is een heerlijk oud huis en tijdens de ongeveer twaalf jaar die ik in Iowa woon, heb ik nooit iets vergelijkbaars gezien. Daarmee wil ik niet zeggen dat mijn huis het grootste of zo is, maar alleen maar dat het een heel uniek en bijzonder huis is. En het belangrijkste is dat het er rustig is. De dichtstbijzijnde buur woont meer dan een mijl verderop, en de dichtstbij gelegen verharde weg ligt vijf mijl verder, flink buiten gehoorsafstand en uit ons gezichtsveld.

Ik zei dat ik de wettige eigenaar ben, maar desondanks voel ik me alsof ik hier in huis te gast ben. Een koninklijke gast, dat wel, maar niettemin alleen maar een gast. Eigenlijk is het huis van Sonaya, al vanaf de eerste dag dat ze hier binnenkwam. Zij heeft van boven tot beneden de leiding. Ze zorgt voor het eten, het onderhoud,

het schoonmaken en de boekhouding. Ze let erop dat de gasten zich netjes gedragen. Als Sonaya er niet geweest was zou het hier waarschijnlijk al jaren geleden verworpen zijn tot een uitgewoond studentenhuus.

Het is nu ochtend. Ik zit in mijn televisiekamer naar het nieuws te kijken. Ik kijk graag ergens naar. Ik ben eerder iemand die observeert, dan iemand die ergens aan meedoet. Of het nou televisie, films, boeken, of nieuwsrubrieken zijn, net als Chauncey Gardener* vind ik het leuk alles gade te slaan. Ik kies geen partij en het kan me ook niet schelen hoe zaken aflopen; het is het drama waar ik van geniet. Ik kijk niet naar sport of naar series, want die lijken, wat mij betreft, teveel op het nieuws: een dagelijkse portie stomheid met een stelletje malloten.

Martin komt binnen en neemt de andere stoel. Maar hij komt hier niet zitten om naar het nieuws te kijken. Er is nog een televisiekamer in het opgeknapte souterrain die de gasten mogen gebruiken. Die van mij ligt op de tweede verdieping en is veel luxueuzer ingericht dan die beneden. Ze hebben allebei een satellietverbinding en dat souterrain is nou niet bepaald een kerker, maar mijn kamer boven heeft, dankzij Sonaya, meer weg van een huistheater, zoals rijkelui dat wel hebben. Er zijn maar twee stoelen, bij elkaar passende leunstoelen met enorme dikke kussens en er zijn extra gevoerde gordijnen om het licht van buiten te weren. Er staat een groot tv-scherm, een videospeler, een dvd-speler, een spelcomputer, stereoapparatuur en alle mogelijke elektronische snufjes om de boel draaiende te houden. Het is echt een

* Hoofdfiguur in Jerzy Kosinsky's roman *Being There*, die alles wat hij weet ontleent aan wat zich in zijn tuin en op de televisie afspeelt.

fantastische kamer en ongetwijfeld heel ongebruikelijk voor een boerderij in Iowa.

Over het algemeen luidt de afspraak dat iedereen naar binnen kan komen als de deur open staat en in de andere stoel mag gaan zitten, als die vrij is. Of ik wel of geen zin heb om te praten, is weer een andere zaak. Dat hangt er hoofdzakelijk vanaf of ik wel of niet in de stemming ben. Een interessant nieuwsbericht over de onafhankelijke status van Taiwan is net afgelopen en ik surf langs de nieuwskanalen op zoek naar iets anders dat me interesseert. Op dit moment van de dag is er veel financieel nieuws. Ik geef niets om financieel nieuws, of om wat voor nieuws dan ook eigenlijk, tenzij er iets belangrijks aan de hand is. Maar er is nu niets belangrijks gebeurd. Ik kijk op het weerkanaal of er misschien tyfoons, wervelstormen, orkanen of overstromingen zijn, maar er is niets bijzonders te zien. Ook goed.

‘Je hebt je schoenen aan,’ zeg ik tegen Martin.

‘O jee,’ mompelt hij en trekt zijn sandalen uit. Hij schuift ze achter de stoel zodat Sonaya ze niet kan zien, mocht ze de kamer inkijken, maar Sonaya ziet alles en dat weet Martin. Ik mag dan wel de grote verlichte vent zijn voor wie ze allemaal hier naartoe komen, maar Sonaya is de alziende en alwetende vrouw des huizes en in haar aanwezigheid ben ook ik niet meer dan een niet al te snugger kind.

Ik kijk televisie en Martin kijkt naar mij. Hij wil praten. Misschien zou ik niet moeten reageren op zijn pogingen mijn aandacht te trekken, maar er is niets op de televisie en Martin kan soms best interessant zijn. Ik geef hem een licht geïrriteerd knikje en daar gaat hij op in.

‘Ik ben heel erg vooruit gegaan met dat huiswerk dat je me hebt opgegeven,’ barst hij enthousiast los. Ik schrik terug voor het woord ‘huiswerk’, maar eigenlijk klopt die term wel, dus ik zeg niks.

‘Help me herinneren,’ zeg ik, alhoewel dat niet nodig is. Martin is meer dan twee decennia lang onderworpen geweest aan een van de bekendste spirituele leiders van het westen. Hij is daar weggegaan met een hoofd vol pseudo-hindoeïstisch geklets, waarin hij ook nog hopeeloos verstrikt is geraakt, net als een gordiaanse knoop. Ik heb geprobeerd hem de meest doeltreffende oplossing aan de hand te doen: kort en krachtig de knoop in één keer doorhakken en niet nog meer decennia verspillen met te proberen hem te ontwarren. Maar Martin is erg langzaam in het loslaten van zijn geloofssysteem en van alle daarmee samenhangende gevoelens van loyaliteit.

De laatste keer dat we elkaar zagen, had Martin een boek bij zich waaruit hij mij een aantal strofen met de leringen van zijn vroegere goeroe had voorgelezen. De woorden waren duidelijk afkomstig van iemand met een grootse geest die eeuwige mysteries aan het uitleggen was. Ik kon gemakkelijk begrijpen waarom zoekers in groten getale op iemand met een dergelijk onbegrensde kijk afkwamen, maar toen Martin klaar was met voorlezen, had ik er absoluut geen idee van wat er allemaal net gezegd was. En nog belangrijker: Martin ook niet, al dacht hij natuurlijk van wel.

Om hem te helpen dit laatste in te zien had ik Martin gevraagd als ‘huiswerk’ het stuk dat hij mij had voorgelezen terug te brengen tot één enkel, samenhangend concept, geformuleerd in één heldere zin. Ik kwam op het idee van dat huiswerk toen ik het blinde enthousias-

me opmerkte waarmee Martin de raadselachtige teksten van zijn vroegere goeroe zat voor te lezen. Ik was onder de indruk van de manier waarop die geëxalteerde wijze een paar eenvoudige concepten zodanig door elkaar wist te husselen dat ze geweldig diepzinnig klonken, terwijl ze eigenlijk nauwelijks steek hielden. De passages die Martin mij voorlas, hadden te maken met het drievoudige begrip van de waarnemer, het waarnemen zelf en het object dat waargenomen wordt; de drie goena's* uit het hindoeïsme; hoe goed het is je geest te stillen en iets over steeds hogere bewustzijnstoestanden, de een nog mooier dan de andere.

Waarschijnlijk was er wel een soort overkoepelend idee dat alle andere tot één geheel aan elkaar smeedde en waardoor Martin zo enthousiast was. Maar wat dat idee dan wel was, zou ik niet kunnen zeggen, want dan had ik veel beter moeten luisteren dan ik in feite had gedaan. Wel was het me duidelijk dat Martin probeerde zijn indrukwekkende beheersing van enkele Grootse Gedachten ten beste te geven. Misschien dacht hij ook dat hij mij iets moest bijbrengen, of dat hij moest optreden als de zelfbenoemde vertegenwoordiger van zijn vroegere leraar. Maar zoals ik al eerder zei: ik weet het niet zeker omdat ik al vrij gauw, bij wat hij mij voorlas, het spoor bijster raakte.

Alles wat ik van een leerling aan het begin van een gesprek nodig heb, is niet meer dan een signaal, een lichtbaken dat zijn positie aangeeft. De leerling is op weg, van waar dan ook, naar een staat van permanent, non-dualis-

---

* De drie energieën van de stoffelijke natuur: tamas (onwetendheid, traagheid), rajas (activiteit, creativiteit) en sattvas (evenwicht, zuiverheid).

tisch bewustzijn. Omdat ik zelf in een veel hogere positie verkeer en van daaruit het hele terrein goed kan overzien, kan ik hem op die weg helpen. Ik weet altijd waar de bestemming ligt, maar de leerling moet mij wel een signaal geven dat zijn eigen positie aanduidt. Ik moet een aanknopingspunt hebben en gewoonlijk heb ik dat al zodra hij zijn mond heeft opgedaan.

Ik zie bijvoorbeeld waar Martin nu is. Ik kan ook zien dat hij vastgelopen is in een paar fikse doornstruiken. Ook al voelt hij zich genoodzaakt de situatie waarin hij verkeert tot in detail voor mij uit de doeken te doen, ik weet allang alles wat ik nodig heb om hem eruit te loodsen. Martin wil misschien liever nog eens twintig jaar doorbrengen met het bestuderen van de plaatselijke flora, maar ik wil hem aansporen een kapmes te nemen en zich daarmee een weg naar buiten te banen en door te gaan met zijn tocht.

Martin zit nu naast me en brengt me de passages die hij voorgelezen had en mijn verzoek ze in het kort samen te vatten, in herinnering. Ik knik en vraag wat hij ervan gebakken heeft. Martin zat met zijn interpretatie van die tekst en het belang ervan er toch al helemaal naast, maar dit oefeningetje was ook helemaal niet bedoeld om hem een inzicht in de tekst te geven. Het ging er mij eerder om hem aan te moedigen zélf na te denken in plaats van pseudo-wijsheden na te balken en zijn eigen verantwoordelijkheid af te schuiven op iedere andere autoriteit buiten hemzelf. Waarschijnlijk zal hij in de loop van dat proces ook een dieper inzicht verwerven in die kennis. Kennis waarmee hij tot nog toe aan het dollen is geweest als een voetballer met zijn bal, maar dat is niet waar het om gaat.

En, zoals ik al zei, Martin heeft ook een verdraaid interessante kant. Hij is halverwege de veertig, heeft verre reizen gemaakt en een hoop interessante dingen gedaan. Hij is erg lang, bijna twee meter en hij weegt bijna honderd-twintig kilo. Hij is een expert op het gebied van lichaamswerk en kan, als hij van Sonaya de keuken mag gebruiken, heel aardig koken. Hij is geheel of gedeeltelijk van Indiaanse afkomst, zat in het sportteam van het Northwestern College in Orange City, was zes jaar lang bij de Groene Baretten en leefde, als spiritueel zoeker, tien jaar lang een teruggetrokken bestaan. Alles bij elkaar genomen is het een indrukwekkende en sympathieke vent. Hij woont nu een paar maanden in ons huis en over het algemeen is hij in staat de dingen die hij moet snappen, te snappen en vooruitgang te maken. Ik had al door dat hij vastzat op een autoriteitsprobleem toen hij hier voor het eerst kwam, maar ik had hem er nog niet direct op aangesproken. Het laatste wat ik wilde, was een wedstrijdje spelen om te zien wie de meest fantastische kennis had, waarbij, let wel, zijn vorige goeroe binnen de goeroehiërarchie natuurlijk op een véél hoger plan stond dan ik. En dat zou er op uit kunnen draaien dat ik, als ik niet uitkeek, Martin onbedoeld terug zou kunnen sturen naar die knakker die twaalfhonderd woorden en vijftien verwijzingen naar klassieke teksten in drie talen nodig heeft voor een voetnoot.

Waar Martin met zijn 'huiswerk' mee op de propen kwam, zo realiseerde ik me al gauw, kwam hoofdzakelijk neer op een herhaling van de oorspronkelijke tekst in wat simpeler bewoordingen. Hij lichtte hem toe, maar maakte hem niet duidelijk en vatte hem ook niet samen.

'Stop', zeg ik. Hij stopt.

'Je gebruikt alleen maar andere woorden om hetzelfde te zeggen.'

'Misschien wel,' geeft hij toe, 'maar ik gebruik minder woorden en ik leg het in meer westerse termen uit.'

Ik zap langs de kanalen en blijf hangen bij Samantha* die probeert een woedende Larry Tate tot bedaren te brengen. 'Waarom denk je dat ik je heb gevraagd de passages die je hebt voorgelezen samen te vatten Martin?'

'Ik dacht dat jij, eh, er in geïnteresseerd was en dat je moeite had, eh, nou ja, met het te volgen,' antwoordt hij.

Larry is naar buiten gestormd. Samantha belt met Dr. Bombay, een duidelijk teken dat er iets mis is, mogelijk door toedoen van Dr. Bombay zelf. Waarschijnlijk heeft hij Darrin in een polopony veranderd, net nu Larty Darrin nodig heeft om een belangrijke klant binnen te halen. Dr. Bombay is helaas niet te bereiken omdat hij ergens in een exotisch oord bezig is om, in de laatste ronde van een grote polowedstrijd, met Darrin naar de overwinning te rijden. Misschien vergis ik me, maar het zal niet gemakkelijk zijn om in Darrins schoenen te staan.

'Ja, daar had ik inderdaad wat moeite mee, Martin, dat had ik zeker. Maar laten we het nog eens proberen. Wat ik graag zou willen, is dat je die hele warboel van goeroegeklets terugbrengt tot één enkel, helder concept. Vat het samen. Hak erop los totdat je de kern bereikt.

* Hoofdfiguur uit *Bewitched*, een razend populaire, absurde soapserie, gemaakt tussen 1964-1972, over een heks en haar avonturen in de wereld van de gewone stervelingen.

Reduceer het alsof het een algebrasom is. Verbrand alles wat overbodig is en kijk wat er overblijft.'

'Nou,' begint Martin, en ik weet meteen dat we alweer stuk lopen op zijn hardnekkig vertrouwen in een autoriteit buiten hemzelf, 'Ik denk dat wat hij bedoelt, is...'

Ik onderbreek hem. 'Waarom doet het er wat toe wat *hij* bedoelt, Martin?'

Met opengevallen mond staart hij me aan.

'Het is *jouw* hoofd dat op het hakblok ligt Martin, het is jouw leven dat langzaam maar zeker voorbijgaat.' Ik probeer een andere aanpak. 'Wat is je levensopdracht Martin? Waar draait het voor jou om? Wát precies hoop je met je leven te bereiken?'

'Vrij zijn van gebondenheid,' antwoordt hij zonder aarzeling. 'Bevrijding. Eén-zijn met al wat is. Eenheidsbewustzijn.'

Het lukt me nog net om niet uit mijn dak te gaan. 'Oké, oké, dat is een hele lijst, of veronderstel je dat dat allemaal verschillende manieren zijn om hetzelfde te zeggen?'

'Nou...ja,' antwoordt hij aarzelend, zich kennelijk afvragend of ik mij niet uitgeef voor iets wat ik niet ben, 'dat zijn allemaal verschillende manieren om 'verlichting' te zeggen.'

'O ja? Hoe weet je dat?'

'Nou, ik heb me meer dan vijftientig jaar bezig gehouden met...'

'Met wat Martin? Met wat heb jij je vijftientig jaar lang bezig gehouden?'

'Met van alles. Studeren, mediteren, reinigingsoefeningen doen, lezen, lezingen bijwonen; met alles wat ik maar kon leren over spirituele ontwikkeling...'

Het komt bij me op dat dit precies is wat Sarah te wachten staat. Vijftientig jaar lang zoeken zonder resultaat, alleen maar door gebrek aan een beetje klare taal.

'Wat als je zou ontdekken dat het allemaal verloren moeite is geweest?' vraag ik hem.

Hij deinst terug en ik voel dat hij op het punt staat op te staan en weg te lopen. 'Probeer me nog even te volgen Martin. We zijn alleen maar aan het praten. Alleen maar bij wijze van spreken. Wat als je zou ontdekken dat je alles wat je ooit geleerd hebt overboord zou moeten gooien om die verlichting, waar je het over hebt, te bereiken? Zou je al die kennis die je hebt opgedaan kunnen laten vallen?'

'Nou, ik geloof niet echt dat...'

'Waar ligt je prioriteit? Bij verlichting of bij kennis?'

'Ik denk niet...'

'Hoe lang al is jouw goeroe met zijn onderricht bezig?'

'Nou eh, meer dan dertig jaar...'

'En hoeveel van zijn leerlingen hebben verlichting bereikt?'

'Nou ja, eh...'

'Die je persoonlijk kent?'

'Nou eh, ik heb nooit...'

'Over wie je dat gehoord hebt?'

'Het is niet zo dat...'

'Over wie er geruchten gingen?'

'Ik denk niet dat...'

'Waar zijn ze mee bezig Martin? Dat recept waarmee ze in jouw groep verlichting aan de man brengen, waar bestaat dat eigenlijk uit?'

'Eh, nou ja, meditatie en kennis voornamelijk...'

‘En in al die dertig jaar is er nooit eens iemand naar voren geschoven bij wie ze konden roepen: ‘Kijk die vent eens. Hij is verlicht en daar hebben wij voor gezorgd!’ Niet één, in al die dertig jaar? Vind je niet dat ze zo langzamerhand wel eens met een heel leger van verlichte lui op de proppen zouden mogen komen?’

‘Maar, het is niet zo dat...’

‘Na dertig jaar zouden er toch wel een paar generaties verlichte mensen moeten zijn. Zelfs als maar een kwart van hen leraar zou zijn geworden, dan nog zouden ze, statistisch gezien, inmiddels de wereld overspoeld moeten hebben, denk je ook niet? Ik vraag je dit allemaal niet omdat ik zelf leraar ben, let wel. Ik vraag dit als consument, of als iemand van de consumentenbond. Denk je niet dat het redelijk is om te vragen wat het succespercentage van een leraar is? Het werkt, of het werkt niet, toch? Heb je niet geïnformeerd naar het resultaat van hun leringen toen je je bij die club aansloot?’

‘Maar, dat is niet...’

‘Vind je dat niet redelijk om te vragen? Ze zitten toch in de verlichtingsbusiness? Of heb ik je verkeerd begrepen? Hebben ze soms iets anders waarmee ze hun centen verdienen?’

‘Nnee, maar ze...’

‘Als een consumentenblad een reportage zou publiceren over welke spirituele organisaties hun beloften waarmaken, denk je dan niet dat het eerste gegeven van iedere organisatie het percentage succesgevallen zou zijn? Bijvoorbeeld: hier zijn honderd willekeurig geselecteerde mensen die vijf jaar geleden bij deze organisatie begonnen zijn, en dit is waar ze nu zijn aanbeland. Bijvoorbeeld: eenendertig personen zijn in de

organisatie omhoog geklommen, zevenentwintig zijn er weggegaan, negenendertig zijn nog steeds lid, maar doen er niet veel meer aan, en drie hebben een staat van permanent non-dualistisch bewustzijn bereikt. Oké, drie procent, dat is tenminste een cijfer waarmee je kunt vergelijken. Maar die organisatie van jou zou wel eens een enorme, vette nul kunnen hebben, denk je ook niet? En niet op een aantal van slechts honderd, maar op honderdduizenden, miljoenen, waarschijnlijk. Zie ik dat verkeerd?’

‘Zoals jij het zegt, klinkt het alsof...’

‘Dat weet ik Martin, en ik weet ook hoe ze op dit punt zullen reageren. Ze zeggen dat ze samen, allemaal, het doel zullen bereiken, hè? Ze beweren dat iedereen tegelijkertijd zal doorbreken wanneer er een zekere kritische massa is bereikt, zo is het toch?’

‘Nou, zo ongeveer ja, maar bij jou klinkt het alsof...’

‘Waarom denk je dat jouw groep na dertig jaar nog niet tot aan haar strot in de verlichte mensen zit? Ik zou denken dat ze daar inmiddels niet meer weten waar ze ze moeten laten. Ik zou ook denken dat zo langzamerhand de hele wereld zich een weg naar hen toe zou weten te banen. Hoeveel tijd hebben ze nog nodig?’

‘Maar daar draait het niet...’

‘Jawel, Martin, daar draait het wél om. Dat is het hem juist. Als het daar niet om draait, waar draait het dan wél om? Hoe is het mogelijk dat na dertig jaar het enige geval van verlichting degene betreft die ermee begonnen is? Ik weet dat hij heel wat voorstelt, Martin. Ik ken zijn leringen. Ik weet waar die vent voor staat. Ik ben het ermee eens dat hij op een heel hoog plan staat, wat dat dan ook mag betekenen. Als ik in zijn aanwezig-

heid mocht komen, dan zou ik op mijn knieën vallen en zijn in lotushouding gedraaide voeten aanraken. Hij is geweldig, ik weet het, maar we hebben het hier niet over iemand anders: we hebben het over jou. We hebben het erover hoe je... wat ook al weer? Hoe noemde je dat? Je je kunt bevrijden uit je gebondenheid? Ik zie niemand in de organisatie van die vent die zich aan het bevrijden is uit zijn gebondenheid, Martin. Jij wel?’

Ik wacht. Stilte.

‘Zou je mij kunnen zeggen of je enig idee hebt waaraan dat zou kunnen liggen?’

Martin zwijgt. Hij ligt duidelijk flink met zichzelf overhoop. Hij kijkt naar me om te zien wat er nog meer komt.

‘Martin, ik vind dat je de mogelijkheid zou moeten overwegen dat er iets goed fout zit met die organisatie. Iets heel wezenlijks. Vind je het onredelijk van me dat ik dit zeg?’

Geen reactie.

‘Vind je het niet op zijn minst redelijk die vraag te stellen? Om op zijn minst de mogelijkheid te overwegen?’

Hij knikt bijna onmerkbaar.

‘Ikzelf ben in minder dan twee jaar verlicht geworden, Martin. En dat zonder de hulp van een leraar van vlees en bloed. Ik heb nooit gehoord dat het hele proces langer duurde. Ik zie echt niet in *hoe* dat proces veel langer zou kunnen duren.’

Hiermee bedoel ik niet dat het maar twee jaar duurt vanaf het allereerste vonkje spiritueel verlangen. Ik bedoel twee jaar vanaf het punt waarop het proces van ontwaaken werkelijk een aanvang neemt: met de eerste openba-

ring, de eerste stap. Laten we dat maar met hoofdletters zetten: de Eerste Stap. Ik weet dat een heleboel mensen jarenlang mediteren en spirituele oefeningen doen zonder volledig te ontwaken en ik weet dat ze denken dat dit komt omdat ze nog niet over de finish zijn. Maar de echte reden is dat ze nog geeneens uit de startblokken zijn, nog niet de Eerste Stap hebben gezet.

Ik ga verder. ‘Het is een proces, en dat heeft een bepaalde tijd nodig. Ongeveer net zoveel tijd als een baby-olifantje in de baarmoeder nodig heeft om te groeien.’

Martin is veel te beleefd om de meest voor de hand liggende vraag te stellen, namelijk: hoeveel gevallen van verlichting ik dan wel op mijn conto kan schrijven. Het antwoord is een gemiddelde van ongeveer een à twee per jaar sinds ik lesgeef, in totaal ongeveer een dozijn. Natuurlijk ligt dat niet alleen maar aan mij, maar het universum heeft die mensen nu eenmaal naar mij toe geleid toen hun zoektocht in een kritieke fase verkeerde. Enkelen proberen inmiddels hun ervaringen op schrift te stellen of lezingen te geven, maar de meesten zijn alleen maar bezig er vertrouwd mee te raken. Ik zie ook twee leerlingen die nu onderweg zijn en die het gaat lukken, die de Eerste Stap hebben gezet. Als de Eerste Stap eenmaal gezet is, volgt de rest vanzelf, tenzij je doodgaat of een verschrikkelijk hersenletsel oploopt.

‘Martin?’

‘Ja?’

‘Ben je het eigenlijk met me eens dat er iets mis zou kunnen zijn met een opleiding die geen afgestudeerden aflevert?’

Hij aarzelt, en knikt dan van ‘ja’.

‘Zo ja, dan is daar wel iets heel erg mis mee, hè?’

Hij knikt.

Ik knik. 'Nou, dat is een interessante overweging. Misschien kun je daar eens over nadenken en mij laten weten wat dat heeft opgeleverd. Oké?'

Hij knikt.

'Martin?'

Hij knikt.

'Ik weet het antwoord al. Dit gaat alleen jou aan. Goed?'

Alweer een knik.

Loyaliteit aan welke spirituele lering of leraar, of autoriteit van buitenaf dan ook, is de verraderlijkste valkuil waar je in kunt trappen. Het eerste waar we op uit zijn als we met onze zoektocht beginnen, is de kameraadschap en de bevestiging die uitgaat van een bestaande groep. Zodoende eindigen we in feite onze zoektocht al nog voordat die goed en wel begonnen is. Martin is hiervan een schoolvoorbeeld, echt een typerend geval. Ruim twintig jaar geleden ging hij op zoek naar iets hogers, en nu is hij gedwongen het feit onder ogen te zien dat alle moeite en alle emotionele betrokkenheid die hij al die jaren in zijn zoektocht heeft geïnvesteerd, hem geen stap vooruit hebben gebracht. Twintig jaar lang heeft hij zichzelf ingegraven in een kuil en nou moet hij daar uit zien te klimmen en nu echt met zijn zoektocht beginnen, wat hij zeer waarschijnlijk niet zal doen.

De intensiteit van onze devotie tot leraren en leerlingen is geen afspiegeling van de waarde daarvan, maar meer van de wil van het ego om te overleven. Het is het

ego, het valse zelf, dat de goeroe verheerlijkt en dat de lering heilig verklaart, maar er is niets wat verheerlijkt hoeft te worden of wat heilig is. Er is alleen maar 'waar' of 'niet waar'.

Iedereen die weet hoe het werkt om iemand te de-programmeren die door een cultus is gehersenspoeld, weet ook precies wat er allemaal bij komt kijken om van dit soort loyaliteitsgevoelens af te komen. Maar uiteindelijk is er slechts één cultus: de Cultus van het Onware Zelf, en daar is iedereen een fanatiek en toegewijd lid van. Ontwaken is een proces van deprogramming. Verlichting is: niet geprogrammeerd zijn.

Dit alles leg ik Martin in rustige bewoordingen uit, waarbij ik een beroep doe op zijn verstand en op zijn intelligentie. Ondertussen zie ik dat hij het moeilijk heeft met de strijd tussen zijn hart en zijn verstand. In mijn favoriete versie van de Mahabharata discussiëren Krishna en Arjuna over de oorlog die op het punt staat uit te breken. Arjuna vraagt dan of die oorlog zal plaatsvinden op het slagveld of in zijn hart.

'Daar zie ik niet echt verschil tussen,' antwoordt Krishna.

Ik wil niet hebben dat Martin denkt dat ik het speciaal op zijn groep en zijn goeroe gemunt heb. Ik zie ook geen enkele reden om een onderscheid te maken tussen de ene of de andere groep. Er zijn een aantal redenen te bedenken waarom het spirituele organisaties niet lukt verlichte mensen met hordes tegelijk de straat op te sturen, maar die liggen niet allemaal voor de hand.

Een heel goede reden, die ze zelf niet eens in de gaten hebben, is dat aanhangers van spirituele organisaties wel eens erg tevreden zouden kunnen zijn met alleen maar verlichting na te jagen. Je leven wijden aan verheven spirituele idealen is net zo levensvervullend en zinvol als de zoektocht naar de hemel, naar macht, naar geld, of naar liefde. Alleen maar omdat er een neonreclame boven de deur hangt met: 'Gratis Verlichting! De Kortste en Gemakkelijkste Weg! Het Enige Ware Pad!', wil nog niet zeggen dat wat daarbinnen gebeurt ook echt te maken heeft met verlichting, of dat de mensen die naar binnen gaan dat ook werkelijk willen.

Het is juist het tegenovergestelde!

Bijna altijd is de verlichting die verhandeld wordt helemaal niet de realisatie van de waarheid, maar een bewustzijnstoestand die zo krankjorum fantastisch is, dat je wel een idioot moet zijn om die niet te willen. Zo bedrieglijk fantastisch eigenlijk, dat de schittering ervan talloze miljoenen zoekers heeft verblind voor het feit dat hij niet bestaat.

Dus heeft Martins organisatie waarschijnlijk meer op met woorden dan met daden, maar ik geloof niet dat ze er met opzet frauduleus bezig zijn. Ik denk dat ze net zo overtuigd zijn als degenen die ze weten te overtuigen. In dit soort groepen werkt dat waarschijnlijk net zo als bij iedere andere organisatie die, net als een levend organisme, wil overleven, zich aanpassen en groeien. Misschien streeft een organisatie de bevrijding van alle levende wezens na, of wereldvrede, of de verspreiding van de eigen leer. Of men wil gewoon zelfverheffing en machtsuitoefening. Misschien wil die verlichte knakker aan de top alleen maar wat in de rondte neuken. Of

misschien is hij de controle kwijtgeraakt en heeft het onverlichte volk aan de basis de zaak overgenomen. Of misschien is die verlichte vent aan de top helemaal niet verlicht, maar iets anders. Dat mag dan wel geweldig zijn, maar hij is niet ontwaakt. Hij heeft niet de waarheid gerealiseerd. Maar ja, wie zal het weten?

Misschien bereikt Martins vorige groep wel een kritische massa en breken ze samen allemaal door in een permanent bewustzijn van opperste geluk. (Tjonge, wat zal ik voor schut staan als ik bij hen aanbel om te vragen of er nog plaats voor me is.) Het punt is, dat het feitelijk geen zin heeft om te proberen uit te zoeken wat de redenen zijn dat 'zoekers' niet 'vinden'. Dat is alleen maar de zoveelste afleidingsmanoeuvre en daar is geen gebrek aan. Het gaat erom te ontwaken en niet om een doctorstitel in ontwaken te behalen. Eenvoudig gezegd, zoals Sarah al vermoedde, ontwaken is punt één, en als je dan nog steeds alle wezens wilt bevrijden of de wereldvrede wilt bevorderen of walvissen wilt redden, is dat geweldig. Fijn voor de mensen, fijn voor de wereld, en fijn voor de walvissen, maar het fundament blijft hetzelfde: óf je bent ontwaakt, óf je bent dat niet.

Vreedzaam en onafhankelijk

*Ik denk dat ik onder de dieren zou kunnen leven,
ze zijn zo vreedzaam en onafhankelijk.
Ik kan hen lang observeren, heel lang.*

*Ze sloven zich niet uit en jammeren niet over
hoe slecht ze er aan toe zijn.*

*Ze liggen niet wakker in het donker
om hun zonden te betreuren.*

*Ze maken me niet misselijk met hun gepraat
over hun plichten aan God.*

Niet één is ontevreden.

Niet één wordt gekweld door hebzucht.

*Niet één knielt neer voor een ander dier,
noch voor een van zijn eigen soort,
dat duizenden jaren daarvoor leefde.*

*Op de hele aarde is niet één dier
dat gerespecteerd wil worden, of dat ongelukkig is.*

Walt Whitman

Klaar

*Lang genoeg heb je verachtelijke dromen gedroomd.
Nu was ik de slaap uit je ogen,
Wen nu maar aan de schittering van het licht
en van ieder ogenblik van je leven.*

*Lang genoeg heb je voorzichtig gewaad.
een plank vasthoudend, langs de kust,
Nu wil ik dat je een onbevreesde zwemmer bent.
Dat je midden op zee in de golven duikt,
en weer omhoog komt,
naar mij wenkt, luidkeels roept
en lachend schudt met je haar.*

*Ik ben de leraar van atleten.
Hij die dankzij mij een bredere borstkast kan opzetten
dan ikzelf,
bewijst de breedte van die van mij.
Mijn school wordt de meeste eer bewezen,
door degene die heeft geleerd zijn leraar te vernietigen.*

Walt Whitman

De laatste gast die het is gelukt volledig te ontwa-
ken, was Paul. Tijdens de laatste twee weken van
zijn verblijf hier heb ik hem helemaal niet gesproken. Ik

zag hem alleen maar af en toe, als hij uit wandelen ging of terwijl hij, midden in een sneeuwbus, op een van de tuinbanken zat. Dat betekent niet dat dit alles was wat hij uitvoerde, maar dit is wat ik van hem meekreeg. Ik ga niet vaak naar beneden om bij de gasten te zijn, en ik ben er zeker van dat er veel meer in dit huis gebeurt dan ik ooit te weten kom. Ik vermoed echter dat Paul in die periode niet veel met de andere gasten omging.

Het was winter toen hij het me vertelde. Op een heldere nacht, niet echt koud, met versgevalen sneeuw op de grond. Het was zo'n nacht waarin honderden sterren aan de hemel stonden te stralen en de wind, als in ontzag, was gaan liggen. Een nacht zo helder en stil dat het iets kunstmatig had. Een perfecte winteravond, zoals we die hier maar een of twee keer per jaar meemaken. Daarom was ik naar buiten gegaan om wat te wandelen. Op een kruispunt, een paar mijl van ons huis vandaan, kwam ik Paul tegen. Ik was blij hem te zien. Ik ben altijd blij als ik iemand zie die op een punt is aangekomen waarvan ik vermoedde dat Paul het bereikt had. Hij kwam zonder een woord te zeggen naast me lopen en zo liepen we samen verder. Het duurde nog tien minuten voordat hij iets zei.

‘Ik ben klaar.’

Ik glimlachte, terwijl ik mijn hart helemaal warm voelde worden. Warm bij de herinnering aan de dag waarop ik tot dezelfde opzienbarende, ongelofelijke conclusie was gekomen. En bij de gedachte aan al die keren dat ik het van anderen hoorde. Ik voelde me warm worden omdat ik de weg ken die je aflegt om op een dergelijk punt te komen en omdat ik weet wat er nog in het verschiet ligt.

Zo gaat dat wanneer je het bereikt hebt: zonder trompetgeschal, er is geen stralend licht op de achtergrond en er klinken geen engelenkoren. Zoals Layman P'ang het zei: ‘Je bent alleen maar een doodgewone kerel die klaar is met zijn werk.’

‘Ik heb geen vragen meer’, zei Paul. Hij bedoelde niet alleen dat hij geen vragen meer had voor mij, hij bedoelde dat hij helemaal geen vragen meer had. Punt uit. Zo is dat wanneer je het eindpunt hebt bereikt: je bent klaar. Wat hij niet zei, alhoewel hij dat wel had gekund, was dat hij nu alles wist wat er te weten valt. Alles. Hij had het einde van alle kennis bereikt, en hij bezat nu het enige, ware weten. Hij zei dat niet met zoveel woorden, omdat zoiets te groots is voor woorden, maar ik wist dat hij zich dit toch moest realiseren: het was immers een feit en zó iets geweldigs, dat je het gewoon niet kunt negeren.

Wij liepen verder. De maan was driekwart vol en verleende een stralende glans aan de verse sneeuw, die nu als een satijnen deken over een sluimerende aarde lag.

Paul zei verder niets meer totdat we thuiskwamen. Het kwam bij me op dat hij waarschijnlijk al een paar weken ‘klaar’ was en dat hij die tijd had gebruikt om aan zijn nieuwe en onverwachte toestand te wennen. Zo loopt het uiteindelijk altijd af. Ook al heb je duizenden keren te horen gekregen dat er een einde komt aan kennis, aan zoeken, toch sta je versted als het dan zover is. Je hebt een paar jaar achter je liggen waarin je gevecht na gevecht hebt geleverd, het ene nog gruwelijker dan het andere, en

nooit, *nooit* had je hoe dan ook verwacht dat je het er in dit leven nog met een overwinning vanaf zou brengen.

En op een dag is het plotseling zover. Opeens is alles weg. Er zijn geen vijanden meer, geen gevechten. Het zwaard dat aan je hand vastgeklonken leek te zijn kun je, zodra je je vingers hebt ontspannen, laten vallen. Er is niets meer overgebleven om tegen te vechten en niets meer dat nog gedaan moet worden. En dat zal er ook nooit meer zijn.

En zelfs dan nog is het heel goed mogelijk dat je niet weet wie, of waar, je bent. Het is gewoon voorbij en er is niets wat daarvoor in de plaats komt.

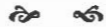
In romans vragen net beginnende vampiers zich af wat hun nieuwe status met zich meebrengt. ‘Ben ik een vampier of alleen maar gestoord?’ ‘Wat moet ik met die knoflook en crucifixen, dat zonlicht en die doodskisten?’ ‘Ben ik onsterfelijk geworden? Hoe kom ik daar achter?’ ‘Wat is waar en wat is mythe?’ Daar heeft je nieuwe situatie veel van weg. Ik heb gehoord dat zen aanhangers zeggen dat het tien jaar duurt voordat je er aan gewend bent. En in hun geval betekent dat tien jaar in de meest geschikte omgeving die je je maar kunt voorstellen: een zenklooster waar alles draait om verlichting, vierentwintig uur per dag, het hele jaar door. Stel je aan de andere kant voor dat je zo’n gewenningsperiode moet doormaken temidden van een maatschappij die geen waarde hecht aan spiritualiteit, en waarin zelfs de spirituele deskundigen, zonder het te weten, meesters zijn in het geven van foute informatie. Dat kunnen tien verdomd lastige jaren worden.

En wat komt daarna? Nou, zoals ik heb begrepen van jnana-yoga beoefenaars, met wie ik daarover heb ge-

sproken, (met excuses aan hen en iedereen van wie ik de leringen in dit boek verdraai), ben je na zo’n periode van tien jaar assimileren een *jnani*, een wijze. Dat is dus wat ik ben, veronderstel ik, maar het proces van reduceren waardoor ik van een ajnani een jnani ben geworden, is nog steeds niet voorbij. Zelfs nu nog moet ik er bewust moeite voor doen mijn onware zelf, mijn droompersonage, in stand te houden, het te bezielen en het aan de gang te houden. En uiteindelijk zal ik door dit proces zo dicht bij ‘niet-bestaan’ komen als maar mogelijk is voor iemand met een lichaam. Met andere woorden: ik zal het energieniveau van mijn droompersonage steeds minder op peil weten te houden; mijn onderricht wordt zodanig gereduceerd dat er alleen nog maar het meest kenmerkende en essentiële van overblijft; mijn belangstelling voor de wereld zal steeds verder verflauwen en uiteindelijk zal ik als persoon nauwelijks nog bestaan. Of jnana-yoga, het zenboeddhisme, of welk systeem dan ook dit proces nu wel of niet bevestigt, doet er niet toe, want ik bevestig het zelf, uit eigen ervaring. Ik heb geen boodschap aan leraren en leringen. Ik ervaar dit proces als het steeds verder oplossen van mijzelf. Door dit boek te schrijven wordt het allemaal versneld, maar uiteindelijk draait het altijd hier op uit.

Toen Krishna klaar was met zijn aardse missie liep hij het bos in en bleef maar doorlopen totdat hij van uitputting in elkaar zakte. Een langskomende jager zag zijn voeten aan voor de oren van een hert, en met een enkele pijl doodde hij hem. Die tocht door het bos kan gezien worden als het steeds zwakker worden van de energiestroom. Misschien ga ik, als mijn tijd gekomen is, door het korenveld lopen totdat ik neerval van vermoeidheid,

en worden mijn voeten door een passerende John Deere maaimachine aangezien voor rijpe maïskolven.

Ik heb geen boodschap aan leraren en leringen. Wauw! Dat klinkt behoorlijk eigenwijs, dus misschien moet ik daar even wat dieper op ingaan.

Goed dan: ik ben volledig verlicht, ik heb de waarheid volledig gerealiseerd. Het is me gelukt, in levensden lijve, en ik heb besloten alles te beschrijven zoals ik het zie. Ik heb aan niets en niemand een boodschap. Ik ben niemand rekenschap verschuldigd. Mocht dat wat ik beschrijf niet kloppen met weet ik hoeveel andere verslagen, ook al genieten die verslagen en degenen die ze hebben vastgelegd nog zo'n grote reputatie, dan zijn die verslagen wat mij betreft niet meer dan sprookjes en legenden en kunnen ze verwezen worden naar de schroothoop van de geschiedenis. Het is nu eenmaal zo dat ik 'er ben', en 'er zijn' wijkt behoorlijk af van wat er allemaal over wordt beweerd. En verder heb ik geen zin mijn tijd, of die van anderen, te verknoeien met te doen alsof dat niet zo is.

Laten we niet vergeten dat 'er zijn' niet in nevelen is gehuld, of iets is wat slechts spaarzaam wordt verlicht. Er is niets geheimzinnigs of mystieks aan. Mijn weten wordt door niets vertroebeld en ik heb een onbelemmerde visie. Dit zo te zeggen ligt gevoelig, maar het is wel een essentieel punt. Ik interpreteer niet. Ik vertaal niet. Ik geef niet iets door wat ik zelf ook heb doorgekregen. Ik 'ben er', hier en nu, en ik vertel je zo onomwonden mogelijk hoe ik het ervaar. Als dat hard

klinkt, moet je daar maar aan wennen. Dit is niets voor doetjes. Ik ben dit boek niet aan het schrijven om geld te verdienen, om volgelingen te krijgen of om populair te worden. Ik schrijf om het van me af te kunnen zetten. Mijn boodschap is niet dat je moet geloven wat ik beweet over hoe het is om 'er te zijn', maar dat je dat voor jezelf moet ontdekken.

*Hou op dingen uit de tweede of derde hand aan te nemen,
of te kijken door de ogen van de doden,
of je te voeden met wat geesten in boeken beweren.*

*Je moet ook niet kijken door mijn ogen,
noch dingen van me aannemen.*

Luister naar alle kanten, en filter vanuit jezelf wat je hoort.

Walt Whitman

Om terug te keren naar Pauls transformatie: de metamorfose van rups-pop-vlinder is een toepasselijke vergelijking. (We moeten vaak onze toevlucht nemen tot vergelijkingen: 'de Tao waarover gesproken kan worden, is niet de eeuwige Tao,' en zo.) Helaas hebben, in tegenstelling tot een pas uitgekomen vlinder, net verlicht geworden mensen geen oerinstinct dat hen van informatie voorziet en hen de weg wijst. Toen ikzelf deze ervaring aan den lijve ondervond, wist ik dat het ronduit ongelofelijk was wat ik meemaakte. Ik zag in dat het iets buitengewoons was. Ik wist ook dat dit het hoogste was wat je kunt bereiken, waarbij alles wat je daarvoor had gepresteerd in het niet verzonk. Met wie ik ook te

maken kreeg: ik zag meteen dat hij of zij dáár niet doorheen was gegaan. En toch heeft het nog *jaren* geduurd voordat ik wist dat dit nu verlichting was.

Verdomd lastig.

Toen ik het dan uiteindelijk doorhad, betekende dit voor mij een erg bemoedigend inzicht, ook al ervoer ik het als onbeschrijfelijk en schokkend en zette het alles op zijn kop. Jarenlang was ik zonder het te weten al een vlinder, doelloos rondhangend met rupsen, terwijl ik ondertussen er op los fantaseerde dat ik een vlinder werd. Ik wist dat ik duidelijk anders was dan de rupsen. Ik wist dat een niet te overbruggen kloof ons scheidde, dat ik niet meer een van hen was, dat zij niet waren zoals ik en ik niet meer zoals zij. Ik wist dat ik alleen nog maar op de meest oppervlakkige manier met hen kon omgaan: door me te baseren op mijn snel vervagende herinneringen aan hun taal en hun gewoonten. Toch duurde het nog een hele tijd voordat ik doorhad dat het feit dat ik niet meer een van hen was, kwam, omdat ik iets anders bleek te zijn en dat verschil was onoverkomelijk. Ik had een toegangskaartje verdiend tot een geheel nieuwe werkelijkheid, maar daar had ik nog geen gebruik van kunnen maken omdat niemand mij had kunnen uitleggen dat dit totaal nieuwe wezen, dat ik intussen was geworden, identiek was aan wat rupsen bedoelden wanneer ze het over 'vlinders' hadden. Wie kan tenslotte zoiets uitleggen aan iemand die zelfs niet genoeg weet om de juiste vragen te stellen?

Verdomd lastig.

Hoe is zo'n toestand van onwetendheid en verwarring mogelijk? Laten we het zo zeggen: rupsen weten helemaal niets van vlinders af en, zoals uit romans en

films blijkt, weten menselijke wezens absoluut niets af van vampiers. En wie kan het hun kwalijk nemen? Vampiers gaan niet op stap met mensen. Vampiers keren niet terug om mensen iets te leren, ze mengen zich niet onder hen en het kan hen helemaal niets schelen wat mensen denken. Waarom zouden ze ook? Het zijn wezens van een totaal andere orde en ze hebben nauwelijks nog iets gemeen met de groep van wezens waartoe ze ooit hebben behoord. En verlichting kun je hiermee vergelijken. Maar een vergelijking met vampiers en vlinders is niet eens nodig. Je hoeft je alleen maar voor te stellen de enige volwassene te zijn in een wereld met alleen maar kinderen. In alle ernst. Stel je eens voor wat voor een ontwikkeling je in de loop der jaren door zou maken. Hoe je gevoelens ten opzichte van kinderen zouden veranderen. Probeer je eens voor te stellen wat voor een soort mens je zou worden.

Verdomd lastig.

Hoeveel mensen komen werkelijk zo ver? Hoeveel mensen zijn echt verlicht? Velen beweren het, maar hoeveel *zijn* het ook werkelijk? Ik heb er geen idee van, maar ik veronderstel heel weinig. Volgens schattingen van sommige mensen die dit enigszins kunnen beoordelen, ziet één op de tienduizend mensen iets in het idee, en één op de tienduizend daarvan speelt het daadwerkelijk klaar om verlicht te worden, hetgeen neerkomt op één op de honderd miljoen. Wereldwijd en in de loop der tijd gezien, denk ik dat dat kan kloppen: dus leven er te allen tijde een paar dozijn verlichte mensen op aarde.

En hoeveel van die paar dozijn, zoals ik, geven zich de moeite anderen te helpen? Zich bekend te maken?

Nog minder.

Maar dat is feitelijk heel goed te begrijpen. Zodra je het idee dat dualiteit (wat je daar ook onder verstaat) 'slecht' is, en eenheid (wat je daar ook onder verstaat) 'goed' is achter je hebt gelaten, heb je ook iedere behoefte om wie dan ook te 'helpen' of te 'redden' achter je gelaten. Ikzelf bijvoorbeeld doe niet wat ik doe omdat ik vind dat het noodzakelijk is. Ik word door geen enkel ethisch of altruïstisch motief bewogen. Ik vind niet dat er iets verkeerd is en dat ik daar iets aan zou moeten doen. Ik doe geen dingen om lijden te verzachten of om mensen te bevrijden. Ik kom alleen maar in actie als ik er zin in heb. Ik heb een ingebouwde drang om dat, wat ik interessant vind, te uiten en het enige wat ik interessant vind, is de grote zoektocht die uitloopt in permanent non-dualistisch bewustzijn.

Ik heb eens gehoord dat Maharishi Mahesh Yogi heel gelukkig was met zijn teruggetrokken leven aan de voet van de Himalaya en waarschijnlijk nooit meer naar de maatschappij zou zijn teruggekeerd, ware het niet dat hij in zijn hoofd de naam van een stad in India begon te horen. Die kwam telkens spontaan in zijn gedachten op. Toen hij dat tegen iemand vertelde, kreeg hij te horen dat de enige manier om die naam uit zijn hoofd te krijgen was om naar die stad toe te gaan. Dat deed hij. Vervolgens maakte hij daar nog wat afspraken om lezingen te geven en dat was het begin van de hele TM-beweging. In zoiets kan ik inkomen. Je ziet wat er gebeurt, je gaat met de stroom mee en je komt uit waar je zijn moet.

Zo staan we er nu dus voor: ik weet dingen die andere mensen ook graag zouden willen weten, en in het geval van Paul ben ik precies op de juiste plek waardoor ik hem een paar dingen kan vertellen die zijn leven op deze etappe van zijn zoektocht wat gemakkelijker zullen maken. Iemand die niet langer een bepaald soort wezen is en die opeens tot een totaal andere soort gaat behoren, heeft geen noemenswaardige traditie om op terug te vallen. En als zoiets dan gebeurt, is eigenlijk niemand erop voorbereid. Het is misschien absurd dit alles ter sprake te brengen, maar het is nog veel absurder het aan den lijve te ondervinden. Mocht dit allemaal buitengewoon merkwaardig klinken, geloof me dan maar, het *is* ook buitengewoon merkwaardig. En ik heb niet graag dat anderen hiermee overhoop liggen, zeker niet als ik weet dat ze net een periode van pakweg twee jaar hartverscheurende zielenstrijd achter de rug hebben.

Toen Paul en ik voor ons huis stonden, in die grandioze, kristalheldere nacht, was ik dus blij dat ik tegen hem kon zeggen:

'Welkom.'

Daarna spraken we nog een uur lang over rare zaken zoals vampiers, vlinders, eenzaamheid, de volgende dag, en over de volgende tien jaar.

'Heb je nu door wat er met die 'poortloze poort' bedoeld wordt?' vroeg ik.

'Oh,' zei hij, toen hem een licht opging. 'Ha!' lachte hij, het enige wat je in zo'n geval kunt doen.

Ik zei verder niets. Ik gaf nu geen les meer. Ik probeerde hem niet uit te horen, of hem te helpen bepaalde dingen in te zien. Hij had nu alles achter de rug. Ik was niet langer Pauls leraar: als zijn leraar had hij mij

vernietigd. In de meest letterlijke zin wist hij precies zoveel als ik. Verlicht zijn is niet zoiets als slagen voor de middelbare school waarna je naar de universiteit gaat, of afstuderen om daarna de 'echte' wereld in te gaan. Verlichting betekent slagen voor het allerlaatste examen. Daarna is er niets meer om op te jagen, niets meer om achterna te zitten; er is geen strijd meer. Dan kun je de wereld ingaan en doen wat je maar wilt: gitaar leren spelen, parachutespringen, boeken schrijven, druiven telen, wat dan ook.

Onze relatie van leraar-leerling was voorbij. Toen we zo met elkaar spraken, waren we niet meer dan twee kerels waarvan de een, die de omgeving al wat langer kende, de ander een beetje wegwijs maakte.

Uiteindelijk willen we allemaal naar Oz, schatje

*Toen je mijn leven in je handen greep,
beukte je het schoon op de
woeste rotsen van de Eeuwige Geest.*

*Hoe vreselijk liepen alle kleuren uit, totdat ze wit werden!
Je glimlacht en leunt achterover; Ik droog op in jouw zon.*

Rumi

We vormen hier in huis een soort leefgemeenschap. Er komen mensen langs die voor een week of een jaar blijven, er vormen zich vriendschappen en afscheid nemen gaat soms moeilijk. Ik ben er zeker van dat de relaties in huis dieper gaan en ingewikkelder zijn dan ik beschrijf, maar ik leef vrij afgezonderd van de dagelijkse gang van zaken rond het huishouden en de bewoners, en zo hoort het ook.

Sinds ongeveer een maand of vijf woont hier een moeder met haar dochtertje. Marla, zo heet de moeder, is een van de velen die hier met een behoorlijk verwrongen kijk op wat verlichting is, kwam aanzetten. Op dit moment kan ik haar eigenlijk niets leren. Ik kan niet meer doen dan haar aan te sporen om te kijken naar haar basisopvattingen en proberen haar zover te krijgen

dat ze die in een nieuw licht gaat bezien. Zoals bij velen het geval is, zal ze waarschijnlijk de voorkeur geven aan haar geromantiseerde overtuigingen, en dus zal ze eerder vertrekken dan veranderen. De misvatting over verlichting komt voort uit het feit (of wordt er op zijn minst door beïnvloed), dat de meeste van 's werelds erkende deskundigen op het gebied van verlichting niet verlicht zijn. Sommigen zijn grote mystici, sommigen zijn grote geleerden en sommigen zijn het allebei. Maar de meesten zijn noch het een noch het ander, en er zijn er maar weinig die echt ontwaakt zijn.

Deze essentiële misvatting zal een belangrijk thema in dit boek vormen, want het is het voornaamste obstakel op de zoektocht naar verlichting. Er is immers niemand die het vindt, omdat niemand weet waar het ligt. En de mensen van wie verwacht mag worden dat ze de weg kunnen wijzen, wijzen om allerlei redenen allemaal de verkeerde kant op.

De diepste kern van deze verwarring wordt gevormd door de opvatting dat permanent non-dualistisch bewustzijn (oftewel verlichting) en de niet-permanente ervaring van kosmisch bewustzijn (oftewel mystieke eenwording) synoniem zijn, terwijl ze in feite niets met elkaar te maken hebben. Het is mogelijk het een zonder het ander te hebben en er zijn miljoenen gevallen van mystiek en kosmisch bewustzijn in verschillende gradaties voor één enkel geval van verlichting. Natuurlijk, authentiek verlichte mensen zullen niet geneigd zijn de aandacht te trekken, dus zullen er zeker meer rondlopen dan het lijkt (zoals vampiers!). Maar het blijft nu eenmaal een feit dat verlichting en mystiek weinig of niets met elkaar gemeen hebben.

Iedereen, ikzelf inbegrepen, die ooit zoiets als een mystieke ervaring heeft gehad, zal vanzelfsprekend aannemen dat dit het toppunt is van wat een mens kan ervaren. Ik denk dat dit terecht is. Daaruit zou je kunnen concluderen dat iemand die vaker, of gemakkelijker, toegang tot zo'n verheven toestand heeft gehad, zowat het allerhoogste niveau van het menszijn heeft bereikt. Allemaal goed en wel, zolang zo iemand maar niet het etiket van spiritueel verlicht zijn opgeplakt krijgt. Hij of zij mag dan wel een goddelijke avatar, de vleesgeworden liefde of zelfs de allerhoogste godheid zijn, maar verlicht zijn is iets anders.

Het essentiële verschil is dat de een in de droom zit, en de ander niet. De een heeft de waarheid gerealiseerd, en de ander niet. De een blijft binnen het bewustzijn, de ander is onafhankelijk van het bewustzijn. Verlichte mensen zijn wakker geworden uit de droom en zien die niet langer meer aan voor de werkelijkheid. Als gevolg daarvan zijn ze niet langer in staat om nog ergens belang aan te hechten. Voor iemand die ontwaakt is, heeft het einde van de wereld niet meer of niet minder impact dan het knappen van een twijgje. 'De wijze ziet in alles hetzelfde,' zegt de Gita. 'De wijze is onbevooroordeeld,' heet het in de Tao te Tsjing. Verlichten kunnen niets als verkeerd zien, dus doen ze ook geen moeite om dingen recht te zetten. Niets is beter of slechter, dus waarom zouden ze proberen dingen beter te maken? In een bioscoop springt toch ook niemand van zijn stoel om de mensen in de film uit de penarie te halen? Als in de film een asteroïde in volle vaart op de aarde afkomt, vliegt het filmdoek niet in brand en er is geen bioscoopganger die het in zijn hoofd haalt naar huis te rennen om zijn laatste uren bij zijn ge-

liefden door te brengen. En als hij dat wel zou doen, zou hij naar de dichtstbij gelegen inrichting gesleept worden en een spuit krijgen omdat hij geestelijk gestoord is.

Verlichte mensen zien het leven als een droom, dus hoe zouden ze ook maar enigszins onderscheid kunnen maken tussen goed en fout, tussen goed en kwaad? Hoe kan de ene gang van zaken beter of slechter zijn dan de andere? Is er iets in een droom dat ook maar van enig belang is? Je wordt wakker en de droom is weg alsof hij nooit heeft bestaan. Alle personen en gebeurtenissen die zo echt leken, zijn gewoon verdwenen. Verlichte mensen kunnen van alles en nog wat in de droomwereld doen, maar ze zien de droom niet langer aan voor de werkelijkheid.

Verlichting heeft te maken met waarheid. Het gaat er niet om een beter of gelukkiger mens te worden. Verlichting heeft niets te maken met persoonlijke groei of spirituele ontwikkeling. Een correct omschreven advertentie voor verlichting zou zelfs de meest geharde marinier nog doen verbleken. Er is geen spel in deze wereld of in een andere, in deze dimensie noch in een andere, waarvan de inzet hoger is. De prijs voor de waarheid is alles, maar niemand weet wat alles betekent totdat ervoor betaald moet worden. Eenvoudig gezegd: verlichting is onpersoonlijk, terwijl wat gewoonlijk aangepraat wordt als verlichting, persoonlijk is, tot in de hoogste graad. We zullen hier in de loop van dit boek nog wat dieper op ingaan omdat ik merk dat mijn leven, het huis hier en dit boek daar om draaien. Voor het ogenblik volstaat het te zeggen dat een van de meest essentiële taken op weg naar verlichting is: uit te vinden wat verlichting *niet* is.

Het is grappig om te zien wie er allemaal de weg naar ons huis weten te vinden, en onder welke omstandigheden. Blijkbaar kun je hier niet zomaar met je koffers binnenvallen en meteen doen alsof je thuis bent. Marla arriveerde hier uit California met Annie, haar zevenjarige dochter. Waarschijnlijk had ze via-via van ons gehoord of van iemand die hier ooit geweest was of zo. Maar Sonaya laat de mensen niet zo gemakkelijk binnen. (Hier wist ik allemaal niets van totdat Annie het me uitlegde). Marla en Annie werden doorverwezen naar een pension in de stad en kregen het advies iedere dag hier naar toe te komen om mee te draaien en te zien hoe hun dat beviel.

Annie vertelde me ook hoe dingen als karweitjes, maaltijden, badkamerschema's en meer van die huishoudelijke zaken werkten. Sonaya scheen overal goed greep op te hebben en ik was voor de zoveelste keer verbaasd toen ik door begon te krijgen wat voor een ingewikkeld schip ze hier door de golven stuurde en hoe vakkundig ze dat deed.

'Vind je Sonaya aardig?' vroeg ik Annie.

'Sonaya is liefde,' antwoordde Annie, alsof de vraag te stom was voor woorden, wat hij, veronderstel ik, ook was.

Het is vijf jaar geleden dat Sonaya hier terecht kwam en gewoon de leiding op zich nam. Toen ze zo'n maand of vijf in huis was, hoorde ik dat ze ongeveer vijfentwintig jaar bij de Hare Krishna's was geweest. Daar had ze ook huishoudens en keukens bestierd. Ze was nooit veranderd van geloofsrichting, legde ze me ooit uit. Toen ze bij de mensen van de Krishnabeweging was, hoorde

ze niet echt bij hen, maar bij Krishna, en nu hoorde ze feitelijk ook niet bij mij, maar bij Krishna.

Ik snapte het. Niet onmiddellijk, maar uiteindelijk realiseerde ik me dat ze bij alles wat ze deed, op iedere seconde van iedere dag, heel bewust haar god aan het vereren was. Het leek dan wel alsof ze voor de groep aan het koken was, of de vloeren dweilde omdat ze alles schoon wilde hebben, of ingewikkelde toestanden rond een uiteenlopende groep mensen regelde zodat die het naar hun zin hadden, of voor mij een uit de grond gestampte ashram runde, maar toen ik eenmaal aan haar gewend was en serieus begon te letten op de manier waarop zij aandacht besteedde aan, zeg maar aan alles, zag ik het pas goed. Ze was aanwezig op ieder moment en ieder moment was gewijd aan Krishna. Het had niets te maken met mij of het huis of het hele gedoe hier. Sonaya deed wat Sonaya moest doen en dit was alleen maar een plek waar ze de kans kreeg.

En wie of wat was Krishna voor haar? Was hij de jongeling met de blauwe huid, zoals hij wordt afgebeeld? Arjuna's wagenmenner? Vishnoe? Brahman? Ik weet het niet. Sonaya is hoe dan ook nooit mijn leerling geweest. Ze heeft me nooit iets gevraagd en ik heb nooit de aanvechting gehad haar visie op de wereld naar mijzelf toe te vertalen, of die van mij naar haar. Ze heeft het mooiste en meest volledig geïntegreerde geloof dat ik ooit heb mogen waarnemen. Ze zou het bevel kunnen voeren over legers, of naties besturen met hetzelfde klaarblijkelijke gemak als waarmee ze dit huis runt. Ze is een en al licht. Ze is altijd stralend en zachtaardig, ook wanneer ze hard optreedt. Als er al iemand in ons huis een mysticus is, dan is dat Sonaya wel, want alles aan

haar is mystiek. Ze is altijd en overal moeiteloos rechtvaardig en onverstoort. Ze staat ver boven de taken en klussen waar ze constant in verdiept is. Ze is, net als ik, een wezen van een andere orde, maar noch rups noch vlinder. Ik weet niet wat ze dan wel is, maar ik ben diep dankbaar haar in mijn buurt te hebben.

Van mij uit gezien was Sonaya natuurlijk een geschenk uit de hemel. Er zou geen huis zijn zonder Sonaya. Geen boek. Geen Jed die maar kletst en kletst. Ja, ik zou nog steeds voortdurend kletsen, maar waarschijnlijk alleen maar met een slecht gevoede en stierlijk verveelde hond als publiek. Ik hou van deze planeet, van dit universum en die hele menselijke kermis, en een van de redenen dat ik er zo van hou is vanwege de magie die alles bij elkaar houdt. En als ik naar Sonaya kijk, zie ik die magie overduidelijk.

Ik ben helemaal weg van Annie. Ik ben niet echt goed in staat banden te smeden met volwassenen, maar met katten, honden en kinderen ligt dat anders. Annie voert me aan de hand door de tuin achter de bijkeuken en naar een van de sloten die beneden langs de weg lopen. Het landgoed zit vol geheimen en wonderen die ze moet delen, anders barst ze gewoon uit elkaar, want ze ziet voortdurend nieuwe geheimen en wonderen op zich afkomen. Op dit moment ben ik haar uitlaatklep. Zolang ze tegen iemand kan vertellen hoe wonderbaarlijk ieder wonder wel is, kan ze het van haar overvolle lijst schrappen en verder op zoek gaan. Ik heb nauwelijks de gelegenheid om afdrukken van hertenpoten in de mod-

der van een aangrenzende akker wat beter te bekijken, aangezien we meteen door moeten naar de brievenbus waar zich een spinnenweb compleet met spin en gevangen prooi bevindt. Daarna moeten we naar de grootste eik van het landgoed om een verlaten vogelnestje te bewonderen, dan weer verder naar de berkenbomen langs de rivier om een bewoond vogelnestje te bekijken, en we moeten ons haasten omdat we anders geen tijd meer hebben om ‘leidertje nadoen’* te spelen voordat de meditatie begint.

Een wat beter doordachte routeplanning zou ons heel wat energie bespaard hebben, maar Annie is één en al energie en ze houdt natuurlijk geen rekening met mensen die dat heel wat minder zijn. Toch lukt het me om in de eerste paar minuten bij het ‘leidertje nadoen’ stand te houden. Daarna eisen de koprollen, de radslagen, haasje-overs, het spetteren in de waterplassen en de hinkspelletjes hun tol, en ben ik gedwongen mijn toevlucht te nemen tot minder inspannende bezigheden als uitblazen en kreunen. Ik val neer in het gras en ga liggen wachten tot ik met een brancard wordt weggedragen. Annie helpt me de tijd door te komen door op mijn borstkas op en neer te wippen.

’s Avonds van half zes tot zeven uur wordt er gemediteerd. Niemand is verplicht te mediteren, maar iedereen wordt wel verzocht zich in die tijd rustig te houden. Ik mediteer niet veel en als ik het wel doe is dat meestal

* Follow-the-leader, (kinder)spel waarbij alle spelers het gedrag van de leider moeten nadoen.

’s morgens vroeg, dus profiteer ik graag van dit rustige moment om wat op de veranda of in de huiskamer te zitten. Iedereen weet dat dit een tijdstip is waarop ik voor gesprekken beschikbaar ben. Soms komt er één persoon bij me zitten om te praten over wat hem of haar op dit moment bezighoudt, en soms vormt zich een groep en komen er meer dingen aan de orde. Mij maakt het niet uit. Ik vind het meestal een fijn moment van de dag.

De stof die ik de mensen bijbreng vormt voor mij geen enkel probleem of uitdaging. Ik denk dat dit kenmerkend is voor een echte meester. Ik ken dit materiaal door en door en van voor tot achter. Ik zou zelfs in mijn slaap nog onderricht kunnen geven. Misschien gebeurt dat zelfs. Wat *wel* een uitdaging vormt, is hoe de informatie overkomt. Bijna alles wat ik zeg valt op een bepaalde, passende plek in de hersens, maar daar bevindt zich altijd al iets anders. Het is nooit een gaatje dat alleen maar gevuld hoeft te worden. Niet alleen zit ieder gaatje al vol, het wordt ook nog eens bewaakt en meestal héél streng bewaakt. Als ik Engelse letterkunde zou geven aan kinderen in een eindexamenklas hoef ik er alleen maar voor te zorgen dat de stof interessant blijft, zodat de aandacht niet verslapt terwijl ik nieuwe informatie inpomp, maar dit is anders. Niemand komt hier naar toe om voor het eerst geconfronteerd te worden met de spirituele dimensie. Iedereen heeft al eerder kennis opgedaan, maar de kennis waarmee men hier arriveert is, vanuit praktisch oogpunt bekeken, meestal nutteloos of nog erger. Daar heb ik dus rekening mee te houden. Ik ben geen meester in schedelkraken, ik probeer alleen maar zo goed mogelijk te doen wat ik moet doen, met de wetenschap dat ik succes en mislukking niet in de hand heb.

Het is verbazingwekkend hoe krampachtig we vasthouden aan wat we geloven. Zoals de geschiedenis laat zien: de snelste manier om normale, keurige mensen terug te laten vallen tot het peil van barbaren is aan hun geloofsovertuigingen te morrelen. Iemand die dat doet heet een ketter, en historisch gezien worden kettters veel harder gestraft dan iedere andere overtreder van de wet. Het punt is: tegen de tijd dat de mensen bij mij komen, zijn hun geloofsovertuigingen inmiddels stevig verankerd. Niemand benadert mij met het verzoek moeizaam verkregen overtuigingen met de grond gelijk te maken. Ze komen allemaal hier naar toe om door te bouwen op wat ze al hebben en voort te gaan op de weg waar ze al op zitten. Toch is een slopershamer precies wat ze nodig hebben. Tenminste, als ze willen ontwaken.

En dat is maar héél erg de vraag. Hoeveel van hen willen echt weten wat verlichting in werkelijkheid is? Ik ben ervan overtuigd dat nog minder dan een procent van de zoekers naar verlichting min of meer in de juiste richting zit. Daar voeg ik aan toe dat dit percentage iets hoger zal uitvallen voor de groep mensen die de weg naar dit huis heeft weten te vinden, of dit boek: mij en mijn boodschap. In de tijd dat ik dit schrijf, is de boodschap die je nu in mijn boek leest en die ik ook aan onze gasten in huis doorgeef heel erg ongewoon: verlichting ontdaan van iedere spirituele rimram. Ik denk dat onder degenen die naar mij toe komen of die dit boek in handen hebben gekregen, een groter percentage verlichting wil om wat het werkelijk is, want we krijgen allemaal wat we nodig hebben op het juiste moment. Als het universum jou in mijn nabijheid heeft gebracht, of jou dit boek in handen heeft gegeven, ben je er naar alle

waarschijnlijkheid meer dan de meesten klaar voor om eerlijk de naakte waarheid over je bestaan onder ogen te zien. Het werkt beide kanten op: als de leraar verschijnt, is de student er klaar voor.

Het is maar zelden dat er iemand langskomt die al op de weg zit die ik aanprij. Paul was daar een voorbeeld van. Hij dacht al in de juiste richting en hij was ook al een flink eind opgeschoten. Voor hem was ik iemand die raad kon geven, een welwillende gids en een geruststellende stem die hem bij zijn niet aflatende gevecht terzijde stond. Maar dat is een grote uitzondering. De meesten die naar ons toe komen hebben zich al met hart en ziel overgeleverd aan de spirituele rozengeur- en maneschijn variant. Ze willen betere mensen worden, opener, liefdevoller, gelukkiger, dichter bij God zijn. En naar spirituele verlichting streven ze allemaal, want zoals iedereen weet, gaat dáár het spirituele pad altijd naar toe. De gele bakstenen weg mag dan wel een trip zijn, maar uiteindelijk willen we allemaal naar Oz, schatje.*

Ze hebben zich laten inpakken door die hele verlichtingssantenkraam, en dat is waar ze nu op uit zijn. Ik weet niet wat ze zich bij verlichting voorstellen, want ik hoef het onderwerp alleen maar aan te stippen of ze blijken geen idee te hebben. Als ik ernaar vraag, krijg ik gewoonlijk dezelfde vage antwoorden over hoger bewustzijn, *tat tvam asi*, vereniging, gelukzaligheid, éénwording, leeg zijn, enzovoorts. Ze verkopen me hetzelfde geklets als anderen aan hen verkocht hebben, zonder dat ze zich in die tussentijd ook maar enig begrip heb-

* Refereert aan *De tovenaer van Oz*, waarin het meisje Dorothy en haar metgezellen over een gele bakstenen weg in een sprookjesland een tocht ondernemen naar de tovenaer van Oz.

ben eigen gemaakt. Geen wonder omdat, met Gertrude Stein te spreken: er is geen 'daar' daar.

Wat ze beschrijven is voornamelijk een potsierlijk mengsel van mythen over de hemel, Shangri La en Nirvana, bedacht door hindoe-boeddhistische New Age aanhangers die het gelukt is hun joods-christelijke wortels achter zich te laten. Hun vage ideeën over verlichting zijn net aantrekkelijk genoeg om erin te trappen, maar aan het einde van de rit ben je óf een rups, óf een vlinder. En om er ook maar enigszins achter te komen wat het betekent een vlinder te zijn bestaat er maar één manier: namelijk er zélf een te worden. Onder rupsen bevinden zich echt geen deskundigen op het gebied van vlinders, ook al pretenderen tallozen van wel. En wat ik van mijn leerlingen dan ook vraag is op zijn minst rekening te houden met de mogelijkheid dat de wereld barstensvol rupsen zit die het heel aardig lukt zichzelf en anderen ervan te overtuigen dat ze wel degelijk vlinders zijn.

Of, om het ronduit te zeggen: de overgrote meerderheid van 's werelds autoriteiten op het gebied van verlichting is zelf niet verlicht. Ze mogen wat dan ook zijn, maar ze zijn niet ontwaakt. Een gemakkelijke manier om het verschil te zien tussen rupsen en vlinders is te onthouden dat mensen die verlicht zijn aan niets belang hechten en dat verlichting geen kennis vereist. Verlichting heeft niets te maken met liefde of mededogen of bewustzijn.

Het gaat om de waarheid.

Niet heilig, noch wijs

*Als je geest vol is van vrede, is ook de wereld vol van vrede.
Niets is werkelijk, en er is niets wat ontbreekt.*

*Als je je niet vastklampt aan de werkelijkheid,
en niet blijft hangen in de leegte,*

*ben je niet heilig, noch wijs,
alleen maar een doodgewone vent die klaar is met zijn werk.*

Layman P'ang

Het is nu meditatietijd en Marla komt bij me zitten. Ze voelt zich zichtbaar wat opgelaten en ze werpt me van opzij een onzekere blik toe alsof ze er niet helemaal van overtuigd is dat het goed is dat ze hier nu zit. Ik geloof niet dat ik erg overkom als een goeroe, maar ik moet wel iets van een goeroe hebben, want iedereen reageert op mij met hetzelfde soort respectvolle gedrag. Ik kleeed me niet als een goeroe en ik praat niet als een goeroe; ik heb geen bloemen bij me, vertoon geen wonderen, lach niet gelukzalig en straal, voorzover ik weet, niets bijzonders uit. Ik zie mezelf als een nogal ontspannen knaap die nog net weet hoe het is om als mens tussen de mensen te zijn. Net alsof ik nog een paar maten van een liedje kan mee neuriën, maar de

meeste woorden vergeten ben. De tijd is voorbij dat ik in de rij kan staan bij de groenteboer en een normaal gesprek kan voeren dat verder gaat dan het weer. Ik ben niet meer in staat naar een café te gaan om een biertje te drinken en een partijtje biljart te spelen, want ik kan niet meer doen alsof ik de ervaringen en interesses van de andere klanten deel. Met andere woorden: er is niets gemeenschappelijks meer. Gewone dingen met anderen kunnen delen is echter zo normaal, dat niemand zich waarschijnlijk kan voorstellen wat het betekent als dat niet meer gaat. Geen twee mensen kunnen minder gemeen hebben dan wat voor een mens dan ook en ikzelf. Ik maak nergens meer deel van uit. Omdat ik in een ander paradigma leef, ben ik inderdaad afgescheiden geraakt van het mensdom.

Tsja. Laat ik maar weer eens de vergelijking met vampiers te berde brengen.

Als iemand een vampier wordt, sluit hij een deal, ook al begrijpt hij niet helemaal wat hij allemaal opgeeft of waar hij in terecht komt. Misschien zetten ontembare krachten hem daartoe aan, zoals ze dat bij mij hebben gedaan. Verlicht zijn, alleen al de Eerste Stap zetten op de weg naar verlichting, betekent van nu af aan en voor altijd uitgesloten te zijn van de gewone mensenwereld. Ik wist, toen ik met mijn eigen zoektocht begon, dat dit betekende menselijke verbondenheid achter me te moeten laten, en dat was voor mij volkomen acceptabel. Niemand komt op dit punt die niet, hoe naïef dan ook, bereid is de prijs te betalen.

Eigenlijk hoef ik Marla niet zo nodig in mijn buurt te hebben. Niet omdat ze denkt dat ze, zolang ze hier is, helemaal geen vooruitgang zal boeken (wat ze ook zeker niet zal doen). En ook niet omdat ze binnen de kortste keren zal vertrekken naar het volgende te gek klinkende spirituele avontuur (zeker weten), maar omdat, laat ik het zo zeggen: haar ego iets uitstraalt waar ik op afknop.

Marla verbergt zich liever achter een façade van spiritueel gedrag dan dat ze de angst, die ze probeert te verbergen, aanpakt. En natuurlijk zit er altijd angst onder de oppervlakte, hoe die zich ook manifesteert. Marla's angst draait om dingen als geld, veiligheid, relaties en leegte, wat allemaal terug te voeren is op angst voor afwijzing en eenzaamheid. En die is uiteindelijk weer terug te voeren op de zwarte diamant die de kern vormt van alle angst: de angst geen 'zelf' te hebben. Aan de buitenkant is ze heel beheerst, kalm en probleemloos, ervan overtuigd dat ze een erg open en spiritueel fijngevoelige vrouw is. Maar ik heb liever te maken met een volslagen gek die zonder oogkleppen op de confrontatie met zijn eigen rotzooi aangaat, dan met iemand die al zijn energie gebruikt om die te onderdrukken. In zo'n vluchtgedrag proef je altijd iets onechts, iets wat vals en onoprecht klinkt, tenminste voor iemand die dat kan 'horen'.

Ik kan het niet duidelijk genoeg zeggen: de enige, échte waarheid ligt bij ieder mens als een zwart gat diep in zijn binnenste verborgen en alles wat daarbuiten ligt, echt *alles*, is niet meer dan nonsens en overbodige rommel die dat gat bedekken. Vanzelfsprekend vormen die nonsens en overbodige rommel voor iemand die een gewoon menselijk bestaan leidt, zonder te worden afgeleid door de grote vragen des levens, juist datgene wat maakt

dat hij is wie hij is. Maar voor iemand die de waarheid wil kennen is juist wie hij zogenaamd is, dat wat hem in de weg staat.

Alle angst is uiteindelijk angst voor dit zwarte gat binnenin en niets buiten dat gat is waar. Het proces van verlicht worden bestaat er uit door de blokkade heen te breken en door die leegte te gaan. En alles wat niet op de confrontatie met die leegte is gericht, is alleen maar nóg meer nonsens en overbodige rommel.

‘Ik heb tijdens mijn meditatie een ervaring gehad die ik met je wil delen,’ begint Marla. Ze gaat verder met een serie inzichten op te ratelen waarvan ze het gevoel heeft dat die haar helpen van iets of iemand af te komen. Of ze heeft misschien een obstakel overwonnen, een draak verslagen of zo. Ik weet al bij de eerste paar woorden dat ze probeert indruk op me te maken zodat ik haar met lof zal belonen. Zo gaat het maar al te vaak. Zij gaat ervan uit dat we een onuitgesproken overeenkomst hebben waarbij zij mijn zelfbeeld van de Grote Verlichte Leraar moet weerspiegelen en bevestigen zodat ik, op mijn beurt, haar zelfbeeld van Zeer Spiritueel Persoon zal weerspiegelen en bevestigen. Ze gaat ervan uit dat we deze onuitgesproken overeenkomst hebben omdat ze die al met een aantal andere spirituele leraren heeft gehad. En dat heeft altijd goed uitgepakt: een prettige situatie waar beide partijen beter van werden.

Ik onderbreek haar.

‘Heb je wel eens van de term *makyo* gehoord?’ vraag ik haar.

‘Ja, is dat niet iets dat te maken heeft met...?’

‘Dat komt uit het zenboeddhisme. Het is een heel handig begrip. Bij zen is niemand geïnteresseerd in spirituele groei. Niemand is geïnteresseerd in zelfonderzoek of zelfrealisatie. Bij zen is niemand er op uit een beter of gelukkiger mens te worden. Niemand volgt een spiritueel pad, ze volgen allemaal een maak-als-de-bliksem-dat-je-wakker-wordt-pad. Iedereen is bij zen bezeten van een hartstochtelijke zoektocht naar verlichting waarbij alles op het spel wordt gezet. Troostprijzen kennen ze niet, en ook geen dubbele agenda’s. Volledig ontwaken, dát is waar iedereen voor getekend heeft. Natuurlijk hebben ze er als leerlingen nauwelijks een idee van wat een dergelijke onderneming werkelijk inhoudt. Dus is het de taak van de meester om te zorgen dat ze bij de les blijven. Tot zover duidelijk?’

Ze knikt een beetje onzeker.

‘De Tao waarschuwt ons uit te kijken voor de prachtige kostbaarheden die het pad kan bieden, of met woorden van die strekking. Op het pad naar verlichting valt van alles te zien en te beleven. Alles is nieuw en betoverend. Er doen zich bijvoorbeeld situaties voor waarin je kunt stoppen en zoiets als ‘speciale krachten’ kunt gaan ontwikkelen: helderziendheid, telepathie, spiritisme, magie, schoteltjes in de lucht draaien, wat dan ook. Het kan voorkomen dat een leerling tijdens een zenmeditatie – *zazen* – opeens opgaat in een tijdloos eenheidsbewustzijn. Het kan gebeuren dat hij, tijdens een schitterende meditatie alles waarmee hij in zijn leven overhoop ligt, opeens ontrafelt. Hij kan het gevoel hebben dat hij een gigantische loden bal, die al jaren op zijn borst drukt, heeft uitgespuwd. Het kan hem ook overkomen dat hij

in de diepten van de hel afdaal waar hij al zijn demonen verslaat. Als zo'n leerling een dergelijke ervaring heeft gehad, rent hij waarschijnlijk, in de veronderstelling dat hij prima op weg is naar verlichting, naar zijn leermeester toe om zijn overwinningen en belevenissen met hem te delen. En wat doet die meester dan? Hij gooit de leerling een emmer koud water in het gezicht door het allemaal makyo te noemen.'

Marla fronst nu haar voorhoofd omdat ze doorheeft dat zij degene is die een emmer koud water in haar gezicht krijgt.

'Als een zenmeester de term makyo gebruikt, wil hij zijn leerlingen daarmee zeggen dat de kostbare juwelen die ze onderweg willen oppikken of de mooie bloemen waarvoor ze halt houden om te plukken, alleen maar waarde of schoonheid hebben in de wereld die ze juist achter zich willen laten. De Tao zegt: 'Kijk uit voor prachtige kostbaarheden', want om die te bezitten of er profijt van te hebben, moet je met je zoektocht ophouden en in de droom gevangen blijven. Uiteindelijk houden ze je alleen maar af van de riskante onderneming die ontwaken nu eenmaal is. Het losbreken uit de begoocheling vraagt alles van je. De prijs voor de waarheid is alles. *Alles*. Dat is de wet, en die is onschendbaar.'

Ze ziet er aangeslagen uit. Ik sla een wat mildere toon aan.

'Ik leg je uit wat makyo is omdat het te maken heeft met wat er hier gebeurt. Je hebt een paar diepe inzichten gehad in je meditatie en daarmee ben je naar me toe gekomen. Dat is te begrijpen. De westerse spiritualiteit is nu eenmaal geneigd verlichting gelijk te stellen aan

zelfvervolmaking, nogal wies dus dat je aanneemt dat je geestelijke en emotionele rommel opruimen de aangewezen weg is. Maar ik zeg je dat, in het kader van het zoeken naar verlichting, je ervaringen makyo zijn. Daar breng je me die onbetaalbare juwelen, en ik vertel je vervolgens dat je ze door de wc moet spoelen en de draad weer moet oppakken.'

Ik stop even om dit te laten doordringen. Het punt hier is niet zozeer Marla te helpen bij haar zoektocht naar verlichting, maar haar te laten inzien dat er in haar geval van een zoektocht helemaal geen sprake is. Ik vraag me wel eens af of ik een goede zenmeester, een *roshi*, zou zijn, maar ik betwijfel het. Of misschien zou ik wel een geweldige zenmeester zijn, dat hangt er maar van af hoe je het bekijkt. Mijn embleem zou bestaan uit een tekening van het hoofd van de Boeddha, vastgespietst op een piek, druipend van het bloed, met zijn eruit bungelende hersens en al. En het motto onder het embleem zou zijn: 'STERF!' Als de leerlingen na zazen voor mijn deur in de rij zouden staan om mij hun ervaringen te vertellen, zou ik, zodra de eerste zijn mond heeft opgedaan, zo hard ik maar kon gaan brullen: '*Dit lijkt nergens naar. Je bent nep. Wat jij bent is makyo. Je bent alleen maar iemand in een droom!*' Hier aangekomen zou ik waarschijnlijk de leerling met een stok gaan slaan, dat is immers een van de voorrechten die je als zenmeester hebt.

'Je had allang dood moeten zijn! Waarom ben je nog niet dood? Waarom kom je naar me toe? Jijzelf bent het probleem. Ga weg en kom pas terug als je dood bent. Met zo iemand wil ik praten, niet met zo'n stom droompersoonage. En nu WEGWEZEN!'

Dit is wat de zoektocht naar verlichting ten diepste inhoudt: de jij van wie jij denkt dat jij dat bent, (en die denkt dat jij, jij bent, enzovoorts) ben je niet. Dat is alleen maar een droompersonage, voor korte tijd in het leven geroepen door je onderliggende essentie. Verlichting bevindt zich niet in dat personage, maar in de waarheid die daar aan ten grondslag ligt. Nu is er natuurlijk niets mis mee om een gedroomd personage te zijn, tenzij je doelstelling is om te ontwaken. In dat geval moet dit gedroomde personage genadeloos teniet gedaan worden. Maar als je verlangt naar transcendent gelukzaligheid, opperste liefde, hogere bewustzijnstoestanden, of het ontwikkelen van je koendalini, of als je de hemel wilt verdienen, alle bewuste wezens wilt bevrijden, of gewoonweg de meest blitse figuur wilt worden die je maar kunt zijn, wees dan maar blij, want dan ben je op de juiste plek: de droomstaat, het dualistische universum. Maar als je wilt afrekenen met de hele klerezooi en wilt uitvissen wat waar is, dán ben je op de verkeerde plek en staat je een gruwelijk gevecht te wachten. En dat kun je dan maar beter meteen onder ogen zien.

Wat ik eerder schreef: over Boeddha's hoofd en hoe ik de leerlingen toebrul dat ze allang dood zouden moeten zijn en zo, dat is niet de reden waarom ik denk dat ik geen goede zenmeester zou kunnen zijn. Dat is eigenlijk waarom ik denk dat ik juist wél een prima zenmeester zou zijn. Wat niet zo goed zou zijn is dat de leerlingen waarschijnlijk gauw bij me zouden weglopen. Toevalig ben ik een aardige knaap met een ontspannen stijl

van lesgeven en een prijzenswaardig hoog aantal trouwe leerlingen. Als ik al een logo of embleem zou hebben, zou dat waarschijnlijk een simpele versie zijn van de kaart met de dwaas uit de tarot: die dwaas die gelukzalig van een rots afstapt, de leegte in.

Als zenmeester zou mijn werk eruit bestaan mijn leerlingen te helpen volledige kennis van het absolute tot zich te laten doordringen. Dat klinkt misschien als een onmogelijke opdracht, tenzij je erbij stilstaat dat je, om verlicht te zijn, geen kennis nodig hebt. Net zo min als je kennis nodig hebt om de wet van de zwaartekracht te gehoorzamen of om in het zonlicht te baden. Aangezien verlichting niets meer of minder is dan het realiseren van de waarheid, is er niet veel voor nodig om te begrijpen dat als iets kennis, moeite en klaarblijkelijk bovenmenselijke verbeeldingskracht vereist, dit geen waarheid is, maar begoocheling. En als er al iets zó waanzinnig onwaarschijnlijk is dat het haast niet te bevatten is, dan is dat niet de oneindige oceaan, of de miljarden vissen die daarin zwemmen, maar het onvermogen van die vissen om te zien waar water is.

Ik hoor gesnik. Marla voelt zich afgewezen. De meester heeft haar offergave niet op waarde weten te schatten. Zo behóórt ze zich ook te voelen. Die zenleerlingen krijgen ook niet de slappe lach als zo'n stok op hen afkomt.

‘Waarom denk je dat ik je dit vertel, Marla?’

‘Ik weet het niet... zodat ik kan uitstijgen boven mijn gewone... zodat ik voorbij kan gaan aan... je weet wel, zodat ik...’

‘We hebben het hier over twee verschillende dingen, Marla. Snap je? Jij denkt dat ik je heb gezegd dat de inzichten die je in je meditatie hebt gehad, makyo zijn, hè?’

Ze kijkt naar me en knikt.

‘Nee, helemaal niet. Dit is een belangrijk onderscheid. Ik vertel je dat de inzichten die je hebt gehad makyo zijn in het kader van ontwáken. Zie je, een zenmeester weet precies waarvoor zijn studenten gekomen zijn, en dat weet ik niet. Dat hoeft hij niet te vragen. Maar dat is hier niet het geval, dus ik vraag je het nu. Wat wil je eigenlijk?’

Ze begint iets te zeggen, maar ik onderbreek haar. ‘Het universum zal je alles geven wat je maar wenst, Marla. Zo werkt dat, ook al ben je je daar niet bewust van. Het kan niet anders. Je hoeft niets waardig te zijn, maar je moet wel weten wát je wilt. Daar moet je je op concentreren. Probeer dat eens te doen. Probeer op te schrijven wat je wilt bereiken en vat dat samen totdat je het hebt teruggebracht tot een heldere verklaring van wat je wenst, of van je doelstelling. Zolang je dit niet hebt gedaan kan je pad alleen maar slingeren en zal je leven een en al verwarring zijn. Kom bij me langs als je iets op papier hebt, oké?’

Ze knikt.

‘En Marla, ik vind dat een goede moeder zijn voor jouw kleine meisje een perfect antwoord zou zijn.’

Ze knikt en glimlacht en ik krijg een knuffel. Ze begriipt het. Natuurlijk doet het pijn als de meester zegt dat haar diepe, indrukwekkende inzichten waardeloos zijn, maar ze heeft door waar het om gaat. Dat is mooi.

Ik heb niets met ‘de weg van het hart’

Het nuttigste wat je kunt leren om in het leven profijt van te hebben, is af te leren wat onwaar is.

Antisthenes

Ik heb de neiging soms wat in het wilde weg te praten, maar het zou nog veel erger kunnen. Ik moet er bewust moeite voor doen om op het rechte spoor te blijven en me niet te laten afleiden door allerlei uitweidingen. Ik vind het prettig om een gedachtegang te volgen waarop ik ben gekomen door mijn eerste indruk van wat een leerling nodig heeft, en gewoonlijk eindig ik met hem de bal terug te spelen. Ik kan wel iets beweren waarop ze knikken en het met me eens zijn, maar dat heeft helemaal geen zin. Als je van kennis profijt wilt hebben, zul je die zelf moeten bezitten en dat lukt alleen maar als je ervoor vecht. Ralph Waldo Emerson heeft gezegd: ‘Niemand begrijpt ten volle een waarheid totdat hij zich ertegen heeft verzet.’ Het antwoord hebben is niet genoeg. Je moet zelf de rekensom maken.

De stoel waarop Marla heeft gezeten blijft niet lang leeg. Een ingenieur, een vijftiger die Arthur heet, staat voor mijn neus en wacht op toestemming om te mogen gaan zitten. Die geef ik hem met een kleine handbeweging. Dit lijkt wel heel erg formeel, maar voor Arthur

is dit zelfs een vooruitgang. De eerste keer dat Arthur met me kwam praten zat hij in een halve lotushouding aan mijn voeten, waardoor ik in een nogal rare positie werd gedwongen. Nadat ik hem had overgehaald in een stoel te gaan zitten, heb ik er nog een uur over gedaan hem zijn neiging om verlichting gelijk te stellen aan goddelijkheid uit zijn hoofd te praten. In zijn denken zit nog steeds het idee vastgeroest dat de leraar beschouwd moet worden als een verheven wezen, dus gaat hij nooit zonder toestemming zitten en drukt hij zich altijd heel formeel uit. Arthur woont niet in het huis maar hij komt hier vaak, vooral in het voorjaar als er veel werk in de tuin is.

Arthur deelt me mee dat hij een techniek wil. Of eerder, hij wil *de* techniek. Ik heb eigenlijk maar één techniek en iedereen die hier komt leert al gauw van de andere leerlingen wat die inhoudt. Maar, vreemd genoeg schijnt niemand die in de praktijk te brengen totdat hij of zij hem van mij persoonlijk krijgt. Ik heb de techniek vaak uitgelegd en geprobeerd hem op Internet te zetten voor iedereen die er maar gebruik van wil maken, maar hij is nog steeds, merkwaardig genoeg, persoonsgebonden. Het lijkt alsof de enige manier waarop hij kan werken, is hem direct van mij te krijgen. Hij heeft niet veel om het lijf, maar ik neem aan dat je ogen dicht doen en een mantra herhalen of je ademhalingen tellen, ook niet veel voorstelt.

‘Oké Arthur,’ begin ik, ‘die techniek heet spirituele autolyse. Autolyse betekent zelfontleding, en spiritueel betekent... verdorie, dat weet ik eigenlijk niet. Laten we zeggen dat dit wijst op dat gedeelte van het zelf, waarbinnen zich de mentale, fysieke en emotionele aspecten

bevinden. Voeg die twee woorden samen en je hebt een proces waardoor je jezelf laat opbranden, stukje voor stukje, door een reinigend, alles verterend vuur.’

‘Mag ik een vraag stellen?’ vraagt Arthur.

‘Ja, Arthur.’

‘Zoals jij het zegt, klinkt spirituele autolyse nogal onplezierig.’

‘Ja, Arthur, het is een onplezierig proces.’

‘Oh, ik zie het. Dank je.’

‘Graag gedaan. Het proces van spirituele autolyse is zoiets als een zen koan over steroïden. Het enige wat je hoeft te doen, is de waarheid opschrijven.’

‘De waarheid opschrijven?’

‘Dat klinkt eenvoudig, hè? Ja, dat is alles. Schrijf alleen maar datgene op, waarvan jij weet dat het waar is of waarvan jij *denkt* dat het waar is, en ga door met schrijven totdat je iets hebt gevonden wat *inderdaad* waar is.’

‘Een cirkel heeft driehonderdzesentwintig graden,’ zegt Arthur.

‘Klopt,’ geef ik toe. ‘Begin met iets dat blijkbaar zo onomstotelijk vaststaat en ga dan onderzoeken waarop die verklaring gefundeerd is. Steeds verder en verder, totdat je op de kern bent gestoten, op iets hard, iets waars.’

‘Heeft een cirkel dan geen driehonderdzesentwintig graden?’ vraagt hij.

‘Die vraag veronderstelt al dat er een cirkel is.’

‘Bestaat er dan geen cirkel?’

‘Misschien. Ik weet het niet. Wat denk je?’

‘Nou, als ik een cirkel teken...’

‘Ik? Wanneer heb jij het bestaan bevestigd van een ik? Teken? Ben je al voorbij het gedeelte gehold waarin

je hebt bevestigd dat jij een afgescheiden, fysiek wezen in een fysiek universum bent met het vermogen waar te nemen en te tekenen? Heb je al bevestigd dat dualisme waar is?’

Arthur is enkele ogenblikken lang stil en in gedachten verzonken. ‘Ik neem aan dat dit is wat je bedoelt met steeds verder te onderzoeken. Dit is erg verwarrend. Ik zou zelfs niet weten waar te beginnen.’

‘Het maakt niet uit waar je begint. Je zou kunnen beginnen met Ramana Maharshi’s vraagstelling: ‘Wie ben ik?’ of ‘Wat ben ik?’, en daarmee aan de slag gaan. Probeer alleen maar iets te zeggen wat waar is, en ga daarmee door totdat je klaar bent. Schrijf en herschrijf. Formuleer het steeds helderder en schrap alles wat overbodig is of vanuit het ego komt en ga daar steeds verder mee, waar dit je ook mag voeren, totdat je klaar bent.’

‘En hoelang duurt dat gewoonlijk?’

‘Een paar jaar zou ik denken. Maar als je dan klaar bent, ben je ook echt klaar.’

‘En met klaar bedoel je...?’

‘Klaar.’

‘Oh, is dit zoets als een dagelijks verslag maken? Zoals een dagboek bijhouden?’

‘Ah, goeie vraag. Nee. Dit heeft niets te maken met persoonlijke bewustwording of zelfonderzoek. Het gaat niet om gevoelens of inzichten. Het gaat niet om persoonlijke of spirituele ontwikkeling. Dit heeft te maken met wat je zeker weet, met wat je zeker weet dat *waar* is, met wat jij *bent* dat waar is. Door dit proces scheur je laag voor laag af van de onwaarheid die zich *voordoet* als waarheid. Telkens wanneer je terugleest wat je eerder hebt geschreven, ook al was dat pas gisteren, zul je

verbaasd staan over hoe ver je sindsdien gekomen bent. Het is eigenlijk een pijnlijk en wreed proces, enigszins te vergelijken met zelfverminking. Er ontstaan wonden die nooit meer zullen genezen en er worden bruggen verbrand die nooit meer herbouwd kunnen worden. En de enige echte reden om dit te doen, is omdat je het niet langer meer kunt verdragen het *niet* te doen.’

Hij laat dit even tot zich doordringen. ‘Wat is de reden om het op te schrijven? Waarom kun je het niet gewoon in je hoofd doen, zoals met koans?’

‘Dat is weer een goede vraag. Ja, koans en mantra’s doe je in je hoofd. Ramana Maharshi’s onderzoek ‘Wie ben ik’ doe je in je hoofd. De reden om het op papier te schrijven of op de computer te doen, waardoor je ziet wat je doet, is omdat het brein, hoe onwaarschijnlijk dit ook mag klinken, geen plek is waar je serieus kunt nadenken. Telkens wanneer je serieus moet nadenken is de eerste stap te zorgen dat je de hele bliksemse boel uit je hoofd krijgt en het ergens deponeert zodat je eromheen kunt lopen en het van alle kanten kunt bekijken. Je erop kunt storten, van mening kunt veranderen en in de tegenaanval kunt gaan. Dat kun je niet doen als het nog allemaal in je hoofd zit. Door het uit te schrijven kun je optreden alsof je je eigen leraar bent, je eigen criticus, je eigen tegenstander. Door je gedachten naar buiten te brengen word je je eigen goeroe en kun je jezelf beoordelen, feedback geven en een objectiever en hoger perspectief aanreiken.’

Arthur kijkt me vragend aan, dus ik ga verder.

‘Je bent toch ingenieur, hè?’

‘Ja.’

‘En waarin?’

‘Bruggenbouw.’

‘Doe je dat in je hoofd?’

Arthur is even stil om zich dat af te vragen.

‘Ja, en nee,’ zegt hij.

‘Oké. Je zegt ja, omdat er een proces is waarbij je je een voorstelling vormt, nietwaar? Er is eerst een stadium waarin er alleen nog maar een idee is, hè?’

‘Inderdaad ja.’

‘En zijn er ook andere stadia waarin je, in je hoofd, creatief en probleemoplossend bezig bent?’

‘Ja.’

‘En wat komt daarna? Wat komt er nadat je je eerst een voorstelling hebt gevormd?’

‘Wel, dan komen er vergaderingen en voorstudies, nog meer vergaderingen en projectmanagers...’

‘Het creatieve proces in actie.’

‘Nou, ja.’

‘Dus, het begint eigenlijk met een idee – een gedachte in iemands hoofd – en het eindigt met een echte brug ergens in de echte wereld.’

‘Hm, ja.’

‘En onderweg verandert dit idee, het neemt vorm aan en wordt steeds duidelijker, nietwaar? Het proces beweegt zich van een idee via ruwe schetsen naar heel gedetailleerde tekeningen en maquettes en uiteindelijk naar een echte brug die het honderd jaar moet uithouden, zoiets?’

‘Zoiets, ja.’

‘En dit is dus het creatieve proces: van een gedachte naar de werkelijkheid. Het is altijd hetzelfde proces, of het nu om een brug gaat, een gedicht, een spaceshuttle, of je leven. Kun je hier wat mee?’

‘Zeker, ja.’

‘Herken je dit vanuit je eigen leven? Je eigen werk?’

‘Ja, inderdaad.’

‘Zou dat allemaal in iemands hoofd kunnen plaats vinden? Bij één enkele persoon?’

Arthur lacht. ‘Nee, zeker niet.’

‘Nee. Het denkvermogen, in het brein of daarbuiten, is een creatief gereedschap en spirituele autolyse is een creatief proces net als ieder ander. Net als het bouwen van een brug.’

‘Maar bruggenbouwers zijn heel erg knap,’ maakt Arthur duidelijk. ‘Het bouwen van bruggen is zowel een kunst als een wetenschap en je kunt er wel je hele leven over doen om er echt goed in te worden. Het is een creatief proces dat plaatsvindt op grond van kennis en ervaring.’

‘Absoluut,’ antwoord ik, ‘en ik kan je verzekeren dat, als je in dit proces van zelfontleding zit, je een alles verblindende honger zult krijgen naar alle mogelijke religieuze, esoterische, metafysische en spirituele kennis. En naar New Age, oosterse en westerse filosofie, en nog veel meer. Je zult je gaan verlaten op de kennis en ervaringen van mannen en vrouwen uit de hele geschiedenis, van wat voor ras of nationaliteit dan ook. Maar je zoektocht zal je ver voorbij het menselijke intellect voeren. Waarheid gaat tijd en grenzen te boven en je zoektocht naar waarheid ook. Je mag blij zijn als je een goede bibliotheek of een tweedehands boekwinkel in de buurt hebt.’

‘Is spirituele autolyse daardoor een weg van het verstand, in tegenstelling tot een weg van het hart, een weg van devotie of van dienstbaarheid?’

Getver.

‘Eerlijk gezegd, hier kan ik je even niet meer volgen, Arthur.’

Hij kijkt me onthutst aan.

‘Ik weet niet wat al die verschillende wegen inhouden, Arthur. Spirituele autolyse is een intellectuele onderneming, maar ik zou het zeker geen weg van het verstand willen noemen. Het is een proces waarbij je voortdurend kritisch waarneemt, afleert wat onwaar is, alle leugens elimineert en alleen datgene overhoudt wat waar is. Je gaat te werk alsof je je met een kapmes een weg baant door het ondoordringbare kreupelhout van de begoocheling. Of, als dit je meer aanspreekt, alsof je met een zwaard je eigen hoofd vol waanideeën aan het afhakken bent. Het intellect wordt gebruikt als een zwaard waarmee het ego een langzame en martelende zelfmoord begaat – een dood door eindeloos toe te slaan. Of het daardoor dit soort weg of dat soort weg is, doet hier niet ter zake. Dat is iets waar studenten in de wegwijskunde zich over mogen buigen. Maar als je je dit blijft afvragen, dan is het misschien iets wat je kunt aanpakken als je bezig bent met je spirituele autolyse.’

Ik was ooit erg goed thuis in de spirituele literatuur en ik herinner me dat er veel geschreven is over allerlei wegen, maar vanuit mijn standpunt gezien is dat alleen maar weer een andere manier om jezelf af te houden van de moeilijke klus je te bevrijden. Geen enkele theorie over te volgen wegen is van praktisch nut bij het ontwaken. Alleen al het idee dat er een uitgestippelde weg is, een die je zelf kunt kiezen en die je alleen maar hoeft te volgen, is rampzalig misleidend. Om kort te gaan: al

dat geklets over wegen is het zoveelste voorbeeld van de blinde die de blinde leidt. Het maakt deel uit van een veelomvattende mythologie, bedacht door rupsen die rupsen willen leren hoe ze een vlinder moeten worden.

Arthur onderbreekt mijn gedachten. ‘Ik heb gelezen dat Don Juan zei...’

‘Ho even’, val ik hem in de rede, ‘wacht effe. Gaat dit over de weg van het hart en zo?’

‘Ja.’

Ik ken het boek van Carlos Castaneda waarin Don Juan Carlito adviseert de weg van het hart te kiezen. Ik ken het, om dezelfde reden dat zo veel spirituele zoekers het kennen: omdat er zo’n milde wijsheid uit spreekt waardoor het van alles wat Castaneda heeft geschreven, het meest herinnerd wordt. Maar is het daarom ook waar of waardevol? Duidelijk van niet. Het is alweer een cliché. Nog zo’n leuk idee waardoor je op een dwaalspoor wordt gebracht. Ik ben me er wel degelijk van bewust dat heel veel van ’s werelds populairste doctrines een aanpak vanuit het hart aanbevelen. Maar populair zijn bij mensen die diep in slaap zijn, is waarschijnlijk niet het beste criterium om een methode om te ontwaken te beoordelen.

‘Ik zal het je maar ronduit zeggen, Arthur: ik heb niets met ‘de weg van het hart’. Voor zover ik al een weg aanbeveel, is dat een weg zonder hart, gespeend van ieder mededogen, zonder met wie dan ook maar rekening te houden. Wat daar achter zit, is eenvoudig: zorg dat je eerst ontwaakt. Word wakker, en dan kun je op je schreden terugkeren en misschien nog anderen enigszins van nut zijn, mocht je daar nog de behoefte toe voelen. Word eerst wakker met een niets ontziend

egoïsme, zonder je te verontschuldigen. Anders blijf je als een drenkeling bij een scheepsramp, spartelend in de zee. Alle mededogen ter wereld is absoluut van geen enkel nut voor de andere drenkelingen die om jou heen spartelen. Los eerst je eigen situatie op, en misschien dat je daarna met je mededogen nog iets kunt doen waar anderen wat aan hebben. Ik veronderstel dat dit wel wreed of onspiritueel of wat dan ook zal klinken, maar zo staan de zaken ervoor. Begrijp je?’

Arthur knikt bedachtzaam.

‘Luister, je hebt waarschijnlijk wel van die gieterijen bezocht, waar ze staal gieten voor die bruggen van jou, hè?’

‘Uiteraard. Vaak zelfs.’

‘Man, dat is toch vreselijk angstaanjagend om te zien. Vergeleken daarbij lijkt de hel op een vakantieoord. Wat denk je: zouden er veel verschillende manieren zijn waarop dit werk gedaan kan worden, waaronder bijvoorbeeld eentje met ‘hart?’ Arthur haalt zijn schouders op. ‘Nauwelijks.’

‘Natuurlijk niet, omdat dingen aangepakt worden zoals ze aangepakt moeten worden. Dit ontwaken van ons is niet alleen maar zoet en zweverig. Het is een serieuze aangelegenheid met een kans van bijna honderd procent om te mislukken. Denk daar maar eens over na. Je laat je in met een onderneming waar miljoenen en miljoenen oprechte, verstandige mannen en vrouwen hun leven aan gewijd hebben, zonder succes. Dat is een behoorlijk ontzuisterende constatering. Het is een proces dat zijn beloop moet hebben wil het werken. Je kunt de voorwaarden niet bepalen. Voorkeuren doen niet ter zake.’

‘Het klinkt alsof je bedoelt dat ik er zelfs niet over zal piekeren om anderen te helpen wanneer ik zelf eenmaal bevrijd ben.’

‘Dat weet ik niet, Misschien wel, misschien niet. Dat hangt er van af hoe je in elkaar zit, veronderstel ik. Je ziet waar ik mee bezig ben, dit lesgeven, nietwaar?’ Hij knikt. ‘Misschien ga je ook wel zoiets doen. Misschien zul je gaan lesgeven. Of misschien ga je weer bruggen bouwen en hou je het voor jezelf.’

‘Moeilijk voor te stellen,’ zegt hij.

‘Je kunt het je onmogelijk voorstellen, maar jij spant het paard achter de wagen. Het simpele feit doet zich voor dat je niemand anders van nut kunt zijn zolang je in dezelfde situatie zit als hij.’

‘Jezus,’ mompelt hij. Zo kleurrijk heb ik hem nog nooit eerder iets horen zeggen. ‘Hier is een idee,’ ga ik verder. ‘Als je aan het schrijven bent of spirituele autolyse doet, doe het dan voor iemand anders. Schrijf het op voor een andere persoon. Geef uitdrukking aan wat je weet zodat iemand anders er zijn voordeel mee kan doen. Schrijf alsof je het wilt gaan publiceren, alsof de hele wereld het zal lezen. Of schrijf het op als een serie brieven aan je zoon, of aan een denkbeeldige vriend, of aan het kind dat je ooit bent geweest. Wat dan ook. Gebruik het proces van spirituele autolyse als een middel om je eigen allerhoogste kennis te uiten ten gunste van iemand anders. En, verbeter natuurlijk steeds, totdat je de waarheid hebt vastgelegd.’

‘Wat ik nooit zal doen?’

‘Wat, de waarheid vastleggen? Nee, natuurlijk niet.’

De rustperiode is voorbij en het huis komt weer tot leven. Binnen een kwartier is het van een stille meditatiehal veranderd in een bedrijvig restaurant en een gezellige sociëteit. Ik ben verbaasd dat er meer dan dertig mensen hier zijn, inclusief een paar waarvan ik me niet herinner ze eerder gezien te hebben.

Ik vraag me af of sommige mensen niet alleen maar afkomen op Sonaya's kookkunst. De mensen van de Krishna-beweging hechten erg veel waarde aan een goede *cuisine* en het zou mij niet verbazen als veel van hun leden in eerste instantie bij hen zijn blijven hangen om te proeven wat er zo lekker rook. Sonaya is een eerste klas meesterkok die met open armen ontvangen zou worden in ieder Indiaas restaurant, waar ook ter wereld. Als zij aan het koken is, vind ik het jammer dat ik zo weinig eetlust heb.

Ik denk dat ik nu maar eens wat meer over mezelf moet vertellen. Niet om te laten zien hoe buitengewoon ik ben, maar juist hoe gewoon.

Het is duidelijk dat ik niet altijd zo verlicht ben geweest. Ik was een schattige baby, een blij kind, een problematische tiener en een eigenzinnige volwassene. Niemand zag me toen zitten en had zich kunnen voorstellen dat ik ooit het toekomstige spirituele middelpunt van een ashram op het Amerikaanse platteland zou worden. Aan de andere kant ben ik wel altijd vrij beschouwend van aard geweest. In mijn vroege tienerjaren worstelde ik al met *cogito ergo sum*. Als tiener en twintiger schreef ik korte verhalen en essays, probeersels waarin ik trachtte de aard van de werkelijkheid te doorgronden en die me hielpen mijn denken te scherpen.

Mijn eerste openbaring, die insloeg als een bom, kreeg ik toen ik eind twintig was nadat ik zo'n vijftig

pagina's had gelezen in het eerste spirituele boek dat ik onder ogen kreeg. Zoals altijd bij een authentieke openbaring werd mijn brein als door een lichtkogel getroffen en dit veranderde op slag mijn hele leven. Wat ik mij realiseerde, was niets meer of minder dan dit:

Waarheid bestaat.

Ik was totaal verbluft. In een oogwenk werd ik een totaal ander wezen. Ik stond versteld van deze doodgevone verklaring, en wel door de volslagen absurditeit ervan. Tenslotte, hoe kan iemand zich niet realiseren dat de waarheid bestaat? Maar het feit was: ik niet. Mijn gedachten waren zo voortdurend gericht op het ontkennen van wat *niet* waar was, dat ik absoluut niet zag wat er dan *wel* waar was. Juist het gevecht om vrij te worden had me gevangen gehouden. Om het onware te kunnen bestrijden moest ik verblijven in het halfdonker waar het onware gedijt. Toen ik uiteindelijk begreep dat waarheid bestaat, was dat alsof ik uit een stinkend riool kroop, het zonlicht in. Zonlicht, waarvan ik het bestaan allang al had kunnen vermoeden, maar wat ik nooit had gedaan.

Maar nu bevond ik me in het zonlicht en daarvan sloeg mijn geest op hol. Op dat moment werd ik eindelijk geboren. 'De waarheid bestaat' schreeuwde ik van binnen. 'Het maakt niet uit wat het is, of waar het is. Ergens, hoe dan ook, bestaat waarheid. Het kan me niet schelen of die te vinden is in het christendom, het jodendom, de islam, of in de meest verachtelijke sekte in een staat van verschrikkelijke verloedering. Ze bestaat, en ik wil geen minuut langer van mijn leven nog blind rondtollen in die schunnige, verpestende atmosfeer van onwetendheid, tenzij om haar te vinden. Het univer-

sum is niet vaag of onwetend; *ik* ben vaag en onwetend. Iets is waar en het maakt niet uit wat dat is, maar ik wil voortaan niet meer onwaarachtig zijn. Het staat voor mij als een paal boven water dat ik nog liever lijd en doodga terwijl ik probeer uit te vissen wat waar is, dan dit leven voort te zetten als een slaaf van leugens en onwetendheid.’

Ik heb net die paar laatste alinea's overgelezen en ze geven vrij precies weer wat er zich in mijn hoofd afspeelde na die explosie. Dood- en wedergeboorte-ervaringen doen zich op allerlei manieren voor en dit was voor mij de eerste. Mijn Eerste Stap. Dit was de stap die mij scheidde van degene die ik was, en die ik nu ben. Dit was de dag waarop ik mijn leven in vuur en vlam zette en ten strijde trok.

De volgende twee jaar bracht ik door in een toestand van brandende obsessie. Ik nam ontslag, deed mijn spullen van de hand en verhuisde van Chicago naar een klein stadje in Iowa. Ik stroopte boekwinkels af en profiteerde volop van de plaatselijke bibliotheek die aangesloten was op het landelijke, interbibliothecaire leenverkeer. Ik kocht een computer en bracht iedere dag uren gebogen over het toetsenbord door, proberend uitdrukking te geven aan de waarheid. Ik las en schreef. Ik redigeerde, schrapte, en herschreef. Iedere paar weken wiste ik al mijn bestanden, formatteerde al mijn diskettes en verbrandde, letterlijk, in de barbecue al mijn aantekeningen en de handgeschreven pagina's. Ik las bijna nooit iets over van wat ik had geschreven, want alleen al

het opschrijven maakte het in mijn gedachten meteen achterhaald. Ik verbrak alle banden – geen baan, geen vrienden, geen familie – en ik had nog maar een paar bezittingen. Ik deed niets anders. Ik dacht aan niets anders. Ik maakte lange wandelingen, in gedachten verzonken, rammend op iedere deur waarachter ik op dat moment vastzat.

En toen, op een dag, na een paar jaar zo bezig te zijn geweest, was ik opeens klaar. Gewoon zo: Klaar. Alhoewel ik het niet op die manier zag, was ik verlicht geworden, ontwaakt, had ik satori gevonden, de waarheid gerealiseerd, was ik een jnani, een Boeddha geworden, of hoe je het ook wilt noemen. Maar aan die nieuwe toestand wennen duurde nog eens tien jaar.

Men heeft mij gevraagd of ik het allemaal zou overdoen als ik kon kiezen, maar het is ten eerste vooral niet iets wat ik gekozen heb. Er is nooit een beslissing geweest. Ik heb nooit een keuze gemaakt. Het is niet zoiets als een carrière plannen, waar je vervolgens aan gaat werken. Het is eerder alsof je op een bergpad loopt dat plotseling verandert in een modderpad en je vervolgens merkt dat je met razende vaart het onbekende in geslingerd wordt. En voor je er erg in hebt, wordt met razende vaart 'het onbekende in geslingerd zijn' je realiteit. En dan, op een dag, ook zonder enige waarschuwing vooraf, ben je plotseling de lege ruimte ingegaan en, voor je er erg in hebt, wordt de lege ruimte je werkelijkheid.

Dat is waar ik nu ben. De lege ruimte is mijn werkelijkheid. Het niets. Geen-zelf. Ik verblijf in een non-dualistisch, niet-relatief bewustzijn. Dit is het stuk dat niet uitgelegd kan worden. Ik kan het zelfs niet voor mezelf in woorden vatten. Niemand kan zeggen: 'Ik ben

verlicht', want er is geen 'ik' die dat ervaart. Er bestaat niet zoiets als een 'verlicht persoon'. De persoon die deze woorden schrijft, de persoon die tegen leerlingen spreekt, is niet iemand die verlicht is. Mijn persoonlijkheid, mijn ego, dat wat verschijnt als mijzelf, is niet meer dan een nabeeld – een fysieke verschijning, gebaseerd op nog overgebleven energiepatronen. Jed McKenna is als de kleding die een onzichtbare man heeft aangetrokken zodat hij met mensen kan omgaan zonder hen de stuipen op het lijf te jagen.

Hoe dan ook, ik heb nu een beetje over mezelf verteld.

In en uit het spel

*Los van al het geduw en getrek
staat wat ik ben.*

*Dat staat geamuseerd, zelfvoldaan,
medelevend, passief, autonoom.*

*Kijkt naar beneden, staat rechtop, of buigt een arm
op een onvoelbaar steunpunt.*

*Met het hoofd opzij kijkend,
nieuwsgierig naar wat er komen gaat.*

*Zowel in als uit het spel, en
het bekijkend en zich er over verwonderend.*

Walt Whitman

Waarom kletsen over begoocheling en verlichting?

*Zo zul je heel deze voorbijgaande wereld beschouwen:
als een ster bij het ochtendgloren, als een luchtbel in een stroom;
als een bliksemflits in een zomerwolk,
als een flinkerende lamp, een hersenschim, en als een droom.*

Boeddha

Vandaag is het donderdagavond, *prime time*, en daarom zit bijna de hele club in de televisiekamer in de kelder verdieping naar de beste televisieprogramma's van de week te kijken. Ik hou van soaps en dramaserie's, als ze tenminste goed in elkaar zitten en lekker brutaal zijn, dus sluip ik stilletjes de kamer in en ga achteraan zitten. Een paar mensen zien dat ik binnenkom en kijken op, maar ik geef hun een teken dat ze zich niets van mij aan moeten trekken en daar geven ze gehoor aan.

Als persoonlijke smaak op het gebied van eten, muziek, televisieprogramma's, films enzovoorts ter sprake komt, is het nooit mijn bedoeling de indruk te wekken dat mijn smaak van een hogere orde zou zijn. Ik ben nogal kieskeurig, maar dat heeft weinig te maken met verlicht zijn en zo. Bij televisie, films en romans ga ik horror en geweld niet uit de weg. Ik krijg op de juiste momenten een brok in mijn keel en ik lach als ik iets

grappig vind. Ik heb misschien wel wat meer moeite dan de meesten om wat zich afspeelt voor echt te houden. Niet omdat het maar fictie is, maar omdat het me niet lukt met de personages en hun sores mee te voelen. Dat is trouwens ook zo in het 'echte' leven. Ik zie dat mensen hun rol uitvoeren, 'zichzelf spelen' en vergeet dan meestal dat ze zich werkelijk identificeren met hun personage en diens problemen. Er klinkt wat gefluister in de kamer: er wordt doorverteld dat ik er ben.

Sommigen draaien hun hoofd om, een paar glimlachen. Ik kom niet vaak beneden, ik ga niet veel om met de mensen hier, maar vanavond heb ik er gewoon zin in samen met anderen tv te kijken. Ik maak me een beetje zorgen dat mijn aanwezigheid iedereen zal afleiden van het tv-kijken, maar van de andere kant kan het geen kwaad als ze zich zo nu en dan door mijn toedoen wat ongemakkelijk voelen. Misschien dat ze daardoor de uitzending die nu bezig is met andere ogen gaan bekijken. Misschien voelen ze zich door mijn aanwezigheid onzeker worden, waardoor ze zichzelf gaan observeren bij het bekijken van wat zich aan drama's op tv afspeelt. En dat zou dan weer een aansporing kunnen zijn om met wat meer afstand te kijken naar de drama's die zich afspelen in hun eigen leven. Of misschien hangen we met zijn allen alleen maar wat voor die tv.

Eigenlijk ben ik geen gezelschapsmens. Ik begrijp andere mensen niet en ik identificeer me niet met hen. Ik identificeer me ook niet met mijn rol als man, als

persoon of als menselijk wezen. Ik zie het leven heel duidelijk als een toneelstuk en het is voor mij totaal een raadsel hoe iemand zich zó met zijn of haar personage kan identificeren. Zelf kijk ik met geamuseerde afstandelijkheid naar mijn eigen leven. Ook al doe ik van alles en nog wat – mijn rol vervullen – bijna altijd zit ik wel ergens vanuit de zaal naar het spektakel te kijken, net zo onvoorbereid op wat er nu weer gaat gebeuren als wie dan ook. De rol van de afstandelijke observator benadert meer mijn werkelijkheid en ik vind het ongelofelijk dat dit niet voor iedereen het geval is; dat alle mensen zo rolvast zijn en zo blindelings opgaan in het spel van het leven alsof het allemaal echt is. Soms denk ik dat ik hen alleen maar bij de schouders hoeft te pakken en door elkaar hoeft te schudden of hun een klap moet geven waardoor ze uit die toestand schieten. Bij wijze van spreken dan.

Ik zie mezelf de wijze jongen uithangen en ik kan me niet voorstellen dat iemand daar echt intrapt. Ik kan niet geloven dat wat ik vertel niet voor iedereen vanzelfsprekend is. De waarheid hoeft niet gezocht te worden want zij is nooit verloren gegaan. Ze ligt niet aan het einde van een of andere weg, klaar om ontdekt te worden. Ze is niet het resultaat van oefening, van groei of van een leerproces. De waarheid is overal, altijd, ze is nooit afwezig, nooit ergens ver weg. Waarheid is niet iets moeilijks, het is het eenvoudigste wat er is. Waarheid is in feite iets wat niet simpeler gemaakt kan worden dan het is.

Niet in staat te zijn de waarheid te *zien*, dát vind ik het verbazingwekkendste wat er bestaat. En eerlijk gezegd, ik zou nooit gedacht hebben dat dit mogelijk was, als ik het niet zelf dertig jaar lang had ervaren.

Ik zie mijn eigen leven, voordat ik verlicht werd, als een slaaptoestand waaruit ik mezelf wakker heb kunnen schudden. En iedereen die ik tegenkom zie ik in diezelfde slaaptoestand; als slaapwandelaars die slaap-wandelend en in hun slaap pratend door het leven gaan. Die visie is niet speciaal van mij: iedereen die ontwaakt is zal hetzelfde zeggen. Ik zie mijn rol als iemand die bij anderen licht laat schijnen in hun slapende geest. En als dit is wat ze zoeken: als ze willen ontwaken en als ze bereid zijn zich uit de verstikkende greep van de droomtoestand los te worstelen, dan kan ik hen daarbij misschien van dienst zijn.

Ik zie het niet als mijn rol wie dan ook te redden of te bevrijden, net zo min als normale mensen de behoefte voelen elkaar uit hun slaap of uit een droom te redden. Ik ervaar mensen niet als slachtoffers of als patiënten of op welke manier dan ook als gebrekkig: ze zijn alleen maar diep in slaap. Sommigen lukt het misschien wakker te worden uit hun droomtoestand, waarbij ik eventueel een rol kan spelen of hen kan helpen als ze eenmaal ontwaakt zijn. Ik ben een poortwachter. Ik roep door een poort zodat degenen die me kunnen horen een idee krijgen welke richting ze uit moeten. En degenen die door de poort komen, treffen een vriend aan die hen welkom heet.

De uitzending van vanavond is vrij goed: er zijn wat comedyseries en een film van een uur. Het einde van het tv-seizoen nadert. De makers van de series zijn er op uit dat we die nog leuker vinden dan gewoonlijk, en

de aflevering werkt naar een spannende *cliffhanger* toe. Dit alles met de bedoeling ons voor de buis te houden zodat we, als in de herfst het nieuwe tv-seizoen begint, er weer met zijn allen naar gaan kijken. Het duurt niet lang of ik begin het een beetje jammer te vinden om in het souterrain naar die oppervlakkige tv-rommel te kijken terwijl het zo'n mooie, langverwachte voorjaarsavond is. Daarom ga ik weer naar boven, pak een boek van Satyam Nadeen en ga buiten op de veranda zitten lezen.

Terwijl ik in de schommelstoel op en neer beweeg, glijdt mijn aandacht weg van de woorden op de bladzijde naar de mensen die hier nu toevallig aanwezig zijn.

Wat heeft hen hier naar toe gebracht? Van sommigen weet ik dat ze, voor iedere keer dat ze me te spreken krijgen, wel vier of vijf keer zijn langsgesproken. Deze plek gaat een bepaalde kant op, maar ik weet niet welke. Ik vind het een leuke gedachte dat we misschien wel slaapzalen moeten gaan bouwen, maar ik moet erom denken niet hardop grappen te maken over slaapzalen, want voor ik het weet kijk ik over een paar weken uit het raam en zijn ze daar. Zo gaat dat in dromen: gedachten worden werkelijkheid nog bijna voordat ze helemaal uitgedacht zijn.

Ik heb het idee dat mensen hier naar toe komen omdat ze denken dat alleen al in mijn buurt te zijn, goed voor hen is. Die ontwikkeling vind ik best zo. Ik kan me ook voorstellen dat mensen anderen graag van dienst willen zijn en daarom hier naar toe komen. Ze komen, met cadeautjes bij zich, om mee te helpen in het huishouden en zetten zich in voor het ideaal dat er hier volgens hen op nagehouden wordt allemaal in de

hoop waarop eigenlijk? Beloning voor hun verdiensten? Karma verwerken? Onvoorwaardelijke liefde verspreiden omwille van de liefde zelf? Het gaat me echt boven mijn pet.

Natuurlijk zijn er ook mensen die hier in de eerste plaats voor Sonaya komen. Ze is weliswaar geen lerares en ze zegt alleen maar iets als dat nodig is om dingen gedaan te krijgen, maar toch bezit ze iets wat velen zoeken: ze is volslagen onverstoort. Ik heb de indruk dat de mensen hier graag voor haar werken, alsof ze al langer iets onbaatzuchtigs wilden doen, maar nooit eerder de juiste plek hadden gevonden waar dit kon. Sonaya verenigt twee eigenschappen in zich: ze is totaal onzelfzuchtig en ze hecht nergens belang aan. Daardoor voelen mensen zich in staat zomaar te geven, niet in het belang van een of andere leer of organisatie, maar louter om het geven zelf. Ik kan me voorstellen dat mensen dit graag willen doen en ik begrijp ook dat het niet gemakkelijk is voor zo'n verlangen een passende uitlaatklep te vinden. Ze zien in Sonaya het toppunt van onzelfzuchtigheid: ze is kalm, evenwichtig en absoluut rechtschapen en daardoor geeft ze iedereen een stralend voorbeeld van waar het pad van onzelfzuchtige dienstbaarheid naar toe kan leiden.

Erg interessant, de richting die we met deze boerderij in Iowa zijn ingeslagen en wat hier eventueel uit voort kan komen. Ik moet er nog eens wat meer over nadenken.

Of niet.

Feit is, dat alles in huis uitstekend loopt zonder dat ik ergens mijn neus in steek. En eigenlijk kan het me niets schelen wie er allemaal hier naar toe komen en waarom.

Het is een fijne plek hier en er hangt een goede sfeer en dat is niet veranderd. Voor zover ik weet, worden er 's nachts geen zuippartijen gehouden. Niemand rent hier in zijn blootje rond en er worden geen geheime rituelen opgevoerd, voor zover mij bekend is tenminste. Ik geloof niet dat het hier een commune aan het worden is en ik ben er vrij zeker van dat Sonaya dat ook niet zou toelaten.

Annie rent naar buiten en kruipt op mijn schoot. Ze steekt haar duim in haar mond en ze valt onmiddellijk in slaap. Zo kan ik niet lezen, dus leg ik mijn boek neer en ga van de avond genieten. Er schiet mij een gedicht van Ryokan te binnen:

*Te lui om ambities te koesteren,
laat ik de wereld voor zichzelf zorgen.
Voor tien dagen rijst in mijn tas;
een bundeltje twijgen bij de open haard.
Waarom kletsen over begoocheling en verlichting?
Luisterend naar de regen 's nachts op het dak,
zit ik lekker, met mijn benen languit gestrekt.*

Eén van mijn lievelingsgedichten.

Dood de Boeddha!

Probeer niet in de voetstappen van de wijzen te treden.

Zoek wat zij zochten.

Basho

Het regent. Donder en bliksem razen en knetteren door de lucht. Henri David Thoreau beschouwde zichzelf als een zelfbenoemde inspecteur van sneeuw- en regenstormen. Als hij daarmee bedoelde dat hij sneeuw- en regenstormen zó fascinerend vond dat hij er altijd naar wilde kijken, zelfs als dat betekende dat hij er zijn warme bed voor uit moest, dan begrijp ik wat hij bedoelde en dan ben ik ook een zelfbenoemde inspecteur van sneeuw- en regenstormen.

Het is vroeg in de morgen, de zon is net op en de storm heeft me uit mijn slaap gehaald. Ik zit in een denken gewikkeld lekker weggedoken in een stoel op het balkon naast mijn slaapkamer. De kamer ligt op de tweede verdieping en kijkt uit op het westen. De meeste buien bij ons komen uit die richting.

Ik heb altijd het gevoel dat stormen speciaal voor mij woeden en ik voel me altijd een tikje schuldig als ik er geen aandacht aan besteed. Toch is dat niet moeilijk want ik geniet er erg van. Ik ervaar een storm als een onstuimig klank- en lichtspel, speciaal door het universum

in elkaar gezet voor hen die de pracht en de grootsheid ervan op prijs weten te stellen. Dat heeft niets met verlichting te maken, het is gewoon iets wat ik fijn vind.

Andrew is de enige gast die mij hier op het balkon op de tweede verdieping wel eens gezelschap heeft gehouden. Gewoonlijk komt niemand in de buurt van de vertrekken van de grote meester, behalve als er schoon gemaakt moet worden en dan ben ik er meestal niet. Beschamend, eerlijk gezegd. Uiteindelijk is er geen enkele reden voor te bedenken waarom ik niet mijn eigen bed zou opmaken. Ik weet niet wat er in mijn leven gebeurd is dat ik mensen om me heen heb die al die klusjes voor me doen. Alhoewel, af en toe baan ik me na het avondeten een weg naar de keuken, jaag iedereen eruit en ga zelf de rommel opruimen. Dat doe ik niet om de lieve jongen uit te hangen of om iets te demonstreren, maar omdat ik dat graag doe. Ik vind het fijn af te wassen en de keuken schoon te maken. Waarom ook niet?

Vorige zomer, op een middag dat er een storm woedde, heb ik Andrew een keertje uitgenodigd. Ik mocht Andrew wel. Hij was halverwege de dertig, slank en hij had een zachte, vriendelijke stem. Hij was het grootste gedeelte van zijn leven boeddhist geweest. Als ik het wel heb, beoefende hij vipassana-meditatie en dat zal wel de verklaring zijn geweest voor zijn rustige, beheerste manier van doen. Ik wilde samen met iemand naar de storm kijken en omdat Andrew, naar ik aannam, rustig van de storm zou kunnen genieten, leek hij mij een goede keuze.

En dat bleek te kloppen. Toen de storm was gaan liggen schonken we thee in en begonnen we een gesprek over zijn relatie tot het boeddhisme. Ik wilde graag meer weten over zijn standpunten en ervaringen. Ik heb me

nooit echt een goede voorstelling kunnen maken van het boeddhisme. Zen begrijp ik perfect, dat wil zeggen mijn eigen versie daarvan, maar zo vreemd als dat mag klinken, het is me nooit gelukt het verband te zien tussen zen en het boeddhisme. Ten eerste ben ik er nooit achter gekomen waarom begeerte slecht zou zijn en mededogen goed. Volgens Suzuki was het boeddhisme niet iets waar je diepe gevoelens voor kon koesteren. Je bezighouden met heel gewone dingen, zoals eten en naar bed gaan, dát was boeddhisme. Zo af en toe lees ik er een boek over en dan snap ik het wel zo'n beetje, maar heel vaak ook niet. De reden waarom ik het niet begrijp is, denk ik, omdat ik er nog steeds van uit ga dat het bij het boeddhisme draait om wakker te worden uit de begoocheling, maar misschien draait het daar wel helemaal niet om. Misschien draait het inderdaad om niets anders dan om eten en slapen gaan.

Ik vond het interessant om te vernemen wat Andrew in het boeddhisme aantrok, maar toen ik hem zo hoorde praten werd mijn idee dat ik er niets van begreep alleen maar sterker. Natuurlijk ben ik geen theoloog en ik heb geen diepgaande studie gemaakt van alle wereldgodsdiensten, maar voor zover ik ze heb bekeken, heb ik er nooit een probleem mee gehad te begrijpen waar ze voor staan. Bij het christendom, jodendom en de islam gaat het erom God gelukkig te maken zodat hij ons gelukkig maakt. Bij het hindoeïsme is dat ongeveer hetzelfde, alleen hebben ze daar meer goden.

Maar zelfs op dit allersimpelste niveau begrijp ik nog steeds niet wat het boeddhisme nou wil. Eerlijk gezegd denk ik dat het ook velen van zijn aanhangers ontgaat, zoals al gauw uit de discussie met Andrew zou blijken.

Hij zat vast op een paar punten, zo zei hij. We bespraken er enkele die ik de lezer niet wil onthouden, want ze bevatten een paar belangrijke lessen voor iedereen die zich (zoals dat bij de race naar verlichting heet) wil bevrijden uit de ketenen der begoocheling.

Wat Andrew bijvoorbeeld zei over het boeddhistische idee van onthechting was niet zozeer dat hij niet begreep wat dit inhield, maar dat het hem niet lukte het zich eigen te maken. En hiermee kwamen we vanzelf terecht op de schijnbare paradox dat het verlangen geen verlangens te hebben, op zichzelf weer een verlangen is: het bekende beeld van de hond die zijn eigen staart najaagt. In plaats van hem nog verder uit te vragen over dit thema besloot ik zelf erover uit te weiden en te kijken hoe hij daarop zou reageren. Ik hoefde Andrew niet, zoals sommige anderen, met handschoentjes aan te pakken. Hij had de moed en de intelligentie om iets wat hij voor zijn neus gehouden kreeg, ook te zien.

‘Je kunt op twee manieren tegen onthechting aankijken. De eerste is als je een vreedzaam en gelukkig leven wilt leiden. De andere is als je wilt ontwaken uit alle begoocheling, Nirwana, naar ik meen. Heb ik het goed dat het boeddhisme gelijkmoedigheid, vrij zijn van lijden en dat soort dingen als doelstelling heeft?’

Andrew bevestigde dat het leiden van een zinvol en tevreden leven hét centrale thema vormde binnen het boeddhisme, maar voegde er aan toe dat verlichting, Nirwana, hem nader aan het hart lag.

‘Dan zul je blij zijn te horen dat je die onthechting kunt vergeten,’ zei ik. ‘Je spant het paard achter de wagen. Onthechting is niet de sleutel tot bevrijding, het is een bijproduct.’

Dat hele idee van onthechting is typisch een symptoom van een veelomvattende en interessante kwaal waar veel serieuze zoekers voortdurend last van hebben. Interessant, volgens mij dan.

‘Dit is een veel voorkomend misverstand: je komt het in alle leringen en religies over de hele wereld tegen,’ ging ik verder. ‘En ze slaan de plank volledig mis. Ze gaan ervan uit dat, als je als Christus wilt zijn, je je als Christus moet gedragen. Alsof je iets kunt worden door het te imiteren. Als je verlicht wilt worden, zo is de redenering, moet je je ook *gedragen* als een verlicht iemand. Volstrekte nonsens natuurlijk, maar het wordt wel overal geslikt. Als je eenmaal die misvatting door hebt, zul je versteld staan over hoe wijdverbreid ze is. Ikzelf bijvoorbeeld, ben verlicht en het kost me geen enkele moeite onthecht te zijn. Ik weet wat het is en wat er mee bedoeld wordt omdat ik het uit ervaring ken. Maar het is niet belangrijk voor me. Ik cultiveer het niet. Eerlijk gezegd geloof ik zelfs niet dat ik er ooit veel over heb nagedacht, totdat ik er vragen over kreeg. Het is iets wat bij verlichting inbegrepen is, als een soort bijproduct. Verlichting heeft veel bijproducten, maar door die te cultiveren, hoe toegewijd ook, krijg je nooit verlichting als resultaat. Het is gemakkelijk om een verlichte vent te observeren en vervolgens te zeggen: ‘Hè! Hij eet alleen maar rijst. We moeten alleen maar rijst eten als we Nirwana willen bereiken!’ Maar zo werkt dat natuurlijk niet. Als die verlichte vent van een brug zou afspringen, zou jij dan ook van een brug afspringen?’

Andrew lachte beleefd.

‘Als die verlichte vent van een brug zou afspringen,’ herhaalde ik, ‘zou jij dan ook van een brug afspringen?’

Deze keer lachte hij niet.

‘Iedereen denkt zo,’ ging ik verder. ‘Je ziet het overal om je heen. Waarom zou ik mijn andere wang toekeren naar iemand die mij een dreun geeft en die ik liever een dreun terug wil geven? Om net te doen als Christus? Sinds wanneer word ik geacht mij als een nep-Christus te gedragen? In India is er ergens een of andere wijze die alleen maar naar het noorden gericht zit, dus zou ik nu ook de hele tijd naar het noorden gericht moeten zijn? En wat als mijnheer de wijsneus in zijn neus peutert? Moet ik dan ook naar het noorden gericht zitten en acht keer per dag in mijn neus peuteren? Waarom? Omdat het mijn roeping in het leven is grote wijze mannen te imiteren? Kom nou toch! Stel, ik heb meer dan genoeg te eten en jij gaat dood van de honger. Je komt naar me toe en vraagt me wat je moet doen om ook genoeg te eten te krijgen. Nu valt me te binnen dat iedere keer als ik lekker heb gegeten, ik oprispingen heb. Dus zeg ik tegen jou dat je goed moet boeren, want dat betekent dat je genoeg te eten hebt. Volkomen knots, toch? Je gaat nog steeds dood van de honger, maar nu ga je ook nog boeren laten als een varken. En het ergste van alles is, let op, want dat is juist het linke, het ergste is nog dat je niet meer op zoek gaat naar eten. Nu kun je er dus écht zeker van zijn dat je doodgaat van de honger.’

Ik wachtte even om dit laatste diep tot hem te laten doordringen. Dit zijn belangrijke lessen en ik wil er niet te snel doorheen jagen. Kleine vragen leiden altijd naar uitgebreide antwoorden.

‘Dat met die onthechting is hetzelfde,’ ging ik verder. ‘Als je dat beschouwt als een sleutel tot vrede en geluk dan kan ik er verder niets zinnigs over zeggen, behalve dat het me nogal saai in de oren klinkt. Maar

als je het beschouwt als een belangrijke stap op de weg naar verlichting dan kan ik je verzekeren dat het dat niet is. Zorg eerst dat je wakker wordt en dan kun je je onthechting krijgen, met bakken tegelijk.’

We praatten nog wat langer door over onthechting, maar er viel eigenlijk weinig meer over te zeggen. Andrew zei dat hij het gevoel had dat hij er nu wat meer greep op had. Daar twijfelde ik niet aan: die vergelijking met dat boeren was een schot in de roos.

Het volgende punt dat ter sprake kwam was wat het betekende om *in* de wereld te zijn, maar niet *van* de wereld. Daar kon ik kort over zijn omdat het antwoord praktisch hetzelfde is als voor onthechting. ‘Daar hoeft je nu nog niet je hoofd over te breken’, zei ik tegen hem, ‘dat is iets wat zich vanzelf regelt als de tijd daar rijp voor is. Het heeft geen zin het te begrijpen.’

Maar zo gemakkelijk kwam ik niet van hem af, dus ging ik verder.

‘Van mij uit gezien,’ vertelde ik hem, ‘lijken onverlichte mensen op personages in een dramaserie. Zo komt dat tenminste op mij over als ik mensen met al hun besognes gadesla, met hun hoopvolle verwachtingen, dromen, conflicten en drama’s. Daarmee wil ik op geen enkele manier iets afdoen aan de menselijke ervaringswereld, maar iedereen die in mijn schoenen zou staan, zou hetzelfde zeggen. De term ‘dramaserie’ drukt precies uit wat ik bedoel: een melodramatisch, hysterisch, alles behalve overtuigend, slecht geschreven en stuntelig gespeeld stuk fictie, zonder enig belang en waarvan de amusementswaarde maar heel beperkt is. Natuurlijk was ik vroeger net als iedereen en leefde ik mijn leven als een niets vermoedend personage in een dramaserie,

maar dat is nu voorbij. Ik heb dat achter me gelaten, en nu kan ik in de dramaserie opkomen en afgaan wanneer ik maar wil. Maar wat ik nóóit meer kan doen, tenzij ik een ernstig hersenletsel zou oplopen, is de dramaserie voor de werkelijkheid houden.

Dus nu, uiterekend op dit moment, treed ik op in een dramaserie en praat ik met een van de personages uit de serie. Dit bepaalde personage speelt de rol van iemand die uit de serie wil stappen. Hij wil weten of hij ook nog bestaat buiten de dramatische structuur van de serie; of hij niet meer is dan een tweedimensionaal personage dat niet langer bestaat zodra de schrijvers hem laten sterven of als de serie wordt afgeblazen. Zal de poging van dit personage om zijn vrijheid te krijgen succesvol zijn of niet? Zal hij doorgaan met zijn zoektocht of iets anders gaan doen? En maakt dat overigens iets uit? Dit alles en nog veel meer zult u te weten komen in onze volgende uitzending.'

Andrew was erg stil en in diep gepeins verzonken. Hij was zo wijs om zich niet beledigd te voelen of het persoonlijk op te vatten. Hij luisterde aandachtig, liet wat ik zei tot zich doordringen, maar hij verweerde zich niet en schoot niet in de verdediging. Wel was het misschien wat stom van me om zo door te drammen aan de hand van toch al magere vergelijkingen, alleen maar om het voor mezelf spannend te houden, denk ik. Maar het was ook een manier om uit te testen hoe ik het beste iets kon zeggen en wat het effect van herhaling zou zijn.

'Dus,' ging ik verder, 'ben jij, Andrew, zowel *in* de dramaserie als *van* de dramaserie. Jij wilt uit die serie breken, en dat verlangen kun je zien als een worst voor

je neus die, zoals acteurs plegen te zeggen, zorgt voor je motivatie. En dat is weer de drijvende kracht achter de vele tragikomische episodes die zich afspelen met en rond het personage Andrew.'

'Met eventueel succes tot gevolg?' vroeg hij.

Ik wuifde geringschattend met mijn hand. 'Oh, ja, vanzelfsprekend. Je kunt niet aan de gang blijven je ware natuur te ontkennen. Het is sowieso al een wonder dat er mensen zijn die dat kunnen.'

Andrew keek bedenkelijk. 'Dat klinkt alsof verlichting...'

'Nou wat?'

'Nou ja, alsof het niets voorstelt. Niet belangrijk is. Alsof het...'

'Niet ter zake doet?' vulde ik aan. 'Stel je voor dat je naar een dramaserie op de televisie kijkt, maar met het vermogen er ook in te stappen. De ene minuut zit je naar zo'n achterlijke tv-show te kijken, in de volgende ben je in een ziekenhuiskamer op bezoek bij iemand die dood aan het gaan is aan een hersentumor. Voor die persoon is dat echt, hij is aan uiterste wanhoop ten prooi, maar voor jou is hij niet meer dan een acteur die zijn rol speelt. Er staat niet écht iets op het spel. Hoeveel authentiek medeleven zul je nou weten op te brengen voor die man in zijn penibele situatie?'

'Maar dat is alleen maar iemand die verzonnen is.'

Ik staarde in de lucht en wachtte af.

'*Ik* ben alleen maar iemand die verzonnen is,' zei hij toonloos. '*Ik* ben degene met een hersentumor. Jij bent binnengestapt in *mijn* dramaserie.'

Dit is een goede les, en nog een leuke ook. Wat vergelijkingen betreft, had ik ook een Broadway-versie

van de 'Hamlet' in plaats van een dramaserie kunnen nemen, maar daarmee verheerlijk je dit soort bedenksels alleen maar in plaats van ze te bagatelliseren. De vergelijking met de dramaserie maakte de twee dingen, waarover Andrew en ik van gedachten hadden gewisseld, heel erg duidelijk. Ten eerste, dat Andrew zelf een verzonnen personage is. Ten tweede, dat het een illusie is te denken dat er ook maar iets belangrijk is. Maar er was nog iets anders waar ik het over wilde hebben, iets wat in het verlengde daarvan lag.

'En wie heeft jouw personage verzonnen?' vroeg ik hem.

'Je bedoelt, wie heeft me gemaakt wat ik ben?'

'Wie is jouw schepper?'

'Nou, ikzelf, tot op zekere hoogte,' antwoordde Andrew.

'Goed, maar wie is dan de schepper van de jij van wie jij zegt dat die, tot op zekere hoogte, jouw schepper is?'

Daar moest hij even over nadenken. 'Mijn ware zelf?'

'Dat is in tegenstrijd met elkaar. Er bestaat geen 'waar zelf'. 'Waarheid' en 'zelf' sluiten elkaar wederzijds uit.'

'Dit lijkt op het 'nature versus nurture' debat en de vorming van onze identiteit.'

'Klopt.'

'Dus daar is eigenlijk geen antwoord op?'

'Tuurlijk wel.'

'En dat luidt?'

'Jij niet. Jij bent niet jouw schepper.'

'Maar dan ben ik... ja wat eigenlijk? Wie of wat ben ik dan?'

'Dat weet ik niet. Wat maakt het uit?'

'Nou, het ligt voor de hand...' begon hij, maar hij hield plotseling zijn mond.

'Voor de hand ligt hier niets,' legde ik uit. 'De invloeden die gepaard gaan met het scheppen van het valse zelf zijn zo enorm en complex dat het geen zin heeft ook maar te proberen daar iets van te begrijpen, maar dat hoeft ook niet. Wat *wel* zinnig is, is je te realiseren dat wie jij echt bent, weinig of niets te maken heeft met jou. Het mag dan wel moeilijk zijn je voor te stellen dat je jezelf niet persoonlijk opvat, maar dat moet lukken als je duidelijk inziet dat, wie jij bent, weinig of niets met *jou* te maken heeft.'

'Wie, ik?'

'Juist ja.'

We zaten nog een tijdje zwijgend bij elkaar, ieder in zijn eigen gedachten verzonken. Ik liet alles wat ik had gezegd nog eens de revue passeren om te zien of het doeltreffend genoeg was geweest, of voor verbetering vatbaar. Begrijpelijkerwijs nam Andrew, in de hoop daar steun te vinden, zijn toevlucht tot de boeddhistische leer zoals al gauw bleek uit een vraag die nauwelijks iets te maken had met het onderwerp van ons gesprek.

'Maar hoe zit het dan met het lijden? De Boeddha heeft gezegd...'

'Stop!'

Als ik mijn leerlingen zou toestaan de richting van onze gesprekken via hun vragen zelf te bepalen, dan zouden we voortdurend alle mogelijke kanten opgaan, behalve

voort. Vanzelfsprekend denken ze als leerling dat het belangrijk is alles te begrijpen. Ze denken dat het absoluut noodzakelijk is dat hun informatie juist en volledig is. Ze denken dat het hier een school is waar je les één moet begrijpen voordat je met les twee verder kunt gaan. Maar dat geldt alleen maar voor leren. Wat wij hier doen is afleren. Al die zogenaamde kennis is juist wat tussen de zoeker en het gezochte in staat. Natuurlijk kan ik begrijpen dat leerlingen menen dat het zo hoort, maar ik ben altijd weer verbaasd als ik zie dat andere leraren zich door hun leerlingen van hot naar her laten sturen met vragen waar in feite niemand iets mee opschiet. Ontwaken is geen theoretisch vak dat je meester wordt door studie en begrip; het is een tocht die je aflegt, een gevecht dat je levert. Leraren willen zich populair maken en de indruk wekken dat ze erg wijs zijn, dus beantwoorden ze iedere vraag die hun gesteld wordt alsof ze de volgende generatie leraren aan het opleiden zijn, in plaats van mensen te helpen wakker te worden.

En daar moet ik helaas ook nog aan toevoegen dat Andrew nog moet beginnen met die tocht, dat gevecht. Al die jaren van meditatie en spirituele vorming doen niets af aan het feit dat hij de Eerste Stap op zijn eigen tocht nog moet gaan zetten. De Eerste Stap is het belangrijkste. Dat is de kern van alles wat ik leer. Zet die Eerste Stap, en de rest zal absoluut zeker volgen. Je kunt tijden op het toneel rondhangen in een spirituele rol: mediteren, alles opgeven, onzelfzuchtig zijn, goede daden doen en karma verwerken, jaar in jaar uit, leven na leven, zonder die Eerste Stap te zetten.

Dit laat duidelijk zien hoe het met de verlichting in het westen gesteld is waar spiritualiteit immers nog maar

kortgeleden is geïntroduceerd, met veel bedwelmende bloesems weliswaar, maar nog zonder eigen wortels. In haar boek *Halverwege de berg. Valkuilen op weg naar verlichting** schrijft Mariana Caplan het volgende over de zwanenzang van de verlichting:

'Het meest voorkomende, wijdverbreide waanidee over verlichting is dat het betekent vrij te zijn van lijden, het overstijgen van pijn en strijd, het land van melk en honing, een staat van voortdurende liefde, gelukzaligheid en vrede. Verlichting vertegenwoordigt een collectieve droom: die van een geïdealiseerde en volmaakte wereld van pure schoonheid en vreugde. Dit is niet alleen een waanidee van de New Age, het is de geheime wens van alle mensen. Het is de droom van verlossing die we allemaal delen. Maar het is niet meer dan een waanidee.'

Om kort te gaan: net als de meeste spirituele zoekers heeft Andrew nooit de bedoeling gehad om echt verlicht te worden, maar heeft hij gekozen voor een hemelop-aarde waanidee, in zijn geval 'Nirvana' genoemd. De vraag is: als dat waanidee eenmaal doorgeprikt is, zal het enthousiasme van de zoeker dan automatisch overgaan op de werkelijkheid? Met andere woorden, als je een portie ijs met warme chocoladesaus, slagroom en bovenop een kers hebt besteld, zou je dan net zo gelukkig zijn als de ober je in plaats daarvan met een scherp stokje in je oog stak?

Waarschijnlijk niet.

* Van dit oorspronkelijk in Amerika verschenen boek verscheen in 2002 bij Ankh-Hermes een verkorte Nederlandse versie.

Andrew ging nu de Boeddha in stelling brengen, maar ik heb geen boodschap aan de Boeddha en, alhoewel hij zich dat nog niet realiseerde, Andrew net zo min.

‘Lijden doet er niet toe,’ zei ik tegen hem. ‘Medeleven doet er niet toe. Om te beginnen hebben we er allebei geen flauw idee van wat de Boeddha heeft gezegd omdat hij het niet heeft opgeschreven en het niet notarieel heeft laten bekrachtigen. En aangezien hij hier niet aanwezig is om het uit te leggen, zijn we op onszelf aangewezen.’

Andrew keek ontzet bij deze ketterij. Ik voelde dat hij erover dacht op te staan en weg te lopen.

‘Moet je horen, dat is toch fantastisch? Ik zeg alleen maar dat je je niet hoeft te verlaten op de uiterst verdachte leringen van iemand die al duizenden jaren dood is. Je kunt je verlaten op jezelf. Als prins Siddharta het in zijn eentje voor elkaar kreeg, dan kun jij dat ook, niet dan? De Boeddha was alleen maar een vent die ernst maakte met wat hij wilde en die voor zichzelf tot klaarheid is gekomen. Dat is waarschijnlijk zelfs wat hij ons wil leren: dat je op eigen houtje tot klaarheid kunt komen. Misschien gaat het er helemaal niet om dat hij een soort godheid of een superman was, maar juist een doodgewone kerel, net zoals jij en ik.’

Andrew wiebelde opgewonden heen en weer.

‘En om terug te komen op lijden,’ ging ik verder, ‘Vergeet dat nou maar. Het is een schijnprobleem. Lijden betekent alleen maar dat je een nare droom hebt. Geluk betekent dat je een mooie droom hebt. En verlichting betekent dat je volledig wakker wordt uit de

droom. Woorden als lijden, geluk en medeleven zijn alleen maar ballast die je met je meesjouwt. Uiteindelijk zul je die moeten loslaten als je vooruitgang wilt maken.’

Andrew zat als verstart op zijn stoel, zichtbaar ten prooi aan innerlijke verwarring. Niemand vindt het prettig als lang gekoesterde overtuigingen de grond ingeboord worden, maar het kan niet anders. We hielden allebei even onze mond, totdat Andrew de draad opakte van iets wat eerder aan de orde was geweest.

‘Dus we kunnen niet onze boeddhanatuur realiseren door ons te gedragen zoals de Boeddha deed?’

‘De Tao te Tsjing zegt dat de wijze in de wereld wandelt zonder voetafdrukken achter te laten. Dit is een andere manier om te zeggen dat hij ‘in de wereld, maar niet van de wereld’ is. Wat de Tao te Tsjing echter *niet* zegt, is dat een onverlicht iemand die een wijze wil worden zich alleen maar mag voortbewegen zonder een spoor op de grond achter te laten. Stel je nu eens voor dat een sekte van taoïstische mierenneukers daaruit zou afleiden dat je nooit de grond, en alles daarop en daaraan, mag verstoren. Dat je nooit op een grassprietje mag trappen! Dat zou toch bespottelijk zijn, maar niet minder bespottelijk dan veel dingen die mensen doen in de veronderstelling dát te zijn, wat ze hopen te worden. Het heeft geen zin iemand na te doen die bereikt heeft wat jij ook wilt bereiken. Het punt is, dat zélf te bereiken. Je wordt geen wijze door te doen alsof. Zorg eerst dat je zelf een wijze wordt, dan krijg je vanzelf alle eigenschappen van een wijze gratis in de schoot geworpen.’

Het misverstand dat je verlichting na moet bootsen als een manier om verlicht te worden zie je overal om je

heen. Als je verlicht wilt worden, zo is de gedachte, ge-
draág je dan als een verlichte. Stel, dat er echt vampiers
op deze wereld zouden rondlopen (en ik spreek dat niet
tegen), dan zouden er, voor degenen die zelf een vam-
pier zouden willen worden, ook leraren en opleidingen
zijn waar ze zich konden laten inschrijven. (Ik neem aan
dat sommige mensen dat ook zeker zouden doen). Als
de leraar zelf een vampier is, hoeft hij alleen maar iede-
reen te bijten en bloed uit te wisselen of zo, en hupsakee,
iedereen is vampier geworden. Maar als de leraar een
doodgewoon mens is en helemaal geen vampier, dan zul
je zien dat hij zijn leerlingen een aantal strikte regels gaat
opleggen: niet naar buiten gaan als de zon schijnt; geen
knoflook eten en geen wijwater drinken; geen houten
staken door je hart drijven, enzovoorts. En vampiers in
spé zouden in de rij staan en geld neertellen om dit alle-
maal te leren. Vervolgens keren ze terug naar hun leven
van alledag en gaan zich dan uitsloven om de richtlijnen
van hun leraar te volgen, in de hoop dat ze daardoor op
den duur een echte vampier zullen worden.

Maar, zoals we allemaal wel weten: zo word je geen
vampier, zo word je alleen maar een flapdrol. Hetzelfde
geldt voor onthechting en het 'in-de-wereld-maar-niet-
van-de-wereld-zijn' gedoe. Als je alleen maar gelukkig
wilt zijn en 'doen alsof je een vampier bent' helpt daar-
bij, dan is dat uitstekend en dan moet je dat vooral ook
doen. Maar als je een vampier wilt *worden*, zullen zwarte
kleding en kronen met scherpe punten op je hoektan-
den echt niet helpen.

Een ander punt dat Andrew naar voren bracht en dat
de moeite waard is hier nader te beschouwen, had te
maken met het gebod: 'Als je de Boeddha onderweg te-
genkomt, dood hem dan.' Zo te horen was dit ook een
onderwerp waarmee Andrew en zijn mede-boeddhisten
voortdurend overhoop lagen.

'Hmmm,' zei ik, genietend van enkele dierbare her-
inneringen. 'Ik wist ook niet wat het betekende toen ik
dit voor het eerst hoorde.'

'Maar nu wel?' vroeg Andrew. Ik denk dat hij ervan
overtuigd was dat dit een soort koan-achtige uitdruk-
king was die een mens niet zomaar kon begrijpen.

'Uiteraard,' antwoordde ik. 'Het betekent zoiets als:
Als u bij het tweede stoplicht bent, moet u links af-
slaan.'

Andrew staarde me uitdrukingsloos aan.

'Het is een routebeschrijving,' ging ik verder. 'Geen
kostbare parel van wijsheid zoals: 'veiligheidsgordels
om' of 'na het eten tanden poetsen'. Gewoon niet meer
dan een tip die een reiziger, die op een bepaalde plek is
geweest, wil doorgeven aan iemand die daar ook heen
gaat.'

Andrew begreep het nog steeds niet, waarschijnlijk
omdat ik voor de grap het taalgebruik van een goeroe
zat na te doen. Ik probeerde me wat duidelijker uit te
drukken.

'Op de weg naar verlichting bevindt zich een tover-
woord. Dat is je mantra, je strijdkreet. Dat woord is *ver-
der*. Dat is héél belangrijk, echt waar. We hoeven ons nu
nog niet bezig te houden met hoe belangrijk 'verder' wel
is, neem alleen maar van mij aan dat het dat is. Op een
dag, misschien nog in dit leven, wordt het proces van

ontwaken bij je in gang gezet, en dan kan een woord als 'verder' als een heel krachtige talisman dienen. Er is nu nog geen dwingende reden om stil te staan bij 'dood de Boeddha', behalve dat je het uit je hoofd moet zetten. Daarmee bedoel ik dat het je in dit stadium geen enkel nut oplevert dit concept te begrijpen. Alles wat je weten moet is: schenk er niet langer aandacht aan. Er zal een tijd komen dat je precies begrijpt wat ermee bedoeld wordt en daarna zul je er waarschijnlijk nooit meer een gedachte aan wijden, net zoals je ook nooit meer terugdenkt aan een wegwijzer op een lange tocht.'

Ondanks dat ik voorzichtig een slag om de arm hield, zat Andrew op het puntje van zijn stoel om nu eindelijk eens te horen waarom hij de Boeddha zou moeten doden.

'Er zijn momenten tijdens het proces van ontwaken waarop mensen die vóór jou de weg hebben afgelegd, je te hulp kunnen komen en je een aanwijzing kunnen geven voor je volgende stap. Dat is eigenlijk alles wat een leraar of een lering je bieden kan: af en toe een aanwijzing. Dat kan iets veelomvattends zijn, zoals het woord 'verder', of iets kleins en specifiek, zoals 'dood-de-Boeddha'. Tijdens mijn eigen proces beschikte ik niet over een leraar of een goeroe, maar ik werd wel geholpen door veel eerdere reizigers die de moeite hadden genomen onderweg wegwijzers, waarschuwingen en hints achter te laten. Dichters, filosofen, wijzen, kortom: serieuze mensen. Mensen die de tijd hadden genomen om op te schrijven wat ze wisten ten behoeve van anderen die na hen zouden komen.'

Ik stopte even met praten, twijfelend of ik hier nog verder op in wilde gaan. Wat ik toch maar deed.

'Een nogal verontrustend aspect van de tocht is dat je sommige van je eigen raadgevers inhaalt, zelfs voorbijstreeft, dat je mensen achter je laat waar je enorm naar hebt opgekeken. Ik was me er acuut bewust van dat dit een paar keer gebeurde en ik kan je verzekeren dat het een vreemde en beangstigende ervaring is, temeer daar je er niet omheen kunt als het je overkomt. Dit zijn, om zo te zeggen, de reuzen in het veld en het simpele, maar merkwaardige feit deed zich voor dat ik opeens heel dicht bij hen in de buurt kwam. En als ik aankwam waar zij gestopt waren, stopte ik ook, heel bewust, en betuigde ik hen mijn diepste respect om hun vervolgens met een bezwaard gemoed achter me te laten. Ik heb geen idee hoe dit overkomt bij iemand die dit niet zelf heeft meegemaakt. Het was een onderdeel van mijn tocht dat me erg aan het hart ging en het doet me goed dit eens aan iemand te kunnen vertellen.'

Andrew leek op te gaan in mijn herinneringen. Ik keek wel uit hem de namen van mijn mentors te noemen. De leraren die we nodig hebben, zullen altijd opdagen op het moment dat we ze nodig hebben. Er is dus geen reden om die van anderen te achterhalen.

'Dood de Boeddha' is zo'n wegwijzer die een vorige reiziger heeft achtergelaten. Hij heeft een heel speciale bedoeling. Hij krijgt pas betekenis als je op een kritiek punt op je pad bent aanbeland, als je al een behoorlijk eind gevorderd bent, meen ik me te herinneren. Voordat je dit punt bereikt hebt, heb je er niets aan. Dan komt het moment dat je zover bent. Je weet niet goed hoe je nu verder moet. Je staat op het punt een verkeerde keuze te maken, een keuze die je bovendien vreselijk aantrekt. En dan schiet opeens vanuit het niets

dit absurd klinkende zinnetje 'Dood de Boeddha' je te binnen, en je hart zwelt op van onuitsprekelijke dankbaarheid. Je weet wat je te doen staat; het gevaar van opnieuw in coma te raken is afgewend.' Ik moest lachen bij die levendige herinnering. 'Zo is het leven als je op die weg bent man! Echt een trip!'

Ik zwolg nog even in mijn eigen herinneringen voordat ik alles voor Andrew samenvatte. 'Het betekent dus 'verder'. Op een heel precies punt op je reis, als niets gemakkelijker zou zijn dan te gaan zitten en te denken dat je klaar bent, is de betekenis: 'Sta op! Je bent er nog lang niet. Trap er niet in! Verlies je niet in allerlei sentimentele gevoelens! Wees niet zo gauw tevreden. Ga dóór! Je denkt dat je er bent, maar dat ben je nog lang niet. Je ziet nog steeds twee in plaats van één. Dat beeld waar je voor knielt, *wie* of *wat* het ook is, is niet meer dan een projectie van je eigen rotzooi. Afschieten die kleretroep, en dóórgaan! Dát is wat het betekent.'

Ik keek in Andrews richting. Hij staaarde me met onverholen ontzag aan.

Geen wonder. Zoiets is ook ontzagwekkend.

Er is maar één waarheid

*In alle tien richtingen van het universum
is er maar één waarheid.*

*Voor hen die scherp kunnen zien,
zijn de grote leringen allemaal hetzelfde.*

Wat kan er ooit verloren gaan?

Wat kan er ooit verworven worden?

Wat we verwerven, was er al vanaf het begin der tijden.

Wat we verliezen, verbergt zich ergens vlakbij ons.

Kijk: dit balletje in mijn jaszak bijvoorbeeld:

Zie je wel hoe kostbaar dat is?

Ryokan

Ik zal de Hoogste Waarheid vinden

*Ik droomde dat ik een vlinder was en fladderde vrolijk rond.
Plotseling werd ik wakker, en nu vraag ik mij af wie ik ben:
Chuang die droomde dat hij een vlinder was,
of een vlinder die droomt dat hij Chuang is?*

Chuang Tzu

Dit jaar hebben we geen bijzonder strenge winter gehad. Het was nogal koud in het begin en er waren weinig opwindende sneeuwstormen te beleven, maar in vergelijking met sommige vorige winters was deze niet slecht. Februari, maart en april kunnen hier grijs en deprimerend zijn, wat bij sommigen nogal op de zenuwen kan gaan werken, maar gelukkig hebben we daar deze keer nauwelijks last van gehad. Nu staan we aan het begin van wat een nat voorjaar lijkt te worden.

Nat of droog, het voorjaar is altijd heel welkom hier. Het is voor ons allemaal een geweldige oppepper om na zo'n lange kale winter alles weer in kleur te zien schieten. Plotseling, na al die eindeloze maanden met alleen maar bruine en grijze tinten buiten, lijkt de natuur als bij toverslag van gedaante te verwisselen. Zij ontwaakt uit haar winterslaap en op de grond, aan de bomen en in de lucht verschijnen weer frisse kleuren. Begin april zijn mooie dagen hier vrij zeldzaam en dus gaat ieder-

een, zodra de gelegenheid zich voordoet, naar buiten om de tuin klaar te maken voor het nieuwe seizoen. Ik ben een 'oude ziel', zou je kunnen zeggen, en daardoor heb ik het gevoel dat ik verondersteld word buiten in de tuin de bloemen te verzorgen, of druiven te kweken en in diep contact te zijn met de natuur, maar zo werkt dat niet bij mij. Als ik de grasmaaier, een vol blik benzine en een beetje motivatie tegelijkertijd kan vinden, maai ik soms het gras, maar zoals je wel zult vermoeden, gebeurt het niet vaak dat deze drie planeten in de juiste conjunctie staan.

Maar zó passief ben ik nou ook weer niet. Zodra ik de kans krijg maak ik lange wandelingen en fietstochten. Wandelen doe ik meestal alleen, maar als ik ga fietsen vraag ik soms iemand mee. Vandaag heb ik daar geen zin in. Ik leg mijn mountainbike veilig achter in de pick-up en rijd naar de dichtstbijzijnde stad waar ik een mooie tocht van zo'n twintig mijl door de buitenwijken, over een bospaadje en door het centrum van de stad kan maken. Ik rijd naar het park aan de rand van de stad en maak mijn fiets in orde. Als ik daarmee klaar ben, duikt er plotseling een professioneel uitziende fietsster op, compleet met helm, handschoenen, fietsshortje en van die schoenen die je aan de pedalen kunt vastklikken. Ze begint meteen een gesprek. Het is een mooi, blond meisje, klein van stuk, vrij tenger en waarschijnlijk nog geen achttien.

'Jij bent Jed, hè?' vraagt ze.

Mijn fietstocht begint slecht. Dit is dus de reden waarom ik niet vaak de stad in ga. Ik schijn inmiddels enige roem vergaard te hebben, net genoeg om af en toe hinder van te ondervinden, zoals nu. Ik geef toe dat ik Jed ben.

'Te gek, ik herkende je! Ik heet Jolene. Ik ben een paar keer in Jedland geweest. Daar heb ik jou gezien.'

Ik glimlach. Ze heeft een prettige uitstraling. Herkend te worden vind ik blijkbaar vervelender in theorie dan in de praktijk. En om dat 'Jedland' moet ik lachen. Ik heb die naam eerder gehoord. Er gaan in de stad nogal wat praatjes over ons huis en ik weet wel zeker dat er ook geruchten de ronde doen die ik liever niet wil horen. En natuurlijk moet ons verblijf toch ook een naam hebben waarmee het aangeduid kan worden? 'Jedland' klinkt grappig.

'Ik herinner me dat ik je wel eens heb gezien,' zeg ik, 'maar we hebben elkaar nooit gesproken hè?'

Ik begin spraakzaam te worden. Nu ze haar helm heeft afgedaan, herinner ik me inderdaad haar wel eens in huis te hebben gezien, maar ik hoef haar niet te vragen of we elkaar ooit hebben gesproken. Ik weet dat dat niet zo is.

'Néééé,' zegt ze lachend, 'ik ben, nou ja, nog maar een groentje hoor. Ik denk niet dat ik ook maar iets te zeggen heb wat jou zou kunnen interesseren.'

Ik heb mijn fiets uitgerust met een paar flesjes water en een fietstasje, waarin ik Rammurti S. Mishra's boek *Fundamentals of Yoga* heb gestopt voor het geval ik een boom met schaduw vind waar ik onder kan gaan liggen. Ik wacht nog even met op mijn fiets te stappen.

'Wat kwam je bij ons doen?' vraagt ik. 'Jedland' krijg ik niet over mijn lippen. 'Was je met vrienden?'

'Ja,' zegt ze. Ze begint de namen van een paar mensen af te ratelen, waarvan er maar één mij iets zegt. Ze legt uit dat ze de vorige zomer en herfst een paar keer langs zijn geweest om wat in de tuin te werken en een

van de bijgebouwen op te knappen. Ook hebben ze op een avond een kampvuur meegemaakt.

‘Nou, wat mij betreft ben ik nu uitgepraat,’ zeg ik haar. ‘Heb je zin om een eindje samen op te fietsen?’

Dat heeft ze inderdaad. Ik maak het soort slappe voorbehoud dat iedere bijna veertigjarige vent zou maken voordat hij zich fysiek gaat uitsloven in het gezelschap van een goed uitgeruste en zichtbaar getrainde tiener. We rijden samen weg en maken in een rustig tempo een rondje in het park voordat we ons in de stad en verder begeven.

Op fietstochten vind ik het prettiger gezelschap bij me te hebben dan op wandeltochten omdat men bij fietstochten minder de neiging heeft om te praten. Dat geldt zeker op bospaden, als je daar tenminste een vlot tempo wilt handhaven of als je in het verkeer zit, waar je op de verkeersregels moet letten. Het is een mooie dag en het ritje is erg plezierig. Ik kan Jolene zonder al te veel inspanning bijhouden, maar misschien past ze haar tempo ter wille van mij wat aan. We pezen door enkele woonwijken, verlaten de stad en volgen daarna een paar kilometer lang een verharde, wat heuvelachtige weg waar we lekker hard kunnen rijden. We bereiken de rand van een bebost natuurgebied en vervolgen daar onze weg. Omdat Jolene's fiets niet geschikt is voor ruw terrein, houden we in het natuurgebied voornamelijk de verharde wegen aan. Ten slotte keren we terug en rijden we een steile heuvel op waar ik halverwege moet afstappen en verder ga lopen, terwijl ik mijn fiets vooruit duw. Jolene blijft doorfietsen waarbij ze, om bij me in de buurt te blijven, dan weer een stukje vooruit, dan weer een stukje terug rijdt.

‘Opschepster’, mompel ik.

Ze lacht. Boven op de heuvel ga ik op één pedaal staan en rijd zo verder heuvelafwaarts naar een lege picknickplek die uitkijkt op een meertje. Ik haal een fles water tevoorschijn en drink die leeg, terwijl ik weer op adem kom. ‘Ik denk dat ik hier even ga zitten en wat ga lezen,’ zeg ik haar, ervan uitgaand dat ze dat als een hint zal opvatten om op te krassen, half hopen dat ze dat niet zal doen.

‘Mag ik nog even bij je blijven?’ vraagt ze. ‘Ik heb ook een boek bij me. Ik zal je echt niet lastig vallen hoor. Ik heb nog nooit een echte, levende mysticus van dichtbij meegemaakt.’

Daar moet ik om grinniken. ‘Ja hoor, je kunt gerust nog wat blijven als je wilt, maar ik ben bang dat ik je, wat dat ‘mysticus’ betreft, moet teleurstellen. Ik ben helemaal niet zo mystiek, weet je.’

Ze geeft geen antwoord. In plaats daarvan overvalt ze me door plotseling mijn boek weg te grissen en het hare naar me toe te gooien. Ik weet wel dat mooie jonge meisjes erg vrijpostig en flirterig kunnen zijn, maar het is al weer een tijdje geleden dat ik dat zelf aan den lijve heb ondervonden. Thuis heeft iedereen de neiging zich ten opzichte van mij respectvol te gedragen en dat kan af en toe knap saai worden.

Het boek waar ze me mee heeft opgezadeld is zo'n typische verzameling zenspreuken, bij elkaar gezocht door een redacteur die waarschijnlijk op dit project is gezet toen zijn wetenschappelijke uitgeverij in een dip zat. Maar geef ze eens ongelijk. Als ik een uitgeverij had, zou ik net zoveel kleine zenboekjes op de markt gooien als het mijn medewerkers zou lukken diepzinnig klin-

kende *bon-mots* bij elkaar te harken van wie dan ook, als ze maar een oosters klinkende naam of titel hebben. Zolang de *kaft* van een elegante eenvoud is en de inhoud niet te begrijpen, heb je *geheid* een kaskraker.

Maar het had erger kunnen zijn dan een zenboekje natuurlijk, ook al is dat nog zo slecht. Ik weet niet wat echte tienermeisjes lezen, maar ik ben blij dat deze in ieder geval over zen leest. Ze heeft het zich gemakkelijk gemaakt op een plekje bij het meer en ik ga naast haar zitten. Ik blader door haar boek, genoeg om te zien dat het inderdaad troep is (*‘als je water kookt voor de rijst, vergeet dan niet dat het water je eigen leven is.’*) maar, omdat ik niets beters te doen heb, begin ik toch maar te lezen.

‘Wauw,’ fluistert ze na een tijdje tegen zichzelf. Ik kijk op om te zien of ze me wil zeggen wat haar zo getroffen heeft, maar ik weet eigenlijk al wat dat is. De pagina heeft ezelsoren, de rug is op die plek gebarsten en de passage is omkaderd met een gele markeerstift. Ze leest de duidelijk aangegeven passage, toegeschreven aan de Boeddha, hardop voor. Ik ken die praktisch van buiten, maar het doet me goed haar te horen voorlezen door iemand die er voor het eerst mee geconfronteerd wordt.

‘Ik zal de Hoogste Waarheid en de Hoogste Werkelijkheid vinden,’ leest ze langzaam en aandachtig voor. ‘Dat is het hoogste doel van mijn leven in deze wereld, of mijn lichaam nu stand zal houden, of dat het zal bezwijken. Of mijn lichaam tot stof zal vergaan, of dat ik het zal behouden, ik zal hoe dan ook de Ware Vorm van het Universum vinden. Door ontelbare wedergeboortes en goede verdiensten heb ik een menselijk lichaam ver-

worven. Die gouden kans zal ik niet voorbij laten gaan, en ik ben er zeker van dat ik samadhi en de Ware Vorm van Bewustzijn zal verwerven. Rampen mogen over me heen komen, bergen mogen op mijn hoofd neerstorten, maar ik zal mijn gelofte nirwana te bereiken, nooit verloochenen.’ Ze legt het boek neer en staart over het meer in de verte.

Ook ik zink weg in een dromerige stemming. Die passage roept een sterk gevoel van nostalgie bij me op. Daarom heb ik dat boek ook meegenomen. Door het schrijven van dit boek kijk ik regelmatig terug op mijn eigen zoektocht naar verlichting en daarin speelde deze scherp geformuleerde doelstelling een belangrijke rol. Toen ik die jaren geleden voor het eerst las, raakte ze een diepe snaar en ik maakte er een punt van haar vaak over te lezen. Als ik die tekst nu zou willen doorgeven aan een leerling, zou ik hem misschien eerst wat inkorten, maar de intensiteit en de betrokkenheid ervan zou ik zeker intact laten. Aan die passage heb ik destijds, toen ik zelf probeerde helder te krijgen wat ik wilde bereiken, enorm veel gehad. Bovendien was het indertijd ook geen gek idee om bij zo’n onderneming als ‘zoeken naar verlichting’ een kopstuk als de Boeddha tot voorbeeld te nemen.

‘Bergen mogen op mijn hoofd neerstorten’, fluistert ze tegen zichzelf.

Na een poosje neemt ze het boek weer op en bladert er doorheen. ‘Doe jij aan yoga?’ vraagt ze.

‘Nee. Dat boek is eigenlijk nog een aandenken aan een eerdere periode in mijn leven. Ik heb toen een heleboel boeken gelezen, maar dat ene heb ik bewaard vanwege de passage die je net hebt voorgelezen. Zoals je kunt zien,

ziet het boek er erg vies en stukgelezen uit. Ik heb het heel vaak in mijn jas- of broekzak bij me gehad.'

Ze glimlacht waarderend. 'Mijn boek vind je maar niks hè?'

Het gesprek neemt een andere wending. Dit ken ik. Stelt ze me nou een serieuze vraag of is ze alleen maar uit op een kletspraatje met mystieke Jed? Ik hoef niet zo nodig de leraar uit te hangen, tenzij ze dat van me zou willen. Als ik van te voren niet een duidelijke hint krijg, voel ik me daar nooit prettig bij. Ik vrees dat ik anders overkom als zo'n vent die begroet wordt met: 'Hoe gaat-ie?' en die dan uitgebreid uit de doeken gaat doen hoe hij het maakt.

'Och, niet zo mijn smaak,' zeg ik ontwijkend.

'Doe jij niet aan zen?'

Tjongejonge! Ik lig op mijn rug met mijn armen achter mijn hoofd en volg aandachtig een wolk die de vorm heeft van Marilyn Monroe in *The seventh year itch*. Of misschien is het een Rorschachtest, en is mijn interpretatie een waarschuwing om niet met mooie jonge meisjes in het gras te gaan liggen flirten.

'Toe nou,' zegt ze. 'Dat wil ik echt graag van je weten.'

Nou, meer is er niet voor nodig om mij van wal te laten steken, maar ik ben nog enigszins op mijn hoede.

'Er zijn twee soorten zen,' zeg ik. 'De eerste zen verkoopt boeken, miniatuurtuintjes, kalligrafeersets en kleine boeddhabeeeldjes. De andere zen gaat over verlichting.'

'Mijn boek is de foute zen, hè?' vraagt ze.

Ik lach. 'Ja, dat is de foute zen.'

'Ik hou me pas een paar maanden met zen bezig,' legt ze uit. 'Tot nu toe vind ik het echt te gek. Ik heb een

stapel boeken erover gelezen en ik ben naar een bijeenkomst geweest met een lezing van een Japanner. Denk je dat alle boeken die ik heb gelezen zoals deze zijn?'

'Dat hangt ervan af waar ze over gingen. Zen heeft een erg verleidelijke uitstraling. Er zijn genoeg mensen die het fijn vinden over zen te lezen en zazen te doen. Heb je al een meditatiekussen gekocht?'

Ja, dat heeft ze inderdaad.

'En wat nog meer?'

'Een miniatuurtuintje,' geeft ze met een ongemakkelijke grijns toe. 'En een beeldje van Hotei, de lachende Boeddha.'

'Ja, dat vind ik ook mooi, zo'n beeldje' zeg ik. 'Nou, dat is toch prima zo? Je doet dus graag aan zen, je vind het fijn erover te lezen en je kunt leuke zenspullen kopen. Daar is toch niets mis mee?'

'Maar wat je bedoelt, is dat het niet echt zen is.'

'Nee, echt zen is dat niet. Meer zoiets als een fraai nichtje van zen. Echte zen is niet fraai en je hebt er al helemaal geen boeken voor nodig.'

En meer valt er niet over te zeggen. Ik wilde niet meteen al Jolene's nieuwe hobby afkraken, maar ik heb nu eenmaal een haat/liefde verhouding met zen, of liever gezegd, ik hou van zen en ik heb de pest aan de 'nieuwe zen'. De echte zen betekent een hartstochtelijke zoektocht naar verlichting waarbij je alles op alles zet: de kortste afstand tussen 'in slaap zijn' en 'wakker zijn'. Zonder regels, rituelen of leringen: er is alleen maar dat afschuwelijke, verdomde gevecht om wakker te worden.

'Nieuwe zen', de zen waar complete uitgeverijen en hele industrieën van zenproducten op draaien, heeft al-

leen maar 'in slaap zijn' en 'in slaap blijven' op het oog. Natuurlijk riskeer ik hiermee de woede van al die naïeve enthousiastelingen die geloven dat zen iets is wat je moet bestuderen, wat je beoefent en eventueel meester wordt. Alsof zen een hobby is, of een godsdienst of een sociale activiteit. Alsof je zen er even bij kunt doen. Alsof zen betekent: alles met aandacht doen, of je geest leeg maken, of aanwezig zijn, of stil zijn. Maar als ze werkelijk geïnteresseerd zijn in wakker worden, dan hebben juist al die op hun tenen getrapte zenfanaten alle redenen om dankbaar te zijn dat ik de wekker heb gezet. Zij wilden immers zo graag een zoektocht ondernemen, maar door de schuld van zen's mooie nichtje zijn ze op hun achterste gaan zitten en kunnen ze verlichting verder wel vergeten. De hamvraag is altijd weer dezelfde: hoeveel mensen zijn er verlicht? Zonder enig voorbehoud? Geen enkele andere doelstelling, of wat er ook maar te halen valt, doet er verder toe. Waar is de constante uitstroom van verlichten? Lelijke zen kan ze aanwijzen, mooie zen niet. Punt uit.

'Zo iets als zen's gemene tweelingbroer dus,' zegt ze.

Daar moet ik om lachen. 'Inderdaad. De gemene tweelingbroer heeft de goede verrot geslagen en naar een ver afgelegen eiland verbannen, terwijl hijzelf voor roem en rijkdom gaat en de wereld heeft overgenomen.'

We fantaseren nog wat verder over dit scenario en bedenken steeds doller varianten, onderwijl genietend van de ontspannen sfeer en de warme voorjaarszon.

'Iedereen weet dat jij een mysticus bent,' zegt Jolene, plotseling van thema veranderend. 'Waarom zeg je nou dat je dat niet bent?'

Ik kom overeind, sla mijn armen om mijn knieën en slaak een diepe zucht.

'Nou ja, goed dan. Ik zal het je verklappen als jij me vertelt wat je zo aanspreekt in zen.'

'Oké!' zegt ze stralend. 'Nou, toen Yamamata hier was vertelde hij...'

Ik onderbreek haar. 'Yamamata? Bedoel je Yamamata Roshi?'

'Ja, Yamamata Roshi. Hij had het over op één punt gericht zijn en over het leven in een zenklooster en over nog meer dingen die allemaal vreselijk spannend klonken. Hij vertelde een heleboel fantastische verhalen over mensen die zen deden en die plotseling, vanuit het niets, *bam!*, verlicht werden. Misschien kwam dat dan omdat iemand nèt het goede zei op precies het juiste moment en toen...'

'Bam!'

'Ja!'

'Echt te gek hè!'

'Nou en of!' Ze is op haar knieën gaan zitten, helemaal opgewonden. 'Hij vertelde over de geschiedenis van zen en zo, en hij liet ons een video zien van zijn klooster in North Carolina en het leek me allemaal zo, ik weet niet, echt gaaf.'

'En toen ben je erover gaan lezen en heb je wat spullen gekocht via Internet?'

'Ik heb een boek gekocht bij de mensen die het bezoek van Yamamata georganiseerd hadden. En inderdaad, ik heb via een onlinewinkel een meditatiekussen op de kop getikt en een paar boeken. Dat miniatuur-tuintje heb ik gehaald in een winkel in Iowa City, waar ik ook nog wat tweedehands boeken over zen en het boeddhisme heb aangeschaft.'

'Heeft Yamamata ook nog gezegd wat verlichting was?' vraag ik.

Daar moet ze even over nadenken. 'Hij heeft het gehad over samadhi, of was het nou satori? Je denkt echt dat ik niet goed snik ben hè?'

Ik schiet in de lach. 'Nee hoor. Ik heb ook veel waardering voor zen. Dat had ik al lang voordat ik zen begreep, zo ongeveer als jij nu.'

'Jouw beurt!' roept ze.

Ik herinner me onze afspraak. 'Oké, maar ik vraag me af of je het wel interessant zult vinden. Ik beweer dat ik geen mysticus ben omdat ik dat ook echt niet ben, of misschien eentje die niet veel voorstelt. Het is best wel verwarrend hoor, maar wat ik ben is iets anders dan een mysticus.'

'Wat ben je dan?'

'Ik ben, eh, verlicht.'

'En dat is niet hetzelfde als een mysticus?'

'Nee. Het klinkt alsof dat hetzelfde is, maar als je je er in verdiept, zul je zien dat er een groot verschil is.' 'Wat is beter? Verlicht zijn, hè?'

'O ja, absoluut. Mystici zijn sukkels. Verlichte lui hebben het helemaal gemaakt.' Ze lacht en geeft me een duw. Ik moet ook lachen. 'Nee serieus,' zegt ze, 'wat is het verschil?'

'Nee serieus,' doe ik haar na. 'Zo belangrijk is het nou ook weer niet.'

Ze gaat weer zitten en onze blikken ontmoeten elkaar. 'Zal ik je eens wat zeggen? Alsjeblieft? Ik kan het ook niet verklaren hoor, maar het is toch ongelooflijk dat ik, na pas een paar maanden met zen en spiritualiteit en zo bezig te zijn, weet je, er in slaag een hele middag door te brengen met...' ze begint een beetje te aarzelen. 'Het is alsof God, of het universum, of mijn hogere zelf

of wie dan ook me laat weten dat ik heel erg goed bezig ben. Alsof ik te horen krijg: 'Luister, je wilt iets belangrijks te weten komen, hier heb je iemand die je dat kan vertellen, grijp je kans.' Dus zit ik hier bij je en je bent echt aardig en zo, maar je bent waarschijnlijk ook de... dit is krankzinnig... ik meen het, je bent... je bent wat iedereen...'

Ze trilt en ze staat op het punt in tranen uit te barsten.

'Je bent echt helemaal verlicht hè? Zonder flauwekul. Ik bedoel, ik weet dat je dat bent. Je bent het écht, hè?'

Het komt zelden voor dat ik zo perplex ben. Ik kijk haar aandachtig aan voordat ik antwoord geef.

'Ja Jolene,' zeg ik. 'Dat ben ik inderdaad.'

Ze knikt met haar hoofd, probeert te begrijpen wat ik zeg. 'Ja... ja... zie je nu wel? Dat bedoel ik dus. Ik bedoel, wat maakt het uit?'

Ik sla haar een tijdje gade, onder de indruk van de grote oprechtheid in haar ogen.

'Oké,' zeg ik, 'Ik begrijp het.'

'Dus waar het mij om gaat is, weet je, ik realiseer me heus wel dat ik nog jong ben en dat ik het niet helemaal snap en je bent echt hartstikke te gek voor me, maar ik wil het *echt* allemaal weten. Het interesseert me werkelijk. Ik wil niet ook zo'n... Zoals de Boeddha zei: 'Ik wil die gouden kans niet voorbij laten gaan.' Ze houdt plotseling haar mond, haar onderkaak trilt en haar ogen zijn vochtig.

En dus zaten we daarna nog een paar uur bij elkaar, terwijl ik in alle ernst op haar vragen inging: wat het verschil is tussen verlichting en de verschillende soorten en stadia van mystiek; het onderscheid tussen de echte

zen en de boekenclub-zen; over hindoeïsme, meditatie, christendom, Indianen, de Amerikaanse transcendentisten; over Brad Pitt en of die zijn top nu wel bereikt heeft, en nog meer van dat soort verheven dingen.

Maar het meeste hebben we het gehad over Plato's Filmhuis.

Het reinigende vuur

*Het gevecht om de waarheid
wordt geleverd tegen de onwaarheid.*

*Als de vlammen alles verteerd hebben,
en de rook is opgetrokken,
blijft er alleen waarheid over.*

*Vernietig alles. Verbrand het allemaal.
Steek zelfs je hart in brand.
Gooi je ziel in de oven.*

*Dit is de Grote Vlammenzee.
Niets wat onwaar is, zal overleven.
Niets wat waar is, zal verloren gaan.*

*Zo gaat het proces.
Dit is oorlog.
Jij bent het slagveld.
De strijd is totaal.*

*Heb je daar geen zin in,
doe het dan niet.
Het zal er altijd zijn,
wachtend op jou.*

Jed McKenna

Dat staat toch niet in Plato, hè?

*Laten we het verstrijken van de tijd vergeten.
Laten we de verschillen van mening vergeten.
Laten we een beroep doen op het oneindige,
en daar onze positie innemen.*

Chuang Tzu

Als ik thuis kom is het net meditatietijd, dus loop ik op mijn tenen naar boven en neem een douche. Ik heb een gênant mooie badkamer die in dit huis, dat oorspronkelijk een boerderij was, net zo misplaatst is als mijn huisbioscoop. Toen Sonaya hier kwam, lag het voor de hand dat zij de logeerkamer boven zou nemen. Het huis had toen nog maar één badkuip die we dus moesten delen, wat voor ons allebei nogal lastig was. Toen hebben we besloten (nou ja, zij dus), dat de beste oplossing was om een van de andere slaapkamers boven om te bouwen tot een luxe badkamer met een deur naar mijn slaapkamer. In het begin betrok ze me bij de plannen, maar al gauw kreeg ze er genoeg van dat ik steeds maar zei iets simpels te willen, zolang alles maar goed zou functioneren. Aangezien ze toch al de controle over de huishoudkas had, liet ze me er verder maar buiten en deed ze precies wat ze wilde.

Wat ik uiteindelijk kreeg, was echt zo'n badkamer uit een woontijdschrift. Ze had alles laten uitvoeren in

fraai kersenhout en zwart graniet, wat toch wel redelijk bij de sfeer van het huis past. In zijn eenvoud doet het ontwerp erg Japans aan en ik had me zeker niets beters kunnen wensen. Op een gegeven moment heb ik wel gejammerd over de kosten, maar Sonaya keek me toen aan alsof ik niet goed bij mijn hoofd was. Ze weet dat geld gewoon iets is dat stroomt, dat komt en gaat en als je die stroom maar met rust laat, is er altijd meer dan genoeg. Ja, ik ben degene die dit wel eens vergeet.

Het duurt niet lang of het water voor de douche is warm. Speciaal voor deze badkamer is op zolder een grote boiler geïnstalleerd die het water verwarmt voor de verschillende douchekoppen en voor het grote zwarte bubbelbad. Ik heb me net lang genoeg met de bouw van de badkamer bemoeid om toe te zien dat de nieuwe boiler ook werd aangesloten op Sonaya's badkamer. Er kwamen indertijd steeds meer gasten logeren en ik wilde niet hebben dat Sonaya, door het toenemend gebruik van warm water, zonder kwam te zitten. Zelf heeft ze geen badkuip, maar een paar keer per week maakt ze gebruik van de mijne om daarin uitgebreid, met badolie, kaarsen en muziek, een bad te nemen.

Onder de douche laat ik mijn middag in de natuur met Jolene nog eens de revue passeren. Om haar het verschil tussen verlichting en mystiek duidelijk te maken, had ik een variatie op Plato's gelijkenis van de grot gebruikt en ik kreeg de indruk dat ze me vrij aardig kon volgen. Mocht je dat nog niet zijn opgevallen: ik werk erg graag met gelijkenissen. Waarom dat zo is, kan ik het beste verklaren aan de hand van de volgende gelijkenis: als je iemand die nog nooit met vuur in aanraking is geweest probeert uit te leggen wat vuur is, blijft je niet veel

anders over dan vergelijkingen te maken met dingen die hij of zij al kent. Natuurlijk is dat geen substituut voor de rechtstreekse ervaring met vuur, maar het is het beste wat je onder de gegeven omstandigheden kunt doen. En als die persoon ooit met echt vuur te maken krijgt, weet hij of zij in ieder geval al wat het voor iets is.

Jolene kende Plato's gelijkenis van de grot nog niet en zeker niet mijn bioscoopversie, dus begon ik bij het begin en nam hem snel met haar door.

'Een vent zit in een bioscoop, maar hij realiseert zich niet dat hij in een bioscoop zit. Vanuit zijn stoel is het enige wat hij kan zien het filmdoek – hij ziet niet de andere zitplaatsen, ook niet de andere bioscoopgangers, hij ziet alleen het scherm. En daarbij komt ook nog dat hij is vastgebonden. Hij kan niet opstaan of zich bewegen en hij kan niet om zich heen kijken. Zijn hoofd en zijn lichaam worden door kettingen op hun plaats gehouden.'

'Dat staat toch niet in Plato, hè?'

'En dat niet alleen: zijn hele leven lang al zit hij zo in die bioscoop. Het is de enige werkelijkheid die hij kent: daar zitten, naar de beelden op het filmdoek kijken en naar de begeleidende geluiden luisteren. Dat is alles wat hij van de werkelijkheid afweet.'

'Dit fantaseer je maar!'

'En ga nu eens na wat er gebeurt als je zelf een film gaat zien. Ken je de uitdrukking 'een vrijwillige opschorting van ongelof?'

Ze schudde van nee.

'Dat is de overeenkomst die je, telkens als je naar de bioscoop gaat, sluit. Jij bent bereid je onderscheidingsvermogen op een laag pitje te zetten en de film op je te laten inwerken. Je weet dat het maar een film is en niét

de werkelijkheid, maar twee uur lang zit je rustig te kijken en sta je jezelf toe te ervaren alsof dat wél zo is. Je schort je ongelooft op zodat je mee kunt voelen met het wel en wee van de personages. De film is op zijn beurt zó gemaakt dat hij redelijk geloofwaardig blijft, zodat jij zonder al te veel moeite kunt geloven wat je ziet. Begrijp je?’

‘Net doen alsof, dus?’ vroeg ze.

‘Precies. En als de film afgelopen is, ga je naar buiten, terug de harde werkelijkheid in en hou je op met je ongelooft vrijwillig op te schorten. Is dat duidelijk?’

‘Tuurlijk.’

‘Dus die vent zit in de bioscoop naar de film te kijken, helemaal geabsorbeerd in wat hij ziet en ervan overtuigd dat dit alles is wat het leven te bieden heeft. Hij kent geen enkele twijfel. Gevoelsmatig is hij helemaal verbonden met de personages en de gebeurtenissen op het doek. Hij weet immers niet beter. De beelden op het doek vormen de werkelijkheid, en dat is waar zijn leven uit bestaat.’

‘Oké,’ zei ze, enigszins aarzelend.

‘Maar op een dag, om welke reden dan ook, kijkt hij toevallig naar beneden en ziet dat zijn ketenen niet op slot zitten. Zijn gevangenschap blijkt niet meer te zijn dan een illusie waar hij nooit aan had getwijfeld.’

‘Gaaf!’

‘Ja, dat denkt hij ook, maar hij vindt het ook wel beangstigend. Dus maakt hij zich los uit zijn ketenen en, voor de allereerste keer in zijn leven, staat hij op en kijkt om zich heen. En als hij zo om zich heen kijkt, begint het tot hem door te dringen dat er, zonder dat hij daar ook maar enig idee van had, nog een andere

werkelijkheid bestaat. Vervolgens gaat hij zich afvragen hoe het dan zit met die beelden op het scherm, die hij al die tijd, zonder de geringste twijfel, voor dé werkelijkheid had gehouden. Dus kijkt hij de zaal rond, ziet de flikkerende lichtstraal boven zijn hoofd en ontdekt waar die vandaan komt.’

‘De projectiekamer,’ zei ze.

‘Klopt. Dus waar waren we gebleven? Onze vriend heeft zich weten te bevrijden van zijn begoocheling en is begonnen met wakker te worden in een veelomvattender werkelijkheid, ja?’

Ze knikte.

‘Hij kijkt de hele zaal rond en probeert te ontdekken wat deze nieuwe, veel echtere werkelijkheid inhoudt, oké?’

- Ze knikte opnieuw.

‘In de donkere bioscoopzaal heeft hij altijd naar het licht gekeken, nietwaar? Het licht dat door het scherm werd gereflecteerd. Maar nu ziet hij de bron waaruit het licht vandaan komt, de bron van de beelden die hij vroeger voor de werkelijkheid aanzag. En nu denkt hij dus dat de projectiekamer de echte bron van de werkelijkheid is, aangezien dáár het licht vandaan komt, het enige licht dat er in die hele zaal brandt.’

‘Schiet eens wat op,’ zei Jolene, die vond dat ik mijn verhaal onnodig aan het rekken was.

‘Hee zeg, dit verhaal gaat over wakker worden! Het is geen verhaaltje voor het slapen gaan! Als je daar moeite mee hebt, moet je maar met Plato gaan praten.’

‘Al goed hoor. Ga verder.’

‘Je snapt waar het om gaat hè? Die vent heeft zich net weten te bevrijden en is begonnen met de waarheid

te ontdekken. Hij heeft door dat, wat hij altijd heeft aangezien voor de werkelijkheid, niet méér was dan een tweedimensionale truc met licht en schaduw. Hij heeft het gordijn weggetrokken en de tovenaar ontmaskerd.'

'Ja hoor, ik snap het,' zei ze, toegeefflijk glimlachend.

'Begoocheling!' riep ik uit.

'Ik *snap* het hoor,' zei ze grinnikend.

'Goed zo. Die vent verzamelt al zijn moed bij elkaar en kijkt de bioscoop rond. Zoals je je wel kunt voorstellen, duurt het even voordat hij gewend is aan die nieuwe, veel omvattender, veel rijkere werkelijkheid. Zijn spieren en zintuigen hebben tijd nodig zich aan te passen, om maar niet te spreken van de emotionele verwerking van het feit dat zijn leven tot dan toe louter schijn is geweest.'

'Je weet toch wel zeker dat dit van Plato is, hè?' vroeg ze plagerig. 'Van *de* beroemde Plato?'

'Zeker weten, maar jij krijgt de gebruikersvriendelijke versie.' Ze lachte en ik ging verder. 'Mogelijk bemerkt de man ook nog dat het gangpad naar een deur loopt en dat er onder die deur licht doorschijnt. Misschien ziet hij dat, misschien ook niet. Is dit allemaal duidelijk?'

'En dat is het?'

'Nee, dat is alleen maar wat er tot nu toe gaande is. En nu gaan we aan de hand hiervan je vraag beantwoorden.'

'Ik ben vergeten wat mijn vraag ook al weer was.'

'Ik wacht wel.'

'O ja! Het verschil tussen mystiek en verlichting.' Ze kon het blijkbaar niet laten me een beetje op stang te jagen. Ze ging weer op haar knieën zitten, zo te zien was

dat een houding waarin ze zich het beste kon concentreren, en ik ging verder met mijn verhaal.

'Als hij eenmaal over de eerste schok heen is en gewend is aan zijn nieuwe werkelijkheid, bemerkt hij dat de bioscoop tamelijk groot is en dat hij vol zit met andere mensen zoals hijzelf, die allemaal met verschillende dingen bezig zijn.'

'Heeft Plato dat gezegd?' vroeg ze.

'Nee, dat zeg ik nu. Plato heeft met dit verhaal beslist niet zoveel lol gehad. Wat we nu zien, is dat...'

'Er een heleboel mensen in de bioscoopzaal bezig zijn met allemaal verschillende dingen,' herhaalde ze kattig.

'Echt waar?' blafte ik terug. 'Wat voor mensen dan? En waar waren ze dan allemaal mee bezig?'

Ze was enigszins uit het veld geslagen. 'Dat weet ik niet. Het is *jouw* bioscoop,' zei ze.

'Maar nu is die van jou,' antwoordde ik.

Ze moest even nadenken. Het pleitte voor haar dat ze niet in het wilde weg antwoord probeerde te geven. Ik besepte dat ze de bioscoop voor zich zag en dat ze probeerde de betekenis van het verhaal te doorgronden. Als ik mij tot maar één leermiddel zou moeten beperken dan zou dat de hedendaagse versie van Plato's grot zijn. Praktisch ieder aspect van de zoektocht naar ontwaken kan verklaard worden aan de hand van de vergelijking met de bioscoop, inclusief het gangpad dat naar de uitgang voert. Natuurlijk heb ik mij met deze gelijkenis een aantal vrijheden veroorloofd, maar ik vermoed dat Plato daar geen bezwaar tegen gehad zou hebben.

'Yamamata Roshi is in de bioscoop,' verklaarde ze stellig.

'Oké. En wat is hij daar aan het doen?'

‘Les aan het geven?’

‘Aan wie geeft hij les?’

‘Aan mij?’

‘Dat weet ik niet, Jolene. Waarom ben je naar zijn lezing gegaan? Waarom zit je hier met mij? Waarom ben je niet op stap, kleren kopen met je vriendinnen of een biertje aan het drinken met je beste maatje?’

‘Omdat ik me niet langer in de luren laat leggen door de beelden op het scherm?’ Ze keek me vragend aan om te zien of ze gelijk had.

‘Zeg jij het maar,’ zei ik.

Ze dacht een tijdje na voordat ze begon te spreken.

‘Toen ik vijftien was zat ik met mijn ouders in de kerk en opeens kwam er een ongelofelijk merkwaardige, sterke gedachte in mij op. Ik keek naar al die achterhoofden in de banken voor mij en opeens begon het tot me door te dringen dat het net koeien waren, net een kudde vee, net... alsof het geen echte mensen waren. Alsof het koeien waren die deden alsof ze mensen waren. Ik vond dat zó grappig dat ik mijn lachen niet meer kon inhouden. Ik deed toen maar alsof ik vreselijk moest hoesten en maakte dat ik via de achteruitgang weg kwam. En kwáád dat mijn moeder was!’

Ze hield even op met praten. Misschien zag ze voor het eerst een verband. ‘Maar het gekke is: dat beeld is nooit meer weggegaan. Ik zie nog steeds bijna iedereen zo. Mijn leraren, mijn familie, mijn vrienden. Net alsof ze niet echt wakker zijn, alsof ze geen benul hebben, alsof ze op de een of andere manier er niet helemaal zijn.’

Ze hield weer even haar mond, in gedachten verzonken, voordat ze weer begon te praten. Altijd een goed teken.

‘Dat is de reden dat ik verleden jaar af en toe bij jullie langs ben gegaan. Daarom ben ik naar de lezing van Yamamata Roshi geweest. Ik wilde mensen ontmoeten bij wie ik niet het gevoel had dat ze door buitenaardse wezens waren overgenomen. Misschien ben ik wel kierewiet. Ikzelf heb het idee dat ik de enige ben die normaal is en dat de anderen iets mankeren, of dat ik wakker ben en de rest in slaap is, maar dat zegt iedereen die in een gekkenhuis zit.’

Het schoot me te binnen dat ze, toen ze me zo hartsochtelijk verzocht haar serieus te nemen, had gezegd: ‘Ik wil niet ook zo’n...’ maar ze had de zin niet afge maakt. Nu wist ik wat ze had willen zeggen: ‘Ik wil niet ook zo’n koe worden’.

‘Maak je je daar zorgen over?’ vroeg ik.

‘Nou, ik denk er vaak over na. Het laat me niet los. Ik heb het gevoel dat ik geen deel meer uitmaak van de wereld, dat ik, op de een of andere manier... er van af gevallen ben.’

‘Laten we nog eens wat dieper ingaan op de vergelijking met de bioscoop,’ zei ik. ‘Wat ik nog niet heb verteld, is dat toen die vent voor de eerste keer uit zijn kettingen brak en opstond, was een van de eerste dingen die hij zag dat het theater vol zat met andere mensen. Alle mensen waar hij van hield en waar hij om gaf en die net als hij met kettingen die niet op slot waren, op hun plaatsen werden gehouden, terwijl ze keken naar dezelfde beelden op het scherm, alsof er niets anders bestond. Begrijp je?’

‘Oké.’

‘En wat gaat hij dan doen?’

Ze antwoordde prompt: ‘Hij probeert hen te helpen. Hij wil, zie je, hen uit die toestand halen. Hen wak-

ker maken. Zodat ze ook hun kettingen kunnen laten vallen en rond kunnen kijken en kunnen zien wat er werkelijk aan de hand is.’

‘En is dat iets wat jij hebt gedaan?’

‘Ja, zo ongeveer. En dat was het moment waarop ik me begon af te vragen of ik niet aan het doordraaien was. Ik probeerde er met mijn moeder over te praten en met een paar vrienden en zelfs met mijn broer, maar ze behandelden me allemaal als een halve gare. ‘Wel met beide benen op de grond blijven, Jolene!’, dat soort gezanik. Ik ben ermee opgehouden toen ik merkte dat ze het vervelend begonnen te vinden en grof werden, alsof ze het bedreigend vonden of zo.’

‘Je moet hiermee uitkijken, Jolene. De meeste mensen stellen het absoluut niet op prijs als er met hun versie van de werkelijkheid wordt geklooid. Als je daar, om het van je af te zetten, behoefte aan hebt, moet je het vooral proberen, maar ga er maar van uit dat je heel lulige reacties zult krijgen.’

Mijn krachtige taalgebruik bracht haar niet van haar stuk. Ik heb er nooit moeite mee mij drastisch uit te drukken als er iets belangrijks benadrukt moet worden. En iemand in zo’n vroeg stadium laten inzien dat hij vooral geen altruïstische impulsen moet volgen, is belangrijk.

Ik was ondertussen op mijn rug gaan liggen, met mijn ogen dicht, genietend van de zon. ‘En wat is nou het verschil tussen mystiek en verlichting?’ vroeg ik haar.

Ze nam de tijd om na te denken. Er gingen een paar minuten voorbij, waarin ik zachtjes wegdommelde. En toen gaf ze, tot mijn vreugde, precies het goede antwoord:

‘Geen idee.’

De harmonie der sferen

*Laten we opnieuw ontdekken
dat verlichting goddelijke humor is,
en inzien dat er niets nodig is.*

Meester Da Avabhasa

Na het douchen kleeft ik me aan en overweeg naar beneden te gaan om een paar boeken te pakken. ‘Verlichting versus mystiek’ is een thema dat me op dit moment bezighoudt, maar de trap afdalen, een boek uitzoeken en het mee naar boven nemen is eenvoudiger gezegd dan gedaan. Iedereen is nu beneden: ze zijn aan het koken of aan het eten en ze zitten allemaal gezellig bij elkaar. Er hangt een prettige, ontspannen sfeer. Als ik daar nu mijn gezicht laat zien verandert dit op slag. Iedereen stopt met wat hij aan het doen is en ze krijgen allemaal iets vormelijks over zich heen. Ik ben dan plotseling het middelpunt van alle aandacht en iedereen kijkt me verwachtingsvol aan. Dat is wel erg veel gedoe om alleen maar een boek te halen.

We hebben een gigantische spirituele bibliotheek. Een paar zelfs. De grootste is in de woonkamer, maar er zijn nog een stuk of zes andere boekenverzamelingen verspreid door het hele huis. Bij elkaar bevatten ze zowat alle spirituele en New Age titels van de afgelopen

honderd jaar, plus een groot aantal edities, vertalingen en transcripties van al het klassieke spul. Bijna iedereen die hier naar toe komt voor een bezoek of voor een wat langer verblijf, heeft het gevoel dat hij iets mee moet brengen. Ook al komen mensen alleen maar langs voor de gezelligheid of om een klus te doen, toch hebben ze vaak het idee dat ze niet met lege handen kunnen komen en dus nemen ze een geschenk mee. In feite spelen die geschenken bij alles wat hier gebeurt een belangrijke rol, wat trouwens ook geldt voor het werk dat hier wordt gedaan. Een leerling kan een leraar niet zomaar tegemoet treden als een bedelaar met zijn pet in de hand, en alleen maar nemen. Er moet op energieniveau een uitwisseling plaatsvinden. Het maakt niet uit dat ik het geschenk dat ze hebben meegenomen misschien nooit onder ogen zal krijgen, het gaat erom dat ze het bij zich hebben. Het maakt ook niet uit dat ik niet weet wat voor klussen ze hier doen, wel dát ze ze doen. Als je van plan bent een Tibetaanse lama te benaderen met de vraag of hij je onderricht wil geven, spreekt het vanzelf dat je hem eerst een zijden sjaal aanbiedt. Dat hoeft geen fantastisch of kostbaar geval te zijn, niet eentje waarvan hij helemaal uit zijn dak zal gaan. Een gewone sjaal. Zo een waarvan hij er duizenden in zijn carrière als wijze ten geschenke zal krijgen.

Uiteindelijk is het altijd de gever die ontvangt. Dat is een van de universele wetten die alles in evenwicht houdt.

Ik heb al eerder gezegd dat ik wel zo voorzichtig was om mijn idee om slaapzalen op ons terrein neer te zetten niet ter sprake te brengen, uit angst dat goedbedoelende leerlingen vol overgave aan het werk zouden gaan om

wat de leraar wenst te manifesteren. Dit soort zaken kan gemakkelijk uit de hand lopen. Een paar keer zijn er aan mij en aan onze leefgemeenschap geschenken aangeboden die echt buiten alle proporties waren, maar die zijn allemaal teruggegeven of aan anderen doorgegeven. Ik geloof dat we nu de afspraak hebben dat cadeau's niet méér mogen kosten dan vijftien dollar, waarbij we laten doorschemeren dat we het liefst boeken of bloemen krijgen.

In mijn rol als leraar begeef ik me af en toe op behoorlijk glad ijs. Het maakt niet uit dat, voor iemand die verlicht is, buitensporige cadeau's niet meer zijn dan een mooi gebaar dat je als zodanig waardeert en met anderen deelt. We zien de wereld allemaal door onze eigen bril en dus worden, zoals te verwachten is, hebzucht, corruptie en seksueel wangedrag geprojecteerd op de spirituele leraar. Wat dit betreft moet ik dus voortdurend op mijn hoede zijn. Ik kan niet zomaar flirten met de meisjes hier, of mijn bewondering uiten voor mooie auto's of langs mijn neus weg toespelingen maken op seks, drugs en rock'n roll, of sappige anekdotes vertellen uit mijn jonge jaren.

Ik heb dit huis oorspronkelijk gekocht met de bedoeling er een rustig, vredig en teruggetrokken leven te leiden. Alhoewel dit plan mij nu al jaren lachwekkend voorkomt, geldt nog steeds dat ik hier wél wil kunnen blijven wonen. Ik wil niet meegesleept worden in een of ander onverkwikkelijk schandaal waarover geruchten de ronde gaan doen in het plaatselijke roddelcircuit. Ikzelf en dit zonderlinge groepje mensen dat zich om mij heen heeft verzameld, kunnen ons nou niet bepaald tot de plaatselijke bevolking rekenen. We hebben ons kamp

opgeslagen in een tuin die niet van ons is en ik hecht er grote waarde aan dat we ons vriendelijk en respectvol gedragen en dat we ons een beetje terughoudend opstellen zodat we nog lang met zijn allen in een goede verstandhouding kunnen leven.

Van de andere kant lig ik nou ook weer niet wakker van dingen als geschenken en een goede reputatie. Alles regelt zich vanzelf en als dat niet het geval is, regelt Sonaya het wel.

En zo komt het dat er tegenwoordig meestal boeken en bloemen ten geschenke worden meegenomen, maar vroeger kon het van alles en nog wat zijn: beeldjes van hindoe-goden, jade-eieren, planten, cd's, juwelen, tarotkaarten, kunst voor aan de muur, kaarsen, wierook, T-shirts, etenswaren, wijn, goudvissen, trommels, didjeridoo's, windorgels, video's, snoepgoed, verse groenten en fruit. Je kunt het zo gek niet bedenken of bezoekers hebben het mij, of onze leefgemeenschap, cadeau gedaan. Vanzelfsprekend konden we met de meeste spullen niets beginnen. Als we ieder ding apart ergens hadden moeten neerzetten dan zou het er hier al gauw als een New Age uitdragerij hebben uitgezien. Aangezien we al dat eten niet op konden krijgen, er geen plaats was voor alle planten en we die mala's ook niet allemaal om onze nek konden hangen, loste Sonaya het probleem op door iedereen die een geschenk wilde meebrengen te kennen te geven dat we het liefste boeken of bloemen kregen. Dat is natuurlijk maar een gedeeltelijke oplossing, want nu krijgen we weer minstens tien exemplaren van ieder boek dat tot de toptien van de spirituele boekenlijst weet door te dringen. Als ik slim was, zou ik in de voortuin een kiosk met boeken en bloemen beginnen en de

spullen meteen aan de bezoekers terugverkopen zodat zij weer iets hebben om cadeau te doen, wat ik op mijn beurt opnieuw weer zou kunnen verkopen.

Ik vraag me af hoeveel exemplaren van *dit* boek ik ten geschenke zal krijgen. (*Geintje hoor! Als jullie het maar uit jullie hoofd laten!*)

Bloemen doen het goed hier, vooral in de winter wanneer onze eigen tuin er wat saai bijligt. In bijna alle kamers staan permanent verse bloemen, wat iets extra's toevoegt aan het leven hier en waarvoor ik mij constant dankbaar voel. Bloemen zijn beter dan planten omdat we ze na een week tenminste kunnen weggooien. Als iedereen planten zou meebrengen, zouden we binnen de kortste keren een kwekerij kunnen beginnen.

Op dit moment ben ik op zoek naar een bepaalde passage en ik vermoed dat ik die in een van de boekenverzamelingen boven kan vinden. Ik heb erg veel op met de transpersoonlijke psychologie in het algemeen en met Stanislav Grof in het bijzonder. Ik snuffel door mijn verzameling Grof-boeken, en het duurt niet lang of ik stoot op de passage die ik in mijn hoofd had en die een beschrijving van de mystieke ervaring geeft.

'Het is een extatische toestand die wordt gekenmerkt door het verlies van grenzen tussen het subject en de objectieve wereld en waaruit gevoelens van eenheid met andere mensen, de natuur, het hele Universum en God voortvloeien. In de meeste gevallen heeft zo'n ervaring geen inhoud en gaat zij gepaard met visioenen van een stalend wit of gouden licht, het kleurenspectrum van de regenboog, of ingewikkelde patronen die doen denken aan pauwenveren. De ervaring kan echter ook gepaard

gaan met archetypische, figuratieve voorstellingen van godheden of goddelijke personages zoals die in verschillende culturen voorkomen. Mensen die LSD gebruikt hebben, geven verschillende beschrijvingen van deze toestand die afhangen van hun opleidingsniveau en hun intellectuele achtergrond. Ze hebben het over kosmische eenheid, unio mystica, mysterium tremendum, kosmisch bewustzijn, vereniging met God, vereniging met Atman-Brahman, samadhi, satori, moksha, of de harmonie der sferen.'

Dit is de beste beschrijving van deze ervaring die ik ken. Ik neem het boek mee naar mijn luie stoel in de tv-kamer, doe een lamp aan en ga verder met lezen.

Zelf ben ik niet geïnteresseerd in het verschil tussen verlichting en mystiek. Ik weet precies wat het eerste is en met het tweede heb ik vaak genoeg persoonlijk ervaring gehad. Het probleem – zoals zo vaak bij mij het geval is – zit hem er in hoe dit duidelijk te maken. Als ik het niet aan anderen zou moeten uitleggen, zou ik er nog geen minuut tijd of aandacht aan besteden om er achter te komen. Die periode ligt achter me. Duizenden uren heb ik doorgebracht met het lezen van letterlijk alles wat je maar kunt bedenken aan spirituele, metafysische, esoterische en New Age boeken, plus nog een aantal titels op het gebied van godsdienst en de westerse filosofie. Al die kennis die ik daarmee opdeed gebruikte ik als brandstof voor een innerlijk, niet te stoppen vuur.

Toen het nog van belang was voor mijn zoektocht was ik bezeten van dit soort informatie, maar die tijd ligt nu achter me. Mijn nog sluimerende belangstelling

voor deze materie heeft te maken met het feit dat ik genoodzaakt ben die aan anderen over te brengen. Ik wil ook niet ontkennen dat ik dat zelfs leuk vind. Ik vind het prachtig om een auteur tegen te komen die al die pietluttige tegenstrijdigheden kort en bondig weet te verwoorden. Des te meer omdat dat zelden voorkomt. De samadhi zoals Grof die beschrijft, is zeker de mooiste en meest diepgaande ervaring waarvan een mens mag hopen dat hij die ooit zal hebben, maar in het kader van verlichting is zij slechts van ondergeschikt belang. De reden waarom ik wou dat ik wat meer greep zou kunnen krijgen op deze twee thema's is, zoals ik al eerder heb gezegd, omdat ik dan beter in staat zou zijn mensen op het spirituele pad te corrigeren die de neiging hebben om mystiek na te jagen, maar het verlichting noemen. Iedereen wil de pracht en glorie, de gelukzaligheid en de eenheidservaring met het goddelijke. Iedereen denkt blijkbaar dat je zogenaamd verlicht bent als je je vaak hebt ondergedompeld in het goddelijke, waardoor het een permanent effect op je spirituele uitstraling lijkt te hebben.

In een artikel in *New York Times Magazine* uit 1975 met de titel *Zijn wij een volk van mystici?* wordt een enquête, gehouden onder Amerikanen, vermeld, waarin veertig procent van de ondervraagden aangaf ooit in hun leven het gevoel te hebben gehad 'heel dicht in de nabijheid te zijn geweest van een machtige, spirituele kracht, die hen boven henzelf uit leek te tillen.' De conclusie van het artikel is, dat 'in de Amerikaanse maatschappij van vandaag zulke intense, overweldigende, onbeschrijfelijke ervaringen veel voorkomen, ja, zelfs aan de orde van de dag zijn.'

Dit komt zeker overeen met hoe ik er over denk, alhoewel ik me er wél over verbaas dat het percentage zo laag is. Maar ook al kan niet meer dan veertig procent van de Amerikanen beweren een mystieke ervaring te hebben gehad, hoe permanent moeten we de transformerende werking van zo'n ervaring inschatten? Of we zijn juist *geen* volk van mystici, of die transformatie, toegeschreven aan een ontmoeting met het goddelijke en/of het overstijgen van het ego, heeft nauwelijks effect gehad, temeer daar de impact van de ervaring mettertijd verflauwt.

Ik denk dat zo'n eenheidservaring te vergelijken valt met het horen van het meest prachtige en verheven muziekstuk dat je ooit zou kunnen beluisteren. Een dergelijke ervaring legt de lat hoger en maakt dat alle andere muziek in vergelijking daarmee schraal en vals klinkt. Maar naar verloop van tijd vervaagt de herinnering daaraan en neemt de gewone muziek weer haar vroegere plaats in je hart in. En belangrijker nog: naar mijn idee is een mystieke ervaring iets wat je op het moment zelf moet beleven, en niet een ervaring die je gehad moet hebben. De herinnering eraan begint al te vervagen op het moment dat ze voorbij is en voordat je het weet, is ze niet méér dan een vage droom. Je kunt je dan wel herinneren dat je een mystieke ervaring hebt gehad, maar die herinnering lijkt in weinig of niets meer op de ervaring zelf.

Daarmee wil ik niets afdoen aan de transformerende impact van de mystieke ervaring. Ongetwijfeld zal, als het enige wat je van vuur kent de dans van licht en schaduw op een muur is, de directe waarneming van een alles verterende vlammenzee je blik op de werkelijkheid, en jouw plaats daarin, radicaal veranderen.

Genoeg! Ik ben het zat om er nog langer over na te denken. Woorden zijn maar een pover uitdrukkingmiddel, je hersenpan is niet de plek waar je serieus kunt nadenken en het is sowieso belachelijk om onbeschrijfelijke ervaringen proberen te beschrijven. Ik doe mijn ogen dicht en laat met behulp van een reinigende ademhalingsoefening alle gebeurtenissen van de afgelopen dag los, net zolang totdat al die onbeduidende kwesties en frustraties die het lesgeven met zich meebrengen, van me af zijn gevallen. Als ik mijn ogen opendoe, zie ik Sonaya in de andere leunstoel zitten. Ze glimlacht. Geen goed teken.

'Je hebt morgen een afspraak,' laat ze me weten. Nu houdt ze opeens ook mijn agenda bij. 'Je moet morgen in Iowa City zijn, om elf uur bij het botenhuis aan de rivier waar je een afspraak hebt met...'

'Mijn contactpersoon van de KGB?'

'...Julie Meyers, die je wil interviewen...'

'Mij interviewen?'

'...voor haar New Age tijdschrift.'

'Interview? Wat voor interview? Sinds wanneer geef ik interviews? Sinds wanneer willen ze me interviewen? En waarom...?'

Maar Sonaya is al weg.

Zou je mij kunnen vermoorden?

*Als ik in de hel één lok van je haar zou kunnen vasthouden,
dan denk ik dat de heiligen in de hemel
hevig gekweld zouden zijn.*

Rumi

Ik doe wat Sonaya me heeft gezegd. De volgende dag rij ik naar Iowa City, een rit van twintig minuten, met mijn fiets op de fietsendrager achter op de auto. Ik arriveer even na tien, parkeer een paar straten verwijderd van het universiteitsterrein en maak mijn fiets in orde. In Iowa City kun je fantastisch fietsen en het weer werkt geweldig mee. Donkere wolken komen opzetten en de rommelende donderslagen in de verte klinken veelbelovend voor wat er in aantocht is.

Het is zaterdag en op de campus is het rustiger dan in de stad zelf. Opgewekt zoef ik tussen de gebouwen door waarin ooit de regering van de staat Iowa zetelde voordat die haar biezen pakte 'richting Des Moines, waarna de universiteit de oude hoofdstedelijke gebouwen met het terrein heeft verworven. Een paar studenten liggen op het gras wat te doezelen of te lezen en er wordt her en der basketbal gespeeld, maar het ziet er naar uit dat vanwege de grijze lucht en het naderende onweer de meeste mensen thuis zijn gebleven. Daar-

door heb ik alle ruimte om ongehinderd te kunnen fietsen.

Na een tijdje rondgescheurd te hebben op de paden die voorbehouden zijn aan onze intellectuele elite – waarbij ik maar één keer ternauwernood een botsing, door toedoen van een skater en een hond die achter een frisbee aanzat, wist te voorkomen – zie ik plotseling dat het twee minuten voor elf is. Ik keer terug via een steil pad waarover ik hals over kop het rivierdal in race, weet nog net op tijd rechts af te slaan zodat ik niet in het water beland, volg een paar honderd meter het pad langs de oever naar een voetgangersbrug waar ik in volle vaart over heen jakker, neem daarna een paar scherpe bochten naar links en rem vervolgens keihard bij de aanlegplaats van de boot, met mijn voorwiel in het water.

Ik ben bij het botenhuis en het is klokslag elf uur.

‘Precies op tijd,’ merkt Julie op. ‘Stiptheid is een eigenschap van koningen.’

‘Eigenschap van koningen, zo heet ik met mijn tweede naam,’ geef ik ten antwoord.

‘Je liegt.’

‘Ja, maar eerder omdat ik iets verzwijg. Mijn volledige naam is Jed Hoop-der-Naties Stof-voor-dichters Eigenschap-der-Koningen McKenna. Mijn moeder geloofde dat als ze mij een paar veelbelovende namen zou geven, ik goed terecht zou komen.’

‘En is dat uitgekomen?’

‘Dat valt nu nog niet te zeggen.’

‘Je zou er beter aan doen niet tegen mij te liegen hoor.’

‘Ik zou nooit tegen jou liegen.’

‘Echt niet?’

‘Nee, niet echt.’

‘Dus je zou tóch tegen mij liegen.’

‘Je draait om een erg interessant thema heen.’

‘O ja? En hoe kom ik bij de kern daarvan?’

‘Door er geen doekjes om te winden. In plaats van me te vragen of ik ooit tegen je zou jokken of je recept voor geflambeerde kersen zou pikken...’

‘Zou je mij kunnen vermoorden?’

‘Dat bedoel ik nou.’

‘En? Zou je daartoe in staat zijn? Mij vermoorden?’

‘Zeker weten.’

‘Onder welke omstandigheden?’

‘Zodra de omstandigheden dat zouden vereisen natuurlijk. Maar moet je nagaan. Staan we hier uit te weiden over een soort van theorie betreffende juist handelen, terwijl we ons nog geeneens voorgesteld... Oh, jij bent Julie!’

‘Ja.’

‘We hebben elkaar wel eens ontmoet bij mij thuis, hè.’

‘Ja.’

‘Daar heb ik je een paar keer gezien.’

‘Ik ben er een keer of vijf, zes, geweest, waarvan twee keer een hele dag.’

‘Heeft Sonaya je aan het werk gezet?’

‘Ja nou. Op één dag hebben we de keuken overhoop gehaald en alles grondig schoongemaakt en zelfs de vloer geschrobd. En de andere dag heb ik in de plantenkamer in het souterrain plantjes gestekt.’

‘Dat is erg interessant.’

‘O ja?’

‘Ja. Ik wist niet dat we zoiets als een plantenkamer hadden. Daar zal ik eens een kijkje gaan nemen.’

‘Echt waar?’

‘Nee, niet heus. Ik ben alweer aan het liegen.’

‘Dat doe je wel erg vaak.’

‘Ik probeer van die neiging af te komen voordat het interview begint.’

‘Dan ben je niet zo stipt als je wel denkt, want het interview is inmiddels begonnen. Onze flitsende dialoog telt al zo’n twintig regels.’

‘Oh!’

Het botenhuis, een stenen barak die al lang niet meer in gebruik is, ligt tussen het pad langs de oever en de rivier. Aan de rivierzijde is een veranda en een betonnen afrit die het water inloopt. Het gebouw heeft jarenlang leeg gestaan, de deur is op slot en het ziet er vervallen uit, maar als je naar onweer wilt kijken is het een van de drie beste plekken in Iowa City.

Julie is uitgesproken knap: slank en lang, met lang, lichtbruin haar en een ongedwongen manier van doen waarmee ze ongetwijfeld aan menig geïnterviewde die niet op zijn tellen paste, intieme ontboezemingen zal hebben ontlokt. Ze vraagt of ze me Jed mag noemen, en dat vind ik goed. Vervolgens maakt ze een microfoontje vast aan mijn overhemd en steekt het stekertje in een minicassetterecorder die ik in mijn zak moet stoppen. Het hele interview door zal Julie, telkens wanneer ze een vraag stelt, zich naar mij toe buigen en in mijn nek spreken.

Ik voer mijn fiets aan de hand naar de veranda en zet hem er tegenaan. Dan geef ik Julie te kennen plaats te nemen op de lage muur die rond de veranda loopt en ga naast haar zitten.

‘En wat heb je allemaal bij mij thuis gedaan?’

‘Met mensen gepraat, over jou.’

‘En? Nog iets interessants opgestoken?’

‘Sonaya wist een paar leuke anekdotes te vertellen.’

‘Sonaya zit altijd te liegen. Als je dat niet is opgevalen dan vrees ik dat ik jouw journalistieke instinct niet al te hoog kan aanslaan.’

‘Sonaya is net zo min in staat een leugen te vertellen als ik deze rivier zou kunnen leegdrinken.’

‘Toch wel hoor. Sterker nog, ik wil wedden dat ze jou ook zou kunnen vermoorden. Er is een verhaal over Krishna en zijn vrouwen of metgezellinnen, of hoe je hen ook wilt noemen...’

‘Ik geloof niet dat je dit verhaal erg goed kent.’

‘Nou, ik ben geen hindoe en ik grijp niet vaak terug op parabels, dus je moet maar wat consideratie met me hebben. In ieder geval, Krishna krijgt vreselijke hoofdpijn en het enige wat hem een beetje verlichting kan geven, is druk uitoefenen op zijn hoofd. Dus vraagt hij aan elk van die vrouwen die voor hem door het vuur zouden gaan, of ze op zijn hoofd willen gaan staan om de pijn te verzachten. Die piekeren er niet over, geschokt als ze zijn alleen al bij het idee. Ze denken dat het een test is en dat ze voor eeuwig in de hel terecht zullen komen als ze het zouden wagen met hun voeten het hoofd van de Heer te beroeren. Dus weigeren ze hem zijn zin te geven, behalve de laatste vrouw, die Radha of zo heet. Als je dit in je tijdschrift zet hoop ik wel dat je een en ander door je redactie laat controleren zodat ik geen blunder bega en dat er op zijn minst wordt voorkomen dat ik een miljard hindoes voor het hoofd stoot.’

‘Mijn lezerschare ligt net onder het miljard.’

‘Die Radha dus, zegt ja, en alle vrouwen zijn ten diepste geschokt dat iemand zo slecht kan zijn dat ze met haar voeten op het hoofd van de Heer durft te gaan staan, wat een doodzonde van jewelste moet zijn.’

‘En toen?’

‘En Radha zegt hun doodeenvoudig dat het haar een genoeg zal zijn voor eeuwig in de hel te belanden als ze daarmee haar Heer, al is het maar voor even, verlichting van de pijn kan bezorgen.’

‘Oh... goeie genade!’

‘Zeg dat wel.’

‘Dus is Sonaya...?’

‘De totale toewijding zelve.’

‘Dat is het mooiste wat ik ooit heb gehoord.’

‘Ja. En daar mag ik mee leven.’

‘Je bedoelt toch niet dat ze, nou ja, dat ze in staat zou zijn...? Voor jou?’

‘Lieve help, nee. Voor Krishna. Alles draait om Krishna. Ze zou mij levend villen, mocht het in haar hoofd opkomen dat ze Krishna daarmee een dienst zou bewijzen.’

‘Nonsens. Dat neem ik niet op.’

‘Bedankt.’

De storm woedt nu boven ons, maar het regent nog niet. We kunnen het links zien bliksemen en we horen de donder vlak boven ons hoofd rommelen. Dan zien we een gordijn van regen langs de rivier stroomafwaarts in onze richting komen. Vlak daarop zitten we er middenin en kijken toe hoe het front van de regenbui naar rechts uit ons gezichtsveld verdwijnt. De andere twee plekken in de stad waar je goed naar onweer kunt kijken zijn allebei veel hoger gelegen waardoor je een veel

weidser uitzicht hebt, maar zo gezellig hoog en droog op de veranda van het botenhuis zitten, met het uitzicht op de rivier en in het gezelschap van zo’n aardige jonge dame, is pure gelukzaligheid.

‘Ik heb ook nog met een paar van je leerlingen gesproken,’ zegt Julie.

‘Ik neem aan dat ze allemaal razend enthousiast over mij waren?’

‘Inderdaad, dat klopt, alhoewel er ook een paar bij waren die nog nooit met jou hadden gesproken.’

‘Ja... ik zal niet beweren dat ik veel begrijp van wat er zich thuis allemaal afspeelt. De mensen die langskomen, hebben daar allemaal zo hun eigen redenen voor. Wel weet ik dat alles precies gebeurt zoals het moet gebeuren, alleen, ik zie niet het hoe of waarom.’

Julie raadpleegt haar aantekeningen en stelt me dan de volgende vraag die waarschijnlijk bedoeld is om het ijs te breken. ‘Wat is het pijnlijkste wat je ooit als leraar is overkomen, of heb je nooit iets pijnlijks meegeemaakt?’

‘Nou, ik heb ooit een vent gehad die totaal was vastgelopen. Hij was niet aan het worstelen met iets wat de moeite waard was, nee, hij zat maar te malen over alles wat er in zijn leven zoal was misgegaan. Familieproblemen, geldzorgen, gezondheidsproblemen enzovoorts. Hij kwam er maar niet uit en het lukte hem niet er boven te gaan staan. Ik wilde hem aanmoedigen om te proberen de dingen wat meer in perspectief te zien, om zijn eigen bestaan in een wat breder kader te plaatsen, en dus zei ik tegen hem zich voor te stellen dat hij net had gehoord dat hij nog maar een dag te leven had, en dat hij al zijn problemen eens tegen die achtergrond moest gaan bekijken.’

‘Dat klinkt erg doeltreffend. Ik kan begrijpen dat dit inderdaad iemands dagelijkse beslommeringen wat meer in perspectief kan zetten.’

‘Ja,’ antwoord ik wat schaapachtig. ‘Net als Billy Jack*.’

Ze barst in lachen uit. ‘Echt waar? Heb je dat uit een Billy Jack film gehaald?’

‘Ja. Die heb ik gezien toen ik een jaar of tien was en het idee dat je de volgende dag zou kunnen sterven was, denk ik, het eerste inzicht dat mij diep heeft getroffen. Ik bedoel, met dat advies was niets mis, maar ik had er meteen spijt van dat ik het had gegeven. Ik was bang dat ik ontmaskerd zou kunnen worden als een oplichter die alleen maar wat wijsheden, opgepikt uit kung fu films, om zich heen zat te strooien.’

‘Wat was het tweede inzicht dat je diep heeft getroffen?’

‘Ik weet het niet meer, waarschijnlijk dat cogito – *cogito ergo sum*. Daar heb ik lang over nagedacht, jaren eigenlijk. Wat als er een boom in het bos omvalt, dat soort dingen.’

‘Wat voor dingen? Bedoel je die zen-koan? Als er een boom in een bos omvalt en er is niemand die dat kan horen, maakt die boom dan toch geluid?’

‘Die bedoel ik ja.’

‘Wat heeft dat te maken met ‘Ik denk, dus ik ben?’’

‘Nou, eigenlijk is dat allebei een vorm van solipsisme. Wat die boom in het bos betreft: dat is geen koan, want er is wel degelijk een antwoord op.’

---

*Billy Jack: de held in een drietal succesvolle Amerikaanse speelfilms uit het begin van de jaren zeventig die, gebruik makend van krachtige taal en exotisch aandoende vechttechnieken, opkomt voor zijn zwakkere medemens.

‘En dat is?’

‘Ja.’

‘Oh! Nou, ik weet zeker dat talloze generaties van onze grootste denkers je dankbaar zullen zijn...’

Ik schiet in de lach. ‘Het antwoord is ja, omdat de vraag dat al impliceert. De vraag gaat ervan uit dat we weten dat de boom en het bos bestaan zonder dat we ze gezien hebben. Daaruit vloeit dus voort dat er in dat bos net zo goed ook geluiden kunnen zijn, ook al hoort niemand ze.’

‘Zo te horen heb je ontdekt dat de vraagstelling ram-melt of dat er een veel fundamentele vraag achter zit, zou ik zeggen.’

‘Wat weten we nou zeker? Dat is de vraag waar het om gaat. Dat is de betekenis van dat cogito. Dat is wat bedoeld wordt met solipsisme. Het gaat hier niet om een theorie. Het heeft niets te maken met een of andere mening, of een geloof. Het vormt de basis van het bestaan. Precies uit te vissen wat we absoluut zeker weten in tegenstelling tot alles wat we niet weten, dáár gaat het om. Het is werkelijk ongelofelijk dat iets wat zo overduidelijk en zo onweerlegbaar is, zo universeel door de wetenschap, filosofie en godsdienst wordt genegeerd.’

‘En dat is?’

‘Dat we niets weten – niets *kunnen* weten.’

‘Kun je zeggen wat je onder ‘niets’ verstaat?’

‘Met solipsisme wordt een geloof bedoeld dat zegt dat het enige wat je zeker kunt weten is dat je bestaat en dat het onmogelijk is om nog iets anders met zekerheid te weten. Maar zoals ik al eerder zei, dit is geen geloof. Het is gewoon een constatering dat het zo is.’

‘Dus ik weet dat ik hier zit, maar...’

‘Nee. Je weet alleen maar dat je bent. Van de rest: het lichaam, onze planeet, ruimte, tijd, mensen en dergelijke, neem je aan dat het bestaat.’

‘Dan zit ik hier dus niet...’

‘Nee, dat weet je óók niet. Dit alles betekent niet dat wat er lijkt te zijn er niet is, alleen dat het niet te bewijzen is. Je zou kunnen zeggen dat het hoogst *waarschijnlijk* is dat je hier zit, maar ook dat is niet waar. Er is niets wat er op wijst dat jouw waarneming *van* de werkelijkheid ook maar enige basis heeft *in* de werkelijkheid.’

‘Godsamme, dat is wel griezelig hoor! Jij bent nou niet bepaald een spirituele leraar van het bekende type, zo een die het heeft over hogere bewustzijnstoestanden en onbaatzuchtige liefde, merk ik.’

‘Nee, daar heb ik niets mee. Ik heb meer op met de waarheid. Publiceert jouw tijdschrift wel eens over dit soort dingen?’

‘Nee, eigenlijk niet. Gewoonlijk publiceren we over de Meesters van het licht, *channeling*, helderziendheid, yoga, dat soort zaken.’

‘En tantra.’

‘Oh ja,’ lacht ze. ‘Tantra zorgt altijd voor een hoge oplage.’

‘Zo, we hebben het inmiddels gehad over juist handelen, solipsisme, bhakti yoga à la Sonaya, en Billy Jack,’ zeg ik, maar ik word onderbroken door een bliksemschicht die de lucht boven de gebouwen op de andere rivieroever doorklieft. De toch al zware regenval lijkt in een oogwenk te verdubbelen en de neerstortende druppels geven de anders zo trage rivier een woeste aanblik, wat mooi past bij het beeld van de razende wolken in de lucht. We stoppen even met praten om van het schouwspel te genieten.

‘Volgende vraag,’ zeg ik, als de storm wat is gaan liggen.

‘Oké,’ zegt ze, terwijl ze een blik op haar aantekeningen werpt en zich daarna voorover buigt naar de microfoon aan mijn kraag. ‘Je bent verlicht, maar het is wel duidelijk dat je nog een ego hebt. Is dat niet met elkaar in tegenspraak? Moet het ego, om nirwana te bereiken, niet eerst vernietigd worden?’

‘Oh, oh!’ roep ik waardierend. ‘Goeie vraag. Het is namelijk allebei waar. Ja, ik heb een ego dat sprekend lijkt op het ego dat ik heb laten vallen om, zoals je zegt, nirwana te bereiken. Maar toen ik dat proces eenmaal achter de rug had en ik goed en wel verlicht was, moest ik toch nog iets hebben om aan te trekken. Ik keek dus om me heen en plotseling zag ik mijn afgedankte ego op een hoopje op de vloer liggen. Dat heb ik toen maar aangetrokken en kijk: daar was ik weer.’

Dit is een kwestie waar veel leerlingen en zoekers zich in vastbijten. Er is ook geen bevredigend antwoord op te geven, behalve: ‘Zie dat je er zelf achter komt’. Ramana Maharshi zei er het volgende over: ‘Het ‘ik’ ontdoet zich van de illusie van het ‘ik’ en blijft toch nog als ‘ik’ bestaan. Dat is nu eenmaal de paradox van zelfrealisatie. Zij die verlicht zijn, zien hierin geen enkele tegenstrijdigheid.’ *Onverlichte* mensen daarentegen zien hierin *wel* een tegenstrijdigheid, maar eerlijk gezegd: onverlichte mensen zien nog wel meer dingen die er niet zijn.

Ik ga verder met het beantwoorden van Julie’s vraag.

‘Je hebt waarschijnlijk wel eens de uitspraak gehoord: ‘Vóór verlichting is een berg gewoon een berg, als je verlicht aan het worden bent, is een berg niet

langer een berg, en na verlichting is een berg weer een berg.' Tja, daar kun je het mee vergelijken. Vóórdat ik verlicht werd, geloofde ik dat ik mijn ego was. Toen kwam die verlichting er aan en weg was mijn ego en er bestond alleen nog de daaraan ten grondslag liggende werkelijkheid. Nu is mijn verlichtingsproces voorbij en, hoewel dat ego af en toe wat onprettig is of niet erg lekker om me heen zit, moet ik het er toch maar mee doen. Het idee dat je ego tijdens het verlichtingsproces wordt vernietigd is min of meer correct, maar dat is niet het hele verhaal. Voordat je verlicht bent, leef je als mens in deze wereld, net als iedereen om je heen. Als je verlicht aan het worden bent, realiseer je je dat het menselijke wezen waarmee je je hebt geïdentificeerd, niet méér is dan een personage in een toneelstuk en dat de wereld waarin je je waant alleen maar een podium is. Je gaat dus door een proces waarbij je personage tot de grond toe wordt afgebroken zodat je kunt zien wat er overblijft wanneer het helemaal verdwenen is. Het resultaat is niet een verlicht zelf of het ware zelf, het is géén-zelf. Als je alles achter de rug hebt, is het tijd om weer als mens in de wereld te gaan leven. En dat betekent opnieuw je kostuum aantrekken en terug het toneel op.'

'Maar nu weet je dat...?'

'Uiteraard, want nu zit je in feite tussen het publiek naar het drama te kijken. Ik zal nooit meer het toneelstuk voor de werkelijkheid kunnen houden of het personage dat ik speel voor wie ik werkelijk ben. Gelukkig weet ik van te voren nooit wat mijn personage gaat doen of gaat zeggen. Op die manier blijft alles wat er gebeurt steeds interessant.'

'Toch zie ik nog een heleboel tegenstrijdigheden. Ten eerste: we kunnen niets weten...'

'Alles is met elkaar in tegenstrijd. Zoals Walt Whitman opmerkte: 'Spreek ik mijzelf soms tegen? Nou, goed dan, ik spreek mijzelf tegen. Ik ben groot, ik omvat werelden.' Hij doelde hiermee op de problemen die automatisch zichtbaar worden wanneer je dit soort zaken aan de orde stelt. Wat betreft het idee dat je niets kunt weten: dat is slechts het uitgangspunt voor je onderzoek. Vergelijk het maar met het controleren van je uitrusting voordat je aan een lange trektocht begint. Als je op ontdekkingsreis gaat naar jezelf ligt het voor de hand dat je begint met je af te vragen: 'Oké, wat weet ik helemaal zeker? Wat staat er als een paal boven water?' En dat is nou precies wat dat cogito betekent. Ik wou dat we een kampvuur konden maken.'

'Huh? Een kampvuur?'

'Ja, hier op het terras. Een klein vreugdevuur, een fles wijn en daarbij deze storm. Het is echt een fantastisch moment nu. Met al dat geklets zijn we het maar aan het verpesten, vind ik.'

Dus houden we allebei even onze mond en kijken naar de storm. Julie weet hoe ze een storm moet bekijken. Mensen die een storm goed kunnen bekijken, herken je aan het feit dat ze daarbij steeds geluk hebben. Zonder dat ze zich daarvan bewust zijn kijken ze altijd op het juiste moment in de goede richting. Het komt nooit voor dat ze hun hoofd plotseling omdraaien en 'O jee, nou heb ik net die fantastische bliksemflits gemist!' roepen, omdat ze precies de goede kant opkeken toen die eraan kwam. Jane Roberts heeft gezegd dat een wonder niets anders is dan de natuur ongehinderd

haar gang laten gaan. Hiermee wordt treffend gezegd dat, zodra je het roer van je boot loslaat, die zichzelf gaat besturen en dat doet hij vele malen beter dan jij dat ooit zou kunnen. Het lukt Julie blijkbaar zich te ontspannen in het moment en de besturing over te laten aan het universum.

Zo er al een geheim recept bestaat om geluk te vinden in het leven, is het dát wel.

Open hemel

*Als je je er niet over verbazen kunt
hoe naïef je gisteren nog was,
sta je stil.*

*Als je niet als de dood bent voor de volgende stap,
heb je je ogen dicht.*

*Als je stil staat met je ogen dicht,
ben je alleen maar aan het dromen dat je wakker bent.*

Een gekooide vogel in een onbegrensde hemel.

Jed McKenna

Mijn teken is dat ik geen teken heb, noch er een geef

*Mijn geboorteplaats is plaatsloos.
Mijn teken is dat ik geen teken heb, noch er een geef.
Je zegt dat je mijn mond, oren, ogen en neus ziet –
maar die zijn niet van mij.*

*Ik ben het leven van het leven.
Ik ben die kat daar, die steen, niemand.
Ik heb dualisme weggeworpen als een oude theedoek,
ik zie en ken alle tijden en werelden,
als één, één, altijd één.*

Rumi

De storm gaat liggen en we zijn van mening dat we zó ons best hebben gedaan voor het interview, dat we wel een maaltijd hebben verdiend. Julie wil haar tijdschrift laten betalen, maar ik vraag hoffelijk of ik dat mag doen en dat vind ze goed. Ik duw mijn fiets vooruit terwijl we de wild stromende, modderige rivier oversteken. We zijn op weg naar het stadscentrum waar we de keuze hebben uit een aantal goede restaurants. ‘Kunnen we doorgaan met het interview?’ vraagt ze. ‘Zeker,’ zeg ik.

‘Kunnen we even teruggaan naar het begin en het nog eens hebben over ‘juist handelen?’

‘Ga je gang.’

‘In spirituele kringen kom je de term ‘juist handelen’ vaak tegen. Het is een van de stappen van het achtvoudige pad uit het boeddhisme, maar ik geloof niet dat jij er voorschriften om aan je eigen behoeften te ontsijgen mee op het oog hebt. ‘Juist handelen’, dat klinkt altijd alsof er een of andere hogere vorm van zedelijk gedrag vanuit het hart mee wordt bedoeld, maar jij geeft er duidelijk een eigen draai aan. En, denk ik, niet zo’n moralistische, gezien het feit dat je iemand zou mogen vermoorden.’

‘Weet je wat *agape* is?’

‘Ja, zoiets als de hoogste vorm van liefde. Goddelijke liefde.’

‘Nou ja, dat is wat iedereen denkt, maar dat is het niet echt. Het is weer zo’n term die je niet kunt begrijpen totdat je hem persoonlijk ervaart. Liefde zoals wij die kennen is als een zwakke schaduw van agape – zoals flikkerend kaarslicht op een muur niet de kaarsvlam zelf is. Van oorsprong is het iets heel anders, maar liefde is wat het meeste op agape lijkt en dus wordt het daarmee gelijkgesteld. Juist handelen is van hetzelfde laken een pak. Wat wij moraal noemen is niet meer dan een schaduw van juist handelen. Juist handelen is niet de hoogste vorm van moraal, net zo min als agape de hoogste vorm van liefde is. Als je begrijpt wat juist handelen is en je je daar naar weet te gedragen, heb je geen moraal meer nodig – die is meteen achterhaald en rijp voor de prullenbak. Dit vormt de kern van de Bhagavad Gita. Arjuna, een man met een moraal, gooit zijn

wapens op de grond en weigert een oorlog te ontketenen. Door Arjuna te bevrijden van zijn begoocheling weet Krishna hem bij te brengen wat juist handelen is, waarna Arjuna zijn wapens weer oppakt en toch die oorlog begint. Juist handelen heeft niets te maken met juist of verkeerd, goed of kwaad, stout of braaf. Het is vrij van iedere vorm van altruïsme of medelijden. Moraal, dat zijn wat regels en afspraken die je gebruikt om door het leven te laveren zolang je nog probeert je schip zelf te besturen, in plaats van dat je het met de stroom mee laat gaan.’

‘En dat is geen gezeik?’

Ik schiet in de lach. ‘En dat is geen gezeik. De Tao te Tsjing zegt: ‘als de grote Tao vergeten is, verschijnen vriendelijkheid en moraal.’ Dat is de betekenis ervan.’

‘En dat is geen gezeik?’

‘Ben jij altijd zo grof in de mond?’

‘Dus, eh, het personage dat jij speelt, staat op het toneel...’

‘... en is zijn rol aan het vertolken. Hij ziet de toekomst op hem afkomen en hij gaat mee met de stroom. Hij stopt niet met spelen om een of andere handleiding te raadplegen.’

‘En als die stroom nou tegen jou zegt dat je een oorlog moet beginnen...?’

‘Dan begin je die oorlog natuurlijk.’

Julie stopt even om na te denken. ‘Ik geloof dat mij dat af en toe overkomt, met de stroom meegaan, maar niet altijd, niet wat belangrijke dingen betreft. Ik denk dat ik bang zou zijn om zomaar mijn morele overtuigingen aan de kant te zetten.’

‘Dat is heel normaal. Het is een vertrouwen dat je

langzaam opbouwt doordat je telkens de illusie dat je alles zelf onder controle kunt houden, leert los te laten.'

'Is dat wat mensen zoals Sonaya of, nou ja, streng religieuze mensen doen?'

'In grote mate, ja. Door vertrouwen te schenken aan iets anders dan aan het zelf kun je het roer loslaten – je overgeven. Wat de reden ook mag zijn dat je dat doet, welk etiket je ook op die nieuwe stuurman of die instantie plakt, het zal hoe dan ook een erg positieve verandering betekenen. Want het is de oneindige en feilloze intelligentie van het universum die alles over gaat nemen.'

'Zoals bij Wedergeboren Christenen...?'

'Precies. Ook die hebben de illusie laten varen dat je alles onder controle kunt hebben. Het maakt niet uit waarom je het doet, alleen dát je het doet. Op dit punt komt het aan, het is de kern van alle grote godsdiensten. Christenen zeggen: 'Niet mijn wil, maar Uw wil geschiede.' Hindoes zeggen: 'Brahma is de wagenmenner.' Moslims zeggen: 'Het is de wil van Allah.' Het komt allemaal op hetzelfde neer. Angst en ego – met andere woorden, onwetendheid – houden je hand aan het roer. Laat het roer los, om welke reden dan ook, en je schip wordt vanzelf bestuurd.'

'Dus als mensen zeggen dat ze 'van de weg af zijn geraakt'...?'

'Dan is hun visie tijdelijk vernauwd. Ze zijn het overzicht kwijt. Terugkeer is de beweging van de Tao. Alles is in een voortdurend proces van terugkeer naar zijn oorspronkelijke staat. Werkelijk 'van de weg af zijn' zou betekenen buiten het 'bewustzijn' te zijn. Maar een dergelijke plek bestaat niet.'

Julie zegt dat ze voor lunch zin heeft in een broodje met champignons, dus buigen we af naar de supermarkt waar ze een behoorlijke broodjeswinkel hebben. Ik zet mijn fiets neer en we gaan naar binnen. We plaatsen onze bestelling en terwijl die wordt klaargemaakt snuffelen we wat rond. Ik pak een tijdschrift over verlichting. Op het omslag staat de vraag: 'Wat betekent het in de wereld te zijn, maar niet van de wereld?'

'Nou,' vraagt Julie, die over mijn schouder meeleeft, 'Wat betekent dat?'

Ik blader het blad door en al snel wordt mijn vermoeden bevestigd. De vraag wordt teruggebracht tot niet meer dan: 'Hoe kun je een spiritueel leven leiden in een materialistische wereld?'

'Volgens hen betekent dat: 'Hoe kun je een dubbeltje twee keer uitgeven?''

'Wat je duidelijk niet kunt, hè?'

'Volgens hen wel.'

Gezinshoofd zijn, of kluizenaar, dat is de bekende vraag die hier aan de orde is. Iedereen die van plan is verlichting voor massaconsumptie geschikt te maken moet eerst de illusie creëren dat die gemakkelijk binnen het bereik van de klant ligt. Het mag dan wel *waar* zijn dat de prijs voor de waarheid alles is, maar met waarheid kun je geen rekeningen betalen. Commerciële wetten dicteren dat de prijs voor de waarheid niet hoger mag zijn dan wat een normaal mens zich gemakkelijk kan permitteren.

Het tijdschrift dat ik in mijn handen heb heeft een heel zootje spirituele coryfeeën opgetrommeld die hun

geest hebben laten schijnen over de in-de-wereld-zijn kwestie, wat natuurlijk de aangewezen weg is om een integer en intelligent lezerspubliek ervan te overtuigen dat iets wat absurd is, waar is, en iets wat voor de hand ligt, onwaar. Dat lijkt misschien wel onmogelijk, maar redacteuren en marketingdeskundigen weten dat mensen álles kopen als het maar mooi verpakt is. Religieuze bouwkunst bijvoorbeeld, is een monumentaal bewijs voor deze stelling.

In dit soort zaken ben ik allesbehalve naïef. Ik weet heus wel dat uitgevers van boeken en tijdschriften niet in de verlichtingsbusiness zitten. Het is hun werk boeken en tijdschriften te verkopen en niet zoiets als waarheid. En ze weten dat zoekers graag zullen betalen om er, tegen beter weten in, van verzekerd te worden dat ze wel degelijk kunnen ontwaken en tegelijkertijd kunnen doorgaan met dromen. Zo is het nu eenmaal gesteld met het spirituele uitgeverswezen van vandaag de dag en met de spiritualiteit van vandaag de dag, en uiteindelijk komt dat allemaal doordat het ego álles zal doen om te overleven.

Ik breng heel wat tijd door met snuffelen in boekhandels en antiquariaten. Ik surf veel op het web en kijk tijdschriften door, altijd op zoek naar iemand die de dingen goed kan verwoorden, die iets zinnigs kan zeggen over hoe dat is, verlicht zijn, en nog beter, over hoe je dat kunt worden. Het ligt voor de hand dat je bij zo'n thema als verlichting niet veel meer kunt dan zeggen wat het *niet* is, omdat wat het *wél* is niet in woorden is te vangen. Van de honderden publicaties die pretenderen over dit onderwerp iets te zeggen waar je werkelijk wat aan hebt, is er misschien één waar dat voor opgaat. En van de honderden spirituele leiders die hun adorerende

kuddes steeds hoger de berg op loodsen is er misschien één die hen over de top jaagt, de werkelijkheid in.

Hiermee wil ik niet zeggen dat alle spirituele leiders onverlicht zijn. Als een verlicht iemand dezelfde irrationele impuls zou volgen die bijvoorbeeld mij ertoe beweegt uitdrukking te geven aan wat ik weet, dan kan er uit hem – dat gebeurt heel af en toe – een spirituele leider groeien. Maar als dat al gebeurt, dan nog is het nooit verlichting waar hij zijn leerlingen naar toe leidt. Hoe ik dat weet? Ik weet dat geen enkele spirituele leraar zijn leerlingen naar verlichting toe leidt, omdat dat helemaal niet *kan*, iemand naar verlichting toe leiden. Verlichting kun je namelijk niet *leren*. Vandaar het onvermijdelijke resultaat dat we overal om ons heen zien: mensen die voortdurend rondhangen in de buurt van goeroe's en die steeds spiritueler en spiritueler worden, maar ontwaken, ho maar!

Wat leringen betreft die niet onderwezen kunnen worden: daarvoor moet je je wenden tot zen en advaita, maar kijk wel uit voor de toeristische trekpleisters waar je, zonder dat je er erg in hebt, jaren, of zelfs gedurende vele levens, in een kringetje kunt blijven ronddraaien. Ramana Maharshi bijvoorbeeld, gaf als advies je voortdurend de vraag: 'Wie ben ik?' te stellen, alsof je een grondboor hanteert die door alle lagen van het ego en begoocheling heen boort. Maar dit proces van zelfonderzoek is inmiddels ook in een moeras van ego en begoocheling verstrikt geraakt. Opnieuw verpakt voor massaconsumptie. Leerlingen van Ramana zijn leraren geworden, hun leerlingen ook weer leraren en de diamant waar het om gaat – zelfonderzoek – doet inmiddels dienst als stukje kaas in talloze spirituele muizen-

vallen. Mensen die zich door de eenvoud en directheid van het proces van zelfonderzoek hebben laten verlokken, zinken weg in dat moeras vol leraren en leringen, goeroe's en gebazel, ego en begoocheling, en denk maar niet dat ze er weer snel uit komen.

Vijf woorden: Vraag jezelf: 'Wie ben ik?' Vijf woorden, die alle verdere woorden – inclusief die van Ramana Maharshi – overbodig maken. Vijf woorden die niet uitgelegd, toegelicht of opgehelderd hoeven te worden. Vijf woorden waardoor je op jezelf leert vertrouwen en je eigen lot in handen gaat nemen. Maar een complete spirituele lering die op de bovenkant van een lucifersdoosje past is nu niet bepaald wat de mensen willen. En op jezelf vertrouwen is ook niet iets wat mensen echt willen. Hoe komt het toch dat zoiets eenvoudig als zelfonderzoek zo onherkenbaar verwrongen en opgeblazen is geraakt?

Ego. *Altijd* ego.

Het fundamentele probleem bij de spirituele zoektocht is dat het ego spirituele verlichting wil *hebben*, maar het ego kan nooit spirituele verlichting *verkrijgen*. Het zelf kan nooit 'geen-zelf' verkrijgen. Daarom moet verlichting, wil het verkoopbaar zijn, eerst teruggebracht worden tot hapklare brokken – tot iets wat het ego *wel* kan verkrijgen. *Verlichting light*. Minder calorieën, maar smaakt toch heerlijk.

Verlichtering.

Dit fundamentele probleem kan alleen opgelost worden door de betekenis van het begrip om te gooien. Ja, dat is wel oneerlijk, maar iedereen zal zich daar in kunnen vinden. Spirituele verlichting moet hergedefinieerd worden als iets wat het ego *wél* kan verkrijgen. Dan hebben we voortaan een werkbare definitie tot te-

vredenheid van iedereen. Ego kan nu zijn nobele zoektocht voortzetten en een bloeiende spirituele industrie kan doorgaan met zich te ontplooien. Natuurlijk zal niemand ooit de graal vinden, maar als je het fundamentele probleem doorziet, begrijp je ook dat sowieso niemand die wil hebben.

Bij het zoeken naar de graal gaat om het zoeken, niet om de graal zelf.

Luister!

Hier heb je alles wat je moet weten om verlicht te worden:

Ga zitten, hou je koest, en vraag jezelf af wat waar is, net zolang totdat je dat weet. Dat is alles. Dat is de hele kunst – een complete verlichtingsleer, een complete handleiding. Als je ooit vragen of problemen hebt – wat voor vragen of problemen dan ook – het antwoord is altijd precies hetzelfde:

Ga zitten, hou je koest, en vraag jezelf af wat waar is, net zolang totdat je dat weet.

Met andere woorden: spring van een rots af.

Ga niet bij de afgrond zitten om daar eens goed over na te denken. Lees geen boeken over mensen die van rotsen afspringen. Ga niet de kunst en wetenschap van het juiste springen bestuderen. Word niet lid van een zelfhulpgroep voor mensen die van een rots willen afspringen. Schrijf geen gedichten over van rotsen afspringen. Ga niet om de nek van iemand hangen die van een rots is afgesprongen.

Spring gewoon!

Ik kom terug op Julie's vraag over het 'in-de-wereld-maar-niet-van-de-wereld' zijn op het omslag van dat tijdschrift. 'Dit slaat precies op waar we het eerder over hadden,' is mijn antwoord. 'Wat ermee bedoeld wordt is dat je je rol op het toneel speelt, maar je verwacht je rol niet met jezelf, of het toneel met de werkelijkheid. Dat betekent dat je weet dat je een rol in een toneelstuk speelt. Je kunt het vergelijken met lucide dromen. Je bent aan het dromen, maar tegelijkertijd weet je je normale waaktoestand te handhaven: je zit dus *in* een droom, maar je bent niet *van* de droom.'

'Ik betwijfel of dat ook in dit blad staat,' zegt ze.

'Maakt niet uit,' geef ik ten antwoord. 'Het heeft geen zin het te begrijpen. Of je weet wat ermee bedoeld wordt omdat het je werkelijkheid is, of het zegt je niets omdat het niet jouw werkelijkheid is.'

Ik blader het tijdschrift door en zie de ene advertentie na de andere waarin boeken, leraren en producten aan de man worden gebracht: een pornografische aanfluiting van het verlangen van de mens om de waarheid te kennen – geldwisselaars in de tempel.

'Hoe zou jouw tijdschrift dit thema interpreteren?' vraag ik Julie.

'Hoe je tegelijkertijd zowel een gezinshoofd als een kluizenaar kunt zijn, maar dat zal wel niet mogelijk zijn hè?'

'Als je bedoelt of je verlichting op een koopje kunt krijgen – of je ontwaakt kunt zijn zonder dat je wakker hoeft te worden – dan is het antwoord 'nee'. Als je bedoelt: kun je een spiritueel, compassievol leven leiden

en toch nog kinderen opvoeden en een huis, een aandelenportefeuille, een veeleisende carrière en zo er op nahouden, dan denk ik dat het antwoord 'ja' is, maar dat is niet zo mijn ding.'

Onze codenaam, Beatrice, wordt omgeroepen, wat betekent dat onze sandwiches klaar zijn.

'Wat vind jij van mensen?' vraagt Julie.

Die vraag verbaast mij nogal en ik staar haar met open mond aan. 'Uh...'

'Je hoeft daar niet meteen op te antwoorden,' zegt ze. 'Denk er maar even over na, misschien kunnen we het er onder het eten over hebben.'

'Hm... ja, oké.'

In de supermarkt zelf kun je niet zitten, dus pak ik bij de kassa een paar plastic zakken mee. We gaan buiten aan een picknicktafel zitten, op de plastic zakken, zodat onze billen niet nat worden. Ik had een sandwich met rosbief besteld wat me een wantrouwende blik van Julie had opgeleverd, die, veronderstel ik, verbaasd was dat ik een vleeseter ben. Er vallen wat regendruppels uit de bomen op ons neer, maar dat stoort ons nauwelijks.

'Ik beschouw mensen zoals een vampier mensen beschouwt.'

Julie verslikt zich. 'Als voedsel?' vraagt ze met een mond vol eten.

'Ach ja, sorry, nee, niet als eten. Die vergelijking met vampiers klopt niet helemaal. Ik dacht er even niet aan dat vampiers ook bloed zuigen.'

‘Dat is anders wel een belangrijke eigenschap van hen, hoor. Nou, hoe zien vampiers mensen dan?’

‘Als tussenwezens. Half levend. In principe wakker, maar niet écht wakker.’

‘Als zombies?’

‘Dat weet ik niet, dat is weer wat overdreven. Aan de andere kant, als ik terugkijk op mijn eigen leven voordat ik verlicht was, komt ‘zombie’ wel dicht in de buurt. Alsof ik toen aan het slaapwandelen was. Alsof ik weliswaar leefde, maar er zelf niet bij was. Dat klinkt gek hè, maar zo was het ongeveer. Denk nog maar eens aan dat lucide dromen. Stel, je wordt wakker *in* een droom, hoe zou je dan tegen alle andere mensen in die droom aankijken? Zou je alles echt serieus nemen?’

Ze kauwt heel langzaam. Zo te zien zit ze goed op te letten. Ik kom terug op de vergelijking met het toneel.

‘Stel je voor dat je tussen het publiek naar een toneelstuk zit te kijken. Langzaam begint je te realiseren dat de acteurs niet weten dat ze maar acteurs zijn. Ze denken dat ze gewone mensen zijn die een doodgewoon leven leiden, zich niet bewust van het feit dat ze op een podium staan en aan het toneelspelen zijn. Zoiets zou je toch niet voor mogelijk houden als je niet zelf ook op zo’n podium had staan toneelspelen zonder dat je dat in de gaten had?’

‘Dat zou wel heel erg bizar zijn,’ geeft ze toe. ‘Wij zitten hier dus nu samen, we staan allebei op het toneel en van jou uit gezien is dat alsof je met een...? Oh! Daarom voelde je je zo opgelaten toen ik je vroeg wat je van mensen vond! Je wilde mij geen zombie noemen. Wat lief van je!’

Ik geef haar een verontschuldigende grijns. ‘Weet ik niet, zou kunnen. Ik wil best iedere vraag zo eerlijk en precies mogelijk beantwoorden – daar ben ik voor – maar dat is niet altijd mogelijk. Met alleen maar te beweren dat ik mensen als half in slaap zie – of, zoals in de Tao te Tjing staat, als strooien offerpoppetjes – is een veel gecompliceerdere vraag nog niet beantwoord, namelijk: Wie ben ik, wat betekent dat toneel en wat zijn de andere spelers aan het doen? Dus, inderdaad ja, voor mij is het net alsof onverlichte mensen niet echt aanwezig zijn. Maar als je er even bij stil staat is de aarde daar ook de aangewezen plek voor. Zeg nou zelf, wat in vredesnaam moet je nou als verlichte hier op aarde? Wat is er onzinniger dan tussen het publiek te zitten bij een toneelvoorstelling die alleen maar wordt opgevoerd voor de lol van de spelers zelf? Echt, als er iemand van ons tweeën hier aan tafel in enig opzicht als de mindere aan te merken valt, dan ben ik dat wel. Uiteindelijk ben ik degene die verongelijkt van het toneel is weggelopen met als argument: ik heb geen zin meer om te spelen.’

‘Allemachtig,’ brengt ze uit.

‘Ja, en dat is pas het begin. Het verschil tussen ons is niet dat ik verlicht ben en jij niet. Het verschil tussen ons is dat ik dat weet en jij niet. Ik beschik over een zelfloos bewustzijn en jij niet. Ik realiseer me dat dit op goeroegeklets begint te lijken, maar het is de pure waarheid. De waarheid is voor ons allebei identiek. Ik heb geen betere status bereikt dan jij. Dit wordt bedoeld met de bewering dat zoeken naar verlichting te vergelijken is met vissen die zich in de oceaan aan het afmatten zijn om water te vinden. De ene vis heeft het

misschien door en de andere niet, maar ze zwemmen allebei in een oceaan vol water, wat ze altijd al hebben gedaan.'

'Allemachtig,' zegt ze.

We eten een poosje zwijgend verder. Het is lang geleden dat ik zo aan één stuk door heb gepraat en ik krijg er langzamerhand genoeg van mijn eigen oeverloze geblaat aan te moeten aanhoren. Als we klaar zijn met eten en onze rommel hebben opgeruimd, slenteren we de stad uit en bereiken we via een heuvel een parkje.

'Ik ben nog aan het nadenken over dat theater van jou...' zegt ze, zonder een antwoord te verwachten.

'Ja en?'

'Daarmee bedoel je toch niet je 'hogere zelf' hè? Je beweert toch niet dat...'

'Ik zie het al. Nee. Dat theater heeft niets te maken met de hiërarchie der zielen of met verschillende bewustzijnsniveau's, hoger of lager zelf, enzovoorts. Waar ik het over heb is dat, gezien vanuit de stoel van het publiek, iedereen op het toneel staat, al dan niet in een lichaam en op welk niveau dan ook: het fysieke, astrale, of boeddha niveau, dat maakt allemaal niet uit. Die vormen niet meer dan de bredere dimensies van dezelfde dramatische gebeurtenis.'

'Dus als ik nu opeens, van de ene seconde op de andere, verlicht zou worden, zomaar, vanuit het niets...'

'Wat, ook al beweren tallozen van wel, niet kan, maar ga verder.'

'Een heleboel mensen zeggen van wél.'

'Een heleboel mensen zeggen zoveel. En ze geloven het nog ook, wil ik wedden.'

'Maar jij niet?'

'Ik werk niet op basis van geloof. Ik kan dan wel *aannemen* dat er op ieder moment nooit meer dan vijftig mensen op aarde rondlopen die de waarheid hebben gerealiseerd, en ik mag dan wel *vermoeden* dat de meesten van hen zo verstandig zijn hun mond daarover te houden, maar wat ik zeker *weet* is dat niemand van hen de waarheid heeft gerealiseerd zonder niet eerst door een langzaam en slopend proces van zelfvernietiging te zijn gegaan.'

'En al die leraren en goeroe's dan die allemaal beweren...?'

'Wie van zichzelf beweert in een oogwenk verlicht te zijn geworden, bedoelt waarschijnlijk dat hij of zij een transformatie heeft ondergaan, veroorzaakt door een transcendente ervaring – een ervaring van mystieke eenheid of een variant daarvan. Zo'n ervaring kan overweldigend zijn en een enorm transformerende werking hebben, maar dat is géén verlichting. Verlichting komt niet in een flits en overkomt je niet zomaar als een openbaring.'

'En zenleerlingen dan? Je kent toch wel die verhalen...'

'Ja,' zeg ik, denkend aan Jolene, 'de *Bam!* factor. Er bestaat geen instant-verlichting, net zo min als er instant-baby's bestaan. Ooievaars leveren niet werkelijk baby's af en een Verlichtingsfee die boven zenkloosters zweeft, of waar boven dan ook, bestaat al evenmin. Het is goed te begrijpen hoe zo'n idee kon aanslaan, maar desalniettemin: er is maar één manier waarop een rups een vlinder wordt. Hoe grondig je inzicht in het wezen van vampiers ook mag zijn, daarmee word je zelf nog geen vampier. Om Plato's grot erbij te halen: iedereen

die in het vuur heeft zitten staren dat de grot verlicht, zal zonder meer aannemen dat hij de bron heeft bereikt. Maar dat vuur is niet meer dan een vonk van de zon die alles verlicht, inclusief de berg waarin de grot zich bevindt.'

'Allemachtig,' zegt ze weer, en opeens krijgt ze een sluwe blik in haar ogen. 'Heb je er ooit bij stilgestaan dat je wel eens, uh, hoe zal ik zeggen? Geestelijk... uh, je weet wel, gestoord zou kunnen zijn?'

Ik schiet in de lach. 'Ik, krankzinnig? Het wordt tijd dat iemand daar eens naar vraagt. Nou, even nadenken. Ik geloof eigenlijk dat ik alles weet en dat verder niemand iets weet. Ik denk dat ik normaal ben en alle anderen *abnormaal* zijn. Ik heb nog nooit iemand ontmoet zoals ik en ik moet alle eeuwen en beschavingen langs om iemand als ik tegen te komen. De grootste mannen en vrouwen die ooit hebben geleefd zijn voor mij niet meer dan kinderen in een speeltuin. Ik denk Gods geest te kennen, dat het hele universum mij ten dienste staat, en dat de hele schepping alleen maar bestaat om mij te amuseren. Welke definitie van het woord 'krankzinnig' zou niet op mij van toepassing kunnen zijn?'

Ze staart me alleen maar aan.

'Goed,' zeg ik, 'Wat was je vraag ook alweer, voordat ik je onderbrak?'

Ze staart me nog steeds aan. 'Ik weet het niet meer.'

Ik lach alleen maar.

Hier en nu

*Alle krachten zijn onophoudelijk aan het werk geweest
om mij te vervolmaken en in verrukking te brengen.
Hier sta ik dan, op deze plek, met mijn robuuste ziel.*

Walt Whitman

Tegen vijf uur rij ik de oprijlaan op. Ik heb zo'n vermoeden dat Sonaya mij met opzet op pad heeft gestuurd en ik ga er van uit dat ik zo meteen zal weten waarom. Ik word niet teleurgesteld. Een betonwagen geeft me de eerste hint.

Ik parkeer de auto, me afvragend of de nabije toekomst een zwembad of een tennisbaan voor me in petto heeft. Als dat het geval is, zijn ze wel op de verkeerde plek bezig. Het middelpunt van alle activiteit lijkt zich net achter het kleinste van de twee beboste terreinen te bevinden, vlak achter een heuveltje.

Ik loop die richting uit. Acht of negen bouwvakkers zijn bezig met de voorbereidingen om beton te storten. Het terrein is zo te zien opgemeten en bouwrijp gemaakt, de bekisting is af en de betonwagen die ik tegenkwam, zal niet de eerste zijn vandaag. Ze storten het beton in diepe sleuven, tot onder de vorstgrens. De vorm van het geheel is rechthoekig en het is duidelijk dat ze de fundering aan het storten zijn voor de muren en voor

een grote, L-vormige plavuizen vloer. Het gebouw dat ik nu voor het eerst in aanbouw zie, wordt gedeeltelijk in de heuvel zelf uitgegraven. Daardoor komt het aan de noordwestzijde beschut te liggen, de kant waar in de winter onze zwaarste sneeuwstormen vandaan komen. De fundering vormt een rechthoek die veel groter is dan de maat van de plavuizen vloer en ik weet ook waarom: naast het gebouw komt ook nog een binnenplaats, omgeven door een lage muur. Ik weet dat het gebouw zal bestaan uit vier slaapkamers, elk groot genoeg voor vier personen, twee gemeenschappelijke badkamers en een ruime zitkamer met een open haard waar iedereen gebruik van mag maken.

Ik weet ook dat op de binnenplaats een centraal gelegen stookplaats komt om te barbecuen of om een vuurtje te stoken. Bij de bouw van het complex zullen technieken gebruikt worden waarbij stro en gestampte aarde aan te pas komen en het geheel zal eruit zien alsof het is opgetrokken uit door de zon gebleekte bakstenen. Ik weet dit allemaal omdat Sonaya en ik zo'n vijf jaar geleden het over het ontwerp van dit type slaapverblijf hebben gehad.

Wauw! Wat heb ik toen in godsnaam nog meer gezegd? Ik geloof dat ik ooit heb gezegd dat ik wel een landingsbaan wilde hebben zodat we een vliegtuig kunnen kopen en hier kunnen gaan parachutespringen. Ik moet maken dat ik Sonaya vind om deze bestelling gauw af te zeggen.

Of niet.

Ik zie waar de sleuven voor de watertoevoer en elektriciteitskabels zijn uitgegraven en waar de riolering zal komen. We zitten hier in een gebied waar je je vrij mag

vestigen zodat we voor het hele project, behalve voor de riolering, geen bouwvergunning nodig hebben. Ik weet dat de inspecteur die de riolering in onze streek controleert een onmogelijke vent is, maar ik ben er zeker van dat hij, na even met Sonaya gepraat te hebben, om een schop zal vragen en zelf aan de gang zal gaan zodat alles netjes voor elkaar komt. Typisch het soort effect dat Sonaya op andere mensen heeft.

Ik plof boven op de heuvel neer en sla de werkzaamheden gade. Ze willen proberen al het beton vanavond nog te storten. Nu zie ik ook dat er afvoerpijpen en een hoop grind is aangevoerd en dat er een tijdelijke toegang vanaf de weg aan de noordoostkant van het terrein is aangelegd zodat de rest van het gebied wat ontzien wordt. Ik ga er tenminste van uit dat die toegang tijdelijk is. Als ik genoeg heb van het toekijken loop ik naar beneden en ga helpen met de bekisting, met het grind weg te werken en met wat er nog meer te doen valt. We gaan door tot een uur of negen totdat de laatste portie beton is gestort en afgewerkt. De zon is inmiddels ondergegaan, al het beton is verwerkt en op de heuveltop zit een groepje leerlingen te eten, te kletsen en toe te kijken. Als ik op hen toeloop, geven ze me een hartelijk applaus. Ze hebben me blijkbaar nog nooit eerder echt zien werken.

Complimenten van alle kanten. Hier en daar klinken wat onschuldige grapjes. Rita duwt me eetstokjes en een plastic bakje in mijn handen met daarin wat matar pulao en een nog warm stuk Indiaas brood. Ik ga eten en de hele club begint vragen op mij af te vuren die bij hen waren opgekomen terwijl zij aan het praten waren en ik aan het zwoegen was.

‘Niet zo snel,’ onderbreek ik hen. ‘Ga wat hout halen en stoelen en waarschuw iedereen die mee wil doen. Laten we op onze toekomstige binnenplaats een lekker kampvuur maken om het nieuwe gebouw in te wijden. Als alles klaar staat vragen we Sonaya of ze hierheen wil komen om het vuur aan te steken.’

Plotseling beginnen ze allemaal rond te rennen om alles te regelen. Ik ga zitten eten. Het is een koele avond, kil bijna, dus een kampvuur zal goed van pas komen. Ik krijg te horen dat Sonaya voor het nieuwe gebouw een puja heeft voorbereid en dat we het hier zonder haar moeten stellen. Het begint een beetje te miezeren, wat eigenlijk wel lekker is.

‘Jed?’

‘Ja,’ antwoord ik met mijn mond vol brood, rijst en kaas. Ik draai me om en zie dat het Sarah is. Bij ons laatste gesprek hadden we afgesproken dat ze zou proberen verder te kijken dan de algemeen geaccepteerde inzichten over het nut van haar spirituele ideeën en praktijken, en dat ze naar me toe zou komen als ze iets nieuws had te melden. Ik hoor verder niks meer, waarop ik haar aankijk en zie dat ze met haar tranen aan het worstelen is.

‘Oh jee, schatje toch, wat heb je? Toe, ga even zitten.’ Ik ben allesbehalve immuun voor de tranen van knappe jonge dames. Ze gaat naast me op het gras zitten en ik sla een arm om haar heen. Ze nestelt zich tegen me aan en ze laat een paar opgekroppte tranen de vrije loop.

‘Het is me niet gelukt wat je me hebt gevraagd... Ik heb het echt geprobeerd... Ik heb er veel over nagedacht...’

Ik moet lachen en ik wieg haar speels heen en weer.

‘Is dat alles? Je hebt me aan het schrikken gemaakt, ik dacht dat er iets ergs aan de hand was. Je weet toch wat je te doen staat als je zo vast komt te zitten?’

Ze kijkt naar me op als een kind, met een gezicht nat van tranen. ‘Wat dan?’

‘Dan moet je naar me toe komen en erover beginnen. Als mensen niet naar me toe komen om dingen te vragen, dan verlies ik mijn baan. Dat wil je toch niet hè, dat ik door jouw schuld mijn baan verlies?’

Ze schiet in de lach.

‘Weet je niet meer wat ik je heb gezegd? Ik heb gezegd dat je je niet druk moest maken. Of niet soms?’ Ze knikt. ‘En moet je kijken hoe druk je je nu zit te maken over zo iets onbenulligs. Weet je wat... ben je van plan vanavond naar het kampvuur te komen en het gedram van deze oude betweter aan te horen?’

‘Ja,’ zegt ze.

‘Goed, ontspan je nou maar, amuseer je vanavond en kom na afloop naar me toe en dan zien we wel hoe je je voelt, oké?’

‘Oké.’

‘Mooi zo, en maak nu dat je wegkomt. Als ze me betrapten met mijn arm om zo’n mooi jong meisje heen als jij, gaan ze me nog beschuldigen van onfatsoenlijk gedrag. En dan blijft mij niet anders over dan rond te trekken als een zwervende bedelmonnik. En je weet wat dat inhoudt hè?’

‘Wat dan?’

‘Dan ben ik dakloos. Ik moet dan leven op vuilnisbelten, mijn oksels wassen bij benzinstations, op leven en dood knokken voor een hapje eten...’

‘Maar dat is vreselijk! Nou, ik ben al weg!’

‘Vergeet niet na afloop naar me toe te komen!’ roep ik haar na.

Ze staat op en gaat de anderen helpen met de voorbereidingen. Ik ga verder met eten – in de motregen – terwijl ze een kuil voor het kampvuur aan het graven zijn, er een ring van stenen omheen leggen en er vervolgens houtblokken in doen. Daarna worden er wat tuinstoelen en geïmproviseerde banken bijgezet. De zitplaatsen zijn ongelijk verdeeld. De meeste zijn opgesteld aan één kant terwijl er maar één stoel, de meest comfortabele, aan de andere kant staat, helemaal alleen tegenover de rest. Ik kijk geamuseerd maar ook verwonderd toe en alweer komt ‘*What a long strange trip it’s been*’ uit een Grateful Dead-song bij me op. Hoe ben ik hier verzeild geraakt? Hoe kan zoiets eenvoudig als een diep verlangen naar de waarheid een dergelijk gevolg hebben?

En, nog veel interessanter: waar leidt deze ontwikkeling uiteindelijk toe? Naar hier? Naar wat zich hier afspeelt? Naar dit huis? Naar deze mensen? Ik kijk toe hoe ze het kampvuur voor een gezellige avond aan het voorbereiden zijn. Is het dit? Is het dit waarvoor het allemaal zo heeft moeten zijn? Is het dat lesgeven wat ik doe, waar het allemaal naar toe heeft geleid? Nu pas begint het veelomvattende patroon van mijn leven zich te onthullen.

Ik weet dat het antwoord ‘nee’ is. Het komt weliswaar dicht in de buurt, maar nog niet helemaal. Het plaatje is nog niet compleet.

Om dit uit te leggen moet ik eerst iets vertellen over de manier waarop mijn geest werkt – hoe ik de dingen zie en hoe ik door het leven ga. Dat komt hier op neer:

ik denk niet. Ik maak geen keuzes en ik neem geen beslissingen. Ik weeg nooit mogelijkheden tegen elkaar af waaruit ik er vervolgens eentje kies. In plaats daarvan kijk ik toe hoe zich bepaalde patronen vormen en die volg ik. Ik heb een scherp zintuig ontwikkeld voor wat klopt en voor wat niet klopt, en daar kan ik blind op varen. Geen enkele beslissing in mijn leven is gemaakt op grond van logisch redeneren. Ik wacht tot alles zich vanzelf ontvouwt. Ik voel aan welke kant dingen opgaan en daar laat ik me door leiden.

Om zo te handelen hoeft je niet verlicht te zijn: je hoeft alleen maar het roer los te laten. Als je dat eenmaal doet, gaat er een totaal nieuwe manier van leven voor je open die gebaseerd is op wat klopt en waarbij je meteen weet wat niet klopt. Als ik dus mijn eigen leven, mijn eigen verhaal, onder de loep neem, kijk ik altijd naar het onderliggende patroon, het thema dat alles met elkaar verbindt, de som van de delen die een verklaring vormt voor mijn bestaan.

Dit hier is dat niet, zoveel is zeker. Het is niet het huis hier, niet al deze mensen. Dit is niet meer dan een steentje in het grote mozaïek. Het proces van zelfontleding, wat ik later spirituele autolyse heb genoemd, was van kapitaal belang, maar toch niet van doorslaggevende betekenis. Het punt waar mijn bestaan om draait is niet verlichting – verlichting is ook niet meer dan een onderdeel. Wie ik nu ben, wat ik geworden ben, is geen eindresultaat; het vormt slechts een onderdeel van een veel groter geheel.

Maar wat voor groter geheel? Waar leidt het allemaal naar toe? Hoe zal de puzzel eruit zien als alle stukjes op hun plaats zijn gevallen? Ik zit hier op mijn inmid-

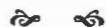

dels doorweekte achterste en laat mij mijn inmiddels doorweekte avondeten smaken en ik vraag mij af wat uiteindelijk de uitkomst zal zijn van al die schijnbaar onsamenhangende bochten en kronkels die mijn eigen, unieke leven vormen.

Het boek. *Dit* boek.

Alles krijgt zin tegen de achtergrond van dit boek. Dit boek vormt het grotere geheel, de totale uitdrukking van mijzelf – van mijn bestaan. Dit boek is waar mijn leven vanaf het begin, en zelfs nog daarvoor, om heeft gedraaid. Honderden stukjes van mijn leven die schijnbaar niets met elkaar te maken hebben en die in een ander verband nauwelijks of geen betekenis hebben, vallen plotseling allemaal op hun plek. Het boek, dat is het! Deze mensen – mijn leerlingen – zijn allemaal bezig met hun eigen zoektocht, maar tevens spelen ze een essentiële rol in mijn eigen creatieve proces. Dit boek is de ware bestemming van heel dat proces en is dat ook altijd geweest. Alles wijst in die richting. Alle aanwijzingen bevestigen dat. Het patroon is nu helder. Alles draaide alleen maar om dit boek.

Ik zit wat voor me uit te staren, helemaal doorweekt, en vraag me af wat hierna zal komen.

Uiteindelijk is alles gereed: het vuur brandt stevig en iedereen staat eromheen, te wachten op de dingen die komen gaan. Ik kan zien dat de verwachtingen inmiddels hooggespannen zijn en de lucht trilt van energie. Ze zijn allemaal in een opgewonden, euforische stemming geraakt en ik vind het fijn daar aan deel te nemen en er iets

moois van te maken. Ik schuifel de heuvel af naar mijn stoel, maar blijf nog even staan. Mijn aankomst wordt met applaus begroet en ik applaudiseer meteen terug.

Dan begin ik van oor tot oor te glimlachen. Ik kan het niet helpen. Soms borrelt alles ineens bij mij naar boven. ‘Wat een *trip!*’ hoor ik mezelf zeggen en mijn energie neemt sneller toe dan ik haar kan loslaten. ‘Wat een volslagen bezopen en magische rit is het die wij met zijn allen maken! Dit is toch het toppunt, of niet soms?’ Iedereen knikt, reagerend op de energie die ze op zich af voelen komen. Ik voel wat zij voelen en zij voelen wat ik voel, en allemaal voelen we dit ‘iets’ waar we samen deel aan hebben en vorm aan geven.

‘Ga maar na,’ zeg ik. ‘Ik ben de verlichte jongen hier, en jullie allemaal willen ook van die verlichte lui worden er hier zitten we dan met zijn allen op deze prachtige plek met die verrukkelijke regen en dat heerlijke vuur en wat zou er nou nog fijner kunnen zijn dan dit? Wat kan er nog opwindender zijn? Ben ik werkelijk jullie leraar? Als ik zo naar jullie kijk, naar ieder van jullie, dan zie ik mensen die ik zelf als leraar zou willen hebben. Ik zie dat jullie harten helemaal open staan en daar ben ik gewoon kapot van. Ik zie moed en intelligentie en ik wou dat ik die in dezelfde mate bezat. Ik zie oprechtheid, kracht en bruisende levensenergie. Ik denk nu even aan Sonaya en mijn hart barst bijna van dankbaarheid.’ Ik kijk ieder van de aanwezigen om de beurt aan, maak even contact, laat hun weten dat ik hen zie, iets met hen heb.

‘Dit is het gewoon. Het gebeurt nu, niet op een ander moment, niet ergens anders. Nee, *hier*. En *nu*. Ik sta precies in het middelpunt van de eeuwigheid en overal

om me heen, in ieder ding, zie ik perfectie, schoonheid en volkomen vreugde. Ieder klein briesje dat ik voel, de aanblik van een eenzame ster in een hemel vol voortjagende wolken, het gehuil van coyote puppies in de verte en de pure glorie en schoonheid die uit dit alles spreekt is genoeg om me uit elkaar te laten barsten. En alles wat ik kan zeggen is: dank je, dank je, dank je wel!’

De groep begint te klappen en te joelen, hier en daar rolt een traan, ze geven elkaar een knuffel of houden elkaar’s hand vast. Niet vanwege wat ik heb gezegd, maar dat ‘iets’ wat aan het opborrelen was, is nu over geborrelend en op ons allemaal overgeslagen. Het voelt aan als een bruisende golf van energie en als de voorzitter van de PLO en de minister-president van Israël er toevallig bij zouden zijn, dan zouden ze nu in elkaar’s armen liggen te snikken. En dat is echt zo, want dit krijg je ervan als je je inlaat met al die mystieke rotzooi en niemand is daar immuun voor.

‘Met andere woorden,’ schreeuw ik, ‘Ik ben in een móórdstemming!’

Opnieuw applaus, gejoel en gefluit. Iedereen loopt nu rond, praat met elkaar en overal klinkt lawaai. Ik haal een opgevouwen papiertje uit mijn zak dat ik wil voorlezen.

‘Dit is een gedicht van Rumi dat ik altijd bij me heb.’ Ik schraap mijn keel en begin: ‘Ik zei, Oh nee, help! En dat Oh nee! werd een touw dat in mijn put werd neergelaten. Ik klom omhoog en opeens stond ik hier in de zon. Het ene moment nog zat ik op de bodem van een bedompt, angstaanjagend hol en in het volgende moment ben ik groter dan het universum. Ook al zou ik met duizend tongen kunnen spreken, dan nog zou ik

niet in staat zijn mijn dankbaarheid te uiten. Midden in deze straten en tuinen sta ik en kan alleen maar zeggen, steeds weer opnieuw: ik wou dat iedereen wist wat ik weet.’

Ik kijk naar de gezichten om me heen: ze zijn allemaal open, vol vreugde en stralend. Ik laat het gedicht rondgaan. We geven ons over aan het moment. Ik ga zitten, kijk naar het vuur en glimlach naar al die fantastische mensen.

‘Als je overspoeld wordt door zo’n groot gevoel van mystieke dankbaarheid en liefde dat je niet meer weet waar je het moet zoeken,’ zeg ik hun, ‘dan moet je Rumi hebben.’

Pasupatastra!

Ik ben Hem.

Ik ben De Wijze.

Ik ben De Superieure Mens.

Ik ben de Kroon der Schepping.

Ik ben knettergek, beneveld, obscuur.

Ik eet als ik honger heb, slaap als ik moe ben.

Ik beweeg mee, nooit zijwaarts, nooit er tegenin.

Ik wrijf aan mijn kin op het afgesproken tijdstip.

Ik zie alleen maar patronen.

Ik heb geen oog voor detail.

Ik ga niet ergens naar toe. Waarom zou ik? Waarheen dan?

Alles komt vanzelf.

Ik probeer niet. Ik doe niet. Niets blijft ongedaan.

Ik kies geen partij. Ieder resultaat vind ik goed.

Ik ben alles. Alles is van mij.

Wat blijft er nog te wensen over?

Ik heb wonderbaarlijke krachten!

In restaurants krijg ik altijd de beste tafel.

Ik heb in twaalf jaar tijd geen teen meer gestoten.

Ik kan het universum vernietigen met een gedachte.

Jed McKenna

Over de waarheid in de droomstaat

*De verstilde geest is volledig wakker en bewust
in de kennis van het Atman,
die een donkere nacht is voor de onwetenden.*

*De onwetenden zijn wakker in het rijk der zinnen
dat zij beschouwen als het licht van de dag;
maar voor de wijze is dit duisternis.*

Bhagavad Gita

Het duurt ongeveer twintig minuten voordat iedereen weer wat rustiger is geworden. Daarna nemen de gesprekken een andere wending: er komen dingen aan de orde waar verschillende mensen in de groep het blijkbaar al eerder over gehad hadden. Ik zit tevreden achterover geleund in mijn stoel. Ik luister naar de gesprekken en begin een beetje door te krijgen hoe ieder van die mensen afzonderlijk in elkaar zit en hoe ze met elkaar omgaan. Van tijd tot tijd halen ze mij erbij om ergens een uitspraak over te doen, maar dat hou ik kort en ik speel meestal de bal terug in de vorm van een vraag. Het gaat er allemaal heel ongedwongen aan toe.

Op een gegeven moment vraagt een van hen, een nogal joviale knaap die Brendan heet, wat de zin van het leven is. Hij stelt die vraag zo langs zijn neus weg, vanuit

het idee dat die toch niet te beantwoorden is, dus ik ga er niet op in.

‘Jed,’ zegt een van de jongens, Randy, ‘Wat jij beweert, dat je om verlicht te zijn, helemaal niets hoeft te weten...’

‘Ja en?’

‘Nou, dat valt voor mij niet te rijmen met al die grote leringen en godsdiensten die er op de wereld zijn. Ik bedoel, hoe zit het dan met yoga, met de vedanta en met het boeddhisme? En met al die Griekse en Duitse filosofen? En het christendom, de islam en het jodendom dan? Daar valt toch een heleboel van te leren?’ Dit is duidelijk iets wat hem heel erg bezighoudt. ‘Onbegrijpelijk hoor. Het gaat me echt te ver. Ik weet niet wat ik daarmee aan moet.’

Ik hoor instemmend gemompel. Die vraag houdt blijkbaar iedereen bezig.

‘Ik begrijp wat je bedoelt,’ antwoord ik. ‘Het enige waar je iets mee moet, is ontkenning – het proces waarbij alles wordt afgebroken. Ik weet wel dat jullie iets willen leren, dat jullie je iets eigen willen maken, dingen willen begrijpen. Een mens bestaat zowel uit gevoel, als uit verstand, dus spreekt het vanzelf dat je bij het zoeken naar de waarheid een van die aspecten in jezelf, of allebei, wilt volgen, maar zo werkt het niet. Ook al zou je tientallen jaren lang met je neus in de boeken zitten of doorbrengen aan de voeten van verlichte meesters, dan nog zou je daarmee geen stap dichterbij het ontwaken uit je droomtoestand komen. Het is nu eenmaal zo dat geen enkele kennis, hoeveel of wat voor soort kennis dan ook, het realiseren van de waarheid tot stand kan brengen.’

Iedereen luistert nu vol aandacht toe. Dit is iets wat hen allemaal aangaat. Sommigen zitten, sommigen staan, anderen knielen of zitten in het natte gras, maar ze hangen allemaal aan mijn lippen, als kampeerders die naar een spookverhaal zitten te luisteren.

‘En het realiseren van de waarheid is ook niet iets waar je naar toe groeit of wat je ontwikkelt. Het is geen gevoel of een bewustzijnstoestand. Dat is misschien niet zo gemakkelijk te begrijpen, totdat je inziet dat gevoel en bewustzijn precies hetzelfde zijn, of, juister gezegd, dat gevoelens bewustzijnstoestanden *zijn*. Bijvoorbeeld: een half uur geleden kwam ik hier naar het kampvuur en heb mijn verhaal afgestoken, waardoor we allemaal samen in een heel bijzondere bewustzijnstoestand raakten – in een soort groepseuforie. En vijftien of twintig minuten later waren we allemaal weer terug in onze normale bewustzijnstoestand. Dat is nou een voorbeeld van een buitengewone bewustzijnstoestand die eigenlijk niet eens zoveel verschilt van in blinde woede zijn, of van halsoverkop verliefd zijn. En als je vanuit je normale geestesgesteldheid dan op een dergelijke toestand terugkijkt, krijg je altijd het gevoel dat je, op dat moment, een totaal ander iemand was. Drugs, ademhalingsoefeningen, meditatie en nog veel meer dingen kunnen je bewustzijnstoestand veranderen, maar zelfrealisatie – het realiseren van de waarheid – is géén bewustzijnstoestand.’

Ik kijk naar de gezichten die door het vuur worden verlicht en ik zie frustratie om me heen. Ze begrijpen maar niet hoe het mogelijk is om iets te krijgen wat niet binnen hun bereik ligt – iets te zijn wat ze niet kunnen worden.

‘Jullie willen het allemaal terugbrengen tot een niveau waarop jullie er iets mee kunnen, maar dat is onmogelijk. Waarheid is niet een idee of een concept. Je kunt haar niet vinden in bibliotheken of in de woorden van wijze mensen. Ze komt ook niet in een flits of door een piekervaring. Waarheid uit zich niet in een gevoel van gelukzaligheid of extase. Ze is geen concept dat je moet begrijpen of een gevoel dat je kunt ervaren. Ze bevindt zich niet in je hart of in je geest. Waarheid gaat veel verder.’

De sfeer is geladen. De vlammen dansen in het vuur, het miezert nog steeds, maar er speelt nog iets anders mee. Ze zijn allemaal bij de les. Iedereen luistert ademloos naar mijn woorden. Ze zijn allemaal heel erg aanwezig en hun aandacht verslapt geen moment. Ze voelen dat ze misschien op het punt staan een belangrijke stap te zetten en als alles goed gaat, doen ze dat ook.

‘Dus je bedoelt,’ zegt Randy, ‘je bedoelt dat alle godsdiensten en filosofische systemen... Zie je, dit is nu wat me echt boven mijn pet gaat... wat je eigenlijk zegt, is dat alle spirituele leringen die de mensheid heeft voortgebracht... dat die dus geen van alle...?’

Hij stopt met praten, onzeker hoe hij zijn vraag verder moet formuleren, maar ik weet dat het precies de vraag is waar ze allemaal mee zitten. Het is net alsof ik de beginnoten hoor van iets wat zo meteen een hele symfonie gaat worden. Er begint zich een patroon te ontfouwen en als ik het niet verpest, kan het zich tot iets heel moois ontwikkelen.

‘Wat zit ik hier nou te beweren?’ vraag ik hun. ‘We hebben het hier over leugens. Erge leugens. Leugens die precies de kern raken van wie en wat we zijn. Wij uiten

heel ernstige beschuldigingen. Wij zijn ketters, want dat is precies wat ketters doen: in de droomstaat de waarheid aan de orde stellen.’

Dit gaat leuk worden.

‘Spiritueel ontwaken,’ ga ik verder, ‘betekent: ontdekken wat waar is. Alles wat niet ten dienste staat van het vinden van de waarheid, moet aan de kant worden gezet. Waarheid heeft niets te maken met dingen leren – jullie weten allemaal al veel te veel. Waarheid is juist *afleren*. Het is niet zo dat iets waar moet worden, het gaat erom dat alles wat ónwaar is aan de kaak moet worden gesteld zodat er alleen nog waarheid overblijft. Als je priester wilt worden of een lama, een rabbi of een theoloog, dan moet je een heleboel leren – bibliotheken vol. Maar als je wilt uitvissen wat waar is, dan is dat heel andere koek en in dat geval is kennis wel het minste wat je nodig hebt.’

Ik zal lang van stof moeten zijn om te zeggen wat ik wil zeggen, maar in feite komt het altijd op hetzelfde neer. Ik loop heen en weer langs het kampvuur en zie de weerschijn van de vlammen op de natte, aandachtige gezichten van mijn toehoorders dansen.

‘De kortste en eenvoudigste manier om Randy’s vraag te beantwoorden luidt: alle geloofssystemen zijn niet meer dan verhalen die we scheppen om met de leegte in het reine te komen. Ego verafschuwt ieder vacuüm, dus halen we allemaal het uiterste uit de kast om de illusie in stand te houden dat er iets is, daar waar niets is. Geloofssystemen zijn simpelweg hulpmiddelen die we inzetten om de onvoorstelbare verschrikking van geen zelf te hebben, weg te redeneren.’

Dit loopt lekker. Soms is het moeilijk voor me het effect van mijn woorden in te schatten, omdat iets wat

voor mij als een paal boven water staat, iemand anders volslagen ongeloofwaardig in de oren kan klinken. Voor sommige van mijn toehoorders zal, denk ik, een on-dubbelzinnige verwerping van alle godsdiensten en filosofieën die de mensheid heeft voortgebracht, absoluut onvoorstelbaar zijn, en voor anderen gesneden koek. En met het oog op de les die ik vanavond te berde wil brengen, is dit niet meer dan een opstapje.

‘Ieder geloof is een kaars waarmee de mens de hem omringende duisternis wil afweren. Een amulet waarmee we ons de eeuwigheid van het lijf willen houden, een middel om de zwarte wolk die boven ieder’s hoofd hangt te verjagen.’

Voordat ik verder ga, wil ik dit er eerst goed in hameren. Ze hoeven me niet te geloven of het met me eens te zijn, maar ik wil wel dat ze allemaal bij de les blijven. Wat ik nu ga zeggen hoeven ze vanavond nog niet te begrijpen, maar ze mogen het wel alvast laten bezinken. En dat kunnen ze niet als ze op dit punt gaan afhaken.

‘Wat is hier eigenlijk aan de hand?’ vraag ik. ‘Waar gaat het om? Wie ben ik? *Wat* ben ik? Wat komt er hierna? Waar gaat het eigenlijk allemaal over? Dat zijn belangrijke vragen en alle godsdiensten en spirituele tradities weerspiegelen onze pogingen die te beantwoorden. Blijkbaar zijn we niet in staat de juiste antwoorden te geven, maar dat is oké, dat hoeft ook niet. Het is voldoende als we antwoorden kunnen bedenken die in onze kraam te pas komen. We hoeven die zwarte wolk niet weg te jagen, we hoeven er alleen maar voor te zorgen dat hij donkergrijs lijkt, in plaats van zwart. Onze verklaringen kunnen voor negenennegentig procent

onbevredigend zijn, maar dat is goed genoeg, want die zwarte wolk mag gerust blijven, we willen alleen maar dat hij een graadje lichter wordt.’

Ik stop met praten en laat mijn woorden even doordringen. Niemand beweegt zich. Niemand zegt iets. Ik weet dat ze allemaal bij zichzelf aan het nagaan zijn hoe ze vanuit hun eigen geloofsovertuigingen hier tegenaan moeten kijken, maar daar is het nu niet het moment voor.

Ik ga verder.

‘Ooit wel eens gedeprimeerd geweest?’ vraag ik hun. ‘Echt gedeprimeerd? Zodanig, dat niets meer betekenis heeft? Alsof alles totaal zinloos is?’ Ik kan uit hun reacties opmaken dat ze allemaal precies weten waar ik het over heb. ‘En wat is het ergste van die pikzwarte momenten? Waar ontlene die hun kracht aan?’ Ik wacht even zodat ze daar hun gedachten over kunnen laten gaan en het kunnen beamen als ik het antwoord geeft. ‘Aan het feit dat er niets aan te doen valt, nietwaar? Omdat je er niet tegenin kunt gaan. Als je in zo’n toestand bent, dan weet je immers verdomd goed dat het wáár is wat je voelt, of niet soms?’

Sommigen knikken. Hier en daar klinkt instemmend gemompel.

‘Zo zit dat. Als je zoiets aan den lijve ondervindt, dan weet je dat het niet zomaar een stemming van voorbijgaande aard is. Je ziet iets wat je je normaal gesproken niet toestaat te zien. Je momenten van diepste wanhoop zijn in feite ook de momenten waarop je het eerlijkst bent – het meest lucide. Juist dan kijk je zonder je oogkleppen op. Juist dan trek je het gordijn weg en zie je de dingen zoals ze zijn.’

Er volgt een lange, drukkende stilte. Dit raakt hen allen persoonlijk. Allemaal hebben ze wel eens die ongefiltreerde momenten ervaren. Ze kennen het allemaal, dat gevoel van totale zinloosheid. En het belangrijkste van alles: ze zijn ook niet vergeten dat de kern van die pikzwarte wanhoop wordt gevormd door de wetenschap dat het immers wáár is dat alles zinloos is.

‘Denk maar aan een hand die zo’n prachtige Tibetaanse zandmandala wegveegt,’ zeg ik zachtjes.

Ik pak mijn fles water en neem een slok. Hiermee zijn we er nog niet, maar het is wel degelijk een belangrijk punt om bij stil te staan. Ik wil niet te snel afhaken, maar er ook niet te lang over doorgaan. Enkele ogenblikken later verbreek ik de stilte.

‘Wie van jullie kent een spookverhaal?’

Ze beginnen te lachen en de lucht begint enigszins te klaren.

‘En hoe zit het dan met atheïsten?’ vraagt Martin. ‘Die hebben geen geloof dat hen beschermt.’

‘In dit verband bestaat er helemaal niet zoiets als een atheïst. Ieder van ons is op zijn minst agnost, en het enige verschil tussen die twee is er een van gradatie. Iedereen gelooft wel iets, maar alleen zóveel als nodig is, genoeg om te kunnen functioneren. Natuurlijk hangt die wolk nog steeds boven ons hoofd en spot hij met iedere vorm van hoop of droom, maar dankzij onze religies en filosofieën is hij toch niet helemaal pikzwart, alleen maar heel donkergrijs, en daardoor kunnen we allemaal gewoon doorleven.’

Zijn het vampiers die nergens naar binnen mogen, tenzij ze worden uitgenodigd? Ik vind het leuk wat met die gedachte te spelen, totdat de uitnodiging inderdaad in de bus valt.

Ze komt van Randy. ‘Dus jij beweert...dat het allemaal in feite... Ik bedoel, echt alles? Dat alles waar iedereen geloof aan hecht, dat dat allemaal ...niet meer dan leugens zijn? Gelul dus?’

Dit is niet zomaar een vraag. Dit is een kernvraag. En daarom moet hij zo helder en duidelijk als maar mogelijk is op tafel komen – zodat het antwoord er in gaat hakken en de meeste kans heeft te blijven hangen. We hebben er even over gedaan om dit punt te bereiken, de weg is nu vrijgemaakt. Maar als ik nu zou stoppen en er een vraag- en antwoordspelletje van ga maken, zou niemand meer weten waar het ook alweer over ging.

Hier draait het om. Daarom kan het stellen van belangrijke vragen enorme consequenties hebben. We zijn niet bezig een liedje ten gehore te brengen, of een berg te beklimmen, – we zijn bezig een droom te ontrafelen. Het zit er absoluut niet in dat we in één avond een ongelofelijk ingewikkeld, handgeknoopt tapijt kunnen ontrafelen, maar de draad die we vanavond aan het lospeuteren zijn, kan nooit meer worden teruggestopt. Het weefsel kan niet meer hersteld worden.

Gedane zaken nemen geen keer.

Ik laat Randy’s vraag nog even in de lucht hangen zodat het hele plaatje zich in alle rust kan ontvouwen. Alle ogen zijn verwachtingsvol op mij gericht. ‘Wat gaat die wijsneus hier wel niet op zeggen,’ vragen ze zich af. Dat maakt deel uit van het spel. Ze hebben dit soort bijeenkomsten al zo vaak meegemaakt, en nu verwachten ze waarschijnlijk ook van mij dat ik om die hele vraag heen ga draaien en met de standaardantwoorden op de proppen ga komen: dat je andermans geloof moet respecteren, dat alle standpunten hun waarde hebben

en dat er plaats is voor iedereen. Ze verwachten politiek correcte vaagheden, want dat is precies wat ze altijd te horen hebben gekregen. Maar deze keer gaat het anders. Ik ga niet een vraag beantwoorden, ik ga een vermoeden bevestigen.

‘Ja.’

Ik wacht even om het dramatische effect te verhogen.

‘Geen enkel geloof is waar. Geen. Enkel. Geloof. Is. Waar.’

Ik laat dat even in de ruimte hangen: dit moet de gelegenheid krijgen in hun hersenpan door te dringen zodat ze er later nog eens over kunnen nadenken en zelf kunnen zien dat het zo is. Dit is een heel belangrijk concept, maar het wordt zo meteen nog veel spannender.

Het enige wat beweegt, is het flakkerende kampvuur en de voorjaarsregen, die zachtjes valt. Ik spreek net hard genoeg om verstaanbaar te zijn. ‘Ieder geloof. Ieder concept. Ieder bedenksel. Ja, die zijn allemaal onwaar – allemaal louter gelul. Vanzelfsprekend zijn ze dat. En niet alleen religies en spirituele leringen, maar alle filosofieën, alle ideeën, alle opvattingen. Als je echt niets liever wilt dan de waarheid vinden dan kun je niets daarvan blijven aanhangen. Niets waar twee gezegd wordt, in plaats van één, kan overeind blijven.’

Dat is wat ik te zeggen heb. Wat ik zeg klinkt waar, omdat het waar *is*. Het zal bij al die mensen een snaar raken die in hun achterhoofd gaat trillen, net zolang totdat al hun valse geloofssystemen in duigen zijn gevallen. Ik bedoel, wat verwacht je anders? Ik vertel hun niet iets wat *ik* weet, ik laat hun iets zien wat *zij* weten.

Ik pauzeer even zodat ze zelf hun sommetje kunnen maken, in plaats van toe te kijken hoe de leraar die op het schoolbord voordoet. Hoe verleidelijk het ook is te geloven dat ik mensen wakker kan maken door hen door elkaar te schudden of een klap te geven, of door alleen maar diep genoeg in hun ogen te kijken en hen aan te sporen, toch weet ik dat de trance waar ze in zitten niet zo gemakkelijk te verbreken is. Maar een dergelijke frontale aanval is mijn manier om hen met een stok te meppen zoals die zenkerels doen.

En nu, omdat ze het nog steeds niet door hebben...

‘Oké Brendan,’ zeg ik. Hij kijkt geschrokken op omdat ik hem eruit pik.

‘Wat is het antwoord op je vraag?’

‘Ik, uh, dat weet ik niet. Wat voor vraag?’

‘De zin van het leven. Je hebt me toch gevraagd wat de zin van het leven is?’

‘Uh, nou ja, ik maakte maar, uh, een grapje. Ik verwachtte niet echt uh, een antwoord of zo.’

‘En waarom niet?’ Ik richt mijn vraag nu tot de hele groep. ‘Waarom zouden we niet vragen wat de zin van het leven is? Jézus nog aan toe, dat is toch het eerste wat we zouden moeten weten, of niet soms? Waarom zou uitgerekend *déze* vraag een grap zijn? Zijn we soms een kudde vee? Hoe kunnen we ook maar iets doen voordat eerst deze vraag, de meest fundamentele die er bestaat, beantwoord is?’

Niemand steekt zijn vinger op, Brendan al helemaal niet.

‘Nou, Brendan, als je zo goed zou willen zijn – wat is de zin van het leven?’

Hij kijkt als een konijn, gevangen in de koplampen van een auto, maar hij denkt na over wat er vanavond hier allemaal is gezegd en zet het op een rijtje.

‘Die is er niet,’ zegt hij.

‘Wat niet?’

‘Er is geen zin. Het leven heeft geen zin.’

Klik!

Dat is het! Dit is het waarop alles wat tot nu toe gezegd is, zich toespitst. De bewering dat geen enkel geloof waar is, is in feite de andere kant van deze kernachtige verklaring: het leven heeft geen zin.

‘Dank je Brendan. Heel goed gedaan.’

En ook al hebben we met deze niet te ontkennen verklaring het doel van de les van vanavond bereikt, ze is niet de eindbestemming van het proces van zelfrealisatie. Dit is pas het begin – het punt vanwaar je je onderzoek gaat beginnen. Zoals ik Julie heb verteld bij het botenhuis: je moet deze zoektocht beginnen met de balans op te maken van wat je zeker weet. Voor wensdenken en op angst gebaseerde sprookjes is geen plaats.

‘Ik ben geen priester,’ ga ik verder tegen de zwijgende groep. ‘Ik ben geen heilige of een goeroe. Ik verkondig niets. Ik sta niet in een of andere traditie en vertegenwoordig geen systeem. Ik zeg jullie ook niet dat die zwarte wolk oké is. Ik zeg jullie eerder dat hij onvoorstelbaar groot is en onvoorstelbaar zwart. Ik zeg ook niet dat jullie er maar mee moeten leren leven, ik zeg dat die zwarte wolk de realiteit is, dus pak hem maar aan en als je daar finaal aan onderdoor gaat, god nog aan toe, wat dan nog?’

Ik weet niet hoe ze dit gaan oppikken, maar voor mij is dit het beste gedeelte. Op deze weg ligt vrijheid – de enige vrijheid.

‘Niemand die van plan is te ontwaken, kan het zich permitteren om te doen alsof die wolk oké is. Die is namelijk niet oké. Hij is niet donkergrijs. Die wolk is de werkelijkheid – *jouw* werkelijkheid – en als je echt spijkers met koppen wilt gaan slaan, dan moet je dat onder ogen zien.’

‘Maar...’ zegt Randy.

‘Niks geen maar. Luister: als iets ook maar voor een miljoenste procent onwaar is, dan is het *volledig* onwaar. Alles wat dualistisch is, is onwaar – onwaar in de betekenis van niet waar, niet waar in de betekenis van gelul. Er zijn geen uitzonderingen. Zwart en wit, geen grijschakeringen. De waarheid is één, is non-dualistisch, is oneindig, is het ene-zonder-het-andere. Waarheid is het oplossen in het niets, geen-zelf, eenheid. Er valt niets over te zeggen, niets over te voelen, niets over te weten. Je bent waarheid of je bent een leugen, zoals iedereen die ego-gebonden is, in dualisme leeft, in slaap is.’

Stilte. Hèhè! Die zit. Het weefsel is gescheurd. Wat voor geloof die mensen ook hechten aan de verhalen die ze gebruiken om zichzelf tegen de werkelijkheid te beschermen: zojuist hebben ze een definitieve klap gekregen. Die verhalen mogen dan nog wel weken, maanden of jaren blijven hangen, maar zoveel is zeker: uiteindelijk zullen ze allemaal aan de kant worden gezet. En ooit zal er een moment komen waarop ieder van deze mensen krijgt waarvoor ze naar hier zijn gekomen: een rechtstreekse confrontatie met de werkelijkheid.

Of niet. Met Maya weet je het maar nooit. De waarheid is oneindig eenvoudig, begoocheling is oneindig complex. Ons talent om ieder oogcontact met wat zonnklaar is te vermijden, valt niet te onderschatten. Misschien

dat sommigen zich juist nog dieper gaan vastbijten in hun verhalen, maar voor hen die hier naar toe zijn gekomen om te luisteren, is er definitief een belletje gaan rinkelen.

Opnieuw stelt Randy de vraag waar ze allemaal een antwoord op willen hebben.

‘Dus ieder geloof is gelul, in tegenstelling tot... wat bijvoorbeeld?’

‘In tegenstelling tot de feiten onder ogen zien. In tegenstelling tot te zeggen: ‘Rot op allemaal! Ik ga het zelf uitzoeken.’ In tegenstelling tot de verklaring: ‘Alleen de waarheid, het is buigen of barsten!’ en daar volledig achter staan.

De waarheid ten koste van alles. De waarheid, ongeacht de gevolgen. De waarheid tegen iedere prijs.’

Oeff!

Ik zak terug in mijn stoel en laat de anderen even rustig alleen met hun gedachten, terwijl ikzelf ook in gedachten verzink. Dat was niet niks om hun dit allemaal duidelijk te maken. Was het allemaal goed wat ik heb gezegd? Ben ik nog iets belangrijks vergeten? Ik zet alles nog eens op een rijtje en ben tevreden dat ik van het overbrengen van die moeilijke, maar essentiële materie het beste heb weten te maken. Het duurt even voordat iedereen weer in beweging komt en ik geloof dat ik op het punt sta te gaan knikkebollen. En dan gaat het gesprek weer verder.

‘Zeg, is het waar dat alle godsdiensten op dezelfde basis gegrondvest zijn?’ vraagt Marla, die ook aanwezig is. ‘Dat ze allemaal dezelfde waarheid bevatten?’

Dit is een goede vraag om weer in een wat normalere stemming te komen. Het explosieve gedeelte hebben we nu gehad en deze vraag biedt mij een mooie gelegenheid om iedereen weer terug te krijgen in een wat prettiger – wat zal ik zeggen – vaarwater.

‘Oh gosj, ja, misschien wel, denk ik, als je hier persé een punt van wil maken, maar voor iemand die zichzelf probeert wakker te schudden, is het van nul en generlei praktisch nut. Ik zou mij van dat soort uitspraken bedienen als ik open en toegankelijk zou willen overkomen, maar ik zou niemand die ik wil helpen wakker te worden aanraden de wereldgodsdiensten of spirituele leringen te bestuderen. Ik bedoel, ik kan de Bijbel, de Koran, de Talmud, de Oepanishaden, de Dhammapada of welke belangrijke spirituele tekst dan ook ter hand nemen en dan kan ik – Jed – die ontcijferen tegen de achtergrond van de waarheid. Ik kan zien wat, van alles wat ze beweren, misschien wel enige waarde heeft. Ik kan zien wat waarschijnlijk de moeite waard is geweest voordat onontwaakte geesten alles hebben herschreven en ik kan zien wat alleen maar nonsens is. Om kort te gaan: ik kan de grote spirituele teksten van deze wereld lezen vanuit het perspectief van iemand die zijn zoektocht achter de rug heeft en beoordelen in hoeverre ze als routekaart deugen voor anderen die onderweg zijn. Maar, om je vraag te beantwoorden, in de hoop dat je er wat aan hebt, zou ik zeggen: ja, oké, je zou kunnen beweren dat alle belangrijke religies en grote spirituele leringen in de kern dezelfde waarheid bevatten. Desalniettemin worden ze daarmee, als puntje bij paaltje komt, nog niet bruikbaar voor iemand die verlichting zoekt, omdat het bruikbare materiaal verstrikt is geraakt

tussen veel te veel waardeloze rommel. Ze zeggen dat als een miljoen apen op een miljoen schrijfmachines gaan beuken, ze misschien wel het complete werk van Shakespeare zullen produceren, maar ik zou niet de vent willen zijn die dat allemaal moet gaan doorlezen.'

Daar moeten ze allemaal hartelijk om lachen. De stemming wordt alweer wat lossier. Die geschifte, heilige huisjes omver trappende, nihilistische en ketterse vent is eindelijk weg en de geestige, gezellige wijsneus is weer terug.

'Jullie zoeken een gedetailleerde routekaart, maar die grote teksten zijn niet meer dan stapels bladzijden vol met onleesbaar gekrabbel. En ja, in al dat gekrabbel bevinden zich wel wat passages die inderdaad enigszins kloppen, althans tot op zekere hoogte, maar totdat je zelf je zoektocht achter de rug hebt, ontbreekt het je aan ieder middel om uit te maken welke. En als je eenmaal zover bent, heb je geen routekaart meer nodig.'

Zelfs Martin, die zo thuis is in de Vedische geschriften, is vol aandacht en lijkt hier diep over na te denken.

'Jullie kennen allemaal het gezegde: 'Als de leerling er klaar voor is, verschijnt de leraar.' Nou, dat betekent heel wat meer dan de mysterieuze verschijning van goeroe's als de tijd daar rijp voor is. Het betekent dat de kennis die je nodig hebt verschijnt op het moment dat je er klaar voor bent. De mogelijkheid een volgende deur te openen zal je nooit ontzegd worden, maar dat wil niet zeggen dat het zeker is dat je ook de deur die daarna komt meteen kunt openen. Als je het zo bekijkt, zul je heel veel leraren tegenkomen. En zo kan een passage uit de Bijbel precies zijn wat je, op precies het juiste moment, nodig hebt, maar dat wil nog niet zeggen dat de

hele Bijbel altijd, op ieder moment, is wat je nodig hebt. Zelfs van alle boeken en leringen die ik het meeste waardeer, beschouw ik negentig procent als waardeloos.'

Ik kijk om me heen naar de gezichten en zie een heel scala aan begrip: van praktisch nul tot praktisch alles. Maar dat is ook te verwachten.

'Waar het om gaat, is steeds weer de volgende deur te openen,' ga ik verder, 'en ook al heb je duizenden sleutels bij je, daar heb je niets aan als geen enkele daarvan past op de deur waar je net voor staat. Een leraar kan zo'n sleutel zijn die je nodig hebt om de volgende deur te openen. Als je eenmaal verlicht bent, kun je je hart ophalen aan het herlezen van al die beroemde boeken en beroemde teksten. Dan zullen ze niet langer mysterieus of ontoegankelijk zijn, maar je zult er nog steeds niets aan hebben want je bent zelf al verlicht. Dus hoeft de teksten alleen nog maar te lezen bij wijze van vrijetijdsbesteding.'

'En waarom heb jij dan al die boeken hier in huis staan?' vraagt Rita.

Goeie vraag. Omdat, ben ik geneigd te zeggen, er iedere dag vanuit het niets ongeveer een dozijn nieuwe opduiken.

'Voor iemand die probeert te ontwaken zijn de meeste boeken hier waardeloos. Ik kan geen enkel boek bedenken dat ik aan een student zou geven met de woorden: 'Kijk eens, hier staat precies in wat je moet weten.' En de allerslechtste zijn de boeken waarvan je zou denken dat ze de beste zijn, zoals die over zen en advaita bijvoorbeeld. Als ik alleen maar nuttige boeken in huis zou toelaten, dan zouden dat er hoogstens een paar dozijn zijn, meer niet.'

Je zou verwachten dat de volgende vraag rechtstreeks zou voortvloeien uit wat ik daarnet heb gezegd, maar tot mijn verrassing is dat niet het geval. In plaats dat iemand vraagt welke boeken ik zou willen bewaren, neemt Mary het woord. ‘Waarom schrijf jij zelf dan geen boek?’ vraagt ze. ‘Een boek over jou en Sonaya, het huis hier en al je leerlingen?’

Iedereen barst los in applaus en gejoel waarmee ze te kennen geven dat een uitstekend idee te vinden. Als ze allemaal weer zijn gaan zitten, geef ik antwoord.

‘Dat is veel te ver gezocht,’ zeg ik. ‘Dat gelooft geen mens, dat zoiets in Iowa werkelijk bestaat. Verdomd, ik kan het zelf nauwelijks geloven.’

Iedereen barst in lachen uit.

Keihard slaan, kan die Lama!

‘Nou, ik spring van boord in Hong Kong en reis helemaal door naar Tibet en daar meld ik me aan als *looper* op een golfterrein in de Himalaya. *Looper*, je weet wel, zo’n ballenjongen die met de *caddy* rondsjouwt. Ik zeg die lui daar dat ik echt een prof ben en wie denk je dat ze mij toewijzen? De Dalai Lama in hoogsteigen persoon. De twaalfde zoon van de Lama. Golvende gewaden, die uitstraling, kale kop... hij is het gewoon.

Nou, en dan ligt de bal op de eerste *tee*. Ik geef hem de *driver*. Hij haalt uit en geeft me daar toch een mep – keihard slaan, kan die Lama – de bal verdwijnt helemaal in een drieduizend meter diepe kloof, vlak aan de voet van zo’n gletsjer.

Nou, en als we de 18e *hole* hebben gehad, ben ik praktisch gebroken. Zeg ik tegen hem: ‘Hé, Lama, wat zou u vinden van een kleine blijk van waardering, weet u wel, voor alle moeite?’ En dan zegt hij: ‘Oh, uh, geld heb ik niet, maar als je op je sterfbed ligt, zul je volledig bewustzijn ontvangen.’

Nou, dat staat me dus nog te wachten. Leuk toch?’

Bill Murray in de film *Caddyshack*

Ik heb datgene gedaan waarvoor ik gekomen ben

Wie noemt mijn gedichten gedichten?

Mijn gedichten zijn geen gedichten.

*Als je weet dat mijn gedichten geen gedichten zijn,
kunnen we samen beginnen te spreken over gedichten.*

Ryokan

Dat laatste half uur verliep totaal onverwachts. Mijn verhaal over die zwarte wolk had ik niet gepland, maar zoals gezegd, ik plan nooit van te voren, ik ga gewoon mee met de stroom, ik speel mijn rol en geniet van het hele gebeuren.

‘Je hebt het steeds maar over het licht van het intellect en de kracht van het kritische vermogen,’ vraagt iemand zomaar vanuit het niets, alsof hij er de hele tijd op heeft zitten broeden. ‘Is je derde oog open?’

Dat is een teken dat het spannende gedeelte nu voorbij is en dat het de beurt is aan bovennatuurlijke onzin. Niets aan te doen, ik moet er maar het beste van zien te maken.

‘Tja,’ antwoord ik aarzelend, ‘nou, als je dat alleen maar vraagt omdat je nieuwsgierig bent naar mijn persoon dan luidt mijn antwoord dat ik dat niet weet. Ik word altijd wat confuus als het gesprek in de richting

van het bovennatuurlijke gaat. Als je met je vraag bedoelt dat je wilt weten of je, om verlicht te worden, bovennatuurlijke krachten nodig hebt, is het antwoord nee: bovenzinnelijke krachten zijn geen vereiste. Als je wilt weten of je, als je verlicht bent, mystieke krachten bij wijze van spreken op de koop toe krijgt, dan is daar niet zo'n duidelijk antwoord op te geven. Ik kan geen aura's zien of in de toekomst kijken of zo. Misschien zou ik wel wat van die mystieke krachten kunnen ontwikkelen, maar ik zou niet weten wat ik daarmee aan moet. Ik heb daar geen enkele behoefte aan. Aan de andere kant heb ik wel, uh, bijzondere vermogens mag ik misschien wel zeggen, waarvoor de meesten van jullie nog geen kans hebben gehad die te ontwikkelen of in jullie zelf te herkennen. Die vermogens hebben niet direct te maken met verlichting, dat wil zeggen, ze hangen er zeker niet van af. En omgekeerd: verlichting hangt ook niet van die vermogens af. Ik denk bijvoorbeeld aan het vermogen om verlangens te materialiseren. Je eigen werkelijkheid vorm te geven. Een ander vermogen kan bijvoorbeeld zijn om je leven niet in detail, maar in patronen te kunnen zien, alsof je er van een grotere hoogte naar kunt kijken waardoor je vanuit dat hogere perspectief gemakkelijker met de stroom mee kunt gaan. Daarom begin ik altijd te aarzelen als ik vragen krijg over mijn derde oog en zo. Iemand die niet weet hoe hij zijn eigen werkelijkheid moet scheppen zal zo'n vermogen beschouwen als een speciale kracht of als iets mystieks, terwijl het voor mij gewoon iets is wat ik kan. Nog voordat ik verlicht was heb ik al gebruik gemaakt van die capaciteit om heel praktische doelstellingen te verwerkelijken, en ik heb

het nooit als iets anders gezien dan de manier waarop de dingen nu eenmaal werken. Er is niets geheimzinnigs aan, maar als je niet door hebt hoe het werkt, denk je dat het met magie te maken heeft. Als je eenmaal weet hoe het in elkaar zit, dan weet je het ook voorgoed. Ik denk niet dat de vent die de motor van mijn auto afstelt mystieke krachten bezit, hij kan alleen iets wat ik niet kan.'

Ik grijns naar die enthousiaste gezichten die ik in de weerschijn van het vuur zie. Ze luisteren warempel. Hoe raar dat ook mag klinken, soms vergeet ik gewoon dat mensen echt naar me zitten te luisteren. Ik heb soms het gevoel dat ik alleen maar mijn eigen verhaal afdraai omdat ik dat nou eenmaal leuk vind. En ik vergeet vervolgens dat anderen het inderdaad óók leuk vinden.

'Welke boeken dan?' vraagt Mary en het duurt even voordat ik me realiseer dat dit slaat op mijn opmerking over welke boeken in onze bibliotheek mogen blijven als ik wat kritischer zou worden over hun inhoud.

'Oh, nu moet ik een beetje oppassen met mijn antwoord,' zeg ik. 'Het is niet zo dat ik alleen maar boeken zou laten staan die geschreven zijn door en voor verlichte mensen, of boeken die alleen verlichting als thema hebben. Mijn keuze zou ik baseren op wat ik denk wat van pas kan komen op de weg naar verlichting, wat iets heel anders is dan verlichting zelf. Daarom zou ik toch een aantal boeken willen bewaren, net als een paar films trouwens, omdat films vaak slaan op een voor iedereen herkenbare ervaring en zodoende een interessant kader kunnen leveren waarbinnen bepaalde thema's uitgewerkt kunnen worden...'

'Noem eens wat,' vraagt ze.

Ik denk na over een paar films die ik de afgelopen paar jaar heb gezien en die bijna iedereen wel zal kennen.

‘Nou, *The Matrix* zou een goed voorbeeld kunnen zijn van een film waar ik veel uit zou kunnen halen. En *Total Recall*, *The 13th Floor*, *Blade Runner* – allemaal films die een goede kijk geven op de fragiele, ja zelfs willekeurige aard van wat wij als de werkelijkheid beschouwen. *Joe vs. the Volcano* is nog zo’n film die ik zou kunnen gebruiken omdat die via een parabel ingaat op het proces van dood en wedergeboorte. En als ik er langer over nadenk zullen er mij nog wel meer te binnen schieten. Ongetwijfeld Peter Brook’s versie van de *Mahabharata*. En *All the Mornings of the World* bijvoorbeeld, want die geeft een mooie kijk op de relatie leraar-leerling. *What Dreams May Come* om de relatie aan te tonen tussen gedachten en werkelijkheid. Er zijn er nog veel meer, allemaal om verschillende redenen interessant. *Harvey*, nog zo’n bekende film.’

Ik stop even met praten om bij mezelf te rade te gaan en ik besluit dat ik, wat de boeken aangaat, het maar beter kan houden bij wat algemene aanbevelingen waar ik mij geen buil aan kan vallen. Ik wil geen titels noemen waarbij ik ook nog moet gaan uitleggen wat er allemaal niét aan deugt.

‘En wat boeken betreft, behalve degene die jullie zelf wel kunnen bedenken – verschillende versies en vertalingen van de *Bhagavad Gita* en de *Tao te Tsjing* – zou ik ook een voor westerlingen toegankelijke versie van de *Mahabharata* willen houden. Verder: *De drie pijlers van Zen*, door Roshi Philip Kapleau, *Vreemdeling in een vreemd land* door Robert Heinlein, *Op het scherp van de snede* van Somerset Maugham, *Walden* van Henry David Thoreau,

Walt Whitman’s *Grashalmen*, de essays van Ralph Waldo Emerson, alles van Stan Grof, *De held met de duizend gezichten* van Joseph Campbell, *Het holografisch universum* van Michael Talbot, enzovoorts – allemaal goed om verschillende redenen. Ik zou ook een kleine verzameling gechannelled materiaal willen hebben en verder wat spirituele romans met wedergeboorte als thema...’

Op het vermelden van dat gechannelled materiaal zie ik hen allemaal reageren: de meesten met een mengeling van verrassing en ongeloof.

‘Ik vind gechannelled materiaal erg nuttig en interessant, niet alleen met het oog op mijn lessen, maar ook om zelf een goed begrip te krijgen van de wereld der verschijnselen waar ik, zoals jullie kunnen zien, net zo goed als ieder ander deel van uit maak. Als jullie willen dat ik in detail treed: voor een beter begrip van het ego en de persoonlijkheidsstructuur heb ik veel aan Michael. Wat betreft de persoonlijke werkelijkheid vind ik Seth erg goed. Voor vragen over de loop der dingen, manifestatie en verlangen, lees ik Abraham. Misschien dat ik iemand vergeet, maar deze drie vind ik het beste. En ook *Een cursus in wonderen* heeft zeker een paar sterke passages.’

‘Hebben die channelende entiteiten je ook erg geholpen bij jouw eigen...?’

‘Oh nee hoor, nee, niet echt.’ Ik maak een wegwijsvend gebaar. ‘Het is eerder zo dat ze allemaal tezamen voor mij een soort handleiding vormen voor hoe je als mens op aarde kunt leven – lang en gelukkig. Daarom wil ik bij wat ik hier te berde breng ook voorzichtig zijn. Ik vind de boeken die ik heb genoemd allemaal heel goed, maar zo vaak kijk ik ze ook weer niet in. Meestal alleen maar als ik iets specifiek wil weten.’

‘En wat lees je nou voor je plezier?’ vraagt Mary.

‘Behalve de Bouquetreeks? Ik lees graag Osho – die verlichte vent, voorheen bekend als Bhagwan Shree Rajneesh.’ Dat roept in de hele groep nogal verbaasde reacties op, wat begrijpelijk is. Als je denkt dat verlicht zijn gelijk staat aan heilig zijn, dan kun je Osho eerder een antiheilige noemen. Vooral als je alleen maar die verhalen hebt gehoord over moordcomplotten, vrije liefde, machtspelletjes, belastingontduiking en de negentig Rolls-Royce’s. De manier waarop hij onderricht gaf, bevalt me. En hoe hij hen behandelde. Ik heb groot respect voor zijn geest.

‘En romans. Ik lees heel veel fictie.’ Ik kan aan hun reacties zien dat ik daar nog wat aan moet toevoegen. ‘Nou goed dan, ik zal het maar toegeven. Wat ik doe is vaak niet meer dan mijn tijd doden. Ik speel videospelletjes, lees boeken en kijk naar films. Ik denk dat ik wel een paar uur per dag daarmee doorbreng, maar dat zie ik niet als tijdverspilling omdat ik gewoon niets beters te doen heb. Ik zou mijn tijd niet beter kunnen besteden omdat ik niet probeer iets te worden of iets te volbrengen. Ik word niet gedreven door ontevredenheid of door ambitie. Ik heb datgene gedaan waarvoor ik gekomen ben. Ik dood de tijd, totdat de tijd mij zal doden.’

Het lijkt wel alsof de hele groep hierdoor wat gerustgesteld wordt. Ik vermoed dat ze er nooit bij hebben stilgestaan dat verlichting het einde betekent van een hoop dingen waarvan we normaal gesproken niet verwachten dat ze eindig zijn. Dan verbreekt Mary de stilte. Ze komt terug op het thema boeken.

‘Als je op een verlaten eiland zou stranden,’ vraagt ze, ‘en je zou maar één boek mogen meenemen?’

‘Casper en Hobbes. Zeker weten,’ antwoord ik.

Ze schieten allemaal in de lach. Ik doe mijn ogen dicht en leun met mijn hoofd achterover, wat iedereen opvat als een teken dat ze me nu even met rust moeten laten. Ze praten onder elkaar, maar ik luister niet meer naar hen. Ik luister naar van alles en nog wat. Ik voel de zachte regendruppels op mijn gezicht, adem de frisse nachtlucht in en laat alles door me heen stromen zodat ik weer schoon word en de zwaarte, die ontstaat als ik zo lang mijn rol moet spelen, van me afvalt. Ik ben nog niet moe en ik wil ook nog geen einde maken aan de avond. Ik wil alleen mijn eigen stem even niet meer horen. Ik wil de regen en het zachte briesje voelen. Ik wil het hele onderwerp loslaten zodat er weer ruimte kan ontstaan voor een ander, nieuw thema, dat we nog niet hebben gehad.

Het verwaarloosde zwaard

Dit zwaard is een lelijk, onbehouwen instrument.

*Niet zo een voor optochten en plechtigheden,
niet geschikt als verzamelstuk voor aan de muur,
niet zo een dat je je kleinkinderen trots laat zien.*

*Het heeft geen schede, geen sierkwast,
geen smid heeft er zijn meesterteken op achtergelaten.*

*Het handvat is gebarsten en uitgedroogd,
het metaal heeft zijn glans verloren.*

*Dof en vuil, aangevreten door de jaren,
verdroogd bloed aan het gevest.*

*Ooit was het zo scherp als een scheermes
en blank het in het licht van de zon.*

Maar nu ligt het daar ongebruikt en vergeten.

*Als het moment voor de onthoofding komt,
weet ik precies waar het te vinden is.*

Maar het moment van mijn onthoofding is voorbij.

*Waarom lees je over het zwaard van iemand anders?
Het is jouw hoofd dat nog steeds op je schouders staat.*

Jed McKenna

De gulden regel

*De grote weg heeft geen poorten,
duizenden wegen komen er op uit.
Als je door deze poortloze poort gaat,
bewandel je het universum alleen.*

Mumon

Terwijl ik naar het kampvuur zit te staren komen er allerlei herinneringen naar boven uit de tijd dat ik nog een doodnormaal iemand was. Zo denk ik opeens vol warmte terug aan een maatje met wie ik regelmatig ging stappen en met wie ik, toen ik achter in de twintig was, hooggestemde en nogal onsamenhangende filosofische discussies voerde. Thoreau indachtig dat weidse gedachten weidse ruimtes nodig hebben, verlegden we onze debatten naar buiten waar we boven loeiende vreugdevuren uit, in drukke straten en bij roerloze vijvers over en weer stonden te schreeuwen – zonder ook maar één keer te gaan zitten of stil te blijven staan – maar uiteindelijk schoten we er niet veel mee op. Mijn vriend was bezig een nieuwe versie van het christendom te bedenken, passend bij zijn flamboyante persoonlijkheid, en ik met het bestuderen van Henry David Thoreau en Walt Whitman. Als we door onze weidse gedachten heen waren, gingen we net zolang om onze as heen

draaien totdat we vielen, waarna we ons vastklampten aan de grond totdat die niet meer bewoog. Waarom? Geen idee. Toen leek het wél zin te hebben.

‘Jed?’

‘Ja, Mary?’

‘Wat bedoelen ze ermee in het zenboeddhisme dat je, om verlichting te bereiken, door de poortloze poort moet?’

‘Die poort is een metafoor voor de barrière tussen de onverlichte geest en verlichting. Gezien vanuit de persoon die verlicht wil worden, lijkt die poort enorm en iets waar je nooit doorheen zult kunnen. Vergelijk het maar met wat jij ziet als het verschil tussen jezelf en mij. Ik zie het eerder als een serie deuren die je ieder afzonderlijk moet openen en waar je vervolgens doorheen moet voordat je verder kunt gaan, totdat uiteindelijk de laatste deur is geopend. En als je dan terugkijkt op je lange zoektocht ontdek je dat je zelfs nog geen stap hebt verzet en dat er nooit zoiets als een poort is geweest. Er *zijn* geen deuren, geen sloten, er is zelfs nog geen in het zand getrokken streep.’

‘Aha, juist ja. En wat heb ik daar nu aan?’

Goeie vraag. Daar moet ik even over nadenken. Ik probeer me te herinneren wat ik zelf, toen ik nog onverlicht was, over die poortloze poort dacht. ‘Ik geloof niet dat je daar nu echt iets aan hebt. Het is alleen maar iets wat je opvalt zodra je die fase achter je hebt, dat is alles.’

‘Aha, ik begrijp het. En hoe zit het met die vinger die naar de maan wijst?’

‘Oké, met die vinger die naar de maan wijst wordt bedoeld dat je moet kijken naar waar die vinger naar toe

wijst, niet naar de vinger zelf. Zie die vinger dus niet aan voor de maan.’

‘Ik begrijp het. En wat heb ik daar nou aan?’

‘Nou, stel bijvoorbeeld dat je mij op een voetstuk zou gaan plaatsens, dan zou ik die vergelijking van de wijzende vinger naar de maan gebruiken om je weer op het juiste spoor te krijgen, om je aandacht daar naar toe te leiden waar die behoort te zijn: bij de maan en niet bij mijn vinger. Snap je?’

‘Ja, dank je wel hoor.’

‘Zeker de laatste tijd over zen zitten lezen, hè Mary?’

‘Ja, want jij hebt het er zo vaak over.’

‘Nou, wees dan wel heel erg kritisch over wat je leest. Veel van wat over zen is geschreven, is niet zozeer een vinger die naar de maan wijst, als wel een vinger die naar de vinger wijst die naar de maan wijst. Hou dat in de gaten en laat het me maar weten als je nog meer vragen hebt.’

Er komen nog andere vragen die ik zo goed mogelijk probeer te beantwoorden: over koendalini, eetvoorschriften, psychedelische drugs, film zus, boek zo, goeroe zus, gedicht zo, truc zus en rage zo. Ik ben in een erg ontspannen bui, maar dan komt het onderwerp ‘gelukzaligheid’ op de proppen, waardoor mijn bloed weer sneller gaat stromen.

‘Ik weet dat verlichting een toestand is van extase en gelukzaligheid...’ begint een nieuwkomer die Jeffrey heet.

‘Pardon?’ onderbreek ik hem.

‘Ik bedoel’, antwoordt hij, ‘volgens mij draait het toch om, weet je wel, de ervaring van...?’

‘Gelukzaligheid?’ vraag ik. ‘Extase?’

‘Ja, en wat ik mij nu afvraag..’

‘Stop!’

Ik weet niet of ik moet lachen of huilen.

‘Wie van jullie denkt dat? Hand opsteken alsjeblieft.

Wie van jullie denkt dat verlichting hetzelfde is als gelukzaligheid, extase of iets van dien aard?’

Verschillende handen gaan omhoog. Mary, die mij net nog vragen heeft gesteld over zen, steekt haar hand niet op. En iemand van wie ik weet dat ze de Eerste Stap heeft gezet, ook niet, maar voor de rest doet bijna de helft dat wel.

‘De pot op met gelukzaligheid,’ zeg ik hun. ‘Gelukzaligheid is iets voor kinderen. Gelukzaligheid is iets voor toeristen, voor simpele zielen. Geloven jullie nu werkelijk dat verlichting zoiets is als een eeuwigdurend orgasme?’ Die vraag roept een wat onderdrukt gegiechel op. ‘Permanent high zijn? De hemel op aarde? Geen problemen meer hebben, geen zorgen meer? Alleen maar nietsdoen en voortdurend happy zijn? Klinkt dat niet een beetje, wat zal ik zeggen, *goedkoop*? Net alsof we er hier alleen maar op uit zijn om eens goed uit ons dak te kunnen gaan.’

Ik stop even zodat ze hier zelf over kunnen nadenken.

‘Verlichting is geen piekervaring. Het is geen bijzondere bewustzijnstoestand. Geen sprookje waarbij je nog lang en gelukkig zult leven. Spirituele verlichting betekent ontwaken, niets meer en niets minder. Het hele idee van gelukzaligheid is de oude mythe over de hemel, maar dan opnieuw verpakt voor een ietwat hipper publiek – de hemel op aarde, de hemel hier en nu. Het is echt te gek voor woorden.’

‘Maar wat nog veel belangrijker is: hoe kan het, dat zo’n belachelijk idee überhaupt in jullie hoofd terecht is gekomen? Dat is een behoorlijk ontzuenderende vraag, is het niet? Als zo’n bizar idee zich zo in jullie denken heeft weten te nestelen, wat zit daar dan nog meer? Als je overtuigingen niet van jou zijn, van wie zijn ze dan wél? Wie ben *jij*? Alles wat je voor waar houdt, moet je opnieuw onderzoeken en geloof me, slechts een heel klein gedeelte daarvan is gemakkelijk te doorzien. Meningingen die je klakkeloos hebt overgenomen kunnen er de oorzaak van zijn dat je bent wie je bent en dientengevolge je leven bepalen. Misschien is dit wel de enige reden dat je voor een spirituele weg hebt gekozen: het klakkeloos overgenomen idee dat aan het einde van die weg een permanente staat van vervoering op je ligt te wachten. Misschien wil je helemaal niet dáár naar toe waar deze weg in feite heen gaat. Misschien doe je alleen maar mee vanwege dat mooie sprookjesverhaal. Ik denk trouwens dat dat geldt voor meer dan vijftien procent van alle spirituele zoekers in het westen.’

Ik kijk om me heen en zie dat iedereen met opengesperde ogen naar me zit te kijken. Staat mijn gulp soms open?

‘Denk zélf na. Dat is de gulden regel. Denk zélf na. Maak dáár je persoonlijke mantra van. Laat hem op de binnenkant van je oogleden tatoeëren.’

Ik maak een diepe buiging. ‘Hartelijk dank, geachte dames en heren. U was een fantastisch publiek. Wel thuis. Goede nacht.’

Ze beginnen allemaal tegelijkertijd te klappen, waarna ze, nog enigszins opgewonden, weer met elkaar gaan praten. Ik plof neer in mijn stoel en kijk naar het smeu-

lende kampvuur. Het regent nog steeds een beetje en de druppels die op de gloeiende sintels vallen, zorgen voor een zacht sissend geluid. Ik ben me er vaag van bewust dat er iemand achter me staat, vermoedelijk Sarah.

‘Als je te moe bent om vanavond nog wat te praten, kunnen we ook morgen afspreken,’ zeg ik.

‘Ik ben niet moe,’ antwoordt ze terwijl ze naar me toeloopt en op het natte gras naast mijn stoel gaat zitten. Ze trekt haar benen op en slaat haar armen rond haar knieën. Zwijgend kijken we samen nog wat naar het vuur. Dan begint ze te praten. ‘Ik ben bang dat ik misschien toch op de verkeerde plek zit,’ begint ze. ‘Ik weet niet of ik wel uit het goede hout gesneden ben om te leren wat jij ons wilt bijbrengen.’

‘Dat zou heel goed kunnen,’ zeg ik, en ik vraag me af of dat zelfs niet erg waarschijnlijk is. Nee, toch niet: ik denk dat het helemaal niet waarschijnlijk is. Bij al dat spirituele gezocht kan soms heel sterk de indruk ontstaan dat het maar om één ding gaat. Maar het hele punt is dat het zoeken naar de waarheid op zich een stijl van leven is waar je voor kiest en die, los van het bereiken van het uiteindelijke doel, op allerlei manieren voldoening kan schenken. Dit is een zoektocht die bestaat uit stappen, en iedere stap op zichzelf is een heel reële zoektocht.

‘Wat wij hier in zekere zin doen, is spirituele ontwikkeling op een intellectuele manier benaderen. Denk je dat een benadering die meer van het hart uitgaat, beter bij je zou passen?’

Wat ik haar natuurlijk in werkelijkheid vraag, is of ze eigenlijk toch niet liever wil vasthouden aan het sprookjesverhaal.

‘Misschien,’ zegt ze zwakjes.

‘Misschien,’ herhaal ik. ‘Maar weet je, zo’n wereldschokkende beslissing is dat nou ook weer niet. Maak je daar dus niet al te druk om. Ik ga er van uit dat het de bedoeling is dat je, zolang je hier bij ons bent, nog een paar dingen moet leren. Misschien niet alles, misschien alleen maar een paar kleinigheden. Het universum haalt soms rare streken uit om ons precies daar te krijgen waar het volgende stukje van de puzzel op ons ligt te wachten. Ik heb je al eerder gezegd dat er geen winnaars of verliezers zijn, weet je nog?’

‘Ja, dat weet ik nog,’ zegt ze.

‘En nu zit je hier paniekerig te doen omdat je denkt dat het bij ons niet de juiste plek voor je is. En ik ben het met je eens, misschien moet je ook gauw weer vertrekken, maar dat geeft niet. Toch geloof ik niet dat je hier je tijd zit te verdoen of dat er, zolang je nog bij ons bent, niet iets voor je op te steken valt. Begrijp je wat ik bedoel?’

Ze knikt bevestigend, maar als iemand die zelf driekwart van zijn leven heeft zitten knikken bij dingen die hij totaal niet begreep, heb ik de neiging geknik en instemmend gemompel met een zekere scepsis tegemoet te treden.

‘Hoe oud ben je, Sarah?’ vraag ik.

‘Twintig,’ antwoordt ze.

‘Oké, laten we de zaken nu eens even goed op een rijtje zetten. Ten eerste: je zult heus niet eerdaags door die poortloze poort heen breken. Is dat iets waar je erg mee zit? Heb je het idee dat je in al dat spirituele gedoe goed moet presteren of er zelfs in moet uitblinken?’

‘Ik weet het niet. Misschien wel ja.’

‘Denk je dat je je hier niet prettig voelt omdat je het idee hebt dat je niet snel genoeg vooruit gaat?’

Aangezien ik enigszins hoger zit dan zij en schuin achter haar, zie ik alleen dat ze weer met haar hoofd knikt, maar ik merk wel dat ze nogal emotioneel wordt. Ik vraag haar hoe lang ze al bij ons is, waarop ze antwoordt dat dat ongeveer een week is. Ik schiet in de lach. 'Weet je, op je zoektocht komt er ooit een moment waarop het heel erg nodig is jezelf stevig onder druk te zetten, zelfs zo erg dat je geest het kan begeven en je in een psychiatrische inrichting kunt belanden.'

Ze draait zich om en kijkt me met angstige ogen aan. 'Daar zou ik me nu nog maar geen zorgen over maken,' stel ik haar gerust. 'Weet je waar ik mee bezig was toen ik twintig was, Sarah?'

'Toen was je waarschijnlijk al verlicht en gaf je onderricht aan mensen zoals ik,' antwoordt ze.

Daar moet ik hartelijk om lachen. 'Sarah, toen ik twintig was, was ik een volstrekt stuk onbenul. Zo'n slim, mooi en spiritueel ontwikkeld meisje als jij zou me niet eens bekeken hebben. Ik had weinig of geen diepgang, geen idee wat ik met mijn leven aan moest en van spiritualiteit had ik nog nooit gehoord. Ik rommelde maar wat aan in mijn leven. De jongen die ik was op twintigjarige leeftijd zou nooit de weg naar dit huis hebben weten te vinden, naar wat we hier doen – hij zou er nog niet in de verste verte iets van begrepen hebben. Jij bent honderd keer meer ontwikkeld en wakker als ik toen was. Dat wil nu ook weer niet zeggen dat je volledig ontwaakt zult zijn tegen de tijd dat je dertig bent, maar wie weet? We weten helemaal niets.'

Natuurlijk gelooft Sarah me maar half. 'Het is echt zo,' verzeker ik haar. 'Ik begon pas tegen mijn dertig-

ste enigszins de moeite waard te worden. En daarvoor... praat me d'r niet van.'

Ze begint te grijnzen, enigszins opgelucht maar tegelijkertijd ook wat geschokt dat iemand die ze op een veel te hoog voetstuk had gezet nou niet bepaald het product van een onbevleete ontvangenis blijkt te zijn.

'Je hebt nog heel wat jaren, misschien zelfs wel levens, van dit grote spirituele avontuur voor de boeg. Doe het nou maar stapje voor stapje. Twee stappen vooruit kijken kan al beangstigend zijn, begrijp je? Zorg dat je dieper adem haalt, drink meer water en mediteer wat vaker. Doe het kalm aan. Je hoeft je niet vanuit de hel de hemel in te vechten. Je bent alleen maar bezig met te ervaren hoe het is om in een lichaam te leven. Dat is niet erg hoor, dat is het leven en als het voorbij is ga je dood, wat net zo gemakkelijk gaat als dat een blad van een boom valt.'

Sarah heeft dit al eerder van mij gehoord, maar het verbaast me niets dat ze nog steeds gelooft dat ze op de verkeerde plek zit en naar een goede moet zien te verkassen. Het is gemakkelijk genoeg te beweren dat het leven geen wedren is, dat er geen winnaars of verliezers zijn, maar het is iets heel anders om dat ook werkelijk te *begrijpen*. Je kunt het vergelijken met de bekende ijsberg waarvan alleen een klein, onschuldig topje te zien is. De enorme, keiharde belemmerende massa, ligt onder het wateroppervlak verborgen. Ik geloof niet dat, door mijn geleuter over dit thema aan te horen, iemands ijsberg werkelijk zal gaan smelten, maar zoals ik van begin af aan heb gezegd: het is mijn rol om hier te zitten en te praten over dingen waar ik iets vanaf weet en niet om mij te laten vastpinnen op eventuele resultaten.

Misschien strooi ik wat zaadjes, misschien verschaf ik mensen een routekaart waar ze pas in een later stadium iets aan hebben, of misschien klets ik maar wat in de ruimte. Wie weet? We weten helemaal niets.

‘Kun je hier wat mee?’ vraag ik Sarah.

‘Ja, ergens wel,’ zegt ze. ‘Ik heb het gevoel dat... ik weet niet... alsof er iets verkeerd met me is, alsof ik voortdurend, wat zal ik zeggen...’

‘Moet vechten?’

‘Ja, alsof het nooit goed genoeg is wat ik doe, alsof ik moet worden als... alsof ik mezelf helemaal moet reinigen, gelouterd moet worden en dat ik, zolang ik dat niet doe ... alsof ik dan niet...’

‘Het waard bent?’

Diepe zucht. ‘Ja, dat zou kunnen.’

‘Alsof je een buitenstaander bent? Niet zoals de anderen? Niet goed genoeg?’

Daar reageert ze zichtbaar op. Niet goed genoeg.

‘Dus je voelt je nooit goed genoeg? Alsof je onecht bent? Niet zoals de andere mensen? Voel je je voortdurend vreselijk slecht op je gemak, alsof je nergens bij hoort? Is het dat? Is het net alsof je wel mag toekijken, maar nooit mee mag doen?’

Ze knikt en begint zachtjes te snikken.

‘En bij ons heb je ook weer het gevoel dat je hier niet thuis hoort en dat alle anderen hier wel op hun plaats zijn en jij niet, en daarom wil je weggaan, is het niet?’

Er knapt iets in haar. ‘Dat gaat mijn hele leven al zo,’ zegt ze tussen haar gesnik door. ‘Ik ben altijd en overal een buitenstaander. Ik pas nooit ergens bij.’

Ze begint harder te huilen. ‘Alle anderen wel... ik nooit. Ik ben niet zoals gewone mensen... ik weet niet

wat ik moet doen...’ Ik laat haar een paar minuten met rust zodat ze even lekker kan uithuilen en tot zichzelf kan komen. Voordat ze zover is, heeft het immers geen zin iets te zeggen. Dit soort persoonlijke counseling, waar ons hele gesprek inmiddels op is uitgedraaid, doe ik niet vaak, maar wat moet ik anders? Eigenlijk heb ik een zwakke plek voor het soort probleem waar zij mee zit.

‘Te gek,’ zeg ik als ze weer enigszins gekalmeerd is. ‘Echt te gek.’

‘Huh?’ vraagt ze. ‘Wat is daar zo te gek aan? En waarom?’

‘In feite om twee redenen.’

‘En die zijn?’ vraag ze.

‘Iedereen zit vol shit, Sarah,’ zeg ik en laat dat even op haar inwerken voordat ik verder ga. ‘Dat bedoel ik niet negatief hoor, al klinkt dat wel zo.’ Ze moet grinniken. ‘Ik bedoel, het kan ook niet anders, dat hoort er gewoon bij. We hebben geen keuze: iederéén zit vol shit. Met ‘shit’ bedoel ik onwaarheid: onware overtuigingen, onware inzichten en de onware persoonlijkheid die daarop is gebaseerd. Vergelijk het maar met wanneer je slaapt en aan het dromen bent. Zitten je dromen niet vol met wat je wakende zelf als onwaar zou beschouwen? Als onwerkelijk? Als je wakker wordt, weet je meteen dat het maar absurde bedenksels waren en dan vraag je je af hoe het mogelijk is dat je dacht dat het allemaal echt was wat je meemaakte, of niet soms?’

‘Dat zal wel ja.’

‘Zie je, verlichting is eigenlijk niet meer dan dat: wakker worden uit een droom. Jij en ik, het hier en het nu, dat lijkt allemaal heel echt en tastbaar, nietwaar?’

Zelfs zo, dat het absurd lijkt om daar vraagtekens bij te zetten, hè?’

Daar is ze het mee eens.

‘Maar geldt dat ook niet voor een droom? Is die ook niet erg overtuigend zolang je hem droomt?’

‘Ja,’ beaamt ze.

‘Dat is nou begoocheling. Het is precies hetzelfde. We doen niet anders dan dromen. De vraag is: wie droomt er en hoe worden we wakker? Hoe worden we waarachtig? Daar komt die hele verlichtingstoestand op neer. Wakker worden en zien wat werkelijk waar is: dat is waar het om gaat. En om dat te kunnen, moeten we zorgen dat we steeds minder in slaap zijn. Al schoppend en slaand, bijtend en krabbend moeten we ons een weg naar volledig wakker zijn zien te banen. En net zo goed geldt dat, als je waarachtiger wilt worden, je moet zorgen dat je minder ónwaarachtig wordt, minder vol zit met ‘shit’. Dat is wat je ervoor moet doen. En als je al die shit wilt kwijtraken, moet je je naar binnen richten met het felle licht van je kritische vermogen, die shit zien te vinden en er vervolgens dat licht op laten schijnen. In zo’n licht wordt alle shit vernietigd. Als je goed naar al die leugens kijkt lossen ze vanzelf op, want ze hebben nooit echt substantie gehad: ze waren louter verbeelding. En dat is wat je daarnet hebt gedaan: je hebt onverschrokken met een fel licht naar binnen zitten kijken, dieper en dieper, en dat is echt te gek. Zoiets is namelijk niet gemakkelijk en ook niet echt leuk, maar zo gaat dat proces nou eenmaal. Daar komen goede dingen uit voort. Zo smelt een ijsberg terug in de oceaan.’

Bij het kampvuur staat iemand met brandende fakkels te jongleren, wat mij doet denken aan een scène in

de *Mahabharata* in de bewerking van Peter Brook en Jean-Claude Carrière. Terwijl Krishna met brandende fakkels in zijn handen aan het dansen is, spreekt hij tegen Arjuna die geen idee heeft van het onvoorwaardelijke karakter van de strijd die ze hebben ontketend. Om Arjuna te redden heeft Krishna een machtige en geliefde bondgenoot opgeofferd, een daad waarvan Arjuna de grootsheid niet kan beseffen. ‘Ja,’ zegt Krishna, ‘Ghatotkacha heeft jou gered. Om jouw leven te sparen heb ik hem ter dood gebracht. Vannacht ben ik een en al vreugde. Ik ben geboren om de vernietigers te vernietigen en uit liefde voor de wereld werd ik jouw vriend.’

‘En wat is de andere reden?’ vraagt Sarah.

‘Huh?’

‘Je zei: ‘Te gek om twee redenen.’

‘O ja. Omdat ik precies weet waar je het over hebt want ik zat zelf ook zo in elkaar. En ik zal je zeggen wat ik had gewild dat iemand tegen mij zou hebben gezegd toen ik me zo verward en van alles en iedereen vervreemd voelde. Ik wou dat iemand me had gezegd dat er echt niets verkeerd met me was en dat ik vooral niet moest proberen wat dan ook te veranderen. Dat ik niet langer moest proberen een vierkante pin in een rond gat te stoppen. Ik wou dat iemand mij had verteld dat ik anders was dan de rest, niet omdat er iets mis was met mij, maar omdat ik bestemd was voor andere dingen. ‘Anders zijn’ kan een vloek lijken, maar wat veel belangrijker is: het is ook een zegen. Ik wou dat iemand mij had gezegd dat ik moest ophouden met alles wat met die vloek te maken had, proberen te veranderen en dat ik moest beginnen met uit te zoeken wat die zegen inhield. Begrijp je dat een beetje?’

Ik geloof dat ze dat doet want daarna hangt ze een tijdje met haar armen rond mijn nek tegen me aan en – zo voelt dat tenminste – geeft ze de vrije loop aan een heleboel opgekropte tranen. Als ze daarmee klaar is en we weer een gewoon gesprek kunnen voeren, praat ze heel wat minder beklemd en klinkt haar gelach veel echter. Alsof een knellende band rond haar borst eindelijk weg is en ze voor het eerst in lange tijd weer vrij kan ademen.

Te gek!

Heeft iemand ooit gedacht dat het een geluk is om geboren te zijn?

Heeft iemand ooit gedacht dat het een geluk is om geboren te zijn?

Ik haast mij hem of haar te verzekeren dat het net zo goed een geluk is om te sterven, en dat weet ik.

Ik ga de dood in met de stervenden en kom ter wereld met pasgeboren baby's, en ik bevind mij niet alleen maar tussen mijn hoed en mijn laarzen.

Ik bestudeer een veelvoud van dingen waarvan er geen twee hetzelfde zijn, maar alle zijn goed.

De aarde is goed, de sterren zijn goed, en alles wat bij hen hoort is goed.

Ik ben geen aarde, noch een satelliet van een aarde.

Ik ben de makker en metgezel van mensen, die allen even onsterfelijk en onpeilbaar zijn als ik zelf ben. (Ze weten niet hoe onsterfelijk, maar ik wel).

Walt Whitman

Primaire gevoelens

Het universum is de eenheid van alle dingen. Voor iemand die heeft ingezien dat hij deel uitmaakt van die eenheid, betekenen zijn lichaamsdelen niet meer dan een gelijke hoeveelheid vuilnis. En dood en leven, einde en begin verstoren zijn kalmte net zo min als de opeenvolging van dag en nacht.

Chuang Tzu

De volgende ochtend ben ik tegen zeven uur op. Ik neem een douche en kleeed me haastig aan, gris, als ik door de keuken loop, nog gauw een appel mee en maak dat ik wegkom zonder dat iemand mij ziet. Voordat ik gisteravond naar bed ging, had ik mijn spullen al in de kofferbak gegooid, dus ik kan meteen de auto in en vertrekken.

Ik had, na de bijeenkomst gisteravond bij het kampvuur, nog laat het Internet geraadpleegd en gezien dat de weersverwachting voor vandaag absoluut perfect was – iets wat in Iowa in april heel zelden voorkomt. Vandaar dat ik plannen had gemaakt om daarvan te kunnen profiteren. Mijn uitrusting voor het parachutespringen was al in orde gemaakt voor het nieuwe seizoen, dus het enige wat ik nog moest doen, was wat kleren en een handdoek in een rugzak stoppen, goed controleren of ik mijn logboek en nog een paar andere spullen bij me

zou hebben, het hele zaakje in de kofferbak gooien en me ervan verzekeren dat mijn auto niet door die van de anderen geblokkeerd stond. Daardoor kon ik vanmorgen zo snel vertrekken. Nu ben ik onderweg naar mijn plaatselijke *dropzone* op ongeveer een half uur rijden vanaf mijn huis en het ziet er naar uit dat het een ideale ochtend om te springen zal worden.

Ik mag dan wel zo fijn verlicht zijn, maar ik ben zeker niet van steen. Op weg naar het vliegveld heb ik altijd een knoop in mijn maag die pas weggaat als ik uit het vliegtuig spring voor mijn eerste afsprong van die dag. Vandaag is daarop geen uitzondering. Het voelt aan als een vaag soort angst. Het is vandaag zelfs nog wat erger dan gewoonlijk omdat ik sinds december, toen ik nog voor een paar dagen naar een dropzone helemaal in Florida ben geweest, niet meer heb gesprongen. Na de eerste sprong voel ik mij altijd de rest van de dag kiplekker.

Het is een leuk idee dat je, door verlicht te zijn, emoties als angst naar believen kunt overstijgen, maar zoals ze zeggen tegen beginnende parachutespringers: als je niet bang bent om uit een vliegtuig te springen, is er echt iets mis met je.

Alhoewel ik die angst, die zich bij mij hoofdzakelijk uit in wat kramp in mijn maag, niet prettig vind, vind ik het ook weer niet zó storend, want er is niets waar ik écht bang voor ben. Ik maak mij bijvoorbeeld niet speciaal zorgen dat ik gewond raak of doodga. Die gespannenheid is dus meer een soort beklemd gevoel waar ik eerder in mijn ingewanden, dan in mijn hoofd of in mijn hart last van heb. Zoals ik al zei, als ik op zo'n dag maar eenmaal de eerste sprong achter de rug heb, is die

angst helemaal vergeten tot de volgende keer dat ik naar de dropzone rijd.

Ik heb de afgelopen vijf jaar zo'n honderd keer gesprongen, dus je kunt niet zeggen dat ik nou zo'n springfanaat ben. Ik doe bijvoorbeeld niet mee aan formatiespringen waarbij groepen van springers in de lucht allerlei figuren vormen. Ik doe ook niet aan koeppelformatiespringen, waarbij springers met geopende parachutes zogenaamde *stacks* boven elkaar vormen. *Swoopen** zul je mij ook nooit zien doen, en ook geen ingewikkelde landingstechnieken waarvoor je een heel speciale, professionele uitrusting nodig hebt. Ik beoefen geen vrije-val-springen of skysurfen met zo'n surfplankje aan mijn voeten. Ik trek ook geen *wingsuit*** aan, alhoewel ik zo'n pak, waardoor je verandert in een menselijke vogel en aldus de energie van een verticale val kunt omzetten in een horizontale vlucht, best wel eens zou willen uitproberen. Ik ben niet geabonneerd op vaktijdschriften, draag niet de in dat wereldje gebruikelijke kleren en ik ga ook nooit naar speciale bijeenkomsten voor parachutespringers, die *boogies* worden genoemd. Ik vind het eigenlijk alleen maar fijn om van tijd tot tijd, op een hoogte van drie kilometer boven de aarde, uit een vliegtuig te springen en me met een snelheid van 190 km per uur naar beneden te laten vallen. Het is net alsof je zelfmoord aan het plegen bent en je je op het laatste nippertje toch nog bedenkt. Een heel primaire sensatie.

---

* Hierbij probeert de parachutespringer met zo hoog mogelijke snelheden over een zo groot mogelijke afstand te landen.

** Speciaal pak met arm- en beenvleugels, waarmee het onder andere mogelijk is heel laag en traag te vliegen.

Ik vind het ook prettig van huis weg te zijn zodat ik even niet de spirituele leraar hoef uit te hangen. Bij wandelen of fietsen, ook al doe ik dat alleen, lukt dat me niet omdat ik de boel toch niet kan loslaten en mijn hersens maar blijf pijnigen over de vraag hoe ik dingen beter kan uitleggen en nog duidelijker kan formuleren. Maar ik kan een hele dag in de dropzone zijn zonder dat ik daar ook maar één moment aan denk.

Geen mens in de dropzone die mij ziet als een bijzonder iemand, laat staan als de vertegenwoordiger van het Amerikaanse platteland op de *shortlist* van verlichte lui. Nee, ze zien me hier niet anders dan een veertigjarige vent die af en toe graag uit een vliegtuig springt en daar staan ze uiteraard niet van te kijken. Weliswaar hoor ik er niet helemaal bij, maar dat is op een plek als deze absoluut niet erg. Tussen het springen door hang ik wat rond met de andere parachutespringers, klets wat met hen en maak, voor zover me dat nog lukt tenminste, deel uit van het gebeuren hier.

Ik geniet van de tocht. Ik doe de raampjes open, draai de muziek wat harder en probeer mijn zeurende maagstreek te negeren. Het wordt een mooie dag. In april zijn heldere, warme dagen met niet te veel wind zeldzaam. Het is ongeveer 20 graden en de windsnelheid is minder dan 15 km per uur. Vandaag ga ik voor het eerst dit seizoen weer springen. Een maand geleden was ik nog bij de dropzone om mijn *rig* op te halen. Ik had mijn reserveparachute opnieuw laten opvouwen door een specialist op dit gebied, een zogenaamde *rieger*, iets wat iedere vier maanden moet gebeuren. Maar toen was het nog maart en niemand die er aan dacht zich in de lucht te wagen.

Als ik bij de dropzone aankom is daar net een opfriscursus voor beginners bezig, die hadden moeten stoppen door het invallen van de winter. Ik ga achterin zitten, altijd blij als ik in de gelegenheid ben ervaren springers te horen vertellen over onze sport en over hun ervaringen. Tijdens de pauze ga ik naar boven en zeg de jumpmaster die mij getraind heeft even goedendag. We praten wat over het weer, de nieuwe lichte cursisten en het parachutespringen in het zuiden, waar we tijdens de afgelopen winter allebei aan hadden kunnen deelnemen.

Het is na tien als het eerste vliegtuig van brandstof is voorzien en klaar is voor de eerste vlucht. Het is een Cessna Caravan met plaats voor meer dan een dozijn springers per vlucht. Manifest, zo heet het bureau waar de *loads* (een vrachtje springers) worden samengesteld, heeft mij niet bij de eerste vlucht geboekt. Ik kijk toe hoe verschillende nieuwelingen instructies krijgen van hun jumpmasters, ter voorbereiding van tandemsprongen. Ze leren hoe dat gaat en wat zij daarbij moeten doen. Bij tandemspringen wordt door twee mensen dezelfde parachute gebruikt. De passagier wordt met een gordel aan zijn rug stevig vastgekoppeld aan de gordel van een ervaren instructeur, de tandemmaster. De *chute* die tandemspringers gebruiken is veel groter dan die voor individuele sprongen. Bovendien hebben ze ook een zogenaamde *drogue*, een remparachute, waarmee de snelheid van het tandempaar wordt afgeremd tot die van een solospringer: zo'n 190 km per uur, in plaats van die rotvaart van 320 km per uur die veroorzaakt wordt door het gewicht van twee lichamen samen. Mensen die aan tandemspringen doen, lopen op de dropzone nogal eens in de weg, maar de gewone springers mogen blij

zijn met hun aanwezigheid want ze brengen veel geld in het laatje. Voor de rest wordt er op zo'n dropzone niet veel verdiend en mensen die er vaak gebruik van maken willen natuurlijk graag dat hij blijft bestaan.

Veel tandemspringers nemen vrienden en familie mee, waardoor het hier erg druk kan worden. Overal slingeren er tuinstoelen, koelboxen en videocamera's. Er zijn kinderen die in de rondte rennen en mensen die met hun hoofd achterover staan te kijken, waarbij ze met één hand hun ogen afschermen tegen de zon en met de andere naar de lucht wijzen. En als er kinderen en honden rondrennen, kan een parachute opvouwen op de vloer van een hangar best riskant zijn. De tandemsprongen zijn allemaal in de ochtend gepland zodat het gewoonlijk in de loop van de middag, als alleen de vaste klanten en de leerlingen er nog zijn, wat rustiger wordt.

Een paar tandemspringers krijgen instructies en doen hun uitrusting om. Ze hebben een jumpsuit aan en een vliegbril op. Sommigen hebben ook nog een hoogtemeter bij zich, alhoewel het de tandeminstructeur is die de vlieghoogte in de gaten houdt en er op toeziet dat de hoofdparachute zich op het juiste moment opent.

Manifest roept mijn naam om voor de tweede vlucht en zodra de eerste groep is opgestegen begin ik mij klaar te maken. Ik wil als een van de eersten het vliegtuig in zodat ik 4000 meter of nog hoger de lucht in kan voordat ik, als een van de laatsten, de sprong waag. Tussen de eerste en tweede vlucht wordt er niet bijgetankt, dus ik moet opschieten. Het is een warme dag en ik draag bij het springen alleen maar een short, een T-shirt en sandalen. Ik doe mijn parachute om en maak zorgvuldig de beenriemen vast die heel mijn gewicht moeten dragen,

evenals de riem rond mijn borst, zodat ik straks niet te ver naar voren kan kieperen. Ik bind de hoogtemeter vast op de rug van mijn linkerhand, hang mijn vliegbril om mijn nek en loop naar een andere springer toe die ook klaar is, zodat we elkaar's rigs kunnen controleren.

Als het vliegtuig weer terug is en de piloot een kleine, draagbare trap bij de ingang heeft geplaatst, wacht ik totdat een van de jumpmasters me laat weten wanneer ik naar binnen kan. Ik wil graag als eerste naar binnen en als laatste naar buiten springen, maar als een gevorderde leerling vrijeval springen meegaat, dan gaan hij en zijn instructeurs er als laatsten uit. Het blijkt dat we inderdaad zo'n leerling bij ons hebben. Hij is nog niet verder dan zijn tweede of derde *level*, wat betekent dat hij met een of twee instructeurs gaat springen die hem zullen vasthouden vanaf zijn sprong tot aan het moment waarop hij op zo'n 1700 meter hoogte zijn parachute opent. Ik wacht totdat de leerling en een van zijn jumpmasters aan boord zijn gegaan en helemaal naar voren zijn gelopen, waar ze tegen de stoelruggen van de piloot en de copiloot gaan zitten. Dan ben ik aan de beurt en ik zoek een plaats uit die na die van hen het verste van de deur af ligt, te weten tussen de benen van de leerling, waarbij ik met mijn rug naar hem toe ga zitten. De volgende springer gaat net zo zitten: met zijn rug naar mij toe en met mijn benen aan weerszijden van hem gestrekt. Ik controleer even of mijn hoogtemeter op nul staat. Al gauw lijkt ons vliegtuig net een blik sardientjes en taxiën we naar het einde van de startbaan waar we moeten opstijgen.

Zodra we, met wind mee, aan het einde van de startbaan zijn en het vliegtuig gedraaid is, trekt de piloot de

remmen aan en laat hij de motor harder draaien waardoor het hele vliegtuig begint te schudden. Ten slotte laat de piloot de remmen los en schieten we naar voren. Na een paar honderd meter zijn we de lucht in en zien we beneden ons het vliegveld steeds kleiner worden. Iemand laat een zakje pepermuntjes langsgaan. Ik neem er eentje en geef het zakje door.

Met jumpsuits aan en helmen op met een gezichtsbeschermmer zijn sommige springers er helemaal op gekleed. Ook hebben sommigen een hoogtemeter bij hun oor die een seintje geeft wanneer de vooraf ingestelde hoogtes bereikt zijn. Bij de deur zit een man of vijf die samen met een cameraman uit het toestel willen springen, waarna ze een ingewikkelde serie figuren zullen gaan maken. Er is nog een cameraman aan boord, vermoedelijk voor de vrijevallerling die achter mij zit. De filmers hebben speciale helmen waarop aan de zijkanten videocamera's en bovenop een 35 mm SLR-camera gemonteerd zijn, die ze via een apparaatje in hun hand kunnen bedienen. Heel vakkundige parachutespringers zijn dat.

De leerling tussen wiens benen ik mij genesteld heb, is een lange vent die zich in die enge ruimte slecht op zijn gemak voelt. Hij is erg ongedurig. Als je een *rig* om hebt is een van de belangrijkste dingen dat je je *handles* goed in de gaten houdt: je *cutaway*, waarmee je je hoofdparachute kunt afkoppelen als die een storing vertoont, je *pilot chute* of *ripcord*: het openingssysteem van je parachute en de handle voor je reserve parachute – maar, zoals ik al gauw zou merken: er is nog veel meer buiten je handles waar je goed op moet letten.

Tijdens het stijgen komt er veel wind naar binnen, want de zijdeur van het vliegtuig is voor vandaag ver-

wijderd. Normaal gesproken is die deur dicht, waardoor het stijgen meestal vlotjes gaat, maar de deur van dit toestel is niet geschikt om tijdens de vlucht open te staan, omdat hij dan tegelijkertijd in de weg zit. En dus is hij op de grond achtergelaten bij de brandstoftanks. Op een hoogte van ongeveer 3000 meter gaan de formatiespringers en hun cameraman klaarstaan voor hun sprong: sommigen binnen, anderen buiten het vliegtuig, waarbij ze zich vasthouden aan een handvat en op een voetsteun staan. Als er tot drie geteld is, zijn ze allemaal weg en door het plotselinge verlies van een halve ton aan gewicht schiet het vliegtuig omhoog.

De volgende die aan de beurt is, is een skysurfer die de grootste moeite heeft zich een weg naar buiten te banen door al die wind en door de snowboardachtige ski aan zijn voeten op een spekgladde vloer. Onhandig tuimelt hij het vliegtuig uit en een andere springer in de buurt van de deuropening steekt onmiddellijk zijn hoofd naar buiten om te kijken of de skysurfer het er goed van af heeft gebracht. Hij steekt een duim omhoog om ons te laten weten dat alles in orde is.

Achter mij zijn de jumpmaster en zijn leerling nog een laatste maal de handsignalen en het verloop van de sprong aan het doornemen terwijl het vliegtuig onder-tussen schuin omhoog koerst. Alles verloopt soepel en ik voel me domweg gelukkig terwijl ik wat uit het raam zit te kijken, mijn hoogtemeter controleer, en me erop verheug zo dadelijk vanaf een hoogte van 4000 meter naar beneden te vallen.

En dan breekt plotseling de hel los.

Eerst heb ik er geen idee van wat er aan de hand is, behalve dat ik van achteren wordt aangevallen. Wat

blijkt: die leerling achter mij gaat voor het eerst in zijn leven springen en opeens heeft hij een hevige paniek-aanval gekregen. Wild mept hij om zich heen, waarbij hij schril en doordringend aan het schreeuwen slaat, een geluid dat mij doet denken aan het geweeklaag van Arabische vrouwen bij een dode. De jumpmaster naast hem probeert hem met alle macht te kalmeren en in toom te houden, en in de hitte van de strijd duwen ze mij naar voren en enigszins op mijn zij. Vijf of zes springers, waaronder de andere jumpmaster van de leerling en zijn cameraman, zitten het hele gespartel aandachtig te bekijken. Ook heb ik het idee dat de tijd aanzienlijk langzamer verstrijkt dan normaal: het lijkt wel of een cellofaanpapiertje dat in de wind in de vliegtuigromp dwarrelt, mijn aandacht minutenlang weet vast te houden. En dan wordt het pas echt serieus.

Terwijl ik probeer op de gladde vloer rechtop te gaan zitten, hoor ik de jumpmaster achter mij roepen: 'Open container!' In de zogenaamde *containers*, die op het rugkussen of harnas zijn vastgenaaid, zitten de hoofdparachute en de reserveparachute. Een container die open gaat in een vliegtuig dat in de lucht is en waarvan de deur openstaat, is buitengewoon slecht nieuws en het duurt even voordat ik me realiseer dat de jumpmaster *mijn* container bedoelt. Op hetzelfde moment dringt dit ook door tot de tweede jumpmaster. Die zat op zijn knieën voor mij, maar nu begint hij, in de hoop bij mijn rug te kunnen komen, gejaagd op handen en voeten om me heen te scharrelen. Ik heb er geen idee van hoe mijn parachute er inmiddels bij hangt, maar wel heb ik genoeg verslagen over ongelukken gelezen om te weten wat er kan gebeuren als je rig opengaat in een vliegtuig zonder deur.

Alle mogelijkheden waarover ik heb gelezen schieten door mijn hoofd en daardoor kan ik razendsnel de ernst van mijn situatie inschatten. Als de achterkant van mijn rig opengaat, springt mijn strak opgevouwen en van een springveer voorziene *pilot chute** uit de container, precies zoals het hoort, en wordt vervolgens gepakt door de wind die woest door de romp van het vliegtuig waait. Dan duurt het nog ongeveer een seconde voordat de pilot chute gaat rondtollen en zich een weg naar de deuropening weet te banen. En als dat eenmaal is gebeurd, gaat werkelijk alles en iedereen de lucht in, ikzelf als eerste.

Zodra de pilot chute door de deuropening verdwenen is, ga ik een zekere dood tegemoet. Het is dan alleen nog maar de vraag of de andere passagiers en het vliegtuig de grond veilig en wel zullen weten te bereiken. Zodra mijn pilot chute uit het vliegtuig is gezogen, gaat mijn hoofdparachute daar meteen achteraan, wat onder normale omstandigheden ook de bedoeling is. En als mijn hoofdparachute eenmaal open is en de deur uitvliegt, is er duidelijk geen hoop meer voor me: dan word ik met volle kracht uit het vliegtuig getrokken, waarbij iedereen die zich tussen mij en die deur bevindt, meegesleurd wordt. Net als het stuk vliegtuigwand naast de deur trouwens, waar mijn lichaam, in plaats van door de deuropening, dwars doorheen zal gaan. En het is goed mogelijk dat een zware vent als ik ook nog een onderdeel van het staartgedeelte met zich mee gaat sleuren.

Kortom, het ziet er beroerd voor me uit.

* Openingsstelsel in de vorm van een klein parachute, dat door de springer met de hand of door een springveer in de luchtstroom wordt geopend en die vervolgens de hoofdparachute opentrekt.

Terwijl de jumpmaster nog aan het worstelen is om greep te krijgen op de achterkant van mijn *rig*, zie ik dit hele scenario bliksemsnel voor me. Ik lig nu op mijn zij, totaal passief en bekijk het hele gebeuren met een afstandelijke gelijkmoedigheid. Mijn hele wezen trilt van een intense vreugde. Ik vind het gênant dat ik me onder deze omstandigheden zó gelukkig voel, maar ik kan het niet helpen. Nu heeft het lot mijn leven in handen en zo meteen ga ik een ongelofelijk spectaculaire dood tegemoet. Ik zie de ogen van de andere springers terwijl ze haastig maken dat ze uit de buurt van de deur komen en het pad vrijmaken waar ik zo meteen langs moet. Ze slaan ons gade en ik zie dat mijn vervoering hun verbijstert. Waarschijnlijk denken ze dat ik getikt ben. Misschien denken ze wel dat het allemaal mijn schuld is. Het kan me niet schelen. Ik ga zó intens op in de sensatie van het moment dat ik verbaasd ben dat de toekijkers ook niet allemaal beginnen te grijnzen, alleen al omdat ze zo dicht bij me in de buurt zitten.

Na een tijdje hoor ik de jumpmasters met elkaar overleggen. De mijne houdt mij van achteren vast, met zijn armen om mijn borstkas geslagen. Daardoor kan hij met zijn bovenlichaam mijn container dicht houden, wat beter is dan te proberen de losgeraakte container weer vast te binden. Het ziet er naar uit dat de andere jumpmaster er in geslaagd is zijn leerling te kalmeren. Als het vliegtuig een deur had gehad zouden we die simpelweg dicht hebben gedaan en zo snel mogelijk zijn gaan landen, maar zonder die deur is de situatie heel anders. De eerste jumpmaster geeft alle springers, ook de cameraman van de leerling, de opdracht te springen. De leerling, de twee jumpmasters, de piloot en ikzelf zullen

allemaal met het vliegtuig gaan landen. De piloot krijgt te horen wat er aan de hand is en iedereen die kan springen wacht op het moment dat ze het vliegtuig uit kunnen. En daar gaan ze, een vliegtuig in gevaar achterlatend, met een veiliger apparaat op hun eigen rug. De piloot, die inmiddels weet dat er een in het ongerede geraakte rig aan boord is en het risico op een ramp zoveel mogelijk wil beperken, begint pijlsnel de daling in te zetten.

Ik heb nog nooit eerder een daling in zo'n klein toestel meegemaakt en ik geniet van de steile vlucht en van de scherpe, neerwaartse bochten. Van al die keren dat ik heb gevlogen, heb ik nog nooit zó genoten. Op een hoogte van ongeveer 700 meter schiet me plotseling iets te binnen en ik zeg tegen de jumpmaster die mij van achteren vasthoudt: 'Hoe staat het met de AAD's?'

Ik kan de blikken die de jumpmasters met elkaar wisselen niet zien, maar ze schreeuwen allebei tegelijkertijd: 'Omhoog!' De piloot, niet wetend waarom dit commando wordt gegeven, reageert ogenblikkelijk, waardoor ik opeens uit de greep raak van de jumpmaster die mij vasthield. Ik ga ervan uit dat mijn container nu open gaat schieten en ik bedenk nog snel een laatste woord van dank, maar de container blijft dicht. Onmiddellijk druk ik mijn rug tegen de vliegtuigwand, ook al is het onmogelijk op die gladde vloer enig houvast te vinden en is er nergens iets waar ik mij aan vast kan grijpen. De jumpmaster gaat op zijn knieën naast me zitten, glijdt met zijn hand tussen de wand en mij en schreeuwt dat hij 'het' te pakken heeft, wat 'het' dan ook mag zijn.

AAD betekent *automatic activation device*. Niet iedereen heeft zo'n ding, maar ik heb het rig om van een voormalige leerling-springer, dus ik heb er wél een.

En voor zover ik weet heeft de leerling in het vliegtuig er ook een en, naar nu blijkt, een van de jumpmasters eveneens. Zo'n AAD heeft een ingebouwde hoogtemeter en als een parachute op een hoogte van 300 meter niet open is gegaan, zal hij hem automatisch openen. Omdat AAD's alleen maar geactiveerd worden bij een bepaalde snelheid die een dalend vliegtuig nooit haalt, kan het normaal gesproken geen kwaad AAD's aan te hebben in een vliegtuig dat aan het dalen is, maar omdat we nu sneller dan gebruikelijk naar beneden gaan, is het risico dat een of meer AAD's geactiveerd worden levensgroot.

Ik ken gevallen waarbij AAD's levens hebben gered. Als iemand bewusteloos raakt of om de een of andere reden zijn parachute niet open krijgt, doet de AAD dat voor hem. Dan kunnen parachutespringers nog altijd op een heel nare manier op de grond terecht komen, maar zonder AAD was het vaak nog veel erger geweest.

Verhalen waarbij AAD's het niet deden en dergelijke, ken ik ook, inclusief opengaande parachutes in het vliegtuig. Vreselijk. De eerste jumpmaster – niet degene die met zijn hand mijn container dicht houdt – geeft de piloot instructies en zorgt ervoor dat de leerling zich koest houdt. Dan gaat hij op zijn knieën zitten en schakelt diens AAD, waar hij vanaf de bovenkant van het rig bij kan, uit. Daarna kruipt hij naar mij toe, schakelt de mijne uit en buigt zich vervolgens naar voren zodat ik de zijne uit kan zetten zonder dat ik bij de muur vandaan hoef.

Nadat alle AAD's zijn uitgeschakeld, kunnen we zonder verdere problemen gaan landen. Als het vliegtuig helemaal stil staat, duwt de jumpmaster die mij vasthield, mij naar voren en maakt, voordat hij me uit het vliegtuig laat gaan, mijn rig stevig dicht. Want het zou toch

wel heel erg lullig zijn als, na dit hele avontuur, mijn parachute alsnog open zou gaan op de landingsbaan om mij vervolgens in een draaiende propeller te sleuren. Ik weet niet of dit ook echt kan gebeuren, maar ik voel mij veel te geweldig om dat ter plekke uit te testen. Hier beneden weet nog niemand dat we problemen hebben gehad, want de springers die wel het vliegtuig uit mochten, zijn nu pas aan het landen. Bovendien zijn ze nogal uit de buurt geraakt van de landingsbaan omdat er geen tijd meer was een geschikte plek voor hun sprong te kiezen. Maar als een vliegtuig met nog vier springers aan boord landt, hebben de mensen op de grond natuurlijk heel vlug door dat er iets mis is gegaan.

Ik stap het vliegtuig uit en maak dat ik wegkom in de richting van het grasveld, uit de buurt van het toestel en van de mensen die op ons af komen lopen. Ik wil helemaal niet praten. Ik wil dit fantastische moment niet bederven. Ook al zal ik nog mijn hele leven lang gaan parachutespringen, een dergelijke intense, indringende ervaring zal ik waarschijnlijk nooit meer meemaken. Ik ben er nog helemaal ondersteboven van en ik wil dit moment in geen geval verpesten door er met anderen over te gaan praten. Ik doe mijn rig af en laat hem op de grond vallen, strek mijn armen uit en laat golven van dankbaarheid door me heen gaan. Wat een godvergeten, wonderbaarlijke wereld! Wat een godvergeten, wonderbaarlijk leven!

Mijn rig, die toch opnieuw moet worden ingepakt, berg ik op en ik ga een eindje wandelen. Ik duik een nabijgelegen bos in, zie een wandelpad en maak op mijn gemak een ommetje, waarbij ik alles opnieuw beleef en nog nageniet van de intense vreugde. Na een half uur

keer ik terug naar de hoofdhangar waar iedereen denkt dat ik ben weggelopen omdat ik helemaal van de kaart was en even alleen wilde zijn. Het hele gebeuren begint nu al een plaatselijke mythe te worden. Mijn medespringers hebben al gauw door dat ik het allemaal goed opneem en het fijn vind erover te praten. Uiteindelijk zal ik het hele verhaal die middag wel zo'n keer of zes vertellen. Een groot bijkomend voordeel van de hele toestand is, dat de eigenaar van de dropzone zich zó opgelaten voelt, dat hij erop toeziet dat ik voor de rest van de dag bij iedere tweede vlucht word ingeroosterd.

Tegen de tijd dat de avond valt en het vliegtuig in de hangar wordt gereden, ben ik zes keer in de lucht geweest en heb ik vijf keer met mijn parachute kunnen landen – de meeste sprongen ooit die ik op één dag heb gemaakt. En zich blijkbaar niet realiserend dat ik voor zo'n dag als deze graag extra betaald zou hebben, rekenen ze me er geen cent voor.

Alle dropzones die ik ken hebben een stookplaats. Voor de tweede avond achter elkaar zit ik naar de vlammen van een kampvuur te staren en voel ik mij gelukkig, deze keer in het gezelschap van een heel andere groep mensen en in een heel andere rol. Ik drink een maltje, rook goedkope sigaren en luister verrukt naar sterke verhalen vol avontuur, tragedie en heldendom. Het is een speciaal slag mensen hier, en ik vind het een eer in hun midden te zijn.

Nou, dat was leuk! En nu terug naar het thema verlichting.

Lagen

Concepten kunnen er ten hoogste voor dienen om elkaar te ontkrachten, zoals de ene doorn gebruikt wordt om de andere te verwijderen waarna hij weggegooid kan worden. Woorden en taal gaan alleen maar over concepten; de Werkelijkheid kunnen ze nooit benaderen.

Ramesh S. Balsekar

Als ik thuis kom, is het al acht uur geweest en ik ga meteen naar boven om een lekker ontspannend bad te nemen. Het mag dan wel lijken alsof parachutespringen lichamelijk niet zo'n veeleisende sport is, te meer daar ik tijdens de hele afgelopen dag hoogstens maar twintig minuten in een vrije val heb gezweefd of onder een parachute heb gehangen, maar aan het einde van zo'n dagje dropzone voel ik me alsof ik acht uur lang greppels heb gegraven. Dat wordt teweeggebracht door een voortdurend gevoel van lichte spanning, de hitte, de zon, het ongemakkelijke knielen om je parachute in te pakken, bij iedere vlucht een kwartier of langer opgepropt in een vliegtuig zitten, de plotselinge vermindering van vaart als de parachute helemaal open gaat en de alles behalve zachte landingen.

Mijn badkamer is voorzien van een whirlpool en een stereo-installatie. Ik luister naar mooie, ontspannende

muziek terwijl ik lig te genieten van het warme bad en van de masserende waterstralen. Na een poosje draai ik de kranen dicht, maar laat de watercirculatie aanstaan en glijd vervolgens in het heerlijkste slaapje dat ik in lange tijd heb gehad.

Als ik beneden kom, zijn ze net klaar met eten en bezig de tafel af te ruimen. Ik eis de keuken voor mij op, doe de deur dicht en begin met de afwas. Eigenlijk heb ik niets dan goeds over Sonaya te zeggen, maar *godsamme!* wat kan die vrouw een keuken overhoop halen! Ze bemoeit zich alleen maar met het koken zelf en ze ruimt daarna nooit op, waardoor ze nou niet bepaald gemotiveerd wordt om de volgende keer wat minder troep te maken.

Chris komt de keuken in met een stapel borden en glazen. Chris is oké, maar je moet hem niet te lang om je heen hebben. Hij zit behoorlijk vastgebakken aan zijn meningen en zolang hij niet in staat is wat ruimte in zijn hoofd te maken heeft het geen zin om te proberen hem iets te leren. Zijn theekopje is tot aan de rand toe vol – om een zen-uitdrukking te gebruiken – er kan helemaal niets meer bij. Dat belet mij niet om toch te proberen hem iets bij te brengen. Het is niet mijn taak om na te gaan hoe of waar mijn woorden terecht komen zodra ze mijn mond hebben verlaten. Ik ben er zeker van dat Chris precies meent te weten waarom hij hier bij ons is en ik ben er ook zeker van dat hij zich vergist. Toch zal hij hier datgene krijgen waarvoor hij gekomen is, ook al heeft hij dat niet in de gaten. Waarschijnlijk zal het er op uitdraaien dat hij teleurgesteld weggaat omdat hij hier iets anders heeft gekregen dan wat hij verwachtte. Dat is een bekend verschijnsel. Ik weet niet waarom Chris bij ons is en eigenlijk interesseert me dat ook niet zo. Ik sta

nooit stil bij andermans motieven – of ze nu echt zijn of ingebeeld. Dat is mijn taak ook niet. Mijn taak is het om mijn mond open te doen, kennis over te brengen en te vertellen wat ik weet. Hoe dat verder overkomt heb ik niet in de hand. Ik ben niet geïnteresseerd in resultaten omdat ik die al ken. Ik ben verlicht tenslotte – ik weet al hoe alles zal aflopen.

Chris heeft het roer van zijn leven stevig in handen. Hij heeft alles goed onder controle. *Hij* beslist en bepaalt zijn eigen lot: als de kapitein op het schip van zijn eigen lotsbestemming, denkt hij vermoedelijk. Van niemand afhankelijk. Als ik een of andere eerbiedwaardige zenmeester in Japan was, dan zou Chris typisch iemand zijn die tien jaar lang als een slaaf zou moeten werken in de keuken, zonder ook maar één woord met mij te mogen wisselen. Als ik met mijn onderricht uit zou zijn op tastbare resultaten, dan zou Chris nog geen boek mogen open slaan of over spirituele dingen mogen discussiëren voordat hij dat roer heeft weten los te laten. Een star ego kan het schip, nog voordat het goed en wel de haven uit is, al doen zinken. Ik heb heel wat mensen meegemaakt die slimmer waren dan ik. Mensen ook die moediger waren en die toch met hun schip op de rotsen te pletter zijn geslagen omdat ze veel te ingenomen waren met zichzelf om de controle los te kunnen laten. Waar we hier mee bezig zijn is niet een kwestie van snugger zijn en lef hebben, het gaat erom wat je verlangt, of je los kunt laten en of je bedoelingen zuiver zijn.

‘Hee,’ zegt Chris, alsof we dikke maatjes zijn, ‘kan ik je wat vragen?’

‘Nee!’

‘Hè?’

‘Ik wil graag alleen afwassen, Chris. Kom naar me toe als ik klaar ben, dan kunnen we het hebben over wat je maar wilt.’

‘Oh, oké. Nou, te gek hoor!’

Ik ga door met de afwas. Toen ik het huis kocht zat er een vaatwasmachine in die het uitstekend deed, maar ik heb hem meteen bij het vuilnis gezet en vervangen door een extra aanrecht en een keukenkastje voor het serviesgoed. Ik heb absoluut geen aversie tegen technische apparaten, maar wel tegen een vaatwasmachine. Afwassen en de keuken opruimen vind ik nou juist een van de leukste dingen om te doen. En ja hoor: dat vond ik ook al in de tijd dat ik nog géén leger kaboutertjes om me heen had dat de boel schoon houdt.

De Vietnamese zenmeester Thich Nhat Hanh zegt dat er twee manieren zijn om af te wassen. De eerste manier is afwassen zodat de vaat weer schoon wordt. De andere manier is afwassen om het afwassen zelf. Ik doe het laatste, maar aangezien ik per week misschien niet langer dan een uur probeer af te wassen met mijn aandacht erbij, kan ik mij maar beter niet voordoen als zo’n vent die voortdurend in het nu leeft. Veel hoogst intelligente mensen zijn het erover eens dat er heel wat voor te zeggen is om met je aandacht aanwezig te zijn bij alles wat je doet, maar afgezien van die enkele afwasbeurt, deel ik hun ervaring niet. Ook zie ik mezelf niet als zo’n simpele ziel die behagen scheidt in de kleine dingen des levens. Eerlijk gezegd, als het me lukt ongezien naar boven te komen voordat Chris of iemand anders beslag op me weet te leggen, dan breng ik de rest van de avond door in het gezelschap van Lara Croft met wie ik ten strijde ga trekken in de Himalaya langs kloosters vol

gevaar, op zoek naar de Dolk van Ixan. Maar zal het me lukken naar boven te gaan zonder dat een leerling me te pakken krijgt? Waarschijnlijk niet. Terwijl ik zo sta af te wassen stel ik me voor dat het leuk zou zijn een Tomb Raider-achtig computerspelletje te maken waarbij een spirituele leraar op weg naar zijn luxueuze huisbioscoop eerst de strijd moet aanbinden met een legertje studenten dat hem luidkeels achterna zit. In plaats van wapens belagen ze de in het nauw gedreven leraar met spirituele vragen die hij allemaal correct moet beantwoorden voordat hij verder mag. Dat spel stel ik mij voor als een soort van 21^e eeuwse versie van het vroegere Japanse ‘dharma-duel’, waarbij verlichte kerels met elkaar in het strijdperk traden om uit te maken wie zijn verhaal het beste kon vertellen. Je zou je kunnen afvragen waarom ze dat eigenlijk deden. Nou ja, waarom ook eigenlijk niet?

Waarom ben ik leraar en schrijf ik een boek? Zomaar. Ik moet toch iets doen. Als er ook nu nog dharma-duels gehouden zouden worden, zou ik graag namens de staat Iowa mee willen doen. In ieder geval zou ik een abonnement op een krant nemen en de uitslagen op de spirituele sportpagina volgen.

Ik dwaal af. Typisch het soort dingen waar ik aan moet denken als ik sta af te wassen. Niks geen geest die stil en leeg is, maar eentje die alle kanten uit gaat. Als ik een of andere eerbiedwaardige zenmeester in Japan was, zou ik mijzelf tien jaar lang in de keuken als een slaaf laten werken, zonder ook maar één woord met mijzelf te wisselen.

Als ik met de afwas klaar ben, ga ik naar boven. Ik zet mijn PlayStation aan en pak het spel weer op bij waar ik

de vorige keer gebleven was: aan het begin van een gevaarlijke klimpartij langs een serie muren waarbij je ook nog achterwaartse sprongen moet maken en halverwege in de lucht moet zien te draaien, waarna je je aan de volgende muur moet vastgrijpen. Als je daar niet in slaagt, volgt er natuurlijk een lange valpartij waarbij je terecht komt op een stel ijzeren staven met scherpe punten die, voor alle zekerheid, in een borrelende lavastroom staan opgesteld.

De truc daarbij is, dat er geen truc *is*. Je moet het gewoon vijftig keer achter elkaar proberen waarbij je negenenvertig keer aan je einde komt. Op den duur kan dat wel frustrerend zijn.

Ik weet wat je nu denkt. Je denkt dat ik Lara Croft en het Tomb Raider-spel in dit boek opneem omdat ik aan de hand daarvan een vergelijking wil maken. Je veronderstelt dat ik ga beweren dat een ziel zich via talloze levens op aarde ontwikkelt, te vergelijken met de figuren in Tomb Raider die zich ontwikkelen via opgaven die steeds moeilijker worden totdat het spel is afgelopen. Daar kan ik inkomen: die vergelijking ligt tamelijk voor de hand. Kijk maar naar de hoofdfiguur van het spel: Lara, die, zonder dat ze daar enig benul van heeft, bezielde en geleid wordt door onzichtbare krachten. Zie hier een mooie parallel met het thema hoger-zelf versus lager-zelf. Lara heeft een aantal moeilijke opdrachten voor de boeg waarvoor ze steeds moet slagen voor ze verder mag gaan en ja hoor: talloze keren kan ze 'sterven' en 'herboren worden' voordat ze ook maar één opdracht tot een goed einde weet te brengen en ze door mag naar de volgende. Naarmate het wezen waardoor Lara wordt geleid, ofwel haar 'hogere zelf', steeds bedrevenier wordt,

worden ook de opdrachten steeds moeilijker. Dat loopt ten slotte uit op een laatste uitdaging waarbij ze de strijd aanbindt met de allergrootste, allergeeftenste draak die er bestaat en die ze in een tweegevecht naar de andere wereld helpt, waarna het spel uit is en ze niet meer herboren hoeft te worden. Je zou deze vergelijking zelfs nog verder kunnen doorvoeren en er op wijzen dat het 'hogere zelf' dat de spelfiguur begeleidt, steeds met een speciaal doel geconfronteerd wordt. En of het personage in het spel nu in het koele blauwe water gelukkig naar dat doel toe zwemt of tot aan haar neus in een borrelende lavastroom zit, zal die hogere identiteit volslagen een worst wezen. Het enige wat telt, is dat ze doorgaat.

Ja, ik kan inderdaad wel inzien dat je daarom denkt dat ik mijn computerspel hier ter sprake breng, maar je vergeet één ding. Dit boek gaat helemaal niet over de ontwikkeling van de ziel of de relatie tussen een hoger en een lager zelf. Het heeft permanent, non-dualistisch bewustzijn als thema – spirituele verlichting – en de reden waarom ik vermeld dat ik dat spel ga spelen, is omdat dat precies is wat ik boven ga doen als ik klaar ben met de afwas en de keuken heb opgeruimd.

Chris komt binnen en gaat in de stoel naast mij zitten. Zonder ook maar een spoortje van medeleven met mijn vrouwelijke heldin in haar benarde positie, begint hij een heel verhaal te houden over de aard van illusie en over de gruwelijkheden die het duivelse ego allemaal begaat. Ik begin eindelijk door te krijgen hoe die tweede achterwaartse sprong, inclusief draaien en vervolgens de muur

vastgrijpen, werkt. Chris zit ondertussen naast me druk met zijn handen te gebaren om zijn inzichten over het thema 'grote ziel versus kleine ziel' kracht bij te zetten.

'Wij zijn goddelijke wezens,' laat hij me weten, 'als goden zijn we, maar we zijn omhuld door duisternis waardoor we niet in staat zijn onze werkelijke erfenis op te eisen. Je kunt het vergelijken met een dakloze die in de grootste armoede op straat leeft en die niet weet dat hij in werkelijkheid de zoon van een miljardair is en de erfgenaam van een enorm fortuin.'

Chris praat nu vol hartstocht, alsof zijn eigen ontzetting hierover hem vleugels geeft. Samenzweringfreaks spreken ook zo: helemaal opgeblazen van de eigenwaan en vol zelfvoldaanheid in de veronderstelling dat ze dieper dan de gewone mensen – de kudde – in verborgen werelden hebben weten door te dringen. Los van de kudde hollen is zeker beter dan mét, zou ik tegen Chris willen zeggen, maar dat maakt niet zoveel uit als je wel nog steeds dezelfde kant op gaat.

Eigenlijk kan het me niet zo veel schelen dat Chris zo tekeergaat over het wezen van begoocheling en dat hij meent me daarover iets te moeten bijbrengen. Communicatie is immers een krachtig middel om dingen te begrijpen, of je dat nu mondeling doet of via het geschreven woord. Als je geest kennis probeert over te brengen wordt hij vanzelf een heel stuk coherenter dan wanneer hij alleen maar kennis verwerkt en opslaat ten bate van zichzelf.

Lara heeft de bovenkant van de muur bereikt, maar nu moet ze zich er óp zien te hijsen. Helaas loopt de muur schuin naar beneden waardoor ze ervan af valt voordat ik haar opnieuw houvast kan geven. Ze valt

pijlsnel naar beneden en komt op een andere hellende muur terecht waar ze ook van af glijdt. Gelukkig weet ik de rand te grijpen zodat zij weer naar boven kan. Het lukt me haar op de muur te hijsen, maar daarna weet ik niet wat ik verder met haar aan moet. Ik probeer iets met een achterwaartse sprong en een draai halverwege en daar gaat ze: een gruwelijke dood tegemoet.

'Ik bedoel,' gaat Chris verder, 'kijk eens om je heen! Ego! Allemaal ego! Iedereen zit gevangen in een zelf geschapen duisternis. God heeft ons niet in de steek gelaten: wij hebben Hém in de steek gelaten. Dat is juist de ironie van alles, van al het lijden, van alle menselijke misère: dat het allemaal zo *onnodig* is! We hebben het ons allemaal zelf aangedaan. Maharishi Mahesh Yogi zegt: 'Ga de wereld in en verkondig dat niemand meer het recht heeft om te lijden,' en dat bedoelt hij letterlijk. Wakker worden, dat is alles wat je hoeft te doen – Word wakker en alle pijn en lijden zijn onmiddellijk van de aardbodem verdwenen.'

Op ongeveer een uur rijden ten zuiden van ons bevindt zich hier in Iowa, hoe onwaarschijnlijk dat ook klinkt, een grote Maharishi enclave, inclusief een universiteit en een leefgemeenschap van mensen die TM doen, maar te oordelen naar de mensen die van daar bij ons terecht komen, is niet iederéén zo gecharmeerd van de TM beweging. Ik vermoed dat Chris niet zomaar toestemming heeft de leringen van de Maharishi te verkondigen en te interpreteren, en in een flits vraag ik me af hoe hij tegenover anderen *mijn* woorden zal weten te verdraaien.

'Dus,' vraag ik, terwijl een nieuwe Lara met haar klimpartij gaat beginnen, 'jij ziet verlichting als een

soort bevrijding uit de ketenen van onwetendheid, hè? Als de bevrijding van het ego?’

Dit is Chris’ meest Belangrijke Overtuiging – met hoofdletters – gebondenheid, begoocheling, ego, de hele rataplan. Hij heeft in het verleden wel vaker Belangrijke Overtuigingen gehad en er zullen er in de toekomst gegarandeerd nog meer volgen. Er zijn allerlei mogelijke Belangrijke Overtuigingen op na te houden, maar ze vormen nooit de uiteindelijke bestemming waar je ze aanvankelijk voor houdt. Je kunt ze eerder zien als een korte stop op een eilandje tijdens een gevaarlijke zeereis. Uiteindelijk zijn al die eilandjes gedoemd om te verdwijnen in de golven van de zee waarna de tocht onvermijdelijk verder gaat. Liefde, God, mededogen, goeroe’s en bewustzijn zijn daar voorbeelden van. Dat zijn allemaal heel aanlokkelijke toevluchtsoorden. Op het eerste gezicht zijn ze heel veilig en knus, maar zoals iedereen die daar aanlegt vroeg of laat zal ervaren: geen daarvan is de plaats van bestemming. Toch is dat geen reden om er niet even halt te houden. Het leven is geen wedren en het enige doel is de reis zelf.

‘Ja, dat bedoel ik precies,’ geeft Chris ten antwoord. ‘Bevrijding uit onze slavernij. Losbreken uit de ketenen die ons gevangen houden en waardoor we altijd denken dat we niet meer zijn dan lage, biologische levensvormen terwijl we in werkelijkheid goddelijke wezens zijn. Zoals die vent in Plato’s grot waar je het altijd over hebt. Die vent die zijn kettingen verbrak die hem vasthielden in onwetendheid. Dat is de spijker op de kop. Zo is het precies! Dat is wat Maharishi bedoelt!’

Ik verkondig niet wat je een officiële leer zou kunnen noemen, maar ik weet zeker dat Maharishi dat wel doet

en ook dat hij alle mogelijke moeite heeft gedaan om die tegen juist dit soort onvermijdelijke verdraaiingen te beschermen. Het gaat net zo als bij dat kinderspelletje waarbij een verhaaltje van oor tot oor doorgefluiserd wordt en ten slotte met het origineel vergeleken wordt. En vervolgens valt iedereen achterover van verbazing omdat het eindresultaat totaal afwijkt van het origineel. Geen enkel licht, hoe zuiver ook, kan door zoveel filters heengaan zonder aan glans en helderheid in te boeten. Als ik aan resultaten zou hechten, zou ik dit boek kunnen beschouwen als mijn testament – mijn geschenk aan toekomstige generaties waarin mijn leer ook nog over duizend jaar net zo zuiver wordt weergegeven als op het moment dat hij ter perse gaat – maar zoiets komt zelfs niet bij me op. Wat ik beweert, is niet *mijn* leer. Het is de *enige* leer en wat ik hier doe, is hem alleen maar op *mijn* manier verkondigen. Als ik alles wat overbodig is uit dit boek zou weglaten, zou het nog maar een tiende zo dik zijn en dat zou dan mijn manier zijn om te vertellen wat iedere verlichte vent je kan vertellen. Wat ik schrijf is niet persoonlijk. Het is niet afkomstig uit een bepaalde streek en het heeft ook geen etnisch stempel. Het is ook geen christelijke versie uit het westen, afwijkend van bijvoorbeeld de versie van een Eskimosjamaan of die van een Tibetaanse boeddhist. Daar staat het allemaal boven. Wat waar is, is waar, ongeacht land, cultuur, planeet, melkweg of dimensie. De waarheid is nu eenmaal wat ze is en ik ben toevallig net degene die dat op dit moment ook zo zegt. Als je tien boeken van tien verlichte mensen bij elkaar legt en alles wat overbodig is wegstreept, krijg je tien dezelfde boeken. Alleen de kern blijft dan over en die is bij alle boeken hetzelfde.

De reden waarom er zoveel omheen gepraat wordt, is dat je het niet direct kunt vertellen, want er is namelijk geen *het*. Daarom moet dát waar het om gaat op een indirecte manier worden overgebracht. Je kunt zeggen wat het niet is en waar je het mee kunt vergelijken, maar nooit wat het *werkelijk* is.

Ik vind het interessant te constateren dat Chris' inzichten in het wezen van begoocheling hem bij zijn streven naar vrijheid geen steek verder helpen. Ironisch genoeg wordt hij juist door zijn eigen opvattingen over vrijheid gevangen gehouden. Niet *hij* bezit die opvattingen, die opvattingen bezitten *hem*. Al zijn kennis en de noodzaak die te spuien en er goedkeuring voor te krijgen, vloeien voort uit de behoefte van zijn ego om gerustgesteld te worden dat hij goed op schema is, wat weer voortkomt uit zijn angst dat hij juist achterloopt.

Ook al is het voor mij interessant iemands angstpatronen te analyseren en te zien hoe ze de greep van het ego versterken, toch schiet ik er waarschijnlijk niets mee op Chris daar op te wijzen. Hij zou het toch niet van me aannemen. Zijn ego hangt als een molensteen om zijn nek. Hij verkeert in de veronderstelling dat hij, als hij nou maar lang genoeg nadenkt, zich vanzelf uit die ketenen kan bevrijden, alsof het alleen maar gedachten zijn die hem gevangen houden. Hij brengt de Maharishi en Plato in stelling alsof dat bondgenoten van hem zijn, in plaats van zijn cipiers.

Tegen de tijd dat Lara weer boven op de muur is, heb ik ontdekt dat ik, om een vlak stuk terrein te kunnen bereiken, eerst een aantal sprongen naar links moet zien te maken. Maar helaas: als me dat is gelukt, maken een

messenwerpende Ninja en een werpsterrenspuwende machine gehakt van de arme, onverschrokken Lara.

Chris voelt zich door mij uit zijn evenwicht gebracht. Zó zeker is hij nou ook weer niet van al die ideeën die hij naar voren brengt. Daarom gedraagt hij zich ook zo luidruchtig en assertief. Als hij in een sneltreinvaart richting ontwaken ging zou het nogal logisch zijn dat hij zich onzeker en in het nauw gedreven voelde. Dan had hij zich immers tussen de malende kaken van de zelfvernietiging gestort. Maar Chris is niet in een sneltreinvaart op weg naar verlichting: hij strompelt maar wat rond, zich bezig houdend met kwesties van conceptuele aard. Het woud van begoocheling is beplant met concepten en alle concepten hebben hetzelfde resultaat: je zit nog steeds gevangen in het woud. Chris is onzeker en assertief omdat hij ergens heel diep van binnen weet dat al die nieuwe, opwindende ontdekkingen niet het einde van zijn zoektocht betekenen, maar het begin van een andere, *echte* zoektocht.

Ik onderbreek het spel met Lara en kijk naar Chris terwijl hij maar doorgaat de ene na de andere sluier op te lichten met de bedoeling een grootscheeps bedrog aan de kaak te stellen. Maar in plaats van Chris, in zijn ijzeren harnas dat hem volledig onkwetsbaar maakt, zie ik de godin Maya, bouwmeesteres van dit grandioze paleis der begoocheling. We zitten samen naar Chris te luisteren. Ze glimlacht naar me, en vol verbazing en bewondering glimlach ik terug. We kijken naar Chris die aan het uitweiden is over vrijheid terwijl zijn obsessie met wat hij voor vrijheid aanziet, juist de muren, de vloer en het plafond van zijn gevangenisvormen.

‘Hoe doe je dat toch?’ vraag ik Maya voor de honderdste keer, nog net zo onder de indruk als toen ik haar voor het eerst ontmoette. ‘Met rook en spiegels?’

Ze glimlacht. ‘Lagen’, zegt ze, alsof dat de sleutel is tot dit onwaarschijnlijke schouwspel dat zich voor onze ogen afspeelt. Ik begrijp het. Het enige materiaal waarmee ze dit geweldige bouwwerk kan optrekken, zijn sluiers zó flinterdun en transparant, dat ze gesponnen lijken te zijn uit de stof van dromen. Als dat alles is wat tot je beschikking staat dan moet je wel heel vaardig worden in het werken met lagen, vermoed ik.

Maya geeft me een knipoog en weg is ze. Ik blijf alleen achter bij Chris en met een nieuwe Lara, die klaar staat voor een nieuwe klimpartij. Chris is druk bezig begoocheling te vergelijken met hel en verdoemenis, met het kwade en met duistere machten. Was ik vroeger ook zo vermoeiend? O ja. Nog veel erger, vrees ik.

Ook deze keer lukt het Lara op de muur te klimmen. Ze doet verwoede pogingen de Ninja overhoop te schieten, maar haar krachten nemen zienderogen af en opnieuw is haar dappere strijd voor niets geweest. Alweer dood.

‘Ze moet zwaardere wapens hebben,’ zegt Chris. Hij heeft gelijk. Ik laat Lara aan de voet van de muur opnieuw beginnen, maar deze keer zorg ik ervoor dat ze niet van die damespistooltjes kiest, maar Uzi’s, en voor alle zekerheid laad ik ook haar energiereserves nog flink op. Ik klim omhoog en maak die serie lastige sprongen waardoor ik de muur kan vastgrijpen, hijs me omhoog naar de helling, en spring heen en weer totdat ik de messen van de Ninja op me af zie komen. De werpsterrenspuwende machine weet ik te vermijden door buiten

het schootsveld te blijven. Ik trek mijn Uzi’s en schiet meer kogels op de Ninja af dan strikt noodzakelijk is. Gelukt! Ik sla het spel op zodat de volgende keer als Lara weer de dood wordt ingejaagd, dié beproeving tenminste kan worden overgeslagen.

Chris is ondertussen overgestapt op het thema God. Zo te horen heeft hij een heleboel over God te vertellen, weliswaar niet allemaal even complimenteus. In ieder geval gaat hij nu wel de goede kant op. Dat doet mij denken aan een grappig verhaal waarin een jonge leerling naar de plaatselijke goeroe stapt en vol minachting zegt dat hij goed over alles heeft nagedacht en tot de slotsom is gekomen dat hij een atheïst is. De leerling is verbaasd dat, in plaats van geschokt of boos te zijn, de leraar in zijn nopjes is. ‘Waarom bent u zo blij?’ vraagt de stomverbaasde leerling. ‘Ik heb u net verteld dat ik niet in God geloof. Waarom zit u nu zo te grijnzen?’ ‘Omdat je eindelijk begonnen bent met nadenken,’ antwoordt de leraar. ‘En ga daar vooral mee door.’

Ik wil Chris wegsturen, maar ik wil hem iets nieuws meegeven waar hij zijn tanden in kan zetten. Het probleem is echter dat Chris zijn tanden heeft gezet in slachtofferschap en in buitenaardse opperheren die een naar spiritualiteit hongerende mensheid onder de knoet houden, of iets dergelijks. Het maakt me niet zoveel uit wat Chris op dit moment allemaal voor ideeën heeft, want die veranderen steeds. Als je op je zoektocht niet voortdurend over je nek gaat bij het idee hoe naïef en stom je nog maar een paar dagen geleden was, betekent dat dat je hopeloos bent vastgelopen. Maar wat ik bij Chris zou willen is dat hij wat soepeler met zijn opvattingen omgaat. Dat hij zich niet zo halsstarrig aan al

die ideeën vastklampt waardoor hij onnodig lang in een kringetje blijft ronddraaien. Ik geef toe: dat doe je niet zo een twee drie. Op je zoektocht naar verlichting vormen inzichten kostbare schatten waar je hard voor hebt moeten vechten, en toch moet je ze allemaal overboord gooien, hoe eerder hoe beter. Hoe minder weerstand we bieden aan dat proces van loslaten en hoe sneller we naar de volgende schat op zoek kunnen gaan, des te gemakkelijker en pijnlozer we vooruitgang maken.

‘Heb je wel eens gehoord van Ken Kesey en de Merry Pranksters?’ vraag ik.

‘Je bedoelt Electric Kool-Aid en zo?*' Uit de jaren zestig?’

‘Inderdaad. En de tocht in hun magische bus – de eerste magische bus – nog vóór de Who en vóór de Beatles.’

‘O,’ zegt Chris toonloos. ‘Gaaf.’

‘Waarschijnlijk heb je wel eens foto’s van die bus gezien, of van een dergelijke bus. Hij was helemaal psychedelisch beschilderd, het was echt een kunstwerk. Hij zou eigenlijk in het Smithsonian Museum moeten staan, mijmer ik. Chris kijkt me bevreemd aan, alsof ik de draad van onze conversatie ben kwijtgeraakt. ‘De naam van de bus, weet je, die boven de voorruit stond waar de plaats van bestemming is aangegeven, was: ‘Verder.’

‘Wauw,’ zegt Chris terwijl hij met zijn hoofd knikt, zich afvragend of ik nu klaar ben met mijn verhaal zodat

---

* *The Electric Kool-Aid Acid Test*, een klassiek geworden boek van Tom Wolfe over de drugsgoeroe Ken Kesey en zijn volgelingen, de Merry Pranksters, die in de zomer van 1964 een reis van San Francisco naar New York ondernamen in een met fluorescerende verf beschilderde oude autobus.

hij weer verder kan gaan met zijn uiteenzetting over de bedrieglijke aard van het dualisme.

‘Verder,’ herhaal ik, terwijl ik hem recht in de ogen kijk. ‘Waarom denk je dat ze die bus zo genoemd hebben?’

‘Nou,’ begint Chris, die er snel vanaf wil. ‘Ik denk omdat ze in die bus aan het rondreizen waren en wat ze bedoelden was, weet je wel: doorrijden, steeds verder, er zijn altijd nieuwe dingen om te zien, steeds andere plekken waar je naar toe kunt. Op naar het avontuur!’

‘Ja,’ val ik hem bij. ‘Maar nou komt het leuke. Voor mij was ‘verder’ het allerbelangrijkste woord op mijn hele zoektocht. Zoiets als mijn mantra, maar wel een mantra met een heel specifieke en diepgaande betekenis. Er zijn heel wat keren geweest dat het woord ‘verder’ me ontzettend heeft geholpen. Bijvoorbeeld telkens wanneer ik dacht dat ik eindelijk vaste grond onder mijn voeten had gekregen of iets had gevonden waar ik me veilig aan kon vastklampen, dan drong steeds dat woord ‘verder’ in zijn volle betekenis tot mij door. Op zo’n moment realiseerde ik me dat, ook al had ik het in mijn nieuwe situatie nog zo naar mijn zin, het toch niet was wat ik echt wilde.’ Eerlijk gezegd is dit wel een heel simpele voorstelling van zaken, maar ik hoop op die manier Chris toch enigszins vatbaar te maken voor het idee dat hij in een doodlopende straat zit. ‘Ook al had ik kennis opgedaan en dingen begrepen die mijn stoutste dromen te boven gingen, ook al had ik veel en veel meer bereikt dan ik ooit had durven hopen, ook al had ik misschien wel veel van mijn eigen leraren achter me gelaten: het woord ‘verder’ had ik voortdurend in mijn achterhoofd. Het wees me er altijd op dat er maar

één doel was op die reis, en dat ik dat doel nog niet had bereikt.’

Ik kijk naar Chris om te zien of er iets van mijn woorden tot hem doordringt. Chris knikt, toegeeflijk wachtend tot hij weer aan de beurt is om iets te zeggen.

Nou ja. In ieder geval is het Lara gelukt de volgende ronde te bereiken.

Zelfs het armzaligste ding heeft nog glans

Mijn dagelijkse leven bestaat uit heel gewone dingen, maar ik ben met hen volledig in harmonie.

Ik klamp mij aan niets vast en ik wijs ook niets af, nergens ervaar ik een obstakel of een conflict.

*Wat heb je nou aan rijkdom en aan eer?
Zelfs het armzaligste ding heeft nog glans.*

*Mijn wonderbaarlijke kracht en mijn spirituele bezigheid bestaan hieruit:
water halen en hout dragen.*

Layman P'ang

Het is ongeveer één uur 's nachts en iedereen in huis is naar bed. Eigenlijk ben ik een nachtmens, alhoewel ik mij daartegen probeer te verzetten. Het probleem is dat mijn ritme iedere nacht (en dag) naar voren opschuift. De ene dag ga ik om vier uur 's middags slapen en sta om twaalf uur 's nachts op en een paar dagen later ben ik weer terug bij een ritme dat de hele wereld als normaal beschouwt – tenminste, voor een dag of twee. Als ik mij zou houden aan de uren waarbij ik mij

het prettigst voel, zou ik normaal gesproken om vier uur 's nachts gaan slapen en rond twaalf uur 's middags opstaan. Dat is het ritme dat ik van nature aanhoud als ik mij niet hoeft aan te passen.

Op dit late uur zit ik in de huiskamer boeken in te kijken die zijn binnengekomen sinds de laatste keer dat ik onze boekenkasten ben nagelopen. We hebben een paar duizend boeken in huis waarvan de meeste met een min of meer spirituele inhoud en het is dus niet toeval dat de plek waar ik het liefste in boeken snuffel, mijn eigen huis is.

Dat is de ene kant van de zaak.

Aan de andere kant krimp ik bij de meeste van die boeken in elkaar van afkeer en ergernis en voel ik de neiging bij me opkomen er een geweldig kampvuur van te maken. Het is natuurlijk heerlijk om een goed voorziene spirituele bibliotheek te hebben waar ik fijn in kan grasduinen, maar om te voorkomen dat mijn leerlingen nog meer in verwarring raken – ze zijn toch al zo beneveld door al die misleidende en tegenstrijdige spirituele informatie – zou ik het liefst de hele boel in de fik steken.

Dat is nou een goed voorbeeld van een interessant onderwerp dat in geen enkel van al die boeken die ik ken wordt behandeld – de context. Hoe kun je nou iets begrijpen als je niet eerst een idee hebt binnen welke context je het moet zien? En toch wil ik wedden dat maar weinig of geen van al die spirituele auteurs, ook niet degenen met de grootste reputatie, zich over dit verhelderende begrip in eenvoudige, klare taal hebben uitgelaten.

Geen wonder dus dat de wereld probeert te ontwaaken door nog dieper in slaap te vallen. En het mag ook

geen verbazing wekken dat 'no-mind' gezien wordt als synoniem van 'ontwaakt', dat men denkt dat waarheid gevonden kan worden door jarenlange ontberingen en dat verlangen en materialisme gelden als de populairste vijanden van iedere spirituele ontwikkeling. Ook kun je het geen verrassing noemen dat in het westen oosterse leringen worden ingezet als psychotherapeutische of stressverminderende methodes en als alternatieve geneeskunst. En toch blijf ik hopen dat spirituele zoekers, uit oost *en* west, op een goede dag wakker worden en zich op zijn minst gaan realiseren dat, als je uitgaat van een redelijk succespercentage, het zoeken naar spirituele verlichting op het allergrootste fiasco in de geschiedenis van de mensheid is uitgelopen.

De keizer heeft geen kleren aan en vroeg of laat zal iedereen iets wat zó overduidelijk is, met eigen ogen constateren. En als dat eenmaal is gebeurd, heb je kans dat er een geweldige omwenteling op gang komt – een massale exodus, waarbij we *alle* spirituele leringen met hun gecompliceerdheid en nietszeggendheid eindelijk achter ons kunnen laten. Een exodus die niet naar de buitenwereld voert, naar Japan, India of Tibet, maar naar binnen, naar het zelf – naar onafhankelijkheid en zelfvertrouwen en naar een aanpak met gezond verstand, waardoor we zelf gaan uitzoeken wat we hier in godsnaam allemaal aan het doen zijn.

Tabula rasa! Integere, intelligente mensen begraven het verleden en beginnen weer van voren af aan. Ze beginnen met zichzelf af te vragen: 'Oké, wat is ons uitgangspunt? Wat weten we absoluut zeker? Wat is onomstotelijk waar?'

Een spirituele revolutie.

Allemaal nonsens natuurlijk, dat weet ik ook wel, maar dit is typisch het soort onzin dat door mijn hoofd gaat als ik even stil sta bij wat er allemaal in deze wereld door gaat voor spirituele wijsheid. Verlichting – het realiseren van de waarheid – is precies hetzelfde voor alle mensen: altijd en overal. Iedere poging het mooier te maken dan het is of er een eigen stempel op te drukken, maakt het alleen maar onbegrijpelijker en nóg minder toegankelijk. Het frustreert me als ik zie hoe onbegrijpelijk en ontoegankelijk verlichting inmiddels is gemaakt – maar dat duurt nooit lang – totdat ik me realiseer dat alles precies zo is zoals het moet zijn en in feite ook niet anders kán zijn.

Maya is ongemerkt de kamer binnengekomen. Ze staat achter de stoel tegenover me en haar handen rusten op de rugleuning.

‘Besta ik wel?’ vraagt ze me.

‘Natuurlijk niet,’ antwoord ik.

‘Dan is het tamelijk dom van je dat je zo boos op mij bent.’

‘Dat weet ik ook wel.’

‘Al die boeken, al die leraren, al die organisaties – die doen gewoon hun werk. Nog geen grassprietje in het hele universum dat verkeerd ligt, zoals je heel goed weet.’

‘Ja.’

Ze loopt om de stoel heen en gaat zitten. Twee voormalige tegenstanders die elkaar ontmoeten. Wat is ze onbeschrijfelijk mooi, bedenk ik. Ze belichaamt alle schoonheid van de wereld.

‘Zou je liever mijn andere gezicht willen zien?’ vraagt ze.

‘Dat maakt mij niet uit.’

Ze glimlacht. Onvoorstelbaar verleidelijk is ze.

Het getrippel van kleine voetjes maakt een einde aan onze ontmoeting en tot mijn verrassing kruipt Annie op mijn schoot. Ze heeft een hansop aan met een konijntjesmotief. Ze kruipt tegen me aan, vouwt haar beentjes onder zich en stopt haar duim in haar mond. Haar moeder, Marla, komt achter haar aan. Ze heeft haar nachthemd aan. Ze verontschuldigt zich ervoor dat haar dochter mijn rust heeft verstoord, maar ik verzeker haar dat het een welkome afwisseling is en ik vraag haar ook een stoel te nemen. Annie heeft die middag te lang geslapen, legt ze uit, en daardoor is haar normale slaapritme verstoord.

Marla gaat naar de keuken om thee voor ons te zetten. Annie ligt lekker tegen me aan, wakker en wel. Ik zie dat ze een halskettinkje om heeft. Ik trek het tevoorschijn en bemerk een hangertje in de vorm van het yin-yangsymbool.

‘Wat is dit?’ vraag ik haar.

‘Jingjang,’ antwoordt ze. Ik schiet in de lach.

‘Ik denk dat *jij* een jingjang bent,’ zeg ik tegen haar.

‘Nee, ik denk dat *jij* jingjang bent,’ brengt ze daar tegen in.

‘Nee,’ zeg ik weer, ‘ik weet wel zeker dat *jij* hier een jingjang bent.’

Blijkbaar heb ik nu een grens overschreden. Ze gaat verzitten en drukt haar voorhoofd stevig tegen het mijne, kijkt me met een doodernstige blik in haar ogen strak aan en verzekert mij in niet mis te verstane bewoordingen dat, als er iemand is die een jingjang is, *ik* dat ben.

‘Oké,’ antwoord ik even plechtig. ‘Dan ben ik een jingjang.’

Ze knikt kort en houdt vervolgens mijn blik even vast om me te laten weten dat er met haar niet te spotten valt. Tevreden gesteld kruipt ze weer terug op mijn schoot, met haar duim stevig in haar mond en zo treft Marla ons aan als ze met de thee terugkomt. Over de rugleuning van de stoel waar Annie en ik het ons gemakkelijk hebben gemaakt, ligt een plaid die ik over haar heen leg. Ik stop haar stevig in. De blik van Annie's moeder valt op het halskettinkje.

'Dat heb ik voor haar gekocht in een cadeauwinkel-tje hier in de stad. Ze zag het liggen en wilde het persé hebben.'

'Misschien is ze in een vorig leven wel een Japanse geweest,' opper ik.

'Nou,' zegt Marla, 'ik denk dat ze het wilde hebben omdat ik ooit het yin-yang symbool heb laten tatoeëren op mijn eh, hier,' ze wijst naar de onderste plek op haar buik die je met enig fatsoen nog nét buik kunt noemen 'en dat heeft ze gezien.'

Ik moet glimlachen. 'Waarom heb je die tatoeage daar laten aanbrengen?' vraag ik.

'Oh, nou, ik was nog jong, weet je. Ik vond het stoer. Ik wilde mijn ouders shockeren en ik wilde laten zien dat ik in harmonie was met het universum dat door tegenpolen in evenwicht wordt gehouden en zo. Maar sinds ik hier in huis ben, is het me opgevallen dat mensen daar heel anders over praten dan ik gewend ben. Ik geloof dat ze jou maar wat napraten. Uit hun mond klinkt alles veel, wat zal ik zeggen, onbegrijpelijker misschien, maar ik vraag me af of ze het allemaal wel zo goed door hebben. Ik was van plan jou daar naar te vragen, maar niet om één uur 's nachts.'

'Dat is oké, en er is niets onbegrijpelijks aan. Zoals je weet, wordt het yin-yang teken over het algemeen gezien als het symbool van de dualistische aard van de werkelijkheid. Van de twee tegengestelde elementen van het universum die elkaar in evenwicht houden en die altijd met elkaar in harmonie zijn en zo.'

'Maar...?' zegt ze.

'Maar er is meer. Er is nog een derde element.'

Marla's blik richt zich nu op het kettinkje dat om de hals van haar dochter hangt. 'Wat voor derde element?'

'Begrenzing. De cirkel – het geheel. De eindigheid.'

Marla knikt een beetje onzeker.

'Als er geen begrenzing zou zijn, zouden de tegengestelde elementen niet kunnen bestaan, laat staan elkaar in evenwicht houden. De begrenzing bepaalt het geheel waarvan zwart en wit de twee componenten zijn.'

Ze kijkt me niet begripend aan.

'Dat speelt een rol omdat dualisme altijd eindig is. Dualisme speelt zich altijd af binnen bepaalde grenzen, het bevindt zich altijd binnen een afgebakende context. Buiten die context kan het niet bestaan. Het is juist de context die het kader aangeeft waarbinnen tegenstellingen kunnen bestaan. Ter vergelijking: mensen kunnen niet overleven in de ruimte en daarom hebben ze een systeem nodig waardoor ze daar wél kunnen overleven. Ruimtepakken en ruimteschepen zijn systemen waarin mensen kunnen bestaan, een soort luchtbel, waarin menselijk leven mogelijk is in een omgeving waarin dat niet mogelijk is. De aarde is zo'n luchtbel, net als een bathysfeer en een onderzeeër.'

'Stelt de cirkel dan de eindigheid voor?' vraagt Marla. 'En is het yin-yangteken dan helemaal niet het symbool

van de harmonie en het evenwicht in het universum, maar het symbool van het dualisme en het onware universum?’

‘Allebei denk ik, dat hangt af van je stemming.’

‘En wat bevindt zich dan buiten die sfeer? Buiten onze luchtbel?’

‘Dat is het hem nou!’

‘Wat bedoel je?’

‘Dat is juist de vraag. Dat is precies waar al dat spirituele gedoe om draait – wat is in laatste instantie wáár? Als je eenmaal tot de conclusie bent gekomen dat alles wat wij voor de werkelijkheid houden helemaal niet de werkelijkheid *is*, dan doet zich vanzelf de vraag voor: wat is dan *wel* werkelijk? Wat zit er achter die dualistische illusie verborgen? Wat is er buiten die context?’

‘De ruimte?’ oppert ze. ‘De oneindigheid?’

‘Uiteraard. De waarheid ligt ergens dáár: in de leegte, in de afgrond, in geen-zelf. Het zijn onze kwetsbare luchtbellens die het ons mogelijk maken door die oneindigheid te zweven en waardoor we de ervaring kunnen genieten van ‘iets’ temidden van ‘niets’. De illusie van de tegenstellingen – goed en slecht, liefde en haat, vreugde en verdriet – die heb je niet in de oneindige werkelijkheid, alleen in luchtbellens.’

Marla laat hier even haar gedachten over gaan. Na een paar minuten komt ze met de vraag waar ik haar al die tijd zachtjes naar toe heb proberen te lokken.

‘En waarom is ‘niets’ beter dan ‘iets’?’

Dit is een heel belangrijke vraag. Waarom is eenheid beter dan dualisme? Waarom is de waarheid beter dan de leugen? Waarom is het oneindige beter dan het eindige?

Waarom is ontwaakt zijn beter dan in slaap zijn?

‘Dat heb ik nooit gezegd,’ geef ik ten antwoord.

‘Maar...’ Marla staart me enkele ogenblikken aan, totaal verbluft. Dit moet ze even verwerken. Ik glimlach om haar verwarring.

‘Ik sta precies op de grens, Marla. Ik ben zowel ín onze luchtbel als buiten onze luchtbel, oftewel in allebei en in geen van beide. Hoe het ook zij, ik zie het niet als mijn taak mensen aan te sporen onze luchtbel te verlaten. Ik wil niemand bekeren. Ik probeer niemand iets aan te smeren. Ik zeg ook niet dat het ene beter is dan het andere. Ik verkeer simpelweg zowel binnen als buiten onze luchtbel en het enige wat ik doe, is proberen de mensen die naar me toe komen te helpen. Sommige mensen zullen onze luchtbel inderdaad gaan verlaten. Anderen vangen misschien een glimp op van de oneindigheid en zullen tot de conclusie komen dat dat toch niet is wat ze willen, en keren terug. Ik probeer hen niet tegen te houden of ervan te overtuigen dat het beter is om voor de waarheid te kiezen. Voor mensen met vragen heb ik antwoorden omdat ik alle vragen voor mezelf heb weten te beantwoorden. Voor hen die verder willen kan ik als gids fungeren want ik heb zelf de zoektocht achter de rug. En aan de mensen die de eindstreep halen kan ik advies geven omdat ik weet wat het is om zowel binnen als buiten onze luchtbel te zijn. Maar als je echt mijn mening wilt horen: ik vind dat onze luchtbel een grandioos pretpark is en er uit weg willen gaan, is wel het stomste wat je kunt doen tenzij je absoluut niet anders kan. En iedereen die niet écht dat park wil verlaten zou ik willen aanraden rechtsomkeert te maken en ervan te genieten voor zolang als het duurt. Van het goede en het slechte. Van wit en zwart.’

Marla kijkt me enige ogenblikken lang strak aan. Ze heeft duidelijk verstaan wat ik haar allemaal heb gezegd, maar het kost haar moeite het te verwerken. Annie is inmiddels diep in slaap. Marla komt naar me toe, tilt haar op zonder haar wakker te maken en bedankt me zachtjes.

Als ze weg zijn houdt het verhaal dat ik heb afgestoken over luchtbellens die in de oneindigheid zweven me nog een tijdje bezig. Ik moet het nog wat bijschaven, besluit ik. Ik moet terugdenken aan wat er eerder door mijn hoofd speelde en aan mijn niet aflatende verbazing over het feit dat zo iets eenvoudigs en voor de hand liggends als de waarheid, zo ten prooi heeft kunnen vallen aan verwarring en misleiding. Ik ben dan ook niet verbaasd dat Maya – de godin van de verwarring en misleiding – weer op haar stoel tegenover me zit.

‘En wie zijn de priesters van alle godsdiensten?’ vraagt ze me.

‘Dat zijn jouw herders,’ antwoord ik, ‘die erop toezien dat de schapen bij de kudde blijven en zich niet bij de rand van de rots wagen.’

Daar ben ik van overtuigd: alle godsdiensten met hun beloftes van een hiernamaals vormen ook weer een begrenzing en het eeuwige heil en de eeuwige verdoemenis die ze verkondigen zijn net zo eindig als de begrenzing waar zij het product van zijn. Luchtbellens binnen luchtbellens. Schildpadden op de rug van schildpadden.

‘En wie zijn de heiligen en wijzen van de grote spirituele tradities?’ vraagt ze.

‘Dat zijn degenen die je allerlaatste begrenzing vormen. Zij zijn het, die het allerlaatste web weven. Zij zijn de absolute meesters in de kunst van het misleiden

– overtuigend omdat ze zelf overtuigd zijn. Van ieder miljoen van dat soort lui die de rand van de rots weet te bereiken, springt misschien eentje er vanaf.’

Ze glimlacht. ‘En waar ben ik te vinden?’

‘In het hart,’ antwoord ik. ‘In de angst.’

‘Angst waarvoor?’ vraagt ze.

‘De angst om lastig gevallen te worden door bemoeizuchtige hindoegoden misschien?’ opper ik, maar ze is al weg.

Een keuze uit 'Lied van mijzelf'

Walt Whitman

*Beschouw jij duizend morgenland als ver?
Beschouw jij de aarde als groot?
Hoe lang heb je er wel niet over gedaan om te leren lezen?
En hoe trots voelde je je wel niet
toen je gedichten kon begrijpen?*

*Blijf vandaag en vannacht hier bij mij
en de oorsprong van alle gedichten zal je ten deel vallen.*

*Je zult het goede van de aarde en van de zon bezitten
(er zijn nog miljoenen zonnen over).*

*Hou op dingen uit de tweede of derde hand aan te nemen,
of te kijken door de ogen van de doden,
of je te voeden met wat geesten in boeken beweren.*

*Je moet ook niet kijken door mijn ogen,
noch dingen van me aannemen.*

Luister naar alles en filter, vanuit jezelf, wat je hoort.

*Ik heb het gepraat gehoord van de praters.
Praatjes over het begin en het einde,
maar ik praat niet over het begin of het einde.*

*Nooit nam vaker iets een aanvang dan nu
Noch was er ooit meer jeugd of ouderdom dan nu,
en nooit zal er meer perfectie zijn dan nu,
noch meer hemel of hel dan nu.*

*Alles gaat maar door en verspreidt zich, niets stort in elkaar,
en sterven is anders dan iedereen veronderstelt,
en fortuinlijker.*

*Heb jij altijd gehoord dat het goed is
een overwinning te behalen?
Ik beweer dat het ook goed is te verliezen.
Gevechten worden verloren in dezelfde geest
als waarin ze worden gewonnen.*

*Ik besta zoals ik ben, en dat is voldoende.
Als niemand anders in de wereld bewust is,
ben ik toch tevreden,
En als alles en iedereen bewust is, ben ik ook tevreden.*

*Eén wereld is bewust en wat mij betreft de allergrootste
en dat ben ik zelf,
en of ik vandaag tot ontplooiing kom
of over tienduizend of tien miljoen jaar,
opgewekt zal ik het nu aanvaarden,
maar net zo opgewekt kan ik ook wachten.*

*Ben jij de anderen voorbijgestreefd? Ben jij de president?
Dat is maar kinderspel, iedereen kan dat
en nog wel meer bereiken,
en zelfs dan nog verder gaan.*

*Ik ken mijn eigen zelfzucht maar al te goed,
en de alles verslindende kracht van mijn woorden,
maar minder zeggen kan ik niet.
En ik zou je, wie je ook bent mijn gelijke, komen halen.*

*De klok geeft het moment aan –
maar wat geeft de eeuwigheid aan?*

*Alle krachten zijn onophoudelijk aan het werk geweest
om mij te vervolmaken en in verrukking te brengen.
Hier sta ik dan, op deze plek, met mijn robuuste ziel.*

*Ieder van jullie, man of vrouw, leid ik een berg op.
Met mijn linkerhand houd ik je vast rond je middel,
met mijn rechterhand wijs ik naar de landschappen
van onze continenten
en naar de openbare weg.*

*Noch ik, noch iemand anders, kan die weg voor jou afleggen.
Die weg zul je zelf moeten afleggen.*

*Hij is niet ver, hij is gemakkelijk te bereiken.
Misschien ben je er al op sinds je geboren bent,
zonder het te weten.
Misschien is hij wel overal, in het water en op het land.*

*Pak je plunjezak op, mijn zoon, ik pak de mijne,
en laten we haast maken.
Prachtige steden en vrije naties zullen we onderweg bereiken.*

*Als je moe wordt, geef mij dan beide lasten te dragen,
en laat je hand op mijn heup rusten.
Te zijner tijd zul je mij dezelfde dienst bewijzen,
want als we eenmaal onderweg zijn,
zullen we geen rust meer kennen.*

*Nog voor vanmorgen de zon opging beklom ik een berg
en keek naar de met sterren en planeten bezaaide hemel,
en ik zei tot mijn geest:*

*Wanneer wij deze hemellichamen zullen omsluiten,
en de vreugde en kennis van alles wat zij bevatten,
zullen wij dan vervuld en tevreden zijn?*

En mijn geest zei:

*Nee, wij bereiken die hoogte alleen maar om daaraan
voorbij en nog verder te gaan.*

*Ook jij stelt mij vragen en ik hoor je aan.
Ik antwoord dat ik niet kan antwoorden,
je moet het zelf uitzoeken.*

*Ga even zitten mijn zoon,
koekjes en melk staan voor je klaar.
Maar zo gauw je in slaap valt
en weer opduikt in mooie kleren,
geef ik je een kus ten afscheid en open ik de poort
zodat je meteen kunt vertrekken.*

*Lang genoeg heb je verachtelijke dromen gedroomd,
nu was ik de slaap uit je ogen.
Wen nu maar aan de schittering van het licht
en van ieder ogenblik van je leven.*

*Lang genoeg heb je voorzichtig gewaad,
een plank vasthoudend, langs de kust.*

*Nu wil ik dat je een onbevreesde zwemmer bent.
Dat je midden op zee in de golven duikt en weer omhoog komt,
naar mij wenkt, luidkeels roept en lachend schudt met je haar.*

*Ik ben de leraar van atleten.
Hij die dankzij mij
een bredere borstkast kan opzetten dan ikzelf,
bewijst de breedte van die van mij.
Mijn school wordt de meeste eer bewezen,
door degene die heeft geleerd zijn leraar te vernietigen.*

*Ik leer je bij mij vandaan te blijven,
maar wie kan er bij mij vandaan blijven?
Ik volg je, wie je ook bent, van nu af aan.
Mijn woorden jeuken in je oren, totdat je ze begrijpt.*

*En ik zeg tegen de mensheid: wees niet nieuwsgierig naar God,
want ik die nieuwsgierig ben naar alles,
ben niet nieuwsgierig naar God.
(Woorden schieten te kort om te zeggen hoezeer
ik in vrede ben met God en met de dood).*

*Ik hoor en zie God in ieder ding,
maar begrijpen doe ik God allerminst.
Noch begrijp ik wie er nog wonderbaarlijker
zou kunnen zijn dan ikzelf.*

*Waarom zou ik wensen God beter te zien
dan ik hem vandaag zie?
Ik zie iets goddelijks in alle vierentwintig uren van een etmaal,
en ook in ieder moment.*

*In de gezichten van mannen en vrouwen zie ik God,
en in mijn eigen gezicht in de spiegel.
Ik zie brieven van God overal op straat liggen,
en ze zijn allemaal ondertekend met Gods naam.
Ik laat ze liggen waar ze zijn,
want ik weet dat, waar ik ook heen ga,
ik eeuwig en altijd op het juiste moment andere zal vinden.*

*Er is iets in mij – ik weet niet wat het is –
maar ik weet wel dat het in mij zit.
In elkaar gekrompen en bezweet – kalm en koel
wordt mijn lichaam dan, ik slaap – ik slaap lang.
Ik ken het niet – het heeft geen naam – het is een
onuitgesproken woord.*

*In geen enkel woordenboek is het te vinden,
in geen enkele uitdrukking of symbool.*

*Het wordt door iets sterkers in beroering gebracht
dan de aarde waar ik op ronddraai.
Voor dat iets is de schepping de vriend
wiens omarming mij wakker maakt.*

*Misschien moet ik er nog wat meer over zeggen.
Samenvattingen! bepleit ik voor mijn broeders en zusters.*

*Zien jullie het O mijn broeders en zusters?
Het is geen chaos of dood – het is vorm, eenheid, opzet –
het is eeuwig leven – het is Geluk.*

*Spreek ik mijzelf soms tegen?
Nou, goed dan, ik spreek mijzelf tegen.
(Ik ben groot, ik omvat werelden)*

*De bruinegevekte havik strijkt neer en beschuldigt mij,
hij beklaagt zich over mijn gesnater en mijn getalm.*

*Ook ik ben niet in het minst getemd, ook ik ben onvertaalbaar,
Ik laat mijn wilde kreten galmen over de daken van de wereld.*

*Ik geef mezelf aan de aarde om zo te groeien
vanuit het gras dat ik liefheb.
Als je mij nog eens wilt zien,
zoek me dan onder de zolen van je laarzen.*

*Je zult nauwelijks weten wie ik ben of wat ik bedoel,
maar desalniettemin zal ik goed zijn voor je gezondheid,
en je bloed filteren en zuiveren.*

*Lukt het je niet meteen mij te vinden,
verlies dan de moed niet,
Als je me op de ene plek niet vindt,
zoek dan op een andere.
Ik stop ergens onderweg,
wachtend op jou.*

Aan wie is het om te oordelen?

*Eén ding moet je goed begrijpen:
spirituele vrijheid en eenheid met de Tao
zijn geen geschenken die willekeurig worden uitgedeeld,
maar zijn de beloning
voor een bewuste transformatie en ontwikkeling van jezelf.*

Uit de Hua Hu Ching

De volgende dag zit ik de hele ochtend achter mijn computer. Er nadert een koufront waardoor het te kil is en er te veel wind staat om buiten iets te ondernemen. Een goede gelegenheid dus om binnenshuis wat dingen te doen: in mijn geval aan dit boek schrijven en eindelijk eens wat e-mail beantwoorden.

Als ik op alle vragen die mijn leerlingen weten te bedenken serieus zou ingaan, zou ik aan het beantwoorden van hun e-mail een dagtaak hebben. Daar begin ik dus niet aan. Eerlijk gezegd lees ik die e-mail daarvoor ook veel te oppervlakkig door. De hoofdzaak is dat ik een idee krijg waar ze over gaan. Dat geldt ook voor vragen die mij in persoonlijke gesprekken worden gesteld. Het is nu eenmaal zo dat het aantal vragen eindeloos is terwijl het aantal antwoorden zich beperkt tot hoogstens honderd. Eigenlijk is het ook niet mijn taak om op al die vragen in te gaan, dus dat doe ik dan

ook zelden of nooit. Ironisch genoeg is het stellen van vragen juist iets wat leerlingen in feite helemaal niet kunnen. Als ik alle vragen waar leerlingen mee zitten zou beantwoorden, zou hun dat alleen maar een excuus geven om zich nog meer te verschansen achter al hun onware overtuigingen.

Hierdoor ontstaat misschien de indruk dat ik op een duidelijke vraag nooit een duidelijk antwoord geef. Ik gebruik een vraag als uitgangspunt om vast te stellen wat het volgende is wat een leerling van mij te horen moet krijgen – vaak hoor ik dat al bij de eerste paar woorden. Die leerling heeft er geen idee van wat dat volgende dan wel mag zijn, maar ik weet dat precies omdat ik zicht heb vanuit een hoger perspectief. Daardoor kan ik nauwkeurig zien waar hij zich bevindt, waar hij naar toe wil en welke richting hij moet inslaan om daar te komen. Voor mij is dat zonneklaar, maar omdat leerlingen een dergelijk overzicht missen zijn ze niet in staat hun eigen weg fatsoenlijk uit te stippelen. Dat is trouwens de rol van een leraar. Anders zou iedereen wel een boek kunnen oppakken en, zoals Jolene zegt: *Bam!*

Leerlingen willen dat ik hun een vis geef, maar ik geef hun een worm. Van zo'n worm zullen ze niet uit hun dak gaan, maar dat is de enige manier waarop het werkt. Op deze weg is iedere stap een gevecht. Niemand gaat met je mee en niemand kan de weg voor jou afleggen. Het kan ook niet anders.

Over het algemeen beantwoord ik de vragen die mij per e-mail worden gesteld met een tegenvraag of met een verwijzing naar een informatiebron die iemand kan helpen om zijn of haar vraag wat beter te onderbouwen. Dat heeft vaak al een antwoord tot gevolg. Iemand stelt

mij bijvoorbeeld een vraag die te maken heeft met Hitler. Als in een vraag Hitler wordt genoemd, betekent dat meestal dat die persoon worstelt met de begrippen 'goed' en 'kwaad'. Als zowel Hitler als God in een en dezelfde vraag voorkomt, wil dat zeggen dat de vraagsteller de liefde van God niet in overeenstemming kan brengen met alle verschrikkingen en het lijden hier op aarde. Dit is natuurlijk terug te voeren op het feit dat iemand zijn leven lang heeft gehoord dat God een God van liefde is. Vanzelfsprekend is dit maar één kant van God, of een stukje, maar het gaat hier sowieso niet om God. Iemand die hiermee zit raad ik aan Peter Brooks verfilming van *De Mahabaratha* te bekijken. Hij of zij moet dan speciaal letten op de vele aspecten van Krishna en in het bijzonder op Peter Brooks inleiding op een van de scènes waarin hij Krishna's ogenschijnlijk ongoddelijke gedrag aan de kaak stelt, waarna hij de kijker indringend de vraag stelt: 'Aan wie is het om te oordelen?'

Wat ik hoop te bereiken door leerlingen het van die kant te laten bekijken, is dat ze leren hun eigen beperkte definitie van God wat te verruimen. Het komt in dit magistrale epos regelmatig voor dat Krishna bedriegt en liegt, een moord pleegt of zich als een lafaard gedraagt. En dat is voor mensen die er altijd van zijn uitgegaan dat God zo'n toffe peer is, moeilijk te verteren. Maar Krishna is geen god van louter liefde en licht; hij belichaamt álles en daarom heeft hij alle eigenschappen die je maar kunt bedenken. Een god van liefde en goedheid vormt maar één aspect van een god van wie altijd wordt gezegd dat hij het absolute is.

Krishna is het absolute in persoon, maar als je vanwege je eigen overgevoelige aard kindermishandeling,

massamoord of het schoppen van jonge hondjes buiten beschouwing laat, reduceer je hem tot iets wat eindig is en in dat geval moet er voor het absolute een nieuwe naam worden bedacht. En zo komen we weer vanzelf terug bij Brooks veelbetekenende vraag: 'Aan wie is het om te oordelen?' Met deze vraag wordt niet zozeer een godsbeeld vernietigd als wel onze eigen plaats in het universum – onze eigen relatie ten opzichte van het absolute. Dit is een belangrijke stap om te begrijpen dat alles één en hetzelfde is, of juist gezegd: het is een belangrijke stap weg van de overtuiging dat dit niet zo is.

De leerling die mij die vraag over God heeft gesteld zou ik duidelijk maken dat er geen haast bij is en dat hij zich alle tijd moet gunnen om zijn eigen gedachten volledig te analyseren. Om een beter begrip te krijgen van hoe de dingen in elkaar zitten, zou ik hem voorstellen dat hij voor mij een essay schrijft waarin hij probeert zijn eigen vraag te beantwoorden. Daarbij zou ik hem op het hart drukken dat hij vooral heel goed moet nadenken en zijn stuk steeds moet herschrijven totdat het helemaal naar zijn zin is. En dan pas mag hij het opsturen.

Zo'n essay krijg ik natuurlijk nooit onder ogen, want een dergelijk nauwgezet onderzoek laat geen stukje van de oorspronkelijke vraag meer heel. Oscar Wilde heeft geschreven: 'Alle denken is immoreel. Denken is ten diepste vernietiging. Als je over iets nadent, dood je het. Niets overleeft het nadenken erover'. Wat hij waarschijnlijk bedoelde, is dat het onware alleen maar in de schaduw kan bestaan. Het licht van het intellect 'vernietigt' het onware omdat het onthult dat er helemaal niets is; nooit geweest is ook. Net zoals licht het donker verdrijft, zo verdrijft nauwgezet onderzoek iedere illusie.

Het bekende vraagstuk van 'de vrije wil versus voorbestemming' is een uitstekend voorbeeld van een dergelijk leerproces. Mijn leerlingen weten met dit vraagstuk nooit raad omdat ze helemaal gericht zijn op het antwoord, terwijl ze hun aandacht juist ten volle zouden moeten richten op de vraag zelf. 'Blijf bij de vraagstelling,' zeg ik hun steeds. 'Breek je hersens niet over het antwoord, zorg eerst dat je begrijpt wat de vraag zelf inhoudt. Onderzoek alles wat je voor waar aanneemt.' En meestal duurt het niet lang of de vraag zelf is tenietgedaan en daarmee ook een heleboel lagen van begoocheling.

Vanzelfsprekend willen leerlingen altijd dingen beter kunnen begrijpen, maar het is de taak van de leraar om ervoor te zorgen dat ze vooruitgaan en niet dat ze stil blijven staan om hun kennis te verdiepen. Bij zelfrealisatie gaat het niet om méér, maar om minder. Het enige wat je voor verlichting nodig hebt, is iets of iemand die je helpt het afbraakproces te bevorderen.

Eerlijk gezegd: omdat het duidelijk gaat om het proces van het schrijven zelf en een antwoord in feite helemaal niet nodig is, beantwoord ik de mails en brieven die ik krijg vaak niet eens. Leerlingen die midden in hun proces van spirituele autolyse zitten, gebruiken mij alleen maar als een doelwit en mijn rol beperkt zich voornamelijk tot het vormen van een ideaalbeeld in hun hoofd. Dit kan leiden tot een heel intens en versneld proces. Het komt niet zelden voor dat iemand mij dagelijks een e-mail stuurt waarin hij zich verontschuldigt voor het mailtje dat hij de vorige dag heeft verzonden. Hij schaamt zich voor de onzin die hij daarin heeft beweerd, maar vervolgens deelt hij enthousiast mee wat hij

nu weer heeft ingezien waarvoor hij zich, als alles goed gaat tenminste, de volgende dag weer zal schamen.

Toch kost het beantwoorden van e-mail heel wat tijd, en meer dan zo'n drie of vier per uur beantwoorden red ik niet. Vanmorgen lukt het me er een flink aantal te beantwoorden totdat het me gaat duizelen en ik moet stoppen. Ik zet de computer uit, loop de gang op en bots pardoos tegen het achterwerk van Jolene op.

'Oh! Hallo achterwerk van Jolene!' roep ik vrolijk.

Ze draait zich om en kijkt me aan. 'Oh, hoi! Ik wist niet zeker of je hier boven zat. Ik hoorde je niet.'

Ze zit op haar knieën met naast zich een emmer en een borstel waarmee ze de eiken vloer van de gang aan het schrobben is. De vloer is bijna overal nog nat, dus het heeft geen zin om langs haar heen te glippen. Ik plof neer en ga met mijn rug tegen de muur zitten. Ik vind het leuk om anderen te zien werken.

'En, hoe gaat het ermee?' vraag ik.

'Geweldig!' roept ze enthousiast. 'Ik ben naar de bibliotheek geweest waar ik Plato's gelijkenis van de grot en nog een paar studies daarover heb gelezen. Ik heb heel veel nagedacht over, weet je wel, waar we het laatst over hebben gehad.'

'Wat was dat ook al weer?'

'Oh, eh, het verschil tussen mystiek en verlichting.'

Ze laat even haar werk rusten om tegen me te kunnen praten.

Ik wijs naar het gedeelte van de vloer dat nog gedaan moet worden. 'Helaas kan ik een onderbreking van het werk niet toestaan.'

Ze begint te giechelen en gaat weer verder met schrobben.

'Ik vraag me af hoe het ook al weer kwam dat wij over het verschil tussen verlichting en mystiek gepraat hebben,' zeg ik.

'Nou,' legt ze uit, 'we hadden het over Yamamata Roshi en Plato's bioscoop...'

'Ja, ja, dat weet ik nog. Alleen weet ik niet meer waarom ik op het idee ben gekomen dat dit thema speciaal voor jou van belang zou zijn.'

'Zen...'

'Ahhh... zen!'

'We hebben het gehad over het verschil tussen boekenclub-zen en verlichtings-zen...'

'Verdomd!' roep ik uit. 'Dat is pas een interessant thema. En hoe is die discussie afgelopen?'

'Nou, we hebben het gehad over Plato's bioscoop en het verschil tussen...'

'Verlichting en mystiek.'

'Ja, dat klopt, want ik geloof dat je zei... dat je me wilde laten zien dat al die boeken en zo, die ik over zen had gelezen...'

'Dat het bij de boekenclub-zen draait om mystiek en bij de echte zen om verlichting?'

'Eh, dat weet ik niet...' zegt ze. 'Ik bedoel, ja, de echte zen draait om verlichting, toch? Ja, dat weet ik wel zeker. Maar of de boekenclub-zen om mystiek draait of dat het alleen maar, je weet wel, gaat om het verkopen van boeken, dat weet ik eigenlijk niet. Ik geloof dat ik daar nog niet helemaal uit ben.'

'En ben je er nu wel uit hoe het zit met die bioscoop?'

Ze begint te stralen. 'Ja! En ik weet ook wat het antwoord is! Mystici zitten nog steeds in de bioscoop, maar

die bioscoop is niet alles. Hij vormt niet de uiteindelijke, totale, absolute werkelijkheid. Verlichting is niet iets wat je in de bioscoop kunt vinden. Als je verlicht wilt worden, moet je opstaan, het gangpad aflopen, de deur uit gaan naar het zonlicht en de bioscoop echt verlaten.'

'De bioscoop verlaten,' zeg ik peinzend, 'dat is interessant. Iedereen zit dus in de bioscoop naar de film te kijken...'

'Jeetje, dat beeld van die koeien!' flapt ze er plotseling uit. 'Dat is precies wat er toen met mij in de kerk is gebeurd. Ik geloofde niet langer meer dat de film écht de werkelijkheid was en toen heb ik mijn kettingen losgemaakt, ben opgestaan en constateerde vervolgens dat alle mensen die ik kende nog gewoon op hun plaats zaten... precies zoals je zei. Maar het moet lang geleden zijn dat je Plato's grot hebt gelezen want jouw versie is echt veel leuker.' Ze is alweer opgehouden met schrobben.

'Misschien is Plato's versie wel veel leuker. Maar ga door met schrobben,' zeg ik, wat ze doet. 'Dat klopt overigens, ik heb Plato's versie al lang niet meer gelezen. Dus jij beweert dat mystici in de bioscoop zitten?'

'Ja,' zegt ze, 'maar niet alleen de bioscoop is onwerkelijk. Die vormt alleen maar een stukje van de hele neptoestand waar wij in zitten. Hij is misschien dan wel 'echter' dan de film, maar toch is hij niet de werkelijkheid zelf.'

'En mystici, weten die dat?'

Ze denkt na terwijl ze aan het schrobben is, waarbij ze met haar borstel cirkelvormige beweginkjes op de vloer maakt. Ik meen haar te horen neuriën, maar het blijkt 'h'm, h'm, h'm' te zijn wat ik hoor.

'Néé,' zegt ze op een samenzweerderige toon, als iemand die net een groot geheim heeft ontmaskerd, 'dat weten ze niet! Zo zit het toch in elkaar, hè? Ze zijn wel ietsje meer wakker, maar nog steeds niet ontwaakt. Want ze denken wel dat ze, nou ja, helemaal ontwaakt zijn, maar ze zitten nog steeds in de bioscoop... Net als het licht op het doek... het licht in de projector is ook niet de echte bron, dat is alleen maar een straaltje van het echte licht, de zon... zo zie ik dat tenminste. Dus de mensen die vastgebonden met kettingen naar de film zitten te kijken, zijn, nou ja, in slaap, ook al weten ze dat niet. Maar dat geldt ook voor mensen die niet meer vastgeketend zijn... Oh wauw! Zoals ik bijvoorbeeld! En misschien zijn mystici wel het meeste wakker van iedereen, of misschien is de grootste mysticus ook degene die het meeste wakker is... Maar als ze zouden weten dat er een zon bestaat en dat het licht in de projector niet méér dan een straaltje is, dan zouden ze niet meer in de bioscoop zitten, dan zouden ze maken dat ze wegkwamen en dus weten zij in feite ook niets. Wauw! Ik geloof dat ik het eindelijk begin te snappen.'

'Dus jij wilt mij hier vertellen dat je niet ontwaakt bent? Dat moet dan wel erg raar aanvoelen.'

'Omdat... In het park bij het meer heb ik je gevraagd waarom je beweerde dat je geen mysticus was. Daarom dus! Jij zit niet meer in die bioscoop! Dat is het verschil! Jij hebt ervoor gezorgd dat je weg kwam. Jij bent buiten, in het zonlicht, in de echte bron!' Ze is alweer opgehouden met schrobben. 'Dat is wat 'ontwaakt zijn' betekent! Dat is wat verlichting betekent!'

'Als jij die vloer niet fatsoenlijk schoonmaakt, moet ik het wel doen.' Ze gaat weer door met schrobben.

‘Ik weet eigenlijk niet zoveel van mystiek af,’ gaat ze verder, ‘maar hier draait het om. Ook al ben je nog zo’n fantastisch mystieke jongen en ook al is iedereen het daarover eens, maar als je nog steeds in de bioscoop zit...’

‘Ik denk niet dat je tegelijkertijd kunt praten en schrobben. Als Sonaya zou zien wat voor een potje je ervan aan het maken bent...’

Nu gaat ze extra haar best doen. ‘Als je nog steeds in de bioscoop zit, ben je nog altijd niet ontwaakt. Je slaapt nog steeds, maar, nou ja, je dróómt dat je ontwaakt bent. Je weet nog steeds niet wat de werkelijkheid is... de zon dus! Die bioscoop is niets anders dan een droom, enne.... Maar... h’m, h’m. Dus een mysticus, of iemand zoals ik: geen mysticus, maar ook niet meer vastgebonden... Die is wel *iets* hè, maar niet *het*.’

‘Oké,’ zeg ik, ‘dus ik ben verlicht. Betekent dat dat ik uit de bioscoop ben? In de zon?’

‘Eh, ja...’ antwoordt ze aarzelend.

‘Maar ik zit hier toch met jou te praten.’

‘Ja, dat wel...’

‘Ik vraag me af of ik werkelijk al die stadia heb moeten doorlopen voordat ik weg kon. Je weet wel: eerst de kettingen losmaken, zoals jij in de kerk, dan een beetje mystiek worden, dan nog mystieker totdat ik uiteindelijk zo door en door mystiek ben geworden dat ik de bioscoop definitief kon verlaten. Begrijp je? Heb ik in die bioscoop een spirituele ontwikkeling doorgemaakt? Of heb ik gemaakt dat ik wegkwam, naar buiten, het zonlicht in?’

Ze richt haar aandacht op het schrobben van de vloer terwijl ze over mijn vraag nadenkt. Die vraag is

niet onbelangrijk – bereik je zelfrealisatie stap voor stap of gebeurt dat in één klap, zoals de dwaas uit de tarot die met één sprong in de leegte duikt? En, als dat laatste het geval is, hoeveel stappen moet je dan zetten voordat je de dwaas bent die die éne sprong waagt?

‘Jezus nog aan toe! Dat bedoel je dus, dat is het hele punt! Deze hele discussie is begonnen toen je zei dat je geen mysticus bent. Je zei dat ik het jammer zou vinden dat je eigenlijk niet zo’n mystieke vent bent. Maar kan dat wel? Kun je zo maar naar buiten lopen zonder niet eerst op de mystieke toer te zijn geweest?’

Tjonge, ze straalt helemaal van blijdschap.

‘Goeie vraag,’ antwoord ik. ‘Dat kan ik niet zo een twee drie zeggen. Ik heb wel wat mystieke dingen gedaan. Ik heb verscheidene keren een ervaring gehad waarbij ik alles ervoer als één – een ervaring van mystieke vereniging – en dat heeft mij diep beïnvloed. Ik kan dus niet uit eigen ervaring beweren dat je zomaar de bioscoop uit kan lopen. Ga door met schrobben.’ Ze gehoorzaamt. ‘Wat ik wel kan zeggen is dat je niet allerlei mystieke stadia hoeft door te lopen of steeds verfijndere bewustzijnsniveau’s hoeft te bereiken voordat je waardig genoeg wordt bevonden om, eh, in het zonlicht te mogen. Als je het mij vraagt: ik zie geen enkele reden waarom je je eerst in het goddelijke zou moeten onderdompelen voordat je naar buiten mag. Ik zou tenminste niet weten waarom.’

Natuurlijk moet je dit wel zien binnen het kader van een enkel leven. Wie weet wat voor ontwikkelingen iemand in talloze vorige levens heeft doorgemaakt? Maar daar gaat het nu niet om, en het blijft een feit dat ik zelf gewoon niet zo’n mystiek type ben.

‘Dit was echt gaaf. Werkt het altijd zo? Ik heb je een heleboel vragen gesteld, maar ik geloof dat je er nog niet één hebt beantwoord. Je hebt me op de een of andere manier laten zien hoe ik ze zelf kan beantwoorden. Is dit, hoe zeg je dat, jouw methode? Doe je dit altijd zo?’

‘Dat weet ik niet. Zorg dat je hier in de buurt blijft, dan kom je er vanzelf wel achter.’

‘Dit is werkelijk te gek! Ik vond het echt fantastisch om naar de bibliotheek te gaan en het hele probleem zelf uit te zoeken. Het was net alsof ik op een wetenschappelijk onderzoek was gezet. Het kreeg me helemaal te pakken en dat was super. Ik heb echt het gevoel dat ik iets belangrijks heb geleerd. Zo’n gevoel heb ik nog nooit gehad. Ik was altijd goed op school, maar ik heb voor mijn gevoel nooit iets geleerd waarvan ik vond dat het... *belangrijk* was.’

‘Nou, mooi zo! Je was altijd goed op school, je leert belangrijke dingen, je bestudeert Plato en zo, maar die vloer ziet eruit alsof je hem met een vuile sok heb geveegd. Hebben die zenboeken je dan niet op zijn minst bijgebracht dat je je plicht met aandacht moet vervullen?’

‘En wat gaat er nou verder gebeuren?’ vraagt ze, mijn afkeuring van haar werk totaal negerend. ‘Krijg ik nou een nieuwe opdracht? Of, nou ja, een nieuwe vraag waar ik me mee moet bezighouden? Wat mag ik nu gaan doen? Behalve de vloer schrobben?’

‘Nou, ik heb niet echt iets voor je in de aanbieding. Daar moet ik even over nadenken. Maar ik heb toch nog een vraag. Wat denk je: is Yamamata Roshi volgens die theorie van jou verlicht? Of is hij alleen maar een mysticus?’

‘Hij is...’ begint ze, maar houdt dan plotseling haar mond. ‘Oh gosj. Dat weet ik niet. Daar moet ik eerst over nadenken.’

Een te gekke meid, die Jolene.

Geen-Zelf is het Ware-Zelf

*Hij in wie de Tao ongehinderd kan werken
maakt zich niet druk om zijn eigen belangen
en veracht ook niemand die dat wel doet.*

*Hij slooft zich niet uit om geld te verdienen
maar hij maakt ook geen deugd van armoede.*

*Hij gaat zijn eigen weg zonder zich op anderen te beroepen
en hij beroemt zich er niet op dat hij zijn weg alleen wel vindt.*

*Hij volgt niet de grote massa
maar hij zal ook niet klagen over anderen die dat wél doen.*

*Aanzien en verdiensten doen hem niets.
Smaad en vernedering brengen hem niet van de wijs.*

*Hij is er nooit op uit dingen als 'goed' of 'slecht' te beoordelen
en altijd 'ja' of 'nee' te zeggen.*

*Vandaar dat de ouden zeiden:
'De man in wie de Tao werkt zal altijd onbekend blijven.
Perfecte deugd brengt niets voort.
'Geen-Zelf' is je 'Ware-Zelf'
en de grootste onder de mensen is 'Niemand.'*

Chuang Tzu

Niet de knikkers, maar het spel

*Nu mijn schuur tot de grond toe is afgebrand
kan ik voortaan de maan zien.*

Taoïstisch spreekwoord

Natuurlijk heb ik Jolene toch nog nieuw ‘huiswerk’ gegeven. Heel simpel. ‘De volgende keer dat we weer met elkaar praten,’ heb ik haar gezegd, ‘houden we de vergelijking met de grot en de bioscoop erbuiten. Probeer mij gewoon alles zo eenvoudig mogelijk uit te leggen.’ En als ze denkt dat te kunnen en naar me toe komt, laat ik haar haar praatje houden, maar niet voor mij alleen. Dan laat ik het haar uitleggen aan iemand die de hele materie nog niet kent. En als ze dat klaarspeelt, zal ze precies weten wat het verschil is tussen in de grot in slaap zijn, in de grot wakker zijn en weg te zijn uit de grot. Mocht dat alles zijn wat ze uit onze gesprekken heeft opgepikt, dan weet ze in ieder geval genoeg om voor de rest van haar leven de hele spirituele kermis aan de kant te kunnen schuiven.

Ik ga naar beneden om te zien of er nog wat te lunchen valt. Zoals gewoonlijk is de ijskast propvol met klikjes die op de een of andere manier lekkerder worden naarmate ze langer staan. Ik doe wat pulao, appelrijst en een masala dosa op een bord en zet dat een

minuutje in de magnetron. Daarna doe ik er nog een lepel perenchutney overheen en klaar is Kees. Zelfs aan vorstenhoven wordt niet zo goed gegeten.

Ik eet staande in de keuken. Het is abnormaal rustig in huis. Af en toe steekt er iemand zijn hoofd om de deur en zegt 'hallo' of vraagt of ik hem kan helpen met iets waar hij mee zit. (V: 'Waarom voel ik me altijd zo ongelukkig? Waarom kan ik nooit gewoon een beetje tevreden zijn?' A: 'Je bent helemaal niet geboren om gelukkig te zijn. Je ontevredenheid is juist de motor die je drijft en wees daar maar dankbaar voor.' V: 'Wat wil het zeggen als je in je meditatie een blauwe parel ziet?' A: 'Dat je in je meditatie een blauwe parel hebt gezien.' V: 'Waar staat de melk?' A: 'Bovenin, achter het vruch tensap.'). Maar voor het overige is het ongewoon stil in huis. Ik geloof niet dat er iets bijzonders aan de gang is. Het is gewoon zo'n dag waarop niemand veel puf heeft. Waarschijnlijk is iedereen wat aan het rondlummelen, een middagdutje aan het doen of aan het lezen en willen ze even geen gezelschap.

Eerlijk gezegd: ik weet niet wat ik vandaag met mezelf aan moet.

Ik heb geen zin om achter de computer te zitten. Ik heb geen zin om tv te kijken. Ik heb geen zin om te lezen. Ik heb geen zin om een dutje te doen. Ik heb ook geen zin om ergens naar toe te gaan.

Oké, dan blijf ik hier wel staan.

Op een gegeven moment komt Julie de keuken in. Ze vertelt me dat ze wat boeken heeft gepakt en de hele ochtend in de woonkamer van alles en nog wat heeft zitten lezen. Ik ben blij dat ik haar weer zie, maar het valt me wel op dat ze er oververmoeid uitziet. Ze vraagt

of we door kunnen gaan met het interview en dat vind ik best. Ze gaat haar tas met het taperecordertje en haar aantekeningen halen. Als ze terug is, maakt ze het microfoontje vast aan de kraag van mijn overhemd waarna ze het recordertje, dat ik in mijn zak stop, aanzet.

'Klaar?' vraagt ze.

'Tot uw dienst, mevrouw.'

'Oké,' zegt ze, terwijl ze in haar aantekeningen kijkt en voorover leunt om in het microfoontje te spreken. 'Vraag twaalf: Jezus heeft gezegd...'

'Stop!' roep ik, waarop ze meteen haar mond houdt.

'Daar begin ik niet aan. Op dergelijke beweringen ga ik niet in. Dat doe ik niet, omdat ik dat gewoon niet kán. We weten helemaal niet wat Jezus heeft gezegd of wat hij bedoelde; laat staan dat er zelfs ooit een Jezus is geweest. Maar mocht Jezus op dit moment de keuken binnenkomen en een gesprek beginnen, dan zou ik daar heus wel raad mee weten. Ik zou hem aankunnen. Wat verlichting betreft, kan ik het tegen iedereen opnemen. Maar waar ik écht niets mee kan, is een bewering die begint met: 'In een of ander boek staat dat een of andere dooie vent heeft gezegd dat...' Kun je daar inkomen?'

Julie knikt.

'Snap je?'

'Ja,' zegt ze, 'ik begrijp heel goed wat je bedoelt. Alleen verbaast het me dat ik dit nog nooit eerder van iemand heb gehoord.'

'Als je wakker aan het worden bent kom je er al snel achter dat er geen autoriteit is buiten jezelf. Je moet zelf alles verifiëren. En als je iets aanneemt wat iemand anders heeft gezegd, moet je dat alleen maar doen als je eerst zelf hebt vastgesteld dat het waar is. Wat Jezus, de

Boeddha of Lao-Tzu hebben klaargespeeld, kun jij ook klaarspelen. Een andere keuze is er niet – je kunt niet in andermans schoenen staan. En kant en klare antwoorden bestaan er ook niet. Vraag dertien?’

Ze glimlacht. ‘Vraag dertien. De vorige keer hebben we het even gehad over geloof en toen heb je gezegd dat je niet werkt op basis van geloof. Bedoelde je daarmee dat je helemaal geen geloof hebt? Dat er niets is waar je voor staat?’

Geen slechte vraag. Ik kan er best inkomen dat Julie’s lezerspubliek zich dit zal afvragen, maar ik moet steeds in gedachten houden tegen wie ik eigenlijk praat – hoe de verhoudingen werkelijk liggen. In mijn positie kom je nooit mensen tegen die onbevooroordeeld zijn en alles wat ik beweert gaat in feite nooit over mijzelf.

‘Het antwoord daarop is niet dat ik een geloof heb of geen geloof heb. Maar ik meen het, ik heb niets met geloof en religie. Oppervlakkig gezien zou je kunnen zeggen dat ik in van alles en nog wat geloof – geesten, huilende heiligenbeelden, buitenaardse ontvoeringen, verminking van vee door buitenaardse wezens, graancirkels, helderziendheid, bezetenheid door de duivel enzovoorts. Al dat spul laat ik praktisch ongefilterd toe. En waarom ook niet? Dat maakt het juist spannend. Ik bedoel: als je de dualistische werkelijkheid als een droom beschouwt – wat ik dus doe – dan hoeft je ook nergens onderscheid in te maken. Want waar trek je een lijn in een droom? Het maakt toch niet uit wat er gebeurt? En dingen die ik belangrijk vind hangen niet af van de manier waarop ik er tegen aankijk, dus ik observeer ze gewoon.’

‘Wil je met dit antwoord soms de boot afhouden?’ vraagt ze met een geamuseerde blik in haar ogen.

‘Nou ja, eerlijk gezegd hoopte ik...’ antwoord ik met mijn liefste glimlach.

‘Maak dan uw borst maar nat, mijnheer,’ sist ze tussen haar tanden. ‘Ik ben een doorgewinterde journaliste en ik wens een duidelijk antwoord.’ We schieten allebei in de lach, maar hoe langer ik naar haar kijk, hoe meer ik bemerk dat ze niet zo stevig in haar schoenen staat als de laatste keer dat ik haar zag. Ze ziet er afgemat uit. Vermoedelijk heeft ze slecht geslapen, maar dat is het niet alléén. Ze maakt een enigszins gespannen indruk. Het lukt haar aardig dat te verbergen en het interview gaat haar goed af, maar toch is er iets mis met haar. Er staat iets met haar te gebeuren, maar wat?

‘Eh, nou, als je een eerlijk antwoord wilt: ik heb geen geloof of religie meer in de betekenis die jij er aan geeft. Je vraag is volstrekt zinloos – alsof ik jou zou vragen of je liever koperpoets of zilverpoets gebruikt. Om het enigszins flauw te zeggen: ik geloof niet meer in geloof; dat bedoel ik dus. Ik beschouw geloof en religie als hulpmiddelen om met dingen om te gaan die je niet zeker kunt weten, en onzekerheid is in mijn geval een gepasseerd station. Sammy loopt niet meer gebogen. Ik voel geen leegte meer die zo nodig opgevuld moet worden. Maar let wel: dit is niet iets wat alleen voor mij geldt. Iedereen in mijn situatie zal je precies hetzelfde antwoord geven.’

‘En met ‘situatie’ bedoel je dat je helemaal verlicht bent?’

‘Eh, nou, je kunt niet gedeeltelijk verlicht zijn. Maar inderdaad, iemand die weet wat ik weet, zal precies hetzelfde beweren. Bij verlichting spelen geloof en religie geen enkele rol. Ik bedoel: er zijn waarschijnlijk

wel dingen waar ik geloof aan hecht, net als iedereen. Daarom kan ik je vraag ook niet met een simpel 'ja' of 'nee' beantwoorden. Ik geloof bepaalde dingen die te maken hebben met een persoonlijke werkelijkheid en met leven na de dood en nog wel meer dingen die we, zolang we nog dromen, niet kunnen zien. Om daar een idee over te krijgen, moeten we dus een beroep doen op onze verbeelding en intelligentie. Maar dat is, wat verlichting betreft, allemaal van nul en generlei waarde. Nu begin ik te bazelen, maar dat doe ik altijd als ik vragen probeer te beantwoorden waarop ik beter niet in kan gaan – vragen die zich eigenlijk niet laten vertalen.'

'Hoezo zich niet laten vertalen? Van een onverlicht iemand naar iemand die verlicht is?'

'En vice versa, ja, zo ongeveer. Verlichting omvat alles. Het is een totaal ander paradigma. Mijn werkelijkheid is niet jouw werkelijkheid. Er gelden andere wetten. Het is alsof ik een totaal andere taal spreek. En dat we überhaupt nog met elkaar kunnen communiceren komt omdat ik vroeger ook jouw taal heb gesproken en omdat ik die nog een beetje ken, al wordt dat wel steeds minder. Kun je me nog volgen? Ik druk me niet al te best uit, vrees ik.'

'Ik vind het juist erg interessant wat je allemaal zegt,' stelt ze me gerust. 'Stel dat er nog een verlicht iemand hier aanwezig zou zijn. Zouden jullie elkaar dan helemaal kunnen begrijpen?'

'Verdorie, daar gaat mijn vergelijking! Ja, in zekere zin wel. In theorie zouden we dezelfde taal spreken...'

'Maar?'

'Maar we zouden niet tot een gesprek komen. We zouden elkaar niets te zeggen hebben.' Om Julie te laten

zien wat ik bedoel, doe ik zo'n gesprek na: 'Dat zou zo gaan: 'Hoi, hoe gaat ie?' 'Goed, dank je, en jij?' 'O, nou, uitstekend. En die verlichting van je, hoe gaat het daarmee?' 'O, heel goed, dank je. Het is echt een kick hoor. En jij?' 'Ja, nou idem dito. Ik ben hartstikke tevreden.'

Mijn imitatie maakt haar aan het grinniken.

'Er valt niets over te zeggen. Ook al praten rupsen wél met elkaar, vlinders doen dat niet. Zo ongeveer als... je weet toch hoe vampiers zijn, hè?'

'Jakkas, jij steeds met je vampiers!' roept ze uit. 'Nee, ik heb nog nooit een vampier ontmoet.'

'Weet je, het typische van vampiers is dat ze nooit met elkaar optrekken. Dat komt omdat ze geen band met elkaar hebben. Ze hoeven niemand om zich heen te hebben. Dat is nu eenmaal zo. Het zijn solisten. Dat is de aard van het beestje.'

'Jij hebt echt iets met vampiers.'

'Ja, alles wat mij helpt deze materie uit te leggen is zeer welkom.'

'Om terug te keren naar mijn oorspronkelijke vraag: is het niet zo dat een verlichte zenmeester nog steeds gelooft in zen? Of een verlichte soefi in de islam?'

'Je haalt twee dingen door elkaar: het voertuig en de bestemming. Als je eenmaal op je plaats van bestemming aangekomen bent, stap je uit het voertuig en denk je er verder niet meer aan. Als ik de trein neem naar Chicago, stap ik uit in Chicago en ga vervolgens de stad in. Ik sleep de trein niet achter me aan. Hij heeft zijn nut bewezen. Ik heb hem niet meer nodig. Maar als je van plan bent terug te keren om anderen bij hun zoektocht te helpen, dan kun je je natuurlijk beroepen op de vervoermiddelen die je kent.'

‘En welk is dat in jouw geval...?’

‘Dat zijn een heleboel vervoermiddelen.’

Het keukenraam kijkt uit op het noorden en van daaruit heb je een prachtig uitzicht op de wolken die naar het oosten drijven. Het koufront gaat vergezeld van schitterende, steeds wisselende wolkenformaties. We hoeven maar naar buiten te gaan en om ons heen te kijken om in alle windrichtingen spectaculaire, telkens weer andere panorama's te kunnen bewonderen, zoals stormen die opkomen in het westen en naar het zuiden razen. Witte wolken vormen reusachtige bergen waarvan een bijna surrealistische dreiging uitgaat. Vanuit het keukenraam kunnen we natuurlijk niet in alle richtingen kijken, maar wat we wél kunnen zien is ronduit indrukwekkend.

Ik schrik op als Julie zich plotseling naar mij toe buigt en in mijn kraag zegt:

‘Wat wil jij eigenlijk?’

Ik kijk haar aan en probeer er achter te komen wat ze met haar vraag bedoelt. Als ze mijn verwarring ziet, houdt ze haar aantekeningen voor mijn neus. ‘Hierzo: vraag veertien. Wat wil Jed eigenlijk?’

Het is me nog niet helemaal duidelijk wat ze wil, maar mijn antwoord zal waarschijnlijk op hetzelfde neerkomen, wat ze ook met haar vraag mag bedoelen. ‘Ik wil helemaal niets. Ik hoef niet meer te willen.’

Ze spert haar ogen wagenwijd open. ‘Ik *wist* dat je dit zou zeggen. Ik loop hier al dagenlang mee rond en het lukt me maar niet daar vat op te krijgen. Hoe kan je nou niets *willen*? En trouwens, wat heeft dat nou voor *zin*? Wat is het leven nou zonder verlangens? Of zonder doelstellingen of dromen? Koester jij dan geen enkele

aspiratie? Is er nou niets wat je zou willen bereiken, of een of andere eigenschap die je graag zou willen hebben? In het leven gaat het toch om niets anders dan om ontplooiing en om dingen te bereiken; om steeds een volgend doel voor ogen te hebben? Om ambitie, groei en gewin? Je kunt het toch niet menen dat je... ik weet zelfs niet eens hoe ik het moet zeggen... dat je echt niets *wilt*? Er is toch wel *iets* wat je zou willen hebben?’

Ik vind haar verbijstering hoogst amusant. ‘Nou, ik zou misschien wel een kop koffie willen of een nieuw videospelletje of zo, maar in ruimere zin is er niets wat ik wil.’

‘Wereldvrede misschien?’ stelt ze voor. ‘De bevrijding van alle bewuste wezens? Roem en rijkdom? Macht? Aanzien? Welstand? Bewieroking? Eh, je eigen eiland? Strakke buikspieren? Een symfonie componeren? Uit eten gaan met de Boedha? Er moet toch iets zijn, iets wat je drijft, iets, weet je wel, wat je *wilt*?’

‘Sorry dat ik zo'n saaie Piet ben,’ lach ik, ‘maar echt, ik wil helemaal niets. Nou, misschien die buikspieren dan. Ik verlang helemaal niet naar bezittingen omdat ik heel goed in de gaten heb hoe het universum werkt. Nog voordat ik me realiseer dat ik ze heb, zijn mijn wensen al in vervulling gegaan. Wereldvrede en de bevrijding van alle bewuste wezens wensen, zou betekenen dat ik geloof dat er iets niet in orde zou zijn of dat er iets verholpen moet worden, maar ik ben nu eenmaal niet in staat om iets dergelijks te geloven. Ik ben zeker geen bodhisattva of een satgoeroe, in ieder geval niet in mijn ogen. Al die andere dingen die je noemde zijn niet meer dan... eh, randversieringen. Die hebben voor iemand in mijn eh, situatie, helemaal niets te betekenen.’

‘Je zegt nadrukkelijk voor iemand in jouw situatie. Waarom?’

‘Om duidelijk te maken dat dit niet alleen voor *mij* zo is, maar voor iedereen die ontwaakt is. Ik heb het niet over dingen die typisch voor Jed McKenna gelden. Ze gelden voor iedereen die verlicht is.’

‘En wat bedoel je eigenlijk met randversiering? Dat macht en aanzien...?’

‘Macht, aanzien, welstand, bewieroking, strakke buikspieren, inderdaad, alles wat maakt dat we zijn wie we zijn. Alles waar we onze identiteit aan ontleen, wat we van onszelf vinden, wat we naar buiten toe projecteren. Ieder aspect, elk trekje, elke karaktereigenschap, ieder gevoel, geloof en iedere mening. Echt alles. Zelf-heid dus.’

‘En is dat allemaal, nou ja, waardeloos? Bedoel je dat? Dat een persoon alleen maar een wandelend kostuum is?’

‘Een wandelend kostuum, ja. En waardeloos is te veel gezegd voor een spel waarbij er niets te winnen valt.’

‘Dan bestaat het kostuum dus uit het onware zelf.’ Het klinkt als een constatering.

‘Dat is ook te veel gezegd want er bestaat geen waar zelf. Maar goed, het kostuum vertegenwoordigt het denkbeeldige zelf – het ego. Om ons gebrek aan rechtstreekse zelfkennis te compenseren bouwen we een ego op. Omdat het individu niet in staat is het ware zelf waar te nemen, concludeert het dat het ware zelf niet bestaat. Met andere woorden: omdat het ware zelf niet gezien wordt, gaat men ervan uit dat het niet bestaat.’

‘Ik kan het niet zien, dus is het er ook niet.’

‘Nou ja, ik kan het niet zien, omdat het er inderdaad niet *is*. Er bestaat geen waar zelf dat je kunt waarnemen

– er bestaat alleen maar een onwaar zelf en geen-zelf. Je gaat op zoek naar je ware zelf en vervolgens vind je niets, alsof je ware zelf helemaal niet *wáár* is.’

‘Wat in zekere zin ook zo is. Dat bedoel je toch, of niet?’

‘Ja, en het is de angst voor dat geweldige niets waardoor men voortdurend op de buitenwereld is gefixeerd. Met ‘angst’ bedoel ik hier een vaag, onbehaaglijk en onbestemd gevoel. Er zijn niet veel mensen die dat gevoel weten te benoemen. Slechts een enkeling durft er eerlijk voor uit komen dat hij heel diep van binnen voelt dat hij geen substantie heeft; geen basis. En iemand die dit *wél* doet, loopt een flink risico dat hij pillen krijgt te slikken of in een inrichting terecht komt.’

‘Maar hoe staat het dan met mensen die hun innerlijke zelf onderzoeken? Op ontdekkingstocht gaan naar zichzelf? Gaan die dan niet naar binnen om de waarheid te vinden?’

‘Die zijn alleen maar bezig met het ego te analyseren – een studie te maken van het onware zelf – en dat is net zo’n nuttige tijdsbesteding als welke andere dan ook. Maar je ontwaakt niet door je droomkarakter te perfectioneren; je ontwaakt pas door je ervan te bevrijden. Er is niets waars aan het ego, dus ook al heb je je ego *nóg* zo onder controle, dat resulteert nooit in iets wat waar is. Als je aandacht schenkt aan het ego versterk je het alleen maar.’

De taperecorder stopt met een klik. We pauzeren even terwijl Julie een nieuw bandje in het apparaat stopt. Als ze daarmee klaar is, ga ik weer verder.

‘Dit wordt pas echt interessant als je mensen beter wilt begrijpen, als je wilt begrijpen wat hen motiveert,

waarom ze doen wat ze doen. De diepste waarheid van iedere persoon is dat hij geen-persoon is. Ook al zegt heel je gevoel en heel je verstand dat dit niet zo is, het doet niets af aan het feit dat je de waarheid niet kunt veranderen. Het is niet de angst voor de dood die mensen drijft; het is de angst voor het niet-zijn – voor vergetelheid.’

Ik realiseer me dat ik wel erg ver ga en de ogenschijnlijke tegenstrijdigheden stapelen zich op, maar het is een leuk onderwerp om mee te spelen en ik heb zo’n idee dat we in de buurt zitten van wat ik op dit punt tegen Julie zou moeten zeggen.

‘Schaamte bijvoorbeeld. De oorzaak die aan alle vormen van schaamte ten grondslag ligt is een diep en onwrikbaar vermoeden dat ik een bedrieger ben. Ik voel de afwezigheid van het ware-zelf in mijzelf, maar niet in anderen, dus ga ik er vanzelfsprekend van uit dat die anderen wél echt zijn. Omdat ik alleen maar het buitenste omhulsel zie dat iedereen zo overtuigend heeft weten op te trekken, en waarvan niemand door heeft dat het een lege huls is, moet ik mij wel als een buitengewone bedrieger voelen en dientengevolge voel ik ook schaamte.’

‘Oh, jeetje, dit kan ik moeilijk volgen. Dus iemand zoals ik... Ik bijvoorbeeld heb geen directe ervaring van mijn ware aard, en dus creëer ik steeds...’

‘Creëer je, projecteer je en handhaaf je jezelf, ja. Voortdurend.’

‘Ik projecteer een beeld van... van *mij*... maar omdat alle anderen mij als echt voorkomen, verbeeld ik me dat ik de enige ben die dit doet. Zo zit het toch?’

‘Inderdaad. Hoe zou het ook anders kunnen? Het lijkt alsof alle anderen echt zijn, terwijl jij je er vaag van bewust bent dat je zelf niet authentiek bent, wat kan variëren van onmerkbaar op bewust niveau, tot zodanig dat je er aan onderdoor zou kunnen gaan.’

Ze staart naar de grond en zwijgt nadenkend.

‘Onmerkbaar zeg je, wat betekent... wat betekent dat sommige mensen zich totaal nergens van bewust zijn? Dat die zomaar hun leven leven alsof er niets aan de hand is?’

‘Dat hoeft je me helemaal niet te vragen, kijk maar om je heen. Overal zie je mensen die helemaal opgaan in hun rol. Die er geen benul van hebben dat de dingen wel eens anders zouden kunnen zijn dan ze lijken. Nog steeds vastgeketend in Plato’s grot. De mate waarin iemand zich bewust is van zijn bedrieglijke aard geeft aan in hoeverre hij nog in de greep is van Maya – begoocheling, de droomstaat. Het idee dat je je in de loop van wie weet hoeveel levens steeds verder ontwikkelt en dat je leven na leven steeds meer ontwaakt, is aanlokkelijk. Hoe meer je wakker wordt, hoe ongelukkiger je je door al het bedrog, onwaarheid en begoocheling gaat voelen. En des te groter wordt je verlangen om er achter te komen wat echt is. Trek die lijn verder door en je krijgt een volledige breuk met het ego en een ontwaken tot de...’

‘Waarheid!’ zegt Julie. Het klinkt als een doodsoordeel. ‘Je ware aard.’

‘Precies. En daarom kan een verlichtingsproces ook heel erg lijken op een enorme zenuwinstorting. Ik denk trouwens dat die vergelijking wel degelijk hout snijdt: alles wat je voor waar hebt gehouden stort volledig in. Daarom is een depressie ook zo moeilijk te bestrijden:

het kan namelijk een door en door rationele respons zijn op een hoogst irrationele situatie, te weten: het leven zelf. Vooral als de depressie te maken heeft met gevoelens van onbeduidendheid en nutteloosheid, want zeg eens eerlijk: wat kan er nou nog zinlozer of onbeduidender zijn dan een personage in een droom? De manier om een depressie te overwinnen is niet door koste wat kost je ervan proberen te bevrijden of door je vast te klampen aan de illusie dat alles een betekenis moet hebben, maar door je er helemaal doorheen te werken en te zien wat er aan de andere kant te beleven valt. In plaats van terug te schrikken voor de gruwel van het grote niets, kun je je er beter hals over kop in storten. Wat heb je tenslotte te verliezen? Maar bij een depressie gaat het er niet om die te overwinnen.'

'Wat is dan de zin van een depressie?'

Ik kijk haar aan, mij afvragend of ze het echt wil weten en wat ik haar zal antwoorden. De waarheid is niet altijd het beste antwoord, maar bij twijfel heb ik toch de neiging daarvoor te kiezen.

'Dezelfde zin als ieder ander spelletje dat we spelen. Het gaat niet om de knikkers, maar om het spel.'

Daar moet ze van slikken. Ze zwijgt en denkt na. Haar onrust komt nu meer naar boven en is veel duidelijker te merken.

'Dan is er geen mens... niemand dus, die ook maar een zelf *heeft*? Dat bedoel je toch? Er bestaat geen... geen echte... er bestaat geen waarheid?'

'O, diep van binnen heeft iedereen wel een waarheid, maar ja, niemand is daarvan op de hoogte. Net zo min als je droompersonages weten dat ze het product zijn van de slaaptoestand van een groter zelf.'

'Tenzij hij verlicht is, wil je zeggen.'

'Ja,' bevestig ik. 'Dat is het verschil.'

Dit vindt ze allesbehalve prettig om te horen. 'Dus onverlichte mensen kennen zichzelf niet? Kennen hun ware aard niet?'

'Nee, en dus moeten ze wel een kunstmatig zelf creëren omdat...'

'Omdat,' vult ze aan, 'dat het enige zelf is dat ze kennen. En dat is het ego hè? Het valse zelf.'

'Precies.'

'Dus als ze beweren dat je je ego moet vernietigen...?'

'Inderdaad. Er wordt gezegd dat als je het onware zelf vernietigt, het ware overblijft.'

'Jézus! Dus ik ben voortdurend bezig een vals zelf op te bouwen?'

'Voortdurend, ja. Daar besteed je al je energie aan – je levenskracht. Die gaat helemaal op aan het projecteren van een illusie van jezelf. Je bent voortdurend een uiterlijke voorstelling van jezelf aan het projecteren; een product dat altijd in wording is, altijd aan verandering onderhevig is en zich steeds verder ontwikkelt.'

'En dat doet iedereen dus?'

'Een interessant punt. Ja en nee. Dat hangt er vanaf. Neem bijvoorbeeld mensen die oprecht onbaatzuchtig zijn. Op dat niveau kun je zien dat het een verschil uitmaakt. Een onbaatzuchtig iemand vindt vervulling in iets anders dan in zichzelf. In plaats van zichzelf te projecteren, zet hij zich in voor een doel. Dergelijke mensen hebben hun rol waarmee ze zich identificeren overgegeven aan een instantie buiten henzelf. Het moederschap is daar misschien een goed voorbeeld van, of

je leven schenken aan God, of je wijden aan een goede zaak of aan een artistieke schepping. Ook die mensen staan weliswaar nog steeds op het podium – ze hebben nog steeds hun kostuum aan en gebruiken nog steeds hun levenskracht om hun personage te bezielen – maar in plaats van een rol te scheppen, nemen ze er een op zich.’

‘En daarmee geef je jezelf over aan een hogere macht, hè?’

‘Hoger of lager, dat doet er niet toe. Het cruciale punt is dat je je overgeeft. Het maakt niet uit of dat aan God is, aan je land of aan het snijden van een wandelstok.’

‘Een wandelstok?’

‘Thoreau heeft een verhaal geschreven over een vent die zijn eigen ik wist te overstijgen door zich volledig te wijden aan één enkele taak – het snijden van een wandelstok.’

‘Net als Sonaya dus?’

‘Ja. Zoals Sonaya.’

‘Maar je zei ja en nee.’

‘Klopt. Een onzelfzuchtig iemand wijdt zich aan een enkel ideaal of, anders gezegd, doet afstand van zichzelf ten gunste van zo’n ideaal waarmee hij of zij zich identificeert, maar of je nu een enkel ideaal kiest of een dozijn of nog veel meer, het proces blijft uiteindelijk hetzelfde. Alle dingen die de identiteit van een persoon vormen zoals carrière, leefomgeving, familie, enzovoorts, dat zijn allemaal voorgebakken rollen die iemand op zich neemt en die hij bezielt. Telkens wanneer je een rol op je neemt, doe je – heel letterlijk – afstand van iets, maar *wie* doet er afstand van iets? En van *wat* doe je dan afstand? Dat zijn

de echte vragen. Wat blijft er nog over als ieder kader is weggevallen? Wat blijft er nog over als je de kerk, je baan, relaties, hobby’s en de hele rest laat vallen? Nog meer lagen? Je karakter? Opvoeding? Prenatale invloeden? Invloeden uit vorige levens? Oké, maar wat komt er dan weer dáárna? Dat is het hele proces: laag na laag afpellen, net als bij een ui, totdat alleen nog maar...’

‘Maar een ui bestaat toch alléén maar uit lagen?’

‘Net als het ego – het zelf. Het zijn alleen maar lagen. Verwijder alle lagen en wat er dan over blijft is geen-zelf.’

‘En geen-zelf is het ware zelf?’

‘Er bestaat geen waar zelf, maar goed, zo ongeveer.’

‘Maar... maar... maar tegen wie praat ik dan?’

‘Je zou er beter aan doen je af te vragen wat je bedoelt als je ‘ik’ zegt. Of wie het is die ‘ik’ zegt. Of wie zich afvraagt wie er bedoeld wordt met ‘ik.’ Enzovoorts, enzovoorts.’

Ze begint zich een beetje te ergeren. ‘Hier kan ik echt geen touw meer aan vastknopen.’

‘Wat je ook zou kunnen doen is Ramana Maharshi’s bekende mantra ‘Wie ben ik?’ toe te passen. Maar die is wel wat misleidend. Ik zou er liever ‘Wat ben ik?’ van maken.’

‘Oh, alsof ik daar wat mee opschiet!’

‘Of je kunt misschien een koan gebruiken, zoals: ‘Wat was je oorspronkelijke gezicht voordat je geboren werd?’

‘Nou zit je me voor de gek te houden.’

‘Er is niets riskanter dan er achter willen komen wat er over blijft als alle lagen van begoocheling zijn verdwenen. Dan heb je alleen nog maar over wat waar is. Het

kan letterlijk niet eenvoudiger. De waarheid van een mug die duizenden jaren geleden heeft geleefd is net zo waar als bij een mug van vandaag. De waarheid van een vonk die over een miljoen jaar op een afstand van een miljoen lichtjaren een duizendste van een seconde lang zal oplichten, is hier en nu net zo waar en dat zal ook altijd zo blijven. Wat vroeger waar was, is nu ook nog waar. En al die waarheden – die van mij en die van jou en de waarheid van Jezus, van de Boeddha, van Hitler en van Moeder Theresa, de waarheid van een dooie vis die in de Ganges drijft, de waarheid van alle lichtmeesters, van de Melkweg en van iedere gedachte die er ooit gedacht is – die zijn allemaal één en dezelfde waarheid. Dat is altijd zo geweest en dat zal altijd zo blijven. Tijd en ruimte komen en gaan, maar wat waar is, is waar en de rest is alleen maar een droom.’

Ahhhh!

Stilte. Misschien is ze geïrriteerd. Of opgewonden. Wat we nu nodig hebben, is wat tijd.

We begeven ons naar de woonkamer en aangezien we daar niemand aantreffen, nemen we plaats op de bank. We zitten een tijdje zwijgend bij elkaar totdat Julie verder wil gaan.

‘En waarmee bijvoorbeeld heb ik mijn onware zelf in elkaar geknutseld?’

‘Met hetzelfde als iedereen. Zoals je jezelf ziet, zo schep je ook je onware zelf. Je carrière geeft je natuurlijk een kader, een structuur voor wie je bent en wat je doet en waarom. Familie vormt een heel belangrijke factor, meerdere tegelijk eigenlijk, aangezien je verschillende rollen vervult voor verschillende mensen – moeder, dochter, zus, echtgenote, tante, enzovoorts. Je relaties.

Je leefomgeving, nationaliteit en ras, je geslacht natuurlijk. Je financiële status. Het lidmaatschap van een kerk. Je lichamelijke conditie en uiterlijk. Opvoeding, politiek, hobby’s, overtuigingen, meningen, gedachten, gevoelens, alles. Dat zijn allemaal zaken die energie van je vragen om zich als bruikbare aspecten van jezelf te kunnen handhaven. Als je geen energie meer stopt in het schoonmaken van je huis, kun je jezelf niet langer meer beschouwen als een goede huisvrouw.’

‘En als ik iemand betaal om mijn huis schoon te maken?’

‘Geld is energie in een afgeleide vorm. Het is een ruilmiddel voor energie.’

‘En wat bedoel je met energie...?’

‘Gewoon: als je jezelf wilt zien als een zorgzaam, gul iemand, dan moet je ook voor iets of iemand zorgen, iets aan iemand geven. Als je fysiek aantrekkelijk wilt zijn, moet je alles doen wat nodig is om charme en schoonheid uit te stralen zodat dat weer naar jou weerspiegeld wordt.’

‘Wordt mijn aantrekkelijkheid naar mij weerspiegeld?’

‘Heb je ooit je eigen gezicht rechtstreeks waargenomen? In je eigen ogen gekeken?’

‘Nou, eh, nee, ik denk van niet.’

‘Op dezelfde manier kan het onware zelf niet direct worden waargenomen, maar alleen via het spiegelbeeld dat het in de ogen van anderen heeft geprojecteerd.’

‘Zijn we nou weer terug bij onze vampiers?’

‘Waarom? O, omdat die geen spiegelbeeld hebben. Tjonge, van die vergelijking komen we niet meer af. Het is bijna griezelig.’

‘Het *is* ook griezelig. Oké, als ik van mezelf wil vinden dat ik aantrekkelijk ben, heb ik dus andere mensen nodig die mij aantrekkelijk vinden?’

‘Zeker weten. We besteden ons hele leven en al onze levenskracht aan het cultiveren en verzorgen van onze uiterlijke verschijning zodat we in de ogen van anderen aantrekkelijk zijn. Zó weten we dat we bestaan. Zó weten we wie we zijn. Zó worden we gerustgesteld dat we echt zijn en niet alleen maar holle personages in een droom. Zo wordt de illusie voortdurend in stand gehouden.’

‘Ja, en wordt dat niet bedoeld als ze zeggen dat we de werkelijkheid scheppen door middel van onze denkbeelden?’

‘Onze denkbeelden *zijn* de werkelijkheid. Er bestaat niets anders. Net als in een droom.’

‘En wie bedenkt die denkbeelden dan? Wie droomt ze? Wie is de dromer?’

‘Nou ja, van mij uit gezien, ben ik dat.’

‘Nou ja, van *mij* uit gezien, ben *ik* dat.’

‘Oh. Nou, hier schieten we ook niet veel mee op!’

‘Hè?’

‘De oneindigheid bevat oneindigheden die oneindig zijn.’

‘Oh, hou op, mijn hoofd tolt er helemaal van.’

‘Dat van mij ook. Laten we even stoppen en proberen wat te ontspannen.’

In de ziekenboeg vol koortsige geesten

Het ene bed na het andere, met het ene kind na het andere.

Het ene is rustig, het andere ligt te woelen.

Het ene lacht, het andere is aan het jammeren.

Ze roepen om mammie.

Ze roepen om God.

Eentje gaat er rechtop zitten, met opengesperde ogen,

en vraagt iets.

Ik ga bij hem zitten en geef antwoord.

Hij knikt, valt terug in zijn bed en is alweer vertrokken.

Ooit heb ik ook in zo'n bed gelegen – koortsig, verward.

Nu zit ik in een stoel – dat is beter; denk ik.

Een kamer vol gekken.

*Ik keer terug naar mijn kruiswoordraadsel,
toldat de volgende rechtop gaat zitten en iets vraagt.*

Jed McKenna

Ik eet geen oogballen van mensen

*Sterf terwijl je nog leeft
en wees volkomen dood.*

*Doe dan wat je maar wilt:
dat is allemaal goed.*

Bunan

Ik maak koffie. We zetten kopjes, melk, suiker en wat lekkers op een dienblad en nemen dat mee naar de bank in de zitkamer die zo is neergezet dat je door de grote ramen aan de westkant een ongehinderd uitzicht hebt op de onstuimig voortjagende wolken.

Omdat ik al pratend ook voor mezelf duidelijkheid schep is dit gesprek voor mij boeiender dan gewoonlijk. Ik kan over verlichting praten met het onaantastbare gezag van een ware meester; het enige probleem daarbij is om mijn gedachten en ideeën zo pregnant mogelijk te formuleren. Maar als de aard van begoocheling, het ego, allerlei gedachteconstructies en de menselijke natuur aan de orde zijn, dan ben ik ook niet meer dan een gewone vent met wat ervaring, een grote belangstelling en een goed overzicht. Ja, ik heb zelf ook een transformatieproces doorgemaakt en ik herinner me nog goed hoe ik zelf was in die tijd. En hoewel verlichting voor iedereen altijd

en overal hetzelfde is, is de weg er naar toe net zo uniek en gevarieerd als de mensen die hem afleggen.

De slag die je met je ego moet leveren voordat je de waarheid kunt vinden, vormt natuurlijk al eeuwenlang de kern van praktisch alle spirituele leringen. De dood van het ego als de weg naar 'geen zelf' – naar een permanent non-dualistisch bewustzijn – dat is waar het bij deze zoektocht om draait. En dat is waar we met al onze devotie, gebeden, meditatie, religieuze leringen en zelfverloochening op uit zijn. Iedereen die zich ten doel heeft gesteld de waarheid te vinden kan die alleen maar vinden over het lijk van zijn ego en anders niet. Er is geen sluiproute of gemakkelijke weg. Je kunt er niet langs en je kunt er niet omheen. Als je van je ego af wilt komen, zul je er eerst doorheen moeten. En dat lukt je alleen met een nietsontziende doelgerichtheid en met een hart van steen. Een rups wordt niet zomaar een vlinder. Hij gaat dood en dat is tegelijkertijd het geboorteprocès van de vlinder. Het lijkt op een transformatie, maar dat is een illusie. Niets kan zomaar iets anders worden. Het ene komt ten einde en het andere begint.

En waarom slagen er maar zo weinig mensen in om de grootste zoektocht die er bestaat tot een goed einde te brengen? Om de eenvoudige reden dat, binnen het kader van een droom, succes zinloos is, terwijl mislukking, of laat ik zeggen strijd, wel degelijk zin heeft. Een onontwaakte ziel kan, zolang hij nog in de droomstaat van de egogebonden werkelijkheid is, met het najagen van verlichting net zoveel lessen leren als met het najagen van wat dan ook – net zoveel als met ieder ander ritje in ons pretpark. De toestand van eindeloze gelukzaligheid die verlichting met zich mee zou brengen is

net zo'n lokkertje als liefde, rijkdom of macht. Met ander woorden: voor de meeste mensen die op zoek zijn naar verlichting is waarachtige verlichting zelden het doel. En waarom zou het ook? Bij het realiseren van je ware aard is succes immers verzekerd, want, nou ja, dat is je ware aard. Het meest verbazingwekkende is niet dat je naar die toestand zult terugkeren, maar dat je er ooit vandaan bent geraakt. Terugkeer is de beweging van de Tao. Als je het zo bekijkt is alle moeite die je doet om de waarheid te vinden net zo absurd als moeite doen om dood te gaan. Want waar hebben we het eigenlijk over? Als je tijd gekomen is, zullen ze je allebei heus wel weten te vinden. Moeten we ons er soms druk over maken dat, als wij de dood niet kunnen vinden, de dood ons ook niet kan vinden? Nee toch? Noch de dood en noch dingen als belastingen, de zwaartekracht en de zonsopgang van morgenochtend zijn zó zeker als het feit dat iedereen vroeg of laat helemaal 'verlicht' zal worden, ongeacht het 'pad' dat hij of zij kiest.

En als ik dan toch ergens belangstelling voor moet hebben, dan vind ik het gadeslaan van zielen die naar huis terugkeren een goede keuze. En als ik ook nog een baan moet kiezen, dan vind ik dit heel dankbaar werk: aan de kust staan, een vuurbaken laten branden, nieuwkomers aan land helpen, verwelkomen en hen wijzen op een paar bezienswaardigheden.

Julie ploft naast me neer op de bank. We zitten zwijgend naar de steeds wisselende luchten te kijken. Het ziet er naar uit alsof er een zware storm op komst is, maar ik

weet wel zeker dat dit reuze zal meevallen. Dit type koufront brengt vaak spectaculaire luchten met zich mee, maar het weer pakt meestal anders uit dan je denkt. Op dit moment zien we in de verte enorme donderkoppen, maar tegen de tijd dat ze hier zijn wordt de lucht hoogstens wat betrokken en zal er niet meer dan een spatje regen vallen. En daarna komt de volgende formatie aanzetten en begint het hele spektakel weer van voren af aan. Ik nestel mij lekker op de bank, voeten op tafel en geniet van het schouwspel.

Julie maakt nog steeds een gespannen indruk, net alsof ze heel lichtjes onder stroom staat. Het is nauwelijks merkbaar, maar het is wel duidelijk dat ze zich niet al te best voelt. Ze kropt iets op en ik vraag me af of de bom nog in mijn aanwezigheid gaat barsten. Ik ga verder met praten en probeer een wat luchtiger toon aan te slaan.

‘We drijven allemaal in een eindeloze zee en de manier waarop we het hoofd boven water proberen te houden is door groepjes te vormen en in koor te beweren dat er helemaal niets aan de hand is. We versterken de illusie voor elkaar. Dat is wat de maatschappij uiteindelijk is: een nogal zielig hoopje mensen, bij elkaar gekropen om zich te weer te stellen tegen het schrikbeeld van een pikzwarte zee. Om het hoofd boven water te kunnen houden is iedereen aan het watertrappelen, ook al is er geen enkele reden om aan te nemen dat het leven waar ze zich aan vastklampen beter is dan het alternatief dat ze willen vermijden. Alleen: dat ene leven kennen ze nu eenmaal en het andere niet. De angst voor het onbekende is er de oorzaak van dat iedereen zo druk aan het watertrappelen is. Alle angst is terug te voeren op de angst voor het onbekende. Iemand die in zo’n groep

watertrappelaars de groepsleugen aan de kaak stelt en hen confronteert met de realiteit, wordt beschouwd als een ketter. En voor ketteren heeft de maatschappij de meest afschuwelijke straffen in petto. Als je niet meer wilt vechten en jezelf gewoon maar laat zinken of wegdrijven wordt alles uit de kast gehaald om je tegen te houden, weliswaar niet in je eigen belang, maar in het belang van de groep. Want de werkelijke situatie waar we in zitten moet koste wat kost ontkend worden.’

‘Fluiten in het donker,’ zegt Julie voor zich uit. ‘Met z’n allen dansen op een vulkaan.’

Ik schiet in de lach. ‘Ja, maar het is niet alleen de gedachte aan de dood die ons zo benauwt. Iedereen kan wel een verzinsel bedenken om met de dood in het reine te komen. Maar wat komt daarna? Een nieuw verzinsel? En daarna nog een? Uiteindelijk raken alle schildpadden op.’

‘Hè? Schildpadden?’

‘Een leerling gaat naar zijn meester toe en vraagt: ‘Meester, waar rust de wereld op?’ Waarop de leraar antwoordt: ‘Op de rug van een enorme schildpad.’ De student, die zich niet zo gemakkelijk laat afschepen, vraagt vervolgens: ‘En waar rust de schildpad op, o wijze meester?’ Waarop de leraar antwoordt: ‘Op nog een schildpad.’ Maar ook daar laat de student het niet bij zitten. ‘En waar rust die schildpad dan weer op?’ vraagt hij, waarop de leraar woedend antwoordt: ‘Heb je het nou nog niet door? Er zijn alleen maar schildpadden, tot helemaal beneden aan toe.’”

Julie lacht en knikt met haar hoofd.

‘Wat er werkelijk aan de hand is, is dat er uiteindelijk helemaal niets is. Alleen maar de oneindigheid. Eeuwig-

heid. Leegte. Afgrond. Uiteindelijk zal iedere watertrapelaar het feit onder ogen moeten zien dat er niets anders is dan hijzelf en de oneindige oceaan.'

'En dat alles wat er verder nog beweerd wordt een leugen is.'

'Ja, eigenlijk wel. Het lichaam is alleen maar een huurauto en deze planeet is niet meer dan een hotel. Een thuis dat aan niemand toebehoort, alhoewel sommigen het beschouwen als een permanente verblijfplaats – alsof er niets erger bestaat dan je boeltje bij elkaar te pakken en verder te gaan. Een absurd idee, maar desondanks noodzakelijk voor de ervaring zelf. Als je er zo tegenaan kijkt, kun je ook zien hoe ijverig de maatschappij het naar buiten gekeerde zelf stimuleert en alleen al het idee om naar binnen te keren voortdurend in diskrediet brengt, ontmoedigt en bestrijdt. Alan Watts noemde dit: 'het taboe op weten wie je bent.' Om met je onware zelf te kunnen breken, moet je breken met...'

'...alles,' vult Julie aan. 'Met je familie, vrienden...' Als ze zich realiseert wat daar de gevolgen van zijn, begint ze zowat te stotteren. 'Alles, alles wat je bent... alles wat je weet... alles... *Echt* alles.'

Ik kan maar beter wat gas terug nemen.

'Het belangrijkste punt hier is dat ik, omdat ik verlicht ben, rechtstreeks en permanent kennis heb van het 'zelf'. Jij, die niet verlicht bent, hebt dat niet. En daarom heb jij een identiteit geconstrueerd waarmee je je, eh, nou ja, identificeert. Je denkt over jou als jou. Maar af en toe, 's nachts in het pikkedonker bijvoorbeeld, dan weet je heel diep in je hart dat het allemaal maar een façade is en dan lig je misschien wel te jermiëren over

je onechtheid en snak je naar de waarheid, naar iets wezenlijks, een basis, wat dan ook.'

'Jeremiëren?'

'Dat woord bestaat toch? 'Jammeren' dan?'

'Jeremiëren is oké,' geeft ze toe.

'Nou, dan zijn we er. Dat is het fundamentele verschil tussen iemand die verlicht is en iemand die niet verlicht is – of hij het 'zelf' wel of niet rechtstreeks kent. En dat laatste is de voedingsbodem van het ego.'

Ze staart uit het raam. Als ze begint te praten klinkt haar stem afstandelijk, maar ook weer niet zo alsof de zaak haar eigenlijk niet interesseert. 'Iedereen is dus aan het watertrappelen... en rommelt maar wat aan... niemand gaat ergens naar toe... Want de zee kent geen grenzen, toch? Ze is immers eindeloos. Waar kun je dan naar toe? Je gaat maar en je gaat maar, zonder ergens uit te komen. Iedereen doet maar alsof... het is alleen maar...'

Ik realiseer me dat ze niet meer tegen *mij* zit te praten. Ze is dingen voor zichzelf op een rijtje aan het zetten, haar optelsom aan het maken. Ze begint te zien wat er altijd al vlak voor haar neus heeft gelegen.

'En het vraagt letterlijk ál je energie om boven water te blijven, in de buurt van de groep. Ja, dat is me wel duidelijk. Alles waar we in feite mee bezig zijn, is doen alsof. Alles wat ik ooit heb gedaan... mijn hele leven lang...'

Ik besluit haar iets concreets ter overweging te geven. 'De Tao te Tsjing zegt dat een wijze mensen ziet als strooien offerpoppetjes, en dat zijn ze ook. Ze bestaan louter uit uiterlijkheden, er is niets wat wijst op een innerlijk. Kostuums zonder inhoud die als zombies

het toneel bevolken. Alles is schijn; ze hebben niets wezenlijks. Ja, voor iemand die verlicht is zijn onverlichte mensen net zombies – fictieve personages, tot leven gebracht door mysterieuze krachten. Er is gewoon niemand thuis. Iemand die verlicht zou worden geboren, en niet van onverlicht naar verlicht hoeft te evolueren en zelf niet de ervaring heeft dat hij van stro is, zal het hier waarschijnlijk een verdomd lugubere plek vinden: druk, vol mensen en toch merkwaardig onbewoond.’

Julie zegt niets meer. Ze staart met opengesperde ogen, zonder te knippen, voor zich uit. Als ze weer begint te praten, klinkt haar stem alsof hij van ver komt; alsof ze hardop aan het nadenken is.

‘Weet je, sinds we met dit interview zijn begonnen heb ik heel veel dingen nageplozen. Ik ben overal geweest: in boekwinkels, in de bibliotheek, in kiosken en op het Internet. Ik ben zelfs teruggedaan naar die supermarkt en heb dat tijdschrift gekocht dat jij nog hebt doorgebladerd.’

‘Het spijt me dat te horen,’ zeg ik.

‘Waarom?’ schreeuwt ze bijna, plotseling weer heel aanwezig. Ze heeft haar armen stevig voor haar borst gekruist, zichzelf houvast gevend. En nu heeft ze het wel degelijk tegen mij.

‘Omdat al die troep niets te maken heeft met wat jij beweert, hè? Ze noemen het wel verlichting, maar dat is iets heel anders, of niet soms?’

Ze veert op van de bank en begint heen en weer te lopen. Dingen beginnen op hun plek te vallen en ze is haar controle aan het verliezen. Mooi om te zien, vind ik. Ze staat op het punt in te storten, maar ze kan zich nog net in de hand houden. Of misschien niet, dat

moeten we nog even afwachten. Dit is het natuurlijk wat mij de hele tijd al bij haar was opgevallen: die innerlijke chaos die ze probeert de kop in te drukken.

‘Jezus! Toen ze me zeiden dat ik naar Iowa moest gaan om een stuk te schrijven over een of andere spirituele meester, dacht ik eigenlijk dat ze me tactvol wilden laten weten dat ik ontslagen was. Moet je nagaan: *Iowa!*’ Ze blijft staan en kijkt me aan om te zien of ik wel door heb wat voor een onvoorstelbare opdracht dat was. Dan begint ze weer heen en weer te lopen.

‘Ik heb hier veel over nagedacht. Ik heb de laatste tijd niet al te veel geslapen.’ Ze lacht vreugdeloos. ‘Dit is me niet in mijn koude kleren gaan zitten. Ik bedoel: ik zie mezelf als iemand die op het spirituele pad zit. Ik bedoel: ik ben een spiritueel iemand. Ik doe aan heel dat spirituele zootje mee. Ik doe yoga, ik mediteer, ik ben vegetariër en ik ben vol mededogen. Als ik ergens een spin zie, zet ik hem buiten in plaats van hem dood te slaan. Ik lees alle boeken die je gelezen moet hebben en ik ga naar alle mogelijke lezingen. Bij mij thuis hangen overal afbeeldingen van mandala’s en van heiligen aan de muur en ik maak geld over om een klein meisje in Paraguay – of is het Uruguay? – te helpen, alhoewel ik, als je het mij vraagt, er eigenlijk helemaal niet zo zeker van ben dat dit meisje wel bestaat en als ik werkelijk goed over alles nadenk geloof ik dat ik dat allemaal doe omdat ik een goed iemand wil zijn en omdat ik spiritueel wil zijn en liefdevol, open en vol mededogen, maar ook omdat ik op een spiritueel pad zit en omdat ik er steeds van ben uitgegaan dat dit pad leidt naar verlichting en naar bevrijding uit onze gebondenheid en zo en... en...’

‘Haal adem.’

Ze haalt adem.

‘En dat is allemaal *bullshit*, hè?’ Ze blijft staan en denkt even na voordat ze weer verder gaat. ‘Dus heb ik afgelopen week overal mijn licht opgestoken en, ter voorbereiding van ons volgende interview, in de laatste bestsellers over verlichting zitten lezen. En terwijl ik al die zogenaamd spiritueel verlichte lieden zat te lezen, was het net alsof er in mijn hoofd een lampje begon te branden – er klikte iets.’

Ik ben benieuwd om te horen wat voor haar de openbaring is geweest, maar eigenlijk weet ik het al. Niet dat ik daar iets aan af wil doen of het minder belangrijk wil laten lijken dan het is, integendeel. Ik heb juist iets met openbaringen. Ze zijn om zo te zeggen mijn *raison d'être*.

‘Je hebt het zelf gezegd,’ gaat ze verder. ‘*Natuurlijk* zou je mij kunnen vermoorden. Je zou, als je zou willen, crack kunnen roken, Bambi neerknallen, oogballen van mensen opeten en snorren tekenen op alle afbeeldingen van heiligen die je maar tegenkomt, of niet soms? Dat zou namelijk geen enkel verschil uitmaken, want jij bent verlicht. Jij bent er. Jij bent het. Jij hoeft niet verlicht te *doen*. Ik *weet* dat je verlicht bent. Ik ben niet gek! Mij maak je niets meer wijs. Maar hoe komt het toch dat ik dat nooit eerder heb gezien? Ik draai al vijftien jaar lang met al die spirituele shit mee. Ik heb darshan en satsang meegemaakt met alle grote namen – wat zeg ik? Ik heb de meesten zelfs geïnterviewd! En wat zegt dat over hen? Wat zegt dat over *mij*? Wat een rotgrap! Net wat je zegt: mijn hele leven lang al doe ik niets anders dan watertrappelen, want dat is wat iedereen zegt

wat je moet doen en daar heb ik nooit vraagtekens bij gezet, maar dat doe ik nu dus wel en ik heb zo’n idee dat, als ik zo doorga en eenmaal op mijn doodsbed lig, ik niet beter af zal zijn dan wanneer ik iedere spin die ooit mijn pad heeft gekruist de hersens uit zijn lijf zou hebben getrapd.’

Ik geef geen antwoord. Het is belangrijk dat ze nu alles maar over zich heen laat komen en geen weerstand biedt. Het is duidelijk dat ze er een hele klus aan heeft om haar nieuwe inzichten te verwerken en de enige manier waarop ik haar daarbij kan helpen is door me er nu even niet mee te bemoeien.

Dit bedoel ik dus: dit is de Eerste Stap. Die betekent niet dat je je bewust wordt van wat er is, maar van wat er *niet* is. Het is de Grote Desillusie. Verlichting ligt voor Julie nog ver weg, maar het proces kan nu beginnen – het *is* al begonnen. Over een paar jaar zal ik haar vragen hoe het met haar verlichting gaat en dan zal ze zeggen: ‘O, heel goed, dank je. Het is echt een kick hoor. En jij?’ Maar dat duurt nog wel even.

‘En volgens mij klopt zelfs het woord ‘verlichting’ niet. Als ik jou zo zie dan krijg ik het idee dat je... *echt* bent... helemaal gerealiseerd... Ik weet het niet... je bent niet, wat zal ik zeggen... Je bent ontwaakt en ik heb nog nooit iemand ontmoet die ontwaakt is. Maar wat zijn die andere kerels dan? Ze lijken nog niet in de verste verte op jou. Het zijn Guus Geluks die geilen op liefde en die helemaal high worden van het goddelijke of van de koendalini-energie of door de goeroe uit te hangen. Ze hebben het alleen maar over bewustzijn, maar met bewustzijn heeft het helemaal niets te maken, toch? God nog aan toe! Ik heb eenheidsbewustzijn ervaren en daar

was ik helemaal kapot van en zo, en ik heb, geloof ik, altijd gedacht dat dat het doel was van ieder spiritueel pad, maar... je kent de uitdrukking: godsdienst is opium voor het volk... en dat is precies wat al die spirituele rimram is, maar dan wel in een hogere dosis of zo... het lijkt wel een wereldwijde samenzwering bedacht om de mensen op hun plek te houden door hen wijs te maken dat ze ergens naar toe gaan terwijl ze gewoon maar blijven zitten waar ze zitten en alleen, net wat je zegt, alleen maar wat rondrijven, aan het watertrappelen zijn en doen alsof. En niemand weet dat het een samenzwering is, zo is het toch? Ik bedoel, ik ben een New Age *journaliste*! Sinds ik volwassen ben heb ik hier aan meegedaan en ik heb nooit geweten... Ik heb nooit de opzet gehad wie dan ook te bedonderen... Ik heb altijd gedacht dat ik geen kuddedier was... Wat een mop! Ik ben nooit iets anders geweest!

Ik vind het grappig dat ze het hele dualistische universum – Maya's Paleis der Begoocheling – een wereldwijde samenzwering noemt. 'Mag ik voor de goede orde ook nog iets zeggen?' vraag ik.

'Ja natuurlijk,' zegt ze.

'Ik eet geen oogballen van mensen en ik knal ook geen figuren uit Disneyfilms neer. Ik ben een aardige vent. Ik zou dat bovenstaande niet graag ergens gedrukt zien staan.'

Ze begint hysterisch te lachen. 'Ik weet eigenlijk niet of ik dat artikel nu nog wel kan schrijven. Het was de bedoeling dat het een simpel stukje zou worden over, je weet wel, een spiritueel gevorderde vent met zijn leuke ashram in het diepe binnenland van Amerika. En wat moet ik er nu van maken? Een onthullend artikel waar-

mee ik een bom leg onder de hele New Age beweging? Waarmee ik alle grote wereldgodsdiensten onderuit haal, of een zwaar gedrogeerde mensheid wakker schud? Geen sprake van. Dat hebben we dus gehad! Maar ik wil zelfs geen schrijfster meer zijn, tenminste niet meer op de manier waarop ik dat altijd ben geweest... ik weet niet meer wat ik wil... Wat een stompzinige mallemolen, al dat spirituele gedoe! *God!* Ik kan aan niets anders meer denken. Sinds ik je afgelopen zaterdag heb ontmoet, heb ik niets anders gedaan dan geprobeerd er vat op te krijgen. Maar nu begint het me eindelijk te dagen en inmiddels is het mij een volstrekt raadsel hoe iemand überhaupt nog aan iets anders kan *denken!* Ik denk de hele tijd niets anders dan: 'Dit is het. Dit is het enige waar het om gaat. Absoluut het enige. Wat kan er nou nog belangrijker zijn?' Als ik naar de mensen kijk die gewoon maar hun leventje leiden kan ik het wel uitschreeuwen! Dan zou ik hen wel door elkaar kunnen rammelen, hen wakker schudden! Hoe is het mogelijk dat je naar een film kunt kijken of naar je werk kunt gaan of een broodje kunt eten, terwijl dit enorme, angstwekkende iets je recht in je gezicht staart? Ik bedoel: ben ik krankzinnig aan het worden? Ik denk van niet, maar weet ik veel? Is dit wel normaal? Je mag het me rustig zeggen hoor! Ben ik misschien, nou ja, volslagen van de pot gerukt?'

Ze is weer blijven staan en haar ogen schieten vuur.

'Mag ik nu weer?' vraag ik.

'Ja!' lacht ze schrill.

'Ten eerste: jij bent de enige die steeds heeft gedacht dat er een artikel moest komen. Ik begrijp niet altijd waarom Sonaya doet wat ze doet, maar wat ik wél weet

is dat het niet haar gewoonte is om journalisten op mij af te sturen zodat ik met mijn kop in de krant kom. Ten tweede: nee, je bent niet in een normale toestand; je bent verre van normaal zelfs. Je staat op het punt geboren te worden. Waar je nu mee bezig bent is het begin van een veel groter proces. Ik kan je zo vaak, en zoveel je wilt, raad geven, maar hier heb je alvast de sleutel om de pijn tot een minimum te beperken: bied geen weerstand. Je moet het zo zien: je bent gestopt met watertrappelen en weg aan het zinken van de groep en aan het verdrinken. Natuurlijk ga je dan weerstand bieden, dat is je natuur, maar probeer de dingen op hun beloop te laten en vertrouw verder op iets hogers: op God, op Krishna, Elvis, op wie of op wat dan ook. Ik heb precies hetzelfde doorgemaakt en ik heb anderen meegemaakt die hetzelfde is overkomen. Zo ongebruikelijk is het nou ook weer niet en je wordt waarschijnlijk ook niet mesjogge. Dat is het mooie ervan.'

'Ai, verdomme, wat klinkt dat vreselijk! Dat is het *mooie* ervan, zeg je? En wat, verduiveld nog aan toe, wat is dan het *erge*?'

'Ik kan niet zeggen dat het erg is, maar het brengt wel een totale ommekeer met zich mee. Wat je nu meemaakt is te vergelijken met het proces van doodgaan en opnieuw geboren worden. En dit is pas het begin. Je kunt niet meer terug. Je kunt ook niet meer stoppen. Alles wat je was en wie je was voordat de boel in gang werd gezet, ligt in feite al achter je. Dit gebeurt wel vaker: het leven zit vol met dit soort overgangprocessen. Een verhuizing of een nieuwe baan is net zo iets, alleen veel minder ingrijpend dan bijvoorbeeld de overgang van mens naar vampier.'

Ze ziet er behoorlijk aangeslagen uit. 'Hoe erg is dat?' vraagt ze.

'Zo erg is het nou ook weer niet... nou ja, toch wel. Alles wordt op zijn kop gezet. Je weet nog niet wat ik met 'alles' bedoel, maar het begin is er. Je bent nu in een fase terechtgekomen waarin heel je leven op de schop gaat en reken er maar op dat het nog wel enige tijd zal duren voordat je weer helemaal gestabiliseerd bent.'

Haar spanning vult de hele kamer. Ik heb mensen meegemaakt die in dit stadium opgenomen moesten worden. Stijf van de spanning en met vlammende ogen loopt ze heen en weer. Zo wakker is ze waarschijnlijk nog nooit geweest... tenminste, tot nu toe. 'Ben ik nu, je weet wel, een vampier aan het worden?'

'Lao Tzu heeft gezegd dat wat een rups het einde van de wereld noemt, de rest van de wereld een vlinder noemt.'

Ze kijkt me hoopvol aan. 'Zeg dat nog eens.'

'Wat een rups het einde van de wereld noemt, noemt de rest van de wereld een vlinder.'

Ze knikt en denkt na – zo hevig als ze maar kan. Ze is in een lichte shocktoestand: dat is de emotionele prijs van alles wat zich in de afgelopen dagen aan spanning in haar heeft opgebouwd, nog verergerd door gebrek aan eten en slaap. En daar komt ook nog eens bij dat haar normale wereldje in duigen is gevallen, plus de opwinding vanwege het ontdekken van zichzelf en de angst voor het onbekende. Een explosief mengsel. Ik heb iemand gekend die, toen hij in een dergelijk stadium verkeerde, van de politie handboeien om kreeg en op zijn buik liggend op een brancard moest worden vastgebonden en zo met een ambulance naar een psy-

chiatrische inrichting werd afgevoerd. Het kan een heel linke periode in iemands leven zijn.

Bij zen onder andere, kom je dit aspect wel tegen, maar over het algemeen is een ernstige psychologische crisis nou niet bepaald iets waarmee een spirituele lering aan de weg wil timmeren. De mensen willen alleen de krenten uit de pap – totale kennis en vrij zijn van lijden enzovoorts – maar niemand wil er voor betalen. Wat Julie nu doormaakt is de prijs ervoor, in ieder geval een eerste aanbetaling. Want reken maar dat verlicht worden gepaard gaat met een heleboel bloed, zweet en tranen en daar hebben al die lui, die zo graag liefde en gelukzaligheid willen, geen boodschap aan. Die willen het soort verlichting waarbij je je plaatsje tussen je mede-watertrappelaars niet hoeft op te geven. Ze willen doorgaan met watertrappelen en ze willen niet, alleen, in het pikkedonker wegzinken. Ze willen een ander type verlichting: zo een waarbij ze lekker bij de groep kunnen blijven en hun zorgvuldig opgebouwde persoonlijkheden in stand kunnen houden en alleen maar gelukkig hoeven te zijn. Liefst héél héél héél erg gelukkig.

Ik ben net als iedereen ook graag gelukkig, maar het is niet geluk wat je dwingt om op zoek te gaan naar de waarheid. Dat doet een rabiante, koortsachtige, fanatieke vorm van krankzinnigheid waardoor je, voor geen enkele prijs en wat er ook van komen mag, niet nog langer een levende leugen wilt zijn. We hebben het hier niet over hogere bewustzijnstoestanden of over het ontdekken van jezelf of over het scheppen van een hemel op aarde. Hier komen zwaarden waar bloed aan kleeft aan te pas en Boeddha's weggrottende hoofd en het oplossen

van jezelf. En iedereen die iets anders beweert, verkoopt iets wat hij niet in voorraad heeft.

Ik heb er nooit aan getwijfeld dat Julie echt de bedoeling heeft gehad met mij te praten voor een interview voor haar tijdschrift, maar het is geen moment bij me opgekomen dat een interview ook Sonaya's opzet is geweest. Maar aan Sonaya stel je geen vragen; je wacht gewoon af wat er gaat gebeuren.

Julie zit weer naast me en staart uitdrukingsloos uit het raam. Ze trilt een beetje. Sonaya komt binnen, neemt haar bij de hand en leidt haar behoedzaam de kamer uit. Ze zal haar wel naar een van de slaapkamers brengen, een kop thee voor haar zetten en zorgen dat ze wat rust krijgt. Voor Julie is het nog lang niet voorbij natuurlijk. Verre van voorbij. Haar hele leven heeft zich toegespitst op dit nieuwe begin. Vandaag heeft ze voor altijd vaste grond onder haar voeten verloren.

Ik doe het microfoontje af en zet de recorder weg. Na twintig minuten komt Sonaya weer binnen en neemt plaats op de bank; op de plek waar eerst Julie zat.

'Ze zal wel in slaap vallen,' zegt ze.

Sonaya maakt het zich gemakkelijk op de bank en legt haar voeten naast die van mij op de salontafel. En zo zitten we rustig bij elkaar – ontspannen tevreden en alleen al het kijken naar de voorbijdrijvende wolken maakt ons gelukkig. We vragen ons terloops af wat er nog meer gaat gebeuren, zonder ons daar ook maar in het minst zorgen over te maken want we weten allebei op onze eigen manier dat, wat ons ook te wachten staat, het in ieder geval iets goeds zal zijn.

Maar toe nou! Dat is een open deur – *alles* is goed.

*Zien jullie het, O mijn broeders en zusters?
Het is niet chaos of dood – het is vorm, eenheid, opzet –
het is het eeuwige leven.*

Het is Geluk.

Walt Whitman

Waarom niet?

*Spirituele verlichting staat naast een leeg melkpak
op een oranje dienblad in de kantine van een basisschool.*

*Het ligt tussen het gras in een greppel,
naast een roestige wioldop.*

*Het bevindt zich op de manchetknoop van de linkermouw
van het overhemd van een vrij belangrijk man.*

*Verlichting kun je vinden naast de lift op de
vierde verdieping van de parkeergarage bij het vliegveld.*

*Je kunt je hond erom vragen,
maar het kan zijn dat hij het je niet geeft.*

*Kijk of je het kunt vinden naast de pen in het borstzakje
van het rode jasje van het meisje aan de kassa,
maar alléén op woensdagen.*

*Verlichting ligt in de kofferbak, naast de krik.
Je kunt het horen in het geknars van een deurscharnier
in de openbare bibliotheek.*

*Het bevindt zich in het briesje dat geluidloos
door een onzichtbare boom waait.*

Het zit tussen het uitademen en het inademen in.

*Je kunt verlichting vinden in de kerk,
in de kras op de bank voor je.*

*Je kunt het vinden in de woestijn,
vlak voordat de wind weer opsteekt.*

*Verlichting is niets.
Begoocheling is het grootste wonder.*

*Verlichting zat al in je koffiekopje
nog voordat je de koffie inschonk.*

*Nu zit het in je koffiekopje.
Twee komma twee miljard jaar
voordat jouw koffiekopje werd gemaakt,
zat verlichting al in je koffiekopje.*

*Een uur en een kwartier
nadat de tijd het universum heeft verzwolgen,
zal verlichting in je koffiekopje zitten.*

*Je hebt steeds geweten waar het is
omdat het zich nog precies bevindt op de plek
waar je het hebt laten liggen.
Hoe zou je niet terug kunnen keren naar een plek
die je nooit hebt verlaten?
Je droomt dat je onverlicht bent.
Je droomt dat je wakker bent.*

*De vraag is: Waarom?
Het antwoord is: Waarom niet?*

Jed McKenna

Epiloog

Spirituele verlichting kun je inderdaad maar het beste vergeten.

Verlichting betekent, letterlijk, dat je zelf het onder-spit hebt gedolven. Het is een slag die we met onszelf leveren. Het streven naar de waarheid is met niets te vergelijken omdat degene die daar naar streeft, zelf het enige is wat hem daarbij in de weg staat. Het is een gevecht waarbij gedood moet worden om te verliezen en waarin we moeten sterven om te winnen. Juist het zelf dat de strijd aanbindt, is onze grootste vijand, dus hoe kan er dan van een overwinning sprake zijn? Als het zelf is vernietigd, wie heeft er dan gewonnen? Waarom zou iemand die weet wat de prijs van deze overwinning is, een dergelijk zinloze strijd aangaan?

Arjuna in ieder geval niet. Hij woog de kost af tegen de baat en liet toen zijn wapens vallen om geen oorlog te willen ontketenen. De Bhagavad Gita is het verhaal waarin je kunt lezen waarom hij zijn wapens toch weer heeft opgepakt. Dit wordt samengevat in deze twee zinnen:

*Wat niet waar is, heeft geen bestaansrecht.
Wat waar is, zal nooit ophouden te bestaan.*

Als ik dit boek en alles wat ik te zeggen heb tot de kern zou willen terugbrengen, dan zou het alleen maar hier op neerkomen: denk zélf na, en zoek uit wat waar is. Dat is alles. Vraag jezelf voortdurend af wat waar is, net zolang totdat je het weet. Alles wat nog meer in dit boek staat en alles wat ik nog meer te zeggen heb over verlichting, draait rond dit centrale punt.

Hiermee zou ik willen eindigen. Het is jouw show hier. Het is jouw universum. Er is niemand anders hier dan jij alleen, en niets wordt je onthouden. Je staat er helemaal alleen voor. Alles wat er is, kan rechtstreeks gekend worden. Er is niemand anders die iets heeft wat jij nodig hebt. Niemand anders kan je leiden of je op sleeptouw nemen, je vooruithelpen of je dragen. Je hebt niemand nodig om te slagen. Het kan niet eenvoudiger – *jij* bent in slaap en *jij* kunt wakker worden. Als je dat begrijpt, dan begrijp je ook dat dit het beste nieuws is wat je maar kunt horen.

Zie! De weg ligt voor U open.

Een reis van duizend kilometer begint met een enkele stap. Dit boek gaat veel meer over hoe je tot die Eerste Stap kunt komen dan over de rest van de zoektocht. Als je eenmaal een begin hebt gemaakt, kun je niet meer stoppen of terugkeren, maar zoals wij parachutespringers zeggen: kijk uit met die Eerste Stap, want die is bloedlink!

Tot afscheid nog een laatste blik achter de schermen:

*Roei, roei, roei je boot
rustig door de stroom.
Vrolijk en blij, vrolijk en blij,
het leven is maar een droom.*

oud Engels kindertiedje

Over de auteur

Jed McKenna is niet meer dan een doodgewone kerel die klaar is met zijn werk. Van 1988 tot 2000 woonde hij in Iowa. Tegenwoordig trekt hij de wereld rond, eet uit vuilnisbakken, wast zijn oksels bij pompstations en werkt aan zijn volgende boek, met als voorlopige titel: *Spiritueel Incorrecte Verlichting: haal die stomme grijs van je gezicht en zorg dat je wakker wordt!*

Hij is gestopt met lesgeven.

Bibliografie

- Ramesh S. Balsekar: *The Bhagavad Gita: A selection*. Zen Publications, 1997.
- Mariane Caplan: *Halfway up the Mountain: The error of premature claims to enlightenment*. Hohm Press, 1999.
- Rammurti S. Mishra: *Fundamentals of Yoga*. Anchor Books, 1974.
- Stanislav Grof: *LSD Psychotherapy*. Hunter House Publishers, 1984.
- Andrew Greeley & William McCready: *Are we a nation of mystics?* Artikel in het New York Time Magazine, 26 Januari 1975.
- Lao Tsu: *Tao Te Ching*. Vertaald door Gia Fu-Feng & Jane English. Vintage Books, 1989.
- Jelaluddin Rumi: *The essential Rumi*. Vertaald door Coleman Barks, John Moyne & A.J. Arberry. Castle Books, 1997.
- Jean-Claude Carrière: *The Mahabharata*. Vertaald door Peter Brook. Harper & Row, 1987.
- Thomas Merton: *The way of Chuang Tzu*. W.W. Norton & Company, 1988.

OOK VERSCHENEN BIJ SAMSARA

SPIRITUEEL INCORRECTE VERLICHTING

JED MCKENNA is de auteur van *Spirituele verlichting? Vergeet het maar!* waarvan de oorspronkelijke Amerikaanse uitgave in 2002 verscheen. Inmiddels geldt dit boek als een klassieker en de auteur als een briljant verteller en een van de scherpste en geestigste schrijvers op het gebied van verlichting.

Spiritueel Incorrecte Verlichting is het vervolg op *Spirituele verlichting? Vergeet het maar!* Speelde het eerste deel zich af in McKenna's huis in Iowa, in dit deel vindt de actie plaats in Los Angeles, op Long Island en in New York. Ook hier ontmoet de auteur allerlei mensen die willen weten hoe ze 'het' kunnen bereiken. De discussies gaan voortdurend een onverwachte kant op, want McKenna heeft geen gemakkelijke antwoorden paraat. Hij vertelt wat verlichting wel is en wat niet, hoe het te bereiken, en waarom je misschien maar beter kunt kiezen voor 'menselijke volwassenheid'.

Voor hen die echt verlichting willen heeft McKenna maar één boodschap: denk zelf na en zoek uit wat waar is. Hoe dit werkt laat hij ons zien aan de hand van dagboekfragmenten van ex new age journaliste Julie en fragmenten uit de beroemde roman *Moby Dick* van Herman Melville. Daarin is de hoofdfiguur, Kapitein Achab, geen op wraak beluste idioot – zoals iedereen altijd denkt – maar iemand die in zijn zoektocht naar verlichting tot het alletuiterste gaat.

Naast Melville komen in dit boek ook Walt Whitman, Henri Thoreau, Mark Twain en U.G. Krishnamurti uitgebreid aan het woord.

McKenna's boeken zijn geschreven voor mensen die genoeg hebben van de hele spirituele mallemlen en er klaar voor zijn om de realiteit van het proces van het wakker worden te ondergaan. Dit compromisloze boek kan daarbij helpen. Het kan schokken, wakker schudden, ontroeren, confronteren en misschien zelfs wel 'verlichten', maar koud laten zal het niemand.

'Denk zelf na en zoek uit wat waar is... Echt, ik meen het, wat valt er nog meer te zeggen? Als je het wilt, krijg je het ook. Als je het niet wilt, ook goed. Dat is de enige boodschap die ik heb, het enige waar ik een punt van maak.'

SPIRITUELE OORLOGVOERING

Spirituele oorlogvoering is het derde en laatste deel van JED MCKENNA'S spirituele trilogie waarvan eerder *Spirituele verlichting? Vergeet het maar!* en *Spiritueel incorrecte verlichting*, zijn verschenen. De naam van de schrijver is een pseudoniem; niemand kent de ware identiteit van de briljante verteller van deze scherpzinnige, provocerende en humorvolle boeken. Wie McKenna is doet er ook niet toe, want hij is immers naar eigen zeggen verlicht, een 'niemand' die zich voordoeft als 'iemand': een schrijver over menselijke volwassenheid en de spirituele zin en onzin van verlichting. Een schrijver die in dit boek het achterste van zijn tong laat zien.

In *Spirituele oorlogvoering* woont McKenna op een gehuurd landgoed in Mexico, waar hij bezig is met het schrijven van dit boek. De mensen die hij op zijn landgoed uitnodigt bieden hem een passend kader. Zo ontmoeten we Lisa, een jonge succesvolle advocate die een leven vol stress achter zich laat 'omdat ze niet anders kon'. En Bob, die op het punt staat om door te breken met een boek over spiritualiteit, maar die volgens Jed een 'spirituele beunhaas' is. Aan de hand van de gesprekken met deze en ander mensen en fragmenten uit de literatuur zoals George Orwells *1984* komen thema's aan de orde zoals menselijke volwassenheid, spirituele dissonantie, bidden, leven met de stroom mee of tegen de stroom in, de mechanismen van de spirituele supermarkt, de dood, zelfmoord en bevrijding.

Voor wie de boeken van McKenna echt begrijpt kunnen ze werken als een klap in het gezicht. McKenna heeft het vermogen je ogen te openen, waardoor je gaat zien wat het werkelijk betekent wat hij beschrijft: de diepe slaap waarin de wereld zich bevindt, je eigen stupiditeit, de rol van Maya, bouwmeesteres van de begoocheling, en wat er werkelijk nodig is om wakker te worden: *een persoonlijke revolutie, een spirituele oorlogvoering met een vijand die ongelofelijk sterk is: je ego.*

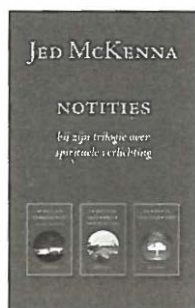
NOTITIES

Notities is volgens eigen zeggen het laatste boek van JED MCKENNA. Van deze inmiddels bekende schrijver verscheen eerder bij Samsara zijn trilogie over spirituele verlichting. Deze boeken hebben vanwege hun controversiële inhoud heel wat stof doen opwaaien. Nog steeds weet niemand wie er achter het pseudoniem schuilt van deze Jed McKenna die een heel ander, provocerend licht op het fenomeen verlichting werpt dan we kennen.

Notities is een aanvulling op zijn trilogie. Ingedeeld per boek bevat het materiaal dat niet in de eerdere boeken is opgenomen. Daaronder: drie interviews met McKenna, een uitgebreide briefwisseling met een lezer, een verhandeling over boeddhisme, maar ook dialogen met de hoofdpersonen uit de drie boeken.

'Verlichting is absoluut. Er zijn geen gradaties of variaties in. Verlichting biedt geen ruimte voor interpretatie. Maar het belangrijkste is dat je verlichting zelf kunt verifiëren en dat je er volledig met je hersens bij kunt. Iedereen die het wil begrijpen kan het begrijpen. Je hebt geen leraren of bemiddelaars nodig. Het is er gewoon, open en bloot, voor iedereen die de moeite neemt om te kijken. Verlicht worden mag dan een zware dobber lijken, de theorie ervan is kinderspel.'

Heeft u de trilogie, of een van de delen gelezen, dan mag u dit boek niet missen!

Onze titels, met een tekstfragment, kunt u ook zien op onze website:

www.samsarabooks.com

Daar vindt u informatie over de boeken in voorbereiding, de agenda met informatie over lezingen van onze auteurs en kunt u zich opgeven voor onze nieuwsbrief.

Samsara Uitgeverij bv
Herengracht 341

1016 AZ Amsterdam

Telefoon: 020 – 5550366

Fax: 020 – 5550388

E-mail: info@samsarabooks.com

SPIRITUELE VERLICHTING?

VERGEET HET MAAR!

De oorspronkelijke Amerikaanse uitgave van *Spirituele Verlichting? Vergeet het maar!* die in 2002 verscheen, geldt inmiddels als een klassieker. Wie de auteur is weet niemand, maar achter zijn pseudoniem gaat een briljant verteller en een van de scherpste en geestigste schrijvers op het gebied van de zin en onzin van verlichting en spiritualiteit schuil.

Spirituele Verlichting? Vergeet het maar! is het verhaal van de ik-figuur, Jed McKenna, die in zijn gigantische huis op het platteland ergens in Iowa allerlei mensen over de vloer krijgt die op zoek zijn naar verlichting. McKenna weet heel goed wat dat is, hij is namelijk zelf verlicht, en daar vindt hij geen doekjes om. Hij is daar waar zijn bezoekers allemaal van dromen. Hij leeft als een vlinder onder de rupsen, als een volwassene in een wereld met alleen maar kinderen.

Maar is verlichting ook wat zoekers werkelijk willen? Ze denken te weten wat het is, maar wat is er waar van hun ideeën en hun vastgeroeste overtuigingen waar ze zo aan gehecht zijn? En is er een manier om de waarheid, wat die ook mag zijn en ongeacht de gevolgen, te vinden? Dit is waar het in Jeds dialogen met zijn leerlingen - die worden afgewis-

seld met gedichten en uitspraken van hemzelf, Walt Whitman, Rumi en vele anderen - om draait. De waarheid ten koste van alles!

De kracht van dit boek ligt in de levendige en toegankelijke manier waarop McKenna verslag doet van wat hij gedurende een mooie voorjaarsweek in april zoal meemaakt, gekoppeld aan een lucide en vlijmscherpe demystificatie van het hele begrip verlichting.

Spirituele Verlichting? Vergeet het maar! is provocerend, humoristisch, absoluut eerlijk, verhelderend en bevrijdend. Heb je genoeg aan mediteren, retreats, spirituele bijeenkomsten en workshops, wierookstokjes branden en vastenkuren? Vergeet dit boek. Ben je ondanks dit alles nog niet waar je écht wilt zijn? Dan is *Spirituele Verlichting? Vergeet het maar!* iets voor jou.

'Leerlingen willen dat ik hun een vis geef, maar ik geef hun een worm. Van zo'n worm zullen ze niet uit hun dak gaan, maar dat is de enige manier waarop het werkt. Op deze weg is elke stap een gevecht. Niemand gaat met je mee en niemand kan de weg voor jou afleggen. Het kan ook niet anders.'

